Duminică 4 Iulie 1937 | 5 LEI EXEMPLARUL | No. 865

Adevĕrul literar şi artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Un an dela moartea lui C. Stere

Perspectiva în care ne apare C. Stere, la un an după moartea sa, este prea îngustă pentru a încadra măreaţa-i figură şi a o prezinta în lumina ei adevărată.

Singuratec, făurit din materia primă şi formele lumii celei dintâi, el a trăit ca „Luceafărul" într'un climat supra real timpului în care i-a fost dat să-şi petreacă scurta sa călătorie pe pământ. Vasta sa inteligenţă a mobilizat o cultură formidabilă, dar personalitatea sa a fost limitată de condiţiile unei existenţe normale; de aci unele calităţi ca şi unele lipsuri care nu pot fi decât ale lui. Exilatul din Siberia nu s'a format printre oameni, în raporturi de luptă sau de solidarizare. Timp de peste zece ani de zile, în jurul exilatului din Siberia, nu a fost decât: oprimare oarbă pe de o parte, adorare tot atât de oarbă pe de alta. Oprimarea îl silea să se zăvorească din ce în ce mai mult în sine însuşi, să se adâncească tot mai mult în dialogul spiritual cu cartea, iar adorarea îl silea să treacă dela soliloc la monolog, iarăşi fără a eşi din sine însuşi. Aceasta a contribuit la grandoarea ca şi la unele lipsuri care i-au adus înfrângerea.

Temeliile pe care erau aşezate sintezele ideologiei sale, erau atât de sigure în mintea sa, încât îi apăreau cu neputinţă a fi clătinate. El credea cu îndărătnicie că ele vor elimina toate divergenţele şi se vor impune obligator şi fatal oamenilor politici dela noi. In calea unei acţiuni cu asemenea bază, două erau obstacolele care s'au pus în calea acestei formidabile personalităţi: ignoranţa şi carenţa morală. In enciclopedismul epocii, nimic nu era aşezat în aşa fel în cât să dovedească măcar un început de organizare a cunoştinţelor pentru ca să funcţioneze conform împrejurărilor din ce în ce mai grele ale lumii dinpreajma şi de după război şi să reacţioneze cum se cerea în fiecare moment.

Mai gravă era însă carenţa morală, lipsa de conştiinţă, carenţa simţului datoriei sau, mai bine zis, a oricărui simţ de omenie. Uşurinţa, lipsa de grijă sau prevedere în lucrurile publice, preocuparea exclusivă de interesele materiale şi de carieră, demagogia, snobismul inconştient din mediul nostru social şi politic, ridica în sufletul său nu numai o indignare — clocotirea, de care-şi râde în „Ciubăreştii" săi scrâşnind din dinţi, — dar şi o îndârjire de luptă. E reacţiunea acelei personalităţi formată în închisorile politice, sub opresiunea imbecilă a despotismului.

La începutul carierei sale în România, înainte de a fi un luptător politic, Stere a fost profesor şi îndrumător. Cu o perfectă luciditate el şi-a dat seamă că în haosul şi dezechilibrul sufletesc, trebuia să se formeze o elită nu numai instruită, ci şi moralmente conştientă pentru a ţinea, cum se cuvine, rolurile pe scena contimporană. Şi astfel s'a început mişcarea poporanistă, curentul ştiinţifico-literar dela Viaţa Românească. O mişcare destul de vie şi de însufleţită din acest mic centru de elită, n'a luat însă amploarea pe care o aştepta personalitatea puternică şi viziunea acestei mari conştiinţe, care avea toate calităţile felului în care s'a format, dar care avea şi lipsurile ei. Ea s'a format în adevăr în spaţiile infinite ale singurătăţii şi izolării. Nimic nu forţase vreo dată pe marele siberian să iasă din sfera dimensiunilor perfecte şi neclintite ale geometriei teoretice, nimic nu-l silise să controleze în lumea practică, să se verifice în realitatea concretă a lumii şi mai ales a lumii politice.

Coborît cu greu din condiţiile climatului teoretic în care s'a format în realitatea concretă în care trebuia să

C. STERE

activeze, C. Stere întâmpina la fiecare pas greutăţi mărunte, dar insurmontabile pentru o personalitate formată ca a sa. Urma, nu numai dezgustul aristocratului în adevăratul ca şi în simbolicul său înţeles, dar şi depresiunea nervoasă şi morală a omului care concepe clar şi ideal planul de construire a unei politici şi nu parvine la posibilitatea de a-l realiza.

In alte cazuri această opoziţie între concepţiile sale sintetice, perfect motivate intelectual şi practica politicii produce în personalitatea sa reacţii violente, o luptă înverşunată până la încăpăţânare,lipsită de tactică şi strategie, care fatal îl antrenează la înfrângere, cu toată valoarea concepţiilor şi tot temeiul dreptăţii sale.

Elanul dat de el sufletului românesc într'unul din momentele cruciale ale evoluţiei sale a rămas. Numele lui , dat unui cerc de tineri şi bătrâni cărturari înseamnă acceptarea maximei dominante a sufletului său: *Ştiinţă şi conştiinţă*. El rămâne în sufletul nostru o construcţie de personalitate omenească, măreaţă, definitivă şi permanentă care a trecut prin timpurile unui destin greu, rămânând neclintit în atitudinea sa, după cum neclintită va fi în urmaşi hotărîrea poruncită de el: *a şti şi a ne conforma.*

IZ. SADOVEANU

Petre Liciu

Nu au fost de cât şapte persoane la comemorarea acestui om încântător care a trecut atât de repede şi de strălucitor prin monotonia vieţii şi efemera glorie a scenei, scrie un ziar.

„Petre Liciu împrăştia veselia fină a unui Pierrot, îmi spunea cineva evocând amintirea artistului, cu faţa îngândurată şi o lumină de veselă plăcere în ochi.

Ca orice manifestare a comicului, humorul lui Petre Liciu nu a fost apreciat la dreapta lui valoare. Arta humorului trebuie prinsă în toate nuanţele ei pentru a fi concepută ca artă şi apreciată în valoarea ei poetică.

Dar Petre Liciu era un humorist şi nu un caricaturist. El era nu un satirist, un observator al caracterului, care traduce trăsătura esenţială a fizicului, sau a moralului prin şarjă sau exagerare, în personalitatea celui reprezentat. Humorul său avea cu adevărat ceva din veselia lui Pierrot, era de domeniul fantasticului.

In caricatură se evidenţiază lămurit spiritul de frondă, intenţia socială sau morală. In humor e creaţia unui tip aparte, izvorât din excitaţia unei pline veselii care se revarsă în burlesc, un burlesc de calitate, fin ca acel burlesc din comediile italiene, clocotind de râs şi în care fantazia se exaltă sub o aparenţă cumpănită, de unde vine toată valoarea poetică. Humorul lui Liciu era provocat mai ales, dintr'o asociere caraghioasă, a fiinţelor celor mai disparate, în disproporţia lor fizică şi sufletească a contrastului celui mai izbitor între chipul omului, între diferitele lui atitudini în faţa evenimentelor, fără a cădea niciodată în vulgar şi a forţa nota spiritului scânteetor pus în serviciul fantaziei.

Cine l-a văzut jucând nu poate uita niciodată humorul ce reeşea din compunerea personagiului în condiţia în care se găsea şi reacţiunile sale în momentele diverse şi neaşteptate ale evenimentelor. Sălile arhipline de la reprezentaţiile sale clocoteau de râs de la locurile întâi până la galerie.

Era o ironie atât de amuzată ea însăşi de personagiile pe care le prezinta, un joc atât de viu al spiritului şi o aşa bogăţie de invenţie în fantezie, în cât creaţiile sale făceau să se descarce în izbucniri de veselie sinceră şi nereţinută, atât masele din galerie, cât şi elita exigentă a locurilor din loje. Personagiul era alcătuit cu o serioasă şi atentă premeditare în fiecare detaliu, pentru ca totul să fie precis, dar humoristic până la caraghioslâc şi efectul era în totdeauna formidabil. Nu se poate uita un tip de această valoare şi originalitate — chiar dacă cei ce-i datorează clipele de râs şi veselie dumnezeiască, nu s'au dus la parastas sau la mormânt, trăsătura de foc viu, cu care chipul şi jocul său s'a înscris în sufletul spectatorilor; a trebuit să reînvie în amintirea fiecăruia cu acea undă de poetică veselie pe care numai el a avut darul tainic de a o provoca. Vorbim aci numai de creator, de artist, deşi omul însuşi a fost o personalitate care ar fi meritat să fie bătut într'o medalie nealterabilă.

Priveşti cum zboară norii...

Priveşti cum zboară norii ca nişte continente
Desprinse dintr'o veche planetă istovită.
E-o vreme pentru visuri potrivită
Cu seri adânci şi vânturi indolente.

Lumea de azi, gheboasă de trecut,
Clipa de-acum, bolnavă de-amintire,
Te 'ndeamnă să te smulgi din cunoscut...

Dar unde oare să mai pleci acum
Cu sufletul deşert şi mintea arsă,
Când însuş cerul este-o hartă ştearsă
Pe care nu mai poţi citi vre-un drum?

Un singur gând ca o mireasmă tare :
Să te desprinzi din tine şi să zbori
Asemeni continentelor de nori
Pe valuri de văzduhuri viitoare;

Şi 'ntr'un tărâm de inedit azur
In care nicio amintire nu vibrează
S'ajungi în calea ta prezentul pur:
Miraculoasă, veşnică amiază!

O gând anarhic, straniu şi amar,
Pe care vorbele nu-l pot cuprinde
Atunci când ca un meteor bizar
In noaptea inimii adânci s'aprinde!

AL. PHILIPPIDE

Cronica şahului

Structura combinaţiei

Ceva despre Greco, Morphy, Alehin şi Euwe

In cronica trecută, ne-am ocupat de prima parte a interesantului articol a d-rului S. Tartakower, publicat în „Cahiers de l'Echiquier Francais", în care marele teoretician vorbeşte despre combinaţie, cu talentu-i cunoscut.

Mai jos reproducem a doua parte a acestui articol, în care autorul exemplifică cele expuse prin câteva partide datorite jucătorilor geniali care au fost Greco şi Morphy şi contemporanilor Alehin şi Euwe.

„Inventivitatea lui Greco. — *Se ştie că cartea sa apărută în 1619, conţine 150 exemple strălucite de deschideri, unde jucătorul la mutare câştigă întotdeauna, dar aproape de fiecare dată prin combinaţii incorecte. Constatăm la baza celebrei partide de mai jos, că principiile strategice de cea mai bună calitate erau în germen la Greco.*

Giuoco Piano. Atacul Greco-Steinitz *(tratatul lui Greco 1619).*

Albe, Greco; *Negre,* Amator. *Prima fază:* S'o pornim: *1. e4, e5; (Epoca cavalerismului; Negrele acceptă lupta deschisă) 2. Cf3 (principiul quasi-modern de a dezvolta Calul înaintea Nebunului) Cc6; 3. Nc4, Nc5; 4. c3 (începe formarea centrului) Cf6; (acceptând încăerarea care va lichida centrul, în loc să ţină prin 4... Dc7; 5. d4, Nb6; etc., punctul e5) 5. d4, e×d4; 6. c×d4, Nb4 ; (retragerea 6... Nb6 ar recunoaşte superioritatea Albelor în centrul) 7. Cc3* (acest sacrificiu de pion, *datorit lui Greco, arată mai mult dinamism decât mutarea 7. Nd2) C×e4; 8.0-0! („Safety first"! ar spune englezii) C×c3, (Incepând a se încurca în urmărirea pradei. Urmarea 8.., N×c3, ar fi dat naştere atacului Moeller, descoperit în 1898; 9. d5! etc. ar duce la nulitate) 9. b×c3 N×c3; 10. Db3 (Să salutăm acest frumos exemplu de* sacrificiu *masiv; imaginaţia va triumfa asupra materiei. „Pointa" consistă în* ameninţarea dublă, *vizând punctele c3 şi f7) N×d4?; (Acelaş Greco va demonstra eşirea fatală după 10..., N×a1? Un Greco modern Dr. Ossip Bernştein, va demonstra cu toate acestea în 1917 că contraînaintarea: 10... d5! permite echilibrul).*

A doua fază: Inainte! *11. N×f7+ (iată una din primele tragedii cunoscute, desfăşurându-se în jurul punctului f7) Rf8; 12. Ng5, Nf6; 13. Tae1 (utilizarea singurei coloane deschise se dovedeşte a fi marele atu al atacului) Ce7; 14. Nh5, Cg6; (nici o salvare nici după 14.., d5) 15. Ce5! (Aici ca şi după mutarea următoare e ideea legării care predomină) C×e5; 16. T×e5, g6; 17. Nh6+, Ng7; 18. Tf5+!! (Frumos! vânătoarea Regelui Negru e urmărită din ce în ce mai tare) Re7; 19. Tel+ (din nou mai precis decât 19. Df7+) Ne5; 20. Te×e5+; Rd6; 21. Dd5 mat.*

Operele lui Morphy, — *sunt universal cunoscute şi admirate. „Mobilizarea sa rapidă" e cu totul altceva decât „acţiunea rapidă" a unui Capablanca; „atacurile sale asupra rocadei" diferă mult de „munca bilaterală" vizând ambele aripi ale unui Alehin, şi însfârşit stăpânirea de „coloane deschise" nu ne face încă să ne gândim la „presiunea potenţială" a unui Réti sau Nimzovici.*

Adevăraţii predecesori ai lui Morphy sunt Greco, La Bourdonnais, Andersen; succesori demni: Zukertort, Pillsbury, Janovsky, Spielman, Bogoliubow, Stolz, într'un cuvânt, acei pe care mi-am permis să-i definesc în cartea mea „Partida de şah hypermodernă" ca „tacticienii care prind rădăcini în concepţiile strategice". Iată o „bijuterie" a lui Morphy puţin cunoscută:

Gambitul Evans acceptat *(prin ntervertire de mutări) Anglia 1858?*

Alb, Morphy; *Negru H.* Lewis *1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Nc4, Nc5; 4. b4 („Morphy, campionul jocurilor deschise cu atacuri sincere, era renumit în gambitul Evans. Inaintea lui: La Bourdonnais, după el: Cigorin, au fost păzitorii focului sacru" — din Breviarul jocului de şah, pagina 160). Nb6 (Prudenţa vorbeşte. După 4. ..,N×b4, câte n'au fost distruse de Morphy!) 5. 0—0, De7; 6. 4,* C×b4;(*Nu e bine jucat. Pentru a para ameninţarea 7. a5, Nd4; 8. c3. o măsură de precauţie ca 6.., a6 sau chiar 6... a5 se impunea) 7. a5, Nc5; 8. c3, Cc6; 9. d4, e× d4; 10. c d4, Nb4; 11. Ce5 (Adevăratul stil a lui Morphy; prin sacrificiul unui doilea pion deschide încă mai multe linii; coloane şi diagonale) C×e5; 12. d×e5 D×e5; 13. Db3, De7; 14. Nb2, Cf:; 15. Cc3, N×c3; 16. D×c3, 0-0; 17. Tael, Ce8; 18. f4, Dc5+; 19. Rh1, d6; 20. f5, Cf6; 21. Tf3 (Această artilerie care lucrează înaintea trupelor, va fi remarcată mai târziu la un Pillsburg şi un Torre).Dc5; 22.Dd2, Dc7; 23.Tg3, (Cu ameninţarea: 24. T×g7+, R×g7; 25. Dg5+, Rh8; 26. N×f6 şi câştigă) Ch5?; 24. f6!!, C×g3+; 25. h×g3, g×f6; 26. Dh6, Dd7; 27. D×f6 şi Negrele cedează.*

Remarcă.—*La „fulgerele" lui Morphy, vor fi opuse desigur dogmele lui Steinitz. Promotoriul „stilului poziţional", acesta din urmă, a vrut să reducă misterul şahului la o ştiinţă bazată pe* Slăbiciuni *(ca, de exemplu, găurile din grupele de pioni).*

Predecesorii lui Steinitz sunt Phillidor, Staunton; succesorii săi: Tarrasch (acest mare popularizator al metodei ştiinţifice!), Lasker (care a adăugat cum s'a menţionat mai târziu, factorul personal), Maroczy, Teichman, apoi într'un cadru modern: Capablanca, Rubinştein şi într'un fel Nimzovici care se sili să fondeze dogmatismul fantezist.

Splendorile lui Alehin. Dinamizează *toată poziţia, dar dacă provoacă factorul norocului, aceasta n'o face nici pentru ca să se piardă (ca Bogoliubow) nici pentru a blufa (ca Marshall), ci pentru ca să-l subjuge!*

Să alegem un exemplu între o mie, în stare să ne demonstreze că chiar la începutul carierei sale şahiste, ex-campionul lumii căuta şi găsea valori noi.

Partida Franceză. Atacul Alehin-Chatard. *Turneul din Manheim, Julie 1914.*

Alb, Alehin; *Negru,* Fahrni *(Prima fază:* Desfăşurare!) *1. e4, e6; 2. d4 (Această „ocupare" a centrului neaducând deobicei decât „preocuparea" de centru, numărul acelora care desconsideră această mutare creşte). d5; 3. Ce3 (Dogma lui Nimzorovici preconizează avansarea 3. e5, fără îndoială pentru a împiedica pe Negru să ajungă prin 3.., d×e4 la „sistemul polonez"). Cf6; 4. Ng5, Ne7; 5. c5, Cfd7; 6. h4 Această mutare nouă, introdusă de Alehin în practica maeştrilor caută să rezolve problema poziţiei într'un mod mult mai viu decât n'o face urmarea clasică: 6. N×e7, D×e7; etc. Subliniăm mul ţinea* noutăţilor teoretice *înviorând deschiderea şi datorite lui Alehin) N×g5; 7. h× g5, D×g5; 8. Ch3 (cărările cele mai puţin umblate -g1-h3-f4-se dovedesc cele mai eficace). De7 (Contra lui 8... Dh6 ar urma 9. g3! cu alte pericole) 9. Cf4, Cf8; (mai bine 9.., a6) 10. Dg4, f5; (A doua fază:* Iradiarel) *11. e×f6, g×f6; (dacă 11.., D×f6 12. Cf× d5!) 12. 0-0-0!, c6; 13. Te1, Rd8; 14. Th6!, e5;15. Dh4, Cbd7; (la Alb: câmp de luptă concentric; la Negru: câmp de concentrare!) 16. Nd3, e4; 17. Dg3!, Df7; 18. N×e4!, d×e4; 19. C×e4, Tg8; 20. Da3!, Dg7; 21. Cd6, Cb6; 22. Ce8, Df7; 23. şi mat în 3 mutări cu Dd6+ etc.".*

Ştiinţa olandezului. — Aici se termină acest important articol. Am mai putea adăuga câteva cuvinte referitoare la campionul lumii de azi, Dr. Max Euwe.

In matchul său petru campionatul lumii, jucat în toamna anului 1935, a dat dovadă nu numai de un mare talent, ci a demonstrat că ştiinţa pură, calculul rece, au doborît impetuozitatea lui Alehin. Revedeţi a XXV-a partidă din acest match pentru a vă da seama de extraordinara forţă şi ştiinţă a olandezului.

Gambitul Damei. Amsterdam 1.XII. 1935. Alb, *Alehin*—Negru, *Dr. Euwe,*

1. d4, d5; 2. c4, c6; 3. Cf3, Cf6; 4. Cc3, e6; 5. Ng5, Cbd7; 6. e3, Da5; 7. C×d5, C×d5 8. Dd2, Cdb6; 9. Nd3, C×c3; 10. b×c3, Cd5; 11. Tc1, C×c3; 12. 0-0, Nb4; 13. a3, D×a3; 14. Tal, Db3; 15. Nc2, Dd5; 16. e4, C×e4; 17. D×b4, C×g5; 19. Ce5, a5!; 19. Da3, f6; 20. Ng6+, h×g6; 21. C×g6, Cf3+!; 22. D×f3 (forţat); D×f3; 23. g×f3, Th5!; 24. Cf4, Tf5; 25. Cd3; T×f3; 26. Cc5, b6; 27. Rg2, Tf4; 28. Cb3, e5; 29. d×e5, Ne6; 30. Cc1, 0-0-0; 31. e×f6, Tg4+; 32. Rf3, Tf8; 33. Re3, T×46; 34, f4, g5; 35. Cd3, Nc4; 36. Th4; 37. Tad1, T×h2' 38. Re4, Te2+; 39. Rf3, Te8; 40. Rg4, Td8; 40. Rg4, Td8; 41. Ce5, T×d1; 42. T×d1, Ne2+; 43. R×g5, f5, Th4; 37.Tad1,T×h2; 38. Re4, Te2+; 39. Alubele cedează. O adevărată partidă romantică, considerată ca cea mai bună din match.

AUREL LERNOVICI

A apărut
ROMANUL CAVALERESC
O regină pe care o înconjoară un triplu nimb: de nobleţă, de dragoste şi de martiriu!

in „ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei. — La chioşcari şi librari

Actualităţi ştiinţifice

Un al doilea canal Panama

In America se depun în timpul din urmă sforţări în vederea realizării unui al doilea canal de legătură între Oceanul Atlantic şi cel Pacific.

Cei care urmăresc acest obiectiv, susţin că actualul canal Panama nu mai corespunde exigenţelor militare moderne şi că în curând el va deveni prea îngust, pentru a permite trecerea marilor vapoare de răsboiu. Pe de altă parte, riscurile deplasărilor de teren şi a cutremurelor de pământ în această regiune sunt din ce în ce mai ameninţătoare.

Iată dece spiritele prevăzătoare au socotit necesar să întreprindă din timp construcţia unui al doilea canal prin Nicaragua, lucrare, pentru care dealtfel există o concesiune acordată încă din anul 1900.

Noul canal urmează să aibă o lungime de vreo 300 de klm., din care vreo 200 de klm. ar trece prin lacul Nicaragua şi fluviul San Juan iar restul traseului ar continua printr'un teren la adăpostul primejdiei cutremurelor.

Cheltuelile, necesitate de construcţia canalului Nicaragua — lucrare care ar dura vreo zece ani — sunt evaluate la trei sferturi miliarde dolari, adică cu 180 milioane de dolari mai puţin decât a costat pe vremuri canalul Panama.

Producţia mondială a electricităţii

Consumul de electricitate este, fără îndoială, un criteriu pentru aprecierea gradului de civilizaţie, sau în ori ce caz standardului de viaţă al unei naţiuni.

Iată dece socotim interesant să reproducem, dintr'o recentă statistică, cifrele relative la producţia de energie electrică în câteva ţări din lume, pentru perioada anului 1936.

In acest an consumaţia mondială de electricitate s'a ridicat la 375 miliade kilovaţi-oră, faţă de 1345 de miliarde în 1930.

Locul de frunte îl ocupă, fireşte, Statele Unite, care produc anual 93,76 miliarde kwo., rangul al doilea îl deţine Germania cu 35 miliarde. Locul al treilea revine Rusiei sovietice cu 26 de miliarde, deşi în 1930 n'a produs decât 6,4 miliarde. Urmează Anglia cu 25,66; Canada cu 23,4; Franţa cu 15,77 şi Italia cu 13,59 miliarde kwo.

CEREŢI AZI
la chioşcari, librari şi în gări

CELEBRUL ROMAN CRIMINAL
de zguduitoare
conflicte sufleteşti
Colecţia
„Romanele Captivante"
15 LEi — La chioşcari şi librari.

Folosirea prafului de cărbune

Praful de cărbune, socotit până acum mai mult ca un deşeu în minele de antracit, poate fi utilizat în mod practic, graţie unui recent procedeu pus la punct de chimistul american Dr. Forster Shell. Acesta a realizat o pastă de agregare a pulberei de cărbune, cu ajutorul căreia se obţine un cărbune solid, de densitatea antracitului normal. Pasta menţionată se reduce la o combinaţie de quarţ, într'o soluţie de acid salicilic în silicat de sodiu. Ea nu sporeşte decât cu cel mult 4 la sută reziduul de cenuşe.

Noul produs poate fi vândut cu doi dolari la tonă mai ieftin, decât antracitul normal.

Ţinând seama de faptul că, în minele din Pensylvania există depozite de praf de cărbune, reprezentând un stoc de vreo 3 milioane de tone, rezultă că, prin noul procedeu, se poate recupera vreo 24 miiloane de dolari.

Până în prezent se folosea gudronul ca materie de agregare a prafului de cărbune, sistem care prezenta, între alte inconveniente, neajunsul unei excesive degajări de fum.

Aparate liliputane

Cel mai mic motor electric din lume a fost construit de un ceasornicar german din Würtemberg, care a reuşit să realizeze o adevărată minune technică. Motoarele electrice confecţionate sunt atât de mici, încât într'o cutie de chibrituri încap nu mai puţin de 160 asemenea maşini complecte. Greutatea nu depăşeşte 0,4 gr. înălţimea 4 mm şi lăţimea 6 mm.

Motorul liliputan poate fi pus în mişcare cu o simplă baterie electrică de buzunar.

Acelaş constructor a pus la punct şi cel mai mic receptor cu galenă. Un asemenea aparat de radio are un diametru de 9 mm. şi o înălţime de 4 mm.

Interesant este că atât motorul, cât şi aparatul cu galenă — în miniatură — sunt perfect folosibile în practică. Construcţia lor necesită însă precauţiuni deosebite, întrucât ele trebuesc lucrate sub lupă cu instrumente speciale de orologerie.

Ing. I. S.

D-nii abonaţi ai Revistei „Viaţa Românească" sunt rugaţi, cu ocazia reorganizării revistei, să comunice la adresa sa provizorie, Str. Clémenceau 9, ce numere vechi le lipsesc din colecţie. Cât despre viitor, redacţia asigură apariţia exactă a revistei, la zi-întâi a fiecărei luni.

Procesele lui Titu Maiorescu

Venirea în țară. - Primele îndeletniciri

După dorința tatălui său, la 27 Noembrie 1861, Titu Maiorescu a sosit în țară pela Giurgiu, cu ultima cursă a vaporului austriac din acel an.

Drumul dela Giurgiu la București, din pricina unei ierni grele cu multă zăpadă, l-a făcut timp de două zile.

Se prevesteau vremuri grele pentru tânărul Maiorescu.

In adevăr, cu toate diplomele și cu toată știința și dorul de a munci pentru viitorul neamului, cu toată dorința de a ajunge profesor, carieră spre care avea multă înclinare, cu toată lipsa de titrați în țară pe vremea aceia, fiului lui Ioan Maiorescu nu i s'au deschis porțile și nu i s'au întins brațele, dela început.

Nu de mult tatăl său își dăduse demisia din funcțiunea de Director al Eforiei Școalelor, din cauza unei neînțelegeri cu Ministrul școalelor de pe atunci, *C. A. Rosetti*. Din această cauză noii conducători ai Eforiei Școalelor: Heliade, Simion Marcovici și Zalomit n'au arătat nici cea mai neînsemnată bunăvoință față de cererea lui Titu Liviu Maiorescu. Deși avea doctoratul în filosofie și licența în litere și drept, tânărul Maiorescu n'a fost primit nici în sânul școalei, nici al magistraturii.

Cum nu era omul care să se resemneze atât de ușor și care să poată sta în inacțiune, Titu Maiorescu, după obișnuința dobândită în apus, se hotărî să înceapă o serie de cursuri publice cu subiectul: *„Despre educațiunea în familie"*. Cursurile au luat ființă la 10 Decembrie 1861 în Universitatea din București care se numea „Academia Națională" pe atunci.

Publicul a luat parte în foarte mare număr, iar conferințele au ținut în continuu până la vacanța sărbătorilor Invierii. Conducătorii școalei însă s'au arătat nepăsători chiar în fața acestui fapt.

Numai D. G. Rosetti, frate cu Theodor Rosetti, a adus la cunoștința Domnitorului Cuza cazul lui Maiorescu.

Domnitorul Cuza, cu felul lui de a se purta, l-a chemat pe tânărul Maiorescu într'o audiență și făcându-i impresie plăcută felul în care s'a prezentat, porunci ministrului Brăiloiu să-l numească magistrat.

Ca urmare a acestei porunci, la 2 Iunie 1862 Titu Maiorescu este numit supleant la tribunalul Ilfov. Această împrejurare face posibilă venirea în țară a logodnicei sale dela Berlin. Urmează căsătoria.

Ca magistrat, având o leafă prea mică, Maiorescu primi în gazdă doi tineri școlari, veniți dela Craiova. Locuința o avea în strada Principatele Unite, sub dealul Mitropoliei.

Maiorescu profesor

Nici n'a apucat să se obișnuiască în cariera de magistrat și i-a venit vestea dela Ministerul Instrucțiunii că este propus profesor la Iași.

Această numire nu constituia o favoare ci o sarcină grea, căci era trimis să liniștească o mișcare a elevilor de la liceul Național din Iași, care, nemulțumiți de rânduelile internatului, s'au revoltat și au bătut pe director. Spiritul revoluționar trecuse repede și la studenții dela Universitate, fapt care a provocat demisia profesorilor: Nicolae Ionescu, G. Mârzescu și alții.

Maiorescu era trimis să liniștească mișcarea din fosta capitală a Moldovei și acest lucru era cu atât mai important pentru el, cu cât noul ministru, D. Cornea îl avansase procuror, deschizându-i perspective frumoase în magistratură.

*) Vezi Adevĕrul Literar No. 864.

Noua situație însă îi surâdea de minune încât tânărul Maiorescu își luă rămas bun dela magistratură, lăsă pe cei doi copii în grija tatălui său și plecă să-și ia în primire slujba de director al unui internat.

La Iași, Titu Maiorescu își luă însărcinarea de a face cursuri de istorie la Universitate, și le începu în

TITU MAIORESCU

Decembrie cu subiectul: *„Despre istoria republicei romane dela introducerea tribunilor plebei până la moartea lui Iuliu Caesar, cu privire specială la desvoltarea economico-politică"*.

Cursul început nu dură decât o lună de zile, căci noul ministru al instrucțiunii îi dete însărcinarea să înceapă un curs de filosofie în locul lui Barițiu, care trecuse la catedra de drept public.

Ca profesor și director al internatului, Maiorescu, după sistemul celor din apus, scoase primul anuar la noi în țară și introduse și obiceiul excursiunilor, dând în felul acesta elevilor prilej de a cunoaște bogățiile și frumusețile țării.

Deasemenea, obiceiul de a lua masa împreună cu școlarii a făcut să nască în ei iubirea filială față de conducătorii lor, iubire manifestată cu ocazia examenului, când o ceată de externi vrând să zădărnicească examinarea, au intervenit imediat internii și au restabilit ordinea.

Iată cu ce fel de metode știuse Maiorescu să câștige dragostea și încrederea școlarilor săi.

Maiorescu și-a îndreptat privirea spre gramatică. El știa din ceiace învățase în apus și din ceiace vedea la noi că singurul mijloc de a stăpâni și a poseda limba latină este gramatica. Cei mai mulți din școlari și chiar din cei din cursul superior scriau, fără să-și dea seama *mam dus*, fiindcă în societate nu se ținea seama de gramatică.

Maiorescu, cunoscând perfect împrejurările, și-a dat seama imediat că reforma trebuia începută neapărat de jos în sus, dela pregătirea învățătorilor și de aceia a alcătuit o mică gramatică, cu menirea de a chema la viață studiul limbii române.

In anuarul Institutului Vasile Lupu din Iași, pe anul 1862-1864, găsim următoarele:

„Limba română este maltratată în școalele noastre. Acea limbă națională ce o avem ca cea mai scumpă moștenire de la strămoșii noștri, acest simbol de recunoștință, care s'a făcut atâta vorbă la începutul reginerării noastre intelectuale: această limbă amenință cu decadența în mijlocul nostru și nimeni nu-și mai bate capul de regulile ei.

Cine te mai înțelege astăzi, dacă strigi: Limbă și naționalitate sunt în specie pentru Români cuvinte aproape identice. Cultivă limba poporului, lățește-i-o prin toate notele, învață-l să și-o cunoască cu toate dependințele ei, cu poezii și cu cântece, cu tradițiuni istorice și cu povești populare și atunci ai regenerat un popor pe tărîmul intelectual cu acelaș rezultat cu care îl regenerezi pe tărîmul economic prin o lege rurală...

Dar cine te mai înțelege astăzi când îi spui astfel de cuvinte? Generațiunea în mijlocul căreia trăim s'a depărtat dela asemenea reflecțiuni; seriozitatea studiului limbistic și istoric a speriat căpățânele gingașe ale coconașilor moderni și în loc de a scrie cărți, dumnealor s'au pus să scrie jurnale — și acelea ca vai de ele...

Nu ocuparea politică serioasă este rea, căci aceasta se bazează pe studiul cel mai sever și mai sistematic.

Dar este rea, e pernicioasă și funestă maimuțăria politică ce molipsește junimea de astăzi, este rea depărtarea dela studii serioase și năvălirea în broșuri; este rea fanfaronada și declamațiunea de prin cafenele, pronunțată de domnișori parfumați cari încă n'au șters după ei pulberea școalei și cu idei necoapte și cu noțiuni nemistuite au aroganța de a se crede oameni politici; este rea cu alte cuvinte toată direcțiunea care ne îndepărtează dela învățătura solidă și sistematică și ne aruncă înainte de timp în activitatea abruptă și aforistică a jurnalelor.

Este de datoria oricărui profesor conștiincios a chema la toate ocaziunile atențiunea studenților asupra acestui pericol și a le arăta calea cea dreaptă; și eu din parte-mi o repet și aici: calea cea dreaptă pentru junimea noastră în științe conduce întâiu la studiul cel mai sever și îndelungat al istoriei și al limbei române.

De aci rezultă teza practică: dela învățarea limbei române în școalele primare trebue să înceapă regenerarea noastră intelectuală".

Iar mai departe arată că acesta a fost motivul pentru care a primit direcția școalei normale dela „Trei-Erarhi".

In al doilea anuar, Maiorescu publică apoi *„Regulele limbei române"*.

In această lucrare Maiorescu ne vorbește despre necesitatea monografiilor școlare.

„Pentru fiecare școală ar trebui să se afle câte un învățător care să-i publice viața istorică și aceasta până când se șterge memoria timpurilor ei primitive din capul unei generații așa de agitate prin alte interese".

Maiorescu își concentra tot interesul asupra școalei normale pe care o considera ca un laborator pentru pregătirea viitorilor învățători ai școalelor primare.

In școala normală de atunci, care era o continuare a școalei de catiheți, nu se învăța decât *pedagogia*, pe care o preda directorul și *cântările*, cum am spune azi muzica vocală.

Maiorescu însă știa să se folosească de acest program și — pe lângă pedagogie și cântări — introduse și cursuri pentru a deprinde pe elevi cu regulile gramaticale românești, cu care erau certați rău de tot.

Intre elevii lui Maiorescu era și povestitorul de mai târziu Ion Creangă, care a fost repede câștigat de magistru, și a devenit un discipol foarte zelos, în cât împreună cu păr. Enăchescu au devenit cei dintâi institutori care au luptat din răsputeri pentru răspândirea cunoașterii limbii noastre în școli.

Inființându-se la Iași un *„Comitete de inspecțiune școlară"* pentru Moldova, pe lângă ceilalți membri (O. Theodory, G. Mârzescu, V. A. Alexandrescu — Ureche de mai târziu, — Ion Pangrati) făcea parte și Titu Liviu Maiorescu.

In timpul liber, Maiorescu spre a-și desăvârși lucrul început, găsi cu cale să facă, în mod gratuit, lecții de gramatică românească și la școala centrală de fete, de unde aveau să iasă viitoarele învățătoare. Ținea cu tot dinadinsul ca învățământul limbii române să fie la fel predat atât la băeți cât și la fete.

La universitate, deși tânăr, la 22 Octombrie 1863 colegii îl aleg rector. Intre acestea, Maiorescu se ocupa și de advocatură. După cum se vede, Maiorescu ducea o activitate dintre cele mai bogate.

La Iași, Maiorescu găsi pe colegii săi din străinătate: T. Rosetti, G. Racoviță, și prin ei legă prietenie cu V. Pogor, maiorul T. Skeletti și Petre Carp, pe lângă care se mai adaugă ceva mai târziu și Iacob Negruzzi — cu fratele său Leon, — apoi Alecsandri.

Cu aceștia Maiorescu înființă societatea „Junimea" cu revista *„Convorbiri Literare"* care apăru pentru prima dată *la 1 Martie 1867*.

Primul proces: 1864-1865

Activitatea sa intensă, prieteniile pe care le legă și ascensiunea politică făcură pe profesorul Nicolae Ionescu, conducătorul *„fracțiunii libere și independente"*, să prindă ură asupra lui Maiorescu și să caute orice prilej spre a-l ponegri.

Nicolae Ionescu era pe atunci unul dintre cei mai temuți bărbați politici și de-aceia Maiorescu va avea de suferit mult din pricina dușmăniei lui.

N. Ionescu găsi prilej de atac cu ocazia unei cabale ce se țesu contra lui Maiorescu, ca profesor la Școala Centrală de fete.

De aici o serie de articole împotriva lui Maiorescu, care de care mai grozave care începură să apară în ziarul *„Tribuna română"*, condus de N. Ionescu.

Față de aceste atacuri aduse prin ziar, la începutul anului școlar 1864-1865, „Comitetul de inspecție" trebui să se seziseze și să ia măsurile cerute de împrejurări.

Intrunindu-se sub preșidenția lui Maiorescu, în prima ședință plenară, comitetul hotărî să se adreseze Ministerului de resort, cerând măsuri drastice și urgente împotriva profesorului Nicolae Ionescu, socotit calomniator și dăunător învățământului public.

In aceiași ședință comitetul luă hotărîrea să se adreseze și procurorului Curții criminale, cerând o anchetă grabnică și pedepsirea vinovatului. Redacției i se ceru să desmintă cele publicate.

Dăm mai jos documentele respective:

Adresa către Minister

România, Comitetul de
inspecții școlare

Iași în 7/19 Septembrie 1864

DOMNULE MINISTRU,

Subscrișii membrii consiliului adunându-se astăzi pentru prima oară în

(Continuare în pag. 6-a)

complet în ședință și ocupându-se de scrierile ce se lățesc prin Iași despre necuviințe comise la școala centrală de fete;

Considerând că după cercetarea cea mai minuțioasă făcută prin fiecare din noi, am constatat că nu s'a întâmplat nici măcar o umbră de necuviință, că din contră în acea școală a domnit o exemplară ordine, disciplină și moralitate.

Considerând că prin urmare orice s'a lățit în sens contrariu nu pot fi decât calomnii provenite din intrigile răuvoitorilor de care suferă mai toate școalele la noi;

Considerând că acele calomnii au eșit din rolul de vorbe goale de mahala provincială și au câștigat oarecare importanță numai prin publicarea lor într'o foae din Iași „Tribuna Română";

Considerând că este un profesor, d-l Nicolae Ionescu, proprietarul acestei foi;

Considerând că mai ales în No. 228, ce avem onoarea a-l alătura*), acest profesor, prin minciunile scrise acolo au eșit din liniile bunei cuviințe și disciplinei pe care un profesor trebue s'o păzească cu aceiași și cu mai mare scumpătate ca un școlar.

Considerând că, chiar dacă ar fi conținut știrile lățite acolo tot adevărul, calea legală și demnă pentru un profesor de a-l urmări în contra colegilor și respectiv mai marilor săi era consiliul Academic, consiliul superior de instrucțiune publică și ministerul, dar nu articole violente de jurnal, cari aruncă turbare în inima școlarilor și părinților;

Considerând că d-l Nicolae Ionescu în No. 223 are necrezibila orbire a imputa unui membru al Comitetului ca eroare că face profesiune de abținere politică, zicând că prin aceasta injosește misiunea de profesor, prin care aserțiune d-l Ionescu, dovedește o periculoasă tendință de a amesteca politica în Instrucțiunea publică.

Considerând că No. 228, cel din urmă, și cel mai violent, s'a publicat tocmai Marți în 1 Septembrie, ziua în care începe anul școlar și că s'a lățit astfel printre școlarii și părinții lor veniți la deschiderea școalelor din toate provinciile;

Considerând că o asemenea publicare a unui profesor, totdeauna necuviincioasă și abătută din datorie ia în momentul de față, prin ziua și forma răspândirei ei, din punct de vedere al disciplinei școlare proporțiunile unei adevărate fapte revoluționare, menită a submina autoritatea școlară, a provoca la ură și nesupunere încontră-i într'un oraș care deja a fost atât de bântuit prin desordinile școlarilor**);

Considerând că o asemenea faptă e o adevărată crimă din partea unui profesor.

Considerând că autoritatea disciplinară este lucrul cel dintâi și cel mai important tocmai la Români și tocmai în școalele publice și că prin urmare ori unde este lovită aceasta, trebuește susținută și reparată cu cea mai promptă energie;

Considerând că d-l Nicolae Ionescu a mai fost destituit și publicat prin Monitor din cauza abaterilor sale tot în sânul Instrucțiunii publice;

Pe baza acestor considerațiuni subscrișii membrii ai comitetului de Inspecțiune au decis în unanimitate a vă ruga, Domnule Ministru, ca prin depeșă telegrafică să ordonați deocamdată și pentru liniștirea părinților și școlarilor suspendarea imediată a d-lui Nicolae Ionescu din funcțiunea sa de profesor.

Odată cu aceasta am trimis la Procurorul Curței Criminale, din Iași tânguire în contra „Tribunei Române" provocând urmărirea judiciară în contra unor astfel de mârșave calomnii.

In această privință, vă rugăm Domnule Ministru, să ordonați în special și numitului procuror a proceda cu cea mai mare energie în imparțialitate pentru a se pedepsi apoi în mod definitiv și fără crutare, oricine ar fi culpabil. In acelaș timp am trimis să facă „Tribuna Română" o desmințire oficială, a cărei còpie avem onoarea a vă o alătura.

Primiți, Domnule Ministru, încredințarea prea dinstinsei noastre considerațiuni.

Președintele Comitetului
ss T. L. MAIORESCU

Membrii comitetului
ss N. Culianu, ss O. Teodori,
ss Ioan Pangrati, ss G. Mârzescu

D-sale
Domnului Ministru Secretar de Stat la Departamentul Justiției, al Cultelor și al Instrucțiunei publice.

* Lipsește din dosarul respectiv.
** Face aluzie la revolta elevilor contra directorului Școlii naționale.

Pe adresa de mai sus, Ministrul a pus următoarea rezoluție:

„Se aprobă opinia Comitetului și se va vesti despre suspendare Domnul Nicolae Ionescu;

Se va face totdeodată cunoscut comitetului că în pricina dării în judecată a redactorului „Tribunei" s'au luat deja dispozițiuni prin Procurorul Curții Criminale din Iași.

17 Septembrie 1864".

●

ADRESA CĂTRE REDACTORUL ZIARULUI „TRIBUNA ROMÂNĂ"

ROMÂNIA
Comitetul
de
Inspecție Școlară
No. 661

Iași 7/19 Septembrie 1864

Domnule Redactore,

Subscrișii membrii ai comitetului de Inspecțiune școlară ținând astăzi pentru prima oară după restituirea lor o ședință în complet se grăbesc a da cea mai energică desmințire la „murmurările", „vuetele", „șoptirile" și cum le mai numiți d-voastră ce ziceți că se aud prin oraș despre niște necuviințe întâmplate la Școala Centrală de fete, din Iași.

D-voastră înși-vă precum se vede din „Tribuna Română" No. 221, No. 223 și mai ales No. 228 păreți a fi convinși că acele necuviințe s'au întâmplat.

La acestea subscrișii vă declară oficial și în unanimitate că după ce au cercetat, fiecare din ei cu minuțiozitate, s'au convins că nu s'a comis la Școala Centrală de fete din Iași nici o necuviință, că nu s'a întâmplat nici măcar o umbră de scandal, că din contra Școala Centrală de fete a dat tocmai în anul școlar espirat probă de ordine, de disciplină, de bună cuviință și de morală.

Subscrișii dar cei dintâi chemați și cei dintâiu în stare a afla adevărul în asemenea chestiune declară în aceiaș unanimitate că toate ce s'au lățit despre acea școală în sens contrar, sunt neadevăruri și că scrisorile ce le pretindeți a le poseda nu sunt și nu pot fi decât simple mistificări dela niște calomniatori și răuvoitori ai școalei, prin care v'ați lăsat D-voastră a vă înșela.

După această declarare oficială nefiind de competința autorității școlare a urmări asemenea calomnii Membrii cei vechi ai Comitetului odată cu aceasta au provocat în contra foaei D-voastre cercetarea Procurorului Curței Criminale înaintea căruia veți avea acum a vă justifica.

Binevoiți a publica adresa de față, în cel dintâiu număr al „Tribunei Române".

Primiți Domnule Redactore, încredințarea considerațiunei noastre.

Președintele Comitetului
ss T. L. MAIORESCU

Membrii Comitetului
ss N. Culianu, ss Gh. Mârzescu, ss I. Pangrati, ss O. Teodori

MINISTERUL ANUNȚĂ MĂSURILE LUATE IMPOTRIVA PROFESORULUI N. IONESCU

Telegramă

Consiliul Academic din Iași

Vă fac cunoscut că d-l N. Ionescu este suspendat din funcțiunea de profesor.

Telegramă

Domnului N. Ionescu profesor Iași

Vă fac cunoscut că sunteți suspendat din funcțiunea de profesor al Universității până la justificarea celor publicate în Tribuna Română despre Școala Centrală de fete.

Telegramă

Domnilor Membri ai Comitetului de Inspecțiune Iași

Aprobând opiniunea emisă de D-voastră prin raportul No. 662 am onoare a vă face cunoscut că s'a suspendat d-l N. Ionescu din funcțiunea de profesor la Universitate și totdeodată s'au luat dispozițiuni prin Procurorul Curței Criminale a se da în judecată redactorul ziarului „Tribuna Română" în privința celor publicate prin acea foaie despre Institutul Central de fete".

●

Procurorul Curții Criminale se sezizează, face ancheta legală și-și înaintează raportul la București.

Rezultatul însă nu-i cel dorit de Comitetul de Inspecție, căci se pare că Maiorescu e găsit vinovat. De aceia va urma destituirea lui.

Cu acest prilej se vădește tăria influenței politice a lui Nicolae Ionescu. De aici începe calvarul lui Maiorescu.

PRINCIPATELE-UNITE ROMÂNE
Ministrul Justiției, Cultelor
și
Instrucțiunii Publice
No. 48640

Rezoluția: Lucrarea făcută după raportul Procurorului, ce s'a înapoiat Diviziunei Criminale pe lângă Nota dela 9 ale curentei.

ss. GR. BUICLIU

DOMNUL MEU,

Consecvent celor cuprinse în Nota D-tră No. 43630, dându-se cuvenitul ordin d-lui Procuror al Curței de Apel Crim. din Iași, a cere redactorului Tribuna Română de acolo a arăta ce anume scandale sunt acele despre care tratează articolul publicat în foaia sa No. 228 din 31 August ce s'ar fi urmat la Școala Centrală de fete din Iași precum și dovezile legale pe care s'au bazat a da publicității niște asemine. Dela d-sa s'au primit acum rezultatul anchetei urmate la fața locului.

Subscrisul are onoare a vi-l anexa pe lângă acesta, poftindu-vă că după ce veți lua cunoștință despre împrejurările ce înconjoară cazul coprins în el, să binevoiți a regula cele de cuviință, comunicând și subsemnatului sciința despre rezultatul ce veți obține dela d-l ministru în această privință, pentru a putea și din parte-mi regula lucrările ulterioare.

Primiți vă rog Domnule Coleg asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Capul Diviziunei
C. BOTTESCU

●

Prea înălțate Doamne,

In urma constatărei făcute drept procurorului Curței criminale din Iași, despre abuzul de putere ce ar fi săvârșit d-l Titu Liviu Maiorescu în poziția sa de profesor și membru al comitetului școlar de inspecțiune, subsemnatul roagă plecat pe Măria Voastră să binevoiți a autoriza suspendarea d-lui Maiorescu din funcțiunea de rector al Universității din Iași, profesor la Universitate, director al institutului preparandale și membru al comitetului școlar de inspecțiune precum darea sa în judecată.

Sunt cu cel mai profund respect, Prea înălțate Doamne al Măriei Voastre, Prea plecat și supus servitor Ministru secretar de Stat al departamentului Justiției, Cultelor și Instrucțiunei Publice.

ss. CRETZULESCU

Rezoluția:

Se vor da ordine prin telegramă pentru suspendare, numindu-se d-l Câmpeanu, bibliotecarul din Iași, provizoriu ca director și profesor la Institul preparandal.

Totdeodată se va depărta dela internat guvernanta Emilia Riquert scriindu-se directoarei a recomanda alta în locu-i. Se va comunica diviziunei criminale pentru darea în judecată.

Rezoluția Măriei Sale Domnul:

Se aprobă.

ALEXANDRU IOAN

Telegramă:

Consiliul Academic din Iași

Vi se face cunoscut că d-l Maiorescu este suspendat din funcțiunea de rector și profesor la acea Universitate.

Telegramă:

Comitetul de Inspecțiune școlară, Iași

Se face cunoscut că d-l Maiorescu este suspendat din funcțiunile ce ocupă atât retribuite cât și onorifice.

Telegramă:

Domnului Titu Liviu Maiorescu

Vă fac cunoscut că sunteți suspendat din funcțiunile ce ocupați atât retribuite cât și onorifice până se va da un rezultat procesului.

Telegramă:

Domnului P. Câmpeanu, Iași

In urma aprobării dată de Inaltul Domn asupra raportului acestui Minister, suspendându-se d-l Maiorescu din funcțiunile școlare ce ocupă atât retribuite cât și onorifice, subsemnatul vă numește provizoriu pe d-voastră, Director și profesor la Institutul preparandal Vasile Lupu.

Notificându-se d-voastră această dispozițiune vă invit a păși pe dată în îndeplinirea funcțiunii ce vi se încredințează.

Telegramă:

Doamnei directoare a Institutului Central de Fete din Iași

Veți destitui la moment pe guvernanta Emilia Reiquert și să recomandați Ministerului alta în loc.

Depeșă telegrafică Domnului Ministru N. Crețulescu

Primind astăzi oficiul d-voastră relativ la numirea provizorie de director și profesor la institutul preparandal de aici, cu onoare vă repet tot cele expuse prin depeșa mea dela 10 curent că pătimind foarte de piept și de reumatism la mâna dreaptă îmi este întru totul cu neputință a ține prelecții și purta administrație economică la acel institut.

P. CAMPEANU

●

Natural că profesorul Nicolae Ionescu este reintegrat. De aici, corespondența de mai jos:

Telegramă:

Consiliul Universitar din Iași

Vă fac cunoscut că d-l N. Ionescu este reintegrat în funcțiunea de profesor.

Telegramă:

Domnului N. Ionescu, profesor la Iași

Vă fac cunoscut că sunteți reintegrat în funcțiunea de profesor la Universitate.

●

Procurorul a deschis acțiune publică împotriva lui Maiorescu, procesul a avut loc și cel învinuit a fost achitat Ar fi trebuit să aibă loc fireasca reintegrare. Insă din cauză că ministerele se schimbau des, Maiorescu rămânea mereu suspendat, încât a fost nevoe de intervenția Comitetului. Vom continua publicarea documentelor care se referă și la acest episod din viața lui Maiorescu.

MIH. POPESCU

Cu cinstea mori de foame

Intr'o dimineaţă mă sculai din pat, îmi aprinsei o ţigară şi aruncându-mi ochii pe o gazetă citii că unul dintre cei mai cinstiţi negustori a fost declarat în stare de faliment. Ştirea aceasta, impresionându-mă dureros, îmi trezi vorbele ce mi le-a spus odată cineva: Cu cinstea, mori de foame.

M'am trudit mult ca să scot de sub vălul uitării numele aceluia de la care le-am auzit, dar osteneala mi-a fost zadarnică.

Se întâmplă câteodată că-ţi sună la ureche unele cuvinte ce-ţi sânt cunoscute şi începi să te gândeşti unde şi dela cine le-ai auzit şi cu cât te gândeşti mai mult, cu atât îţi dai seama mai bine că nu poţi să-ţi aminteşti.

De câteva zile mă stăpânea ideia fixă de a găsi pe autorul acelor cuvinte. Dacă stam acasă şi citeam sau scriam; dacă eşeam pe stradă şi mă plimbam, pretutindeni şi oricând eram însoţit de gândul acesta. Seara adormeam cu el şi dimineaţa tot el îmi deschidea ochii, iar în timpul zilei repetam adesea: Cu cinstea, mori de foame.

După ce mă oboseam, citind sau scriind, aveam obiceiul de a-mi rândui cărţile din bibliotecă, de a-mi răvăşi hârtiile de pe masă sau de a scutura praful de pe tablouri. Munca aceasta migăloasă mă distra şi-mi da prilejul să-mi trec timpul, fără să mă gândesc la nimic.

Ei bine! Nici în chipul acesta nu mă părăsea chinuitorul gând.

In după amiaza unei zile, hotărându-mă ca să-mi răscolesc toată viaţa, doar de-oi da de acela care mi-a spus: Cu cinstea, mori de foame, mă lungii în pat şi începui să-mi depăn firul amintirilor.

Scormonind cenuşa vremurilor trăite, câteva scântei ce rămăseseră aprinse mi-au luminat anii copilăriei şi adolescenţii.

Dar din toate aceste amintiri, nu se desprindea figura celui ce-mi băgase în cap vorbele acelea.

Desnădăjduit, plecai de acasă şi mă întâlnii pe stradă cu un prieten, care mă pofti să merg cu el la berărie:

— Hai să bem câte o halbă! Fac cinste.

— Cu cinstea, mori de foame.

— Ce spui?

— O vorbă 'n vânt.

Intrarăm într'o berărie.

— Chelner! spuse prietenul meu. Adu-ne două halbe, dar să fie pe cinste.

— Cu cinstea, mori de foame.

— Tu trebue să ai temperatură, îmi zise îngrijat prietenul meu. Ce tot mă pisezi cu cinstea şi cu foamea?

— Ascultă, dragă! îi răspunsei eu. Nu cumva mi le-ai spus tu vreodată vorbele astea?

— Eu? Acum le aud pentru prima oară.

— Salutare!

— Nu mai bei o halbă?

— Nu, mulţumesc.

După ce făcui câţiva paşi, un domn îmi dădu bună ziua:

— Am cinstea să vă salut.

Eu îngânai: Cu cinstea, mori de foame.

Mergând pe drum, am stat de vorbă cu mai mulţi oameni, cu aceiaşi oameni pe care îi văd mereu, pe care îi întâlnesc în fiecare zi, cu oameni care azi trăiesc şi mâne mor fără să lase nici o urmă.

Am întrebat pe fiecare în parte dacă nu mi-a spus el vorbele acelea. Toţi mi-au răspuns negativ.

Văzând că nu pot să-l descopăr pe autor, mă gândii să mă duc pentru trei zile la ţară.

A doua zi, pe când deschideam un mic geamantan ca să pun lucruri în el, servitoarea îmi aduse o carte de vizită. Citind numele Petre Cosmescu, spusei servitoarei să-l poftească înăuntru.

Petre Cosmescu era un om, care—pe lângă celelalte simţuri comune tuturor, avea simţul practic foarte desvoltat. El, dându-şi seama încă din tinereţe, de însemnătatea ce o are banul în societatea noastră şi de greutatea cu care un om —oricâtă însuşire ar avea — îşi croieşte drumul în viaţă dacă este sărac, îşi puse în cap să facă avere.

Petre Cosmescu îşi ajunse scopul. In timpul războiului, el era funcţionar cu şase sute lei leafă pe lună şi astăzi are zeci de milioane. Stăpânitorul acestei averi este fruntaşul unui mare partid. Fost secretar general şi ministru, el a dovedit că ştie să armonizeze minunat nevoile obşteşti cu interesele particulare.

Petre Cosmescu — e adevărat — nu are o presă bună, dar campaniile duse împotriva lui n'au izbutit să-i zdruncine situaţiunea politică.

El, întâlnind odată pe un ziarist care l-a atacat, i-a spus cu blândeţe:

— Vrei să mă distrugi, tinere? Dă-mi voe să-ţi amintesc cuvintele lui Talleyrand: Surtout pas trop de zèle.

Fostul ministru intră repede în biroul meu şi-mi spuse:

— Te aşteptai să mă vezi?

— De loc.

— Prin urmare, o surpriză.

— Foarte plăcută. Cu ce ocazie.

— Sunt surmenat, dragă, şi mă duc să mă odinesc două zile la Sinaia. Moşia, afacerile de petrol, consiliile de administraţie, politica îmi iau toată vremea.

— Ce n'aş da să fiu şi eu ocupat ca dumneata!

— Dacă ţi-a plăcut poezia! Eu sânt de vină? Şi trecând cu automobilul prin oraş, mi-am zis: Hai să-l văd.

— Sânt încântat de atenţiunea dumitale.

— Dar nu stau decât cinci minute. Vorba englezului: Timpul este monedă şi apoi vreau să ajung la Sinaia înainte de a se înopta. Ştii că mi-am construit o vilă frumoasă pe Bulevardul Ghica?

— Ştiu.

— Mă costă cam mult. Am băgat patru milioane în ea.

— Ce însemnează patru milioane pentru dumneata?

— Oricât, să stai două luni la Sinaia pe chirie de opt sute de mii de lei e exagerat. Aşa suntem noi românii.... Ce mai faci?

— Tocmai mă pregăteam să plec la ţară.

— La moşie?

— N'am moşie.

— La vie?

— N'am nici vie.

— Aşa se întâmplă când te uiţi mereu la cer. Moşiile şi viile sânt pe pământ.

— Mă duc la un prieten al meu care e învăţător într'un sat din apropiere. Am dat de un mare necaz. Acum două săptămâni am citit că negustorul cel mai cinstit din oraşul nostru a fost declarat în stare de faliment.

— Nu mă miră. Eu ţi-am mai spus odată: cu cinstea, mori de foame.

Când auzii cuvintele acestea, sării de pe scaun, îi prinsei mâna dreaptă cu amândouă mânile mele şi strângându-i-o puternic, îi zisei:

— Iţi mulţumesc. M'ai scăpat de o mare suferinţă.

— Nu înţeleg.

— Lasă, că te lămuresc altă dată. Acuma eşti grăbit.

Fostul ministru, cerându-mi cu stăruinţă lămurirea, i-am făcut o amănunţită povestire.

Petre Cosmescu, eşind din birou, îmi spuse:

— Un scriitor — n'am memoria numelor — a spus: Cinstea este o calitate negativă, ce nu se simte, nu se vede şi nu reprezintă nimic.

— Stai! îi răspunsei, să însemnez în carnet că dumneata mi-ai spus vorbele astea. Te pomeneşti că iar uit şi ştii ce-am păţit.

IONESCU-QUINTUS

Poezii poporale

Din jurul Retezatului

Am un bade, nu-i departe,
Numai dealu ne desparte,
Numai dealu ş'o pădure
Ş'o grădiniţă cu mure
Noi pădurea o tăem
Şi murele le mâncăm
Ş'amândoi ne 'mbrăţoşăm.

●

De-i gândi, badeo, la mine,
Dumnezeu să-ţi dee bine!
De-i gândi în altă parte,
Să te ia friguri de moarte,
Din arat până 'n cărat,
Din culesu viilor
Până 'n spartul buţilor.
Când îi gândi că ţi-e bine,
Să fie popa la tine!
Când îi gândi că ţi-e drag,
Să-ţi cânte popa la cap!
Când îi gândi să te scoli,
Să-ţi fie pânea 'n cuptori!

●

Mă dusei la strâns de fân
Cu doru bădiţi 'n sân,
Mă dusei la secerat,
Doru badii m'a aflat;
Secerai cât secerai,
La o mână mă tăiai;
Scoală, bade, scoală dragă,
Scoală dragă de mă leagă!
— Bate vântul pe fereşti,
Da tu, mândro, ce sădeşti?
— Rujmălin şi măiărană,
Ca să fac lui badea pană,
Şi s'o învălui în hârtie
S'o trimit în Orăştie
La badea 'n cănţelărie,
Să 'nveţe cu ea a-mi scrie.
Scrie două, trei rânduri
Şi se pune pe gânduri...
Şi se duce 'n ceea casă,
Şi se uită pe fereastră;
Văzu d'albă de nevastă
Mergând să să spovedească.
„Spovedi-o-ar frigurile
Ca pe mine gândurile!"

●

Du-te, badeo, duce-te-ai,
Unde-o sta apa, să stai;
Nici acolo să nu stai,
Să mai mergi vr'o nouă ai,
Drăguţă să nu mai ai,
Că drăguţă ţi-am fost eu
Şi la bine şi la rău.

Măi bădiţă, badea meu,
Da-ţi-ar ţie Dumnezeu:
Două boale ş'o lingoare
Şi trei ani de friguri goale!
Măi bădiţă, badea meu,
Eu nu te blăstăm mai rău:
Fie-ţi grajdiu fără boi
Şi staulu fără oi,
Să mai vini seara la noi
Să povestim amândoi,
Să-ţi spun două, trei cuvinte
Care mi-am adus aminte:

Da-ţi-ar Dumnezeu o pruncă,
Să te poarte pe uliţă,
Pe uliţa creştinească,
Creştini să te miluiască
Şi să vini şi pe la min'
Că te-oiu milui şi eu,
C'o cojiţă de mălai
Uscată de nouă ani;
Nici aceea nu i-oi da,
Pân' când nu te-oiu întreba
De ţi-am fost dragă ori ba?

●

— Ghi, ghi, ghi, murguţul meu!
Că trei sute-am dat pe tine
Să mă porţi pe unde-i bine.
— Te-aşi purta stăpânul meu,
Că nu-i greu trupşorul tău,
Pe la câte birturi treci
De toate garduri mă legi;
Pe min' s'au pus muştele.
Mi-au sărit potcoavele
Tot dând cu copitele.

●

Luncă, luncă, mult eşti lungă
Şi nu-i dor ca să-mi ajungă;
Lungă-i valea, nu pot merge,
'Naltu-i dealu, nu pot trece,
Dorul badii mă soseşte.

●

Fă-mă, Doamne, ce mi-i face!
Fă-mă roata stelelor
Pe calea Susenilor,
Să mă calce carele,
Boii cu picioarele,
Crăişori moldoveneşti
Şi caii împărăteşti!
Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
Fă-mă primură 'nvârgată,
Peste Deva aruncată.
Nici vântu să nu mă bată,
Nici soare să nu mă ardă,
Numai badea să mă vadă.

●

— Crişule, Crişule,
Apă limpejoară
Dela stânişoară,
Nu tu ai văzut,
Pe unde-ai trecut,
Un voinic roman
De mi-l chiamă Dan?
— De l-oiu fi văzut,
Nu l-am cunoscut.
— Lesne de-al cunoaşte:
Obrăjiorii lui
Bruşu caşului;
Buzuţele lui
Roşu fragului;
Mustăcioara lui
Spicu grâului,
Ochişorii lui
Două mure negre,
Coapte la răcoare.
Nealinse de soare,
Coapte la pământ,
Nealinse de vânt.

(Culese din „Gazeta Transilvaniei pe 1893).

Thanos Doganis

O rugăminte...

Ii făcuseră o farsă foarte urîtă sărmanei femei. Vei zice, poate, că era cam ușuratică, ce-i drept, dar grupul, câțiva tineri veseli și nesocotiți și câteva fete, cu siguranță că ar fi înnebunit-o, cu tot ce-i făceau atât de des. Intr'o seară, m'au invitat și pe mine în cercul lor și m'au încurcat, fără să-mi dau seama cum, în daravera aceia.

— Bine ai venit, coane Busolă! — săriră toți, de cum mă văzură intrând în salon. — Poftiți, d-le Busolă. A! cu câtă nerăbdare vă așteaptă doamna Nița, să-i aduceți vești dela logodnicul ei, căpitanul....

Mă buimăcisem. Mai întâi de toate, numele acela, pe care mi-l trânteau așa de ridicol, — și-apoi cu veștile de la un căpitan, pe care le aduceam logodnicei și de care habar n'aveam.

După prima noastră cunoștință tipică, logodnica ofițerului mă întrebă:

— Veniți dela Paris, d-le, nu-i așa?

Era o femeiușcă de vreo 30 de ani, cam scundă, grăsulie și destul de simpatică. In trăsăturile ei era de mult stinsă lumina vioae și bătătoare la ochi a primei tinereți. O deosebită impresie, mi-aduc aminte, îmi făcuse din primul moment o oarecare fugilitate suspectă din privirile sale.

Drace! mă gândii, de care Paris îmi vorbește femeia asta; când am fost eu în Paris? Ceilalți din jurul nostru îmi făceau semn să răspund „da".

— Da... deacolo... viu.. bâlbâii.

— Și sunteți prieten bun cu George al meu, după cum mi s'a spus.

— Da... adică... aproape bun.

Și așa, fără să-mi dau seama și fără să știu, am luat parte la gluma aceia grozavă. Și fiindcă nu mai puteam face altfel, m'am hotărît și eu să-mi joc, de bine de rău, rolul. Mi se deslegă limba și începui să vorbesc o sumă de flecării, să înșir o grămadă de minciuni scârboase: cum petreceam la Paris cu George, cum îmi vorbea adesori de logodnica sa și de bucuriile ei. Că nu trecea o clipă fără să-i pronunțe numele și era foarte supărat, că nu-și putea termina cu o oră mai devreme misiunea, ca să se întoarcă dela Paris și să facă nunta.

— Minunat! Admirabil, — îmi făcea semn grupul.

Iar eu spuneam, spuneam tot ce-mi trăznea. Asculta numai, și un zâmbet nedefinit rătăcea și-i lumina trăsăturile și așa cum ținea gura deschisă, părea că fusese lovită de o vrajă.

Toți se prefăceau că admiră calitățile și sufletul bun al logodnicului și-și mușcau buzele, ca să nu isbucnească în râs, sau găseau un oarecare motiv, ca să râdă lung și cu hohote nesfârșite.

Dar mai bine să luăm dela început istoria acestei femei, așa cum ne-a fost povestită. La 25 de ani se căsătorise cu un bărbat care, după ce a chinuit-o doi ani de zile întregi, a murit. Văduvă liberă și foarte tânără cum era și cine știe pentru care alte motive încă, o apucase o erotomanie curioasă. Inima ei bătea pentru cel dintâi trecător depe stradă, până când sfârși la căpitan. Căpitanul era un personagiu aproape fictiv. Una din prietenele ei, cu speranța de a o înfrâna, fiindcă mania ei putea lua mai târziu o întorsătură primejdioasă. crezu că trebuia să-i concentreze atențiunea asupra unei singure persoane. Așa, într'o zi, pe când se uitau pe fereastră, trecu un căpitan pe stradă și zâmbi la ele, sau li s'a părut că a zâmbit.

— Ah! ce bărbat! — suspină tânăra văduvă. Ce fericire dacă l'aș avea.

Omul acela n'a mai fost văzut niciodată. Dar, a doua zi, buna ei prietenă îi aduse o scrsioare ca din partea căpitanului. Ii mărturisea cum că din primul momment în care o zărise, s'a amorezat de dânsa nebun, că nu putea trăi fără ea, că dela prietena ei aflase cum că și dânsa, tot așa, l-a iubit din primul moment. La urmă, după ce o asigura că îi va fi credincios „până la mormânt", o anunța că în aceeași seară era nevoit să plece la Paris, într'o misiune specială și că i se rupea inima, că nu putea s'o vadă. Dela Paris îi va scrie regulat și peste un an, când își va fi terminat misiunea se va reintoarce, ca s'o ia în căsătorie. Ii mai spunea că din motive pe care nu putea să-i le explice, trebuia să dea scrisorile ei prietenei comune, iar aceasta avea grije să-i le trimită și tot dela dânsa avea să primească și pe ale lui.

Prietena ei, după cum am mai spus, avea speranța să reție făptura asta ușuratecă de a cădea în brațele celui dintâi trecător, unde putea s'o împingă erotomania. Aveau să aștepte un an de zile, în care timp avea să „prelungească" termenul cu încă 5-6 luni, pentru motiv de serviciu, iar când vor fi trecut și acestea, tot buna ei prietenă se angaja să aranjeze lucrurile.

Insă, încetul cu încetul, se încurcară în afacerea asta și alte cunoștințe și începu atunci o comedie foarte penibilă. Văduva și logodnicul ei închipuit deschiseră o corespondență nesfârșită. Oridecâteori grupul voia să petreacă, făcea și câte o scrisoare dela Paris. De cu vreme se înțelegeau între ei și se adunau toți, când în salonul unuia, când într' al celuilalt. Pe urmă o invitau și pe ea, îi înmânau scrisoarea și o rugau stăruitor s'o citească. Și începeau atunci comentariile, râsetele, hohotele. Astfel îi sugeau încetul cu încetul și cu prefăcătorie creerul și-i înflăcărau imaginația cu fericirea care o aștepta.

Năucită, topită de căldura pe care i-o ațâțau atât de des, o biată cârpă sufletească, grijile ei se mărgineau acum numai în a se găti, — așa dorea Georgică în scrisorile lui — și ea frecventa mereu cercul, ca să afle noutăți dela logodnicul ei. Nimeni dintre aceștia nu voia să înțeleagă crima grozavă, pe care o săvârșeau în contra acelei ființe zăpăcite. Cum se întâmplă mai întotdeauna, capetele mediocre caută un altul pe jumătate nebun, ca să-și probeze superioritatea și-l atacă cu furie, ca să-l înnebunescă de tot. Mă gândeam la toate astea și le examinam bine în mintea mea, când, în seara aceia, înșiram atâtea minciuni, — dar nu puteam face altfel, pentru încă un motiv. In ultimul timp i se spunea că trebuia să sosească din Paris un oarecare domn Busolă, prieten intim cu logodnicul ei; — încetul cu încetul acest nume sfârși prin a însemna fericirea ei. Așa mă îndreptățeam oarecum pe mine însu-mi, în seara aceea, fiindcă simțeam că prin minciunile mele picuram puțină dulceață într'un suflet nenorocit.

Deodată, pe când eu urmam cu flecărelile mele, sună telefonul din colț. O fată alergă la receptor.

— Doamnă Niță, — strigă ea veselă după câteva clipe; veniți repede. Georgică, vrea să vă vorbească dela Paris.

— Grozav progres! Să poată cineva vorbi prin telefon din Atena direct cu Parisul! — zise văduva cu o ușoară nuanță de ironie în voce.

Totuși se ridică și luă tremurând receptorul.

Era foarte curios ceiace se petrecea adeseori cu această femee. Când era vorba să-i facă vreo festă în stil mare, grosolană, ca de data asta, ea își dădea seama. Dar, ca să facă pe plac grupului, care cerea să se distreze, lua parte voluntar și cu plăcere la bătăile de joc și încetul cu încetul era supusă până într'atât, încât sfârșea a lua în serios ceiace începuse în glumă.

— Georgică! Tu ești? Copilul meu! Bună seara, dragul meu. Bine, bine, mulțumesc.

Ce expresie de moleșeală plăcută, de sfârșeală luaseră trăsăturile ei când rosti cuvintele „copilul meu"! Ai fi zis, că odată cu acestea, vărsase și toată suflarea ei în pâlniuța telefonului, ca să ajungă la El, la iubitul ei!...

Fața ei se făcu ca de pânză, buzele i se uscaseră, mânile îi tremurau. Vocea ei din ce în ce slăbea, se stingea.

— Da... iu... iubitul meu. Sunt foarte e..mo..ți..o..na..tă.

Nu mai aveam putere să privesc și mă întorsei cu fața spre perete. Sărmana femee respira grozav de greu și abia putea să vorbească.

— A.., devărat? vii?... când? Ah! aaah!

Scoase un țipăt strident și căzu pe dușumea.

Plecai mânios, fără să salut. Eram supărat pe mine însumi că luasem parte la o astfel de crimă. Sărmana ființă! Și femeile acelea și tinerii aceia nesocotiți! Și celălalt care se dusese la casa de alături și telefona de acolo în calitate de logodnic... Atâta strădanie, ca să ucidă cu moartea cea mai îngrozitoare o inimă slabă, o creatură nenorocită!

Peste două zile, mă întâlnesc cu ea pe stradă. Trăsăturile ei arătau multă oboseală, dar de îndată ce mă zări, fața ei se lumină de bucurie. Imi spunea că mă considera mai mult decât ca pe un frate, că numele meu făcea să-i bată inima, cași numele lui Georgică, dat fiind că ne leagă o prietenie atât de strânsă. In sfârșit, mă întrebă dacă aveam vești noi dela logodnicul său, după cum o informează ceilalți. Ce era să fac? M'am apucat iar de i-am înșirat și alte minciuni. Eram acum singurul om care putea să-i procure puțină fericire. Deși îmi dădeam seama că o ucideam pe ascuns cu băutura mea, vedeam totuși că era nevoe să i-o ofer.

— Am vești multe, — zisei. — Georgică e bine și cred că în scurt timp va fi printre noi. Mă scuzați, trebue să mă duc, trebue să mă reped până 'ntr'un loc, sunt grăbit, vom mai sta noi de vorbă, la revedere.

Găsii ocazia și sării într'un tramvai, care trecea în momentul acela. A doua zi însă și a treia, tot așa. Grupul continua s'o trimită la mine, ca să-i dau vești dela Georgică al ei. Aceste ființe nesimțitoare, chiar și în urma scenei sfâșietoare cu telefonul, înțelegeau să prelungească încă mult această comedie. N'aveau să înceteze până n'o vedeau în balamuc pe biata femee. Poate că le-a părut rău de purtarea mea din seara aceia, când plecasem supărat și fără să-mi iau rămas bun dela ei, și deaceia căutau acum să mă supere și să mă stingherească atât de des, cu această femee. Imi spunea că deacum scrisorile lui Georgică trebuia să le primească dela mine, iar dânsa trebuia să mi le dea pe ale sale. In felul acesta au aruncat ei pe mine cea mai mare greutate a acestei tragedii. Dânsa alerga toată ziua după mine să mă găsească oriunde se nimerea.

— Dragă domnule Busolă. fericirea mea depinde de d-voastră. Mi s'a spus că, dacă îi scrieți să vie mai repede, are să v'asculte. Și sunt sigură că are să vie, dacă mă iubește atât de mult. Zău, dragă domnule Busolă, dați-mi fericirea, dați viață unei inimi sfâșiate.

Căutam s'o consolez cum puteam mai bine, dar vedeam că trebuia în cele din urmă să se ajungă la un capăt în această chestiune. Tragedia trebuia să se sfârșească oricât de sfâșietoare era ea. Ființa aceasta ajunsese pe pragul balamucului. Mai bine mi-aș lua inima în dinți și să o împing odată și bine în azilul ei, dacă mie mi-a fost sortit să sfârșesc crima. Destul! Punctul va fi pus! Sunt hotărît!

Intr'o seară, gâfâind din cauza alergăturii, mă opri în fața casei mele.

— Am aflat că ați primit o scrisoare, domnule Busolă, pentru mine și v'am căutat toată ziua.

— Minciuni, doamnă! — îi zisei brusc. — Ascultă: N'am cunoscut niciun George, logodnic de al dv și nici la Paris n'am fost.

Rămase înmărmurită, cu gura deschisă larg. Trebuia să sfârșesc și deaceia mă apucase o manie curioasă de a dărâma toată fericirea ei falsă. Și nu se poate descrie acea mulțumire sălbatică pe care am avut-o, dărâmând, una câte una, toate minciunile.

— De multe ori vă dădeați seama și d-voastră de farsa pe care v'a jucat-o grupul din care faceți parte, dar întotdeauna, nu știu cum, vă supuneați și luați drept adevăr toate minciunile evidente. Nu există niciun căpitan logodnic al dv. Scrisorile pe care le primiți sunt scrise de cei din grup. Cele ale dv. nu ajung niciodată la destinație de vreme ce el nu există, ci le citește cercul și râde pe socoteala dv.

Se rezemase de zid, cu fața ascunsă în palme. Suspine dese îi sfâșiau trupul. La un moment dat, apropiindu-mă de dânsa, îi zisei printre dinți:

— Iar pe mine nu mă cheamă Busolă, ați auzit? Nu mă chiamă Busolă. Și chiar dacă aș fi avut un astfel de nume, l-ași fi schimbat cu un altul.

Ii întorsei deodată spatele și mă îndreptai spre poarta mea. Inainte de a pune mâna pe clanță, o auzii chemându-mă:

— Domnule...

Mă oprii.

— Domnule... o rugăminte...

Glasul tremurând se stingea într'un gest de sublimă implorare:

— Să-mi dați voe să vă zic: domnule Busolă. Atât numai.

Și izbucni într'un plâns de ți se rupea inima.

Tradus din grecește de
ANTON MISTACHIDE

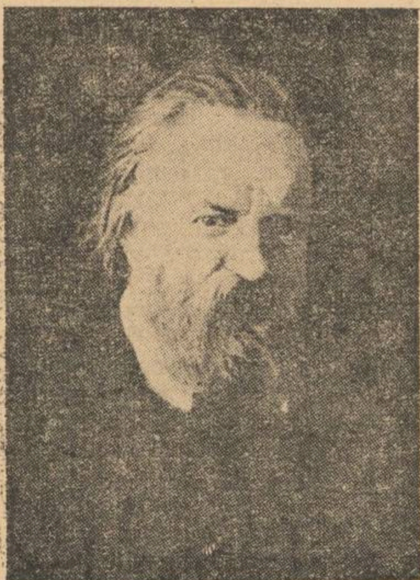

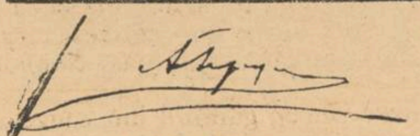
Alexandru Herzen

Se împlinesc 125 de ani dela naşterea lui Alexandru Herzen, una din cele mai remarcabile figuri din galeria oamenilor mari ai secolului trecut.

Prin activitatea lui literară şi mai ales publicistică Herzen a influenţat decisiv timp de trei decenii desvoltarea gândirii sociale ruseşti. O mulţime de curente ideologice progresiste şi-au găsit izvorul în opera acestui gânditor şi luptător pentru ideile umanitare.

Născut într'o familie de nobili bogaţi, micul Herzen, „această ramură bună a unui arbore stricat", cum îl numeau slugile casei, rămâne adânc

A. HERZEN

impresionat şi indignat de regimul aspru care se aplica iobagilor. La vârsta de zece ani, împreună cu prietenul său Ogarev, jură — într'un decor romantic — de a-şi jertfi viaţa pentru cauza libertăţii. Herzen rămâne până la sfârşitul vieţii credincios acestui jurământ.

Ajuns la universitate, Herzen în scurt timp se pune în fruntea unuia din cercurile culturale în care era organizat pe timpurile acelea tot tineretul progresist. Dialectica lui Hegel, materialismul lui Feuerbach, socialismul romantic al utopiştilor, iată ce preocupă deocamdată pe viitorii cârmaci ai gândirii sociale ruseşti. In anii aceia de reacţiune aspră, în acea „eră a cazărmilor şi a cancelariilor", universitatea era singurul punct luminos de care se legau speranţele.

Subt domnia ţarului Nicolae I se pedepseau nu numai faptele, ci şi ideile. In anul 1834, la vârsta de 22 de ani, Herzen e arestat şi exilat. Abia în 1840, el revine la Moscova, pentru a se deda cu o pasiune şi mai mare luptei împotriva regimului absolutist.

In timpul exilului, se desvoltă talentul literar al lui Herzen, manifestându-se cu putere chiar în prima sa operă literară mai mare: „Jurnalul unui tânăr". Urmează apoi „Cine e vinovat?" şi „Coţofană-hoaţă", în care Herzen supune unei critici aspre moravurile groaznice ale Rusiei iobage, continuând astfel tradiţiile realismului critic al lui Gogol.

Herzen, cu spiritul său ironic şi tot odată romantic, posedă în egală măsură şi lirismul, şi paradoxul, şi sarcasmul. Profunzimea gândirii ştiinţifice, scânteile vii ale creaţiunii artistice, pasiunea şi sentimentul, gluma bine plasată, fină şi ascuţită, meditaţia tristă şi veselia fără margini — aceste note caracteristice ale operelor sale literare îl ajută pe Herzen să biciuiască cu succes ipocrizia, prejudecăţile şi minciuna.

Ideia de bază pe care o găsim în toate operele lui este problema libertăţii individului, desvoltarea şi libertatea de manifestare a tuturor capacităţilor spirituale ale unei personalităţi. Din unirea intereselor sociale cu cele personale trebue să rezulte pentru individ viaţa adevărată — fericită şi fructuoasă.

Viaţa din Rusia îi oferă însă lui Herzen zugrumarea libertăţii individului, o atmosferă de reacţiune apăsătoare. Orice acţiune liberatorie este oprită de regimul aspru al absolutismului.

Cunoştinţa pe care o face Herzen cu Europa occidentală din scrierile lui Voltaire, Goethe, Heine, Byron, Hegel şi alţi scriitori şi sociologi de seamă, îi inspiră admiraţie şi încredere în democraţie şi liberalism. Averea moştenită dela tatăl său îi permite lui Herzen să plece în anul 1847 în Franţa — ţara tuturor libertăţilor.

Foarte curând vine însă decepţia amară. Nereuşita revoluţiei din 1848 sfărâmă toate iluziile tânărului entuziast asupra societăţii burgheze din occidentul Europei. Increderea în viitorul Rusiei, în puterea creatoare a poporului rus îl salvează însă de la disperare.

In perioada aceasta, de subt pana lui apar o serie de articole pline de vervă îndreptate împotriva Franţei burgheze. Fermitatea poziţiilor ideologice şi profunzimea gândirii combinate cu o frază vie şi clară îi creiază lui Herzen renumele de cel mai mare publicist politic al epocii sale. Pentru activitatea publicistică, Herzen posedă în gradul cel mai înalt calităţile necesare: o inteligenţă sclipitoare, un talent literar deosebit, cultură vastă, temperament de luptător, o memorie rară şi un interes viu faţă de momentul politic.

Activitatea publicistică a lui Herzen provoacă un interes viu în toate ţările civilizate. Toţi europenii cei mai de seamă caută să facă cunoştinţă cu marele exilat. Casa lui ospitalieră e deschisă pentru toţi, dar mai ales pentru emigranţii politici, care găsesc totdeauna la Herzen un ajutor moral şi material. Franţa lui Napoleon III, găsind periculos pe acest revoluţionar rus, îl expulzează.

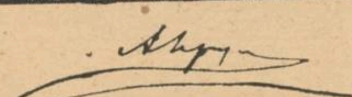
Herzen pleacă în Elveţia unde se împrieteneşte cu renumitul anarhist Bakunin şi editează împreună cu el o revistă revoluţionară.

In anul 1855, Herzen stabilindu-se la Londra, înfiinţează o tipografie rusească şi începe să scoată revista „Steaua polară" şi apoi „Clopotul". Desfiinţarea iobăgiei şi lupta contra regimului ţarist sunt principalele probleme tratate în paginile „Clopotului". Revista se menţine totuşi în limitele liberalismului şi ale democratismului moderat. „Clopotul" răsună puternic în toată Rusia ca o muzică frumoasă de eliberare; trezeşte pe cei adormiţi, îi cheamă la luptă. „Vivos voco", sună „Clopotul"; „Vivos voco", strigă Herzen; şi glasul lui devine strigătul eliberării, cuvântul liber necenzurat al poporului rus.

Opera publicistică a lui Herzen exercită o influenţă puternică nu numai asupra stării de spirit a societăţii ruseşti, dar şi asupra politicii guvernului rus, care aude în sunetele „Clopotului" vocea poporului asuprit. Datorită „Clopotului" europenii fac cunoştinţă cu Rusia neoficială, nebănuit de complexă. Herzen devine astfel exponentul Rusiei noi, prevestitorul eliberării ei viitoare.

In anii apariţiei „Clopotului", Herzen ajunge în culmea gloriei şi a celebrităţii sale. Posesor al ideilor celor mai înaintate din epoca sa şi cunoscător al celor mai grele opere ştiinţifice, el trăeşte intens şi ia parte activă la evenimentele cele mai furtunoa-

A. HERZEN

se care frământă Rusia şi Europa întreagă.

Totuşi a fost greu pentru Herzen, plecat de atâţia ani din patria sa, să înţeleagă curentele ideologice noi ale societăţii ruseşti. Faima „Clopotului" a început să pălească şi în curând revista a încetat să apară. Generaţia nouă a democraţilor-revoluţionari în frunte cu Cernâşevski şi Dobroliubov vine să-i ia locul.

Ultimii ani ai vieţii sale, marele publicist îi petrece călătorind prin Europa. In acest timp Herzen îşi termină memoriile „Cele trăite şi gândite", unde redă un tablou neobişnuit de viu al moravurilor sociale şi al curentelor politice, filozofice şi estetice care au frământat Rusia şi Europa occidentală timp de patru decenii.

Herzen lasă o moştenire bogată şi în domeniul criticii literare. In articolele sale critice, Herzen caută întotdeauna să stabilească legătura între curentele principale ale literaturii ruse şi literatura universală. Sunt foarte interesante paralelele între Puşkin şi Byron, Lermontov şi Leopardi, Gogol şi Beaumarchais, etc.

In articolul său „Romantici-diletanţi", Herzen — analizând curentele principale ale literaturii universale — se pronunţă pentru realism şi, bazat pe un material vast istoric, arată falimentul inevitabil al clasicismului şi al romantismului. Byron, Walter Scott, Voltaire, Goethe, Heine, Dante, Shakespeare, Schiller, şi alţi scriitori universali, se bucură în operele lui Herzen de caracterizări cu totul originale.

Desvoltând părţile bune ale şcolii lui Gogol, Herzen introduce în ele patosul publicistic, „puterea titanică a gândirii", ironia fină şi înţepătoare. El pregăteşte terenul pentru romanul politic al lui Cernâşevski şi satira politică a lui Saltâcov-Şcedrin.

Proza lui Herzen a contribuit în mare măsură la fortificarea victorioasă a principiilor realiste în literatura rusă.

VERA PANFIL

B. P. Hasdeu: Cuvente den Batrâni

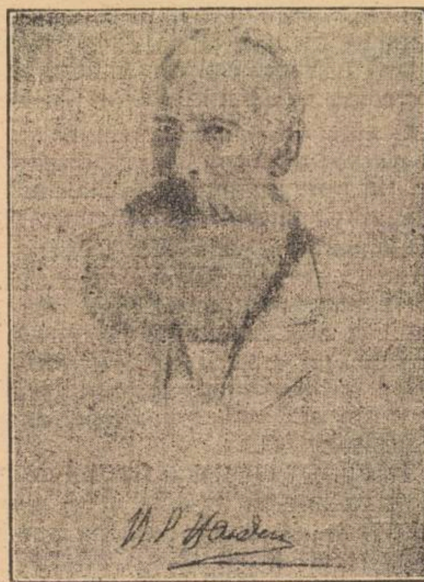
Texte alese cu o introducere şi Note de J. Byck (Cultura Naţională)

Editura „Cultura Naţională" a împlinit o mare lipsă culturală, punând la îndemâna publicului colecţia de texte pe care ne-a dat-o B. P. Hasdeu în „Cuvente den Bătrâni" şi care, deşi înseamnă numai începutul preocupărilor filologice dela noi, este de mare folos pentru orice om cu pretenţie de cultură. D. J. Byck, sub îngrijirea căruia s'a făcut această tipăritură dovedeşte a fi unul din tinerii cercetători conştienţi şi conştiincioşi, pe cale de a alcătui şi la noi o temeinică şi reală ştiinţă a filologiei.

D. J. Byck glorifică pe B. P. Hasdeu, ca pe unul care ne-a dat, acum şaizeci de ani, cea dintâi ediţie *ştiinţifică* de texte vechi româneşti. Haşdeu depăşeşte pe Cipariu, şi pe acest teren, căci acesta din urmă s'a mărginit la reproducerea textelor cu litere chirilice, pe când Haşdeu a socotit să redea: textele transcrise cu litere latine, descrierea diplomatică a manuscriselor, comentarii istorice de tot felul, cu privire în deosebi la cultura românească veche, precum şi un număr impunător de note linguistice şi de istorie literară.

D. J. Byck în prefaţă insistă asupra metodei desăvârşite de care s'a folosit Haşdeu la adunarea materialului şi mai ales asupra modului de exactitate riguroasă în care a editat textele vechi, care constitue calitatea ştiinţifică a acestui spirit, înzestrat, totuşi, cu o fantezie excesivă, care-l împingea ca din „nerăbdare" să construiască teorii, fără să se fi asigurat de temeinicia lor. Cât de severă a fost selecţiunea textelor prezentate de d. J. Byck, se vede din faptul că din cele peste 1500 pagini ale operei, s'au ales doar 262 de pagini, dintre cele mai caracteristice, atât în ceiace priveşte momentul important în evoluţia ştiinţelor filologice româneşti în care au fost scrise, cât şi pentru a pune în evidenţă „personalitatea lui Haşdeu ca filolog, linguist şi istoric literar".

Normele după care s'a întocmit această ediţie de către d. J. Byck, se găsesc în „Notele" dela sfârşitul cărţii, cu trimiteri şi lămuriri care pun la îndemână oricui mijloacele de controlare şi verificare, precum şi calea deschisă pentru orice alte cercetări în aceste domenii.

B. P. HAŞDEU

Editura „Cultura Naţională" a avut o fericită idee, atât în ce priveşte alegerea paginilor din magistrala operă a lui Haşdeu, „Cuvente den Bătrâni", cât şi în ce priveşte persoana tânărului profesor, care a pregătit şi a lucrat ediţia, cu o metodă sigură, conştiincioasă şi cinstită, ceiace este un mare merit în mijlocul neglijenţei şi a lipsei de scrupul cu care amatorismul a pângărit, de multe ori, la noi, ştiinţa filologică.

IS. SD.

Scrisoare

Iţi scriu aceste rânduri, prieten drag, pentru că mi-e dor de tine, în după amiaza asta cu cer întunecat. Am încercat să citesc, am voit să te uit câteva clipe, dar eşti mereu în gândurile mele, îţi zăresc mereu chipul de copil zâmbitor, fericit, răsfăţat de viaţă. Aş vrea să-ţi mângâi fruntea arsă de soare, şoptindu-ţi: „Ce drag îmi eşti!" Şi, totuşi, azi dimineaţă, când mi-ai eşit atât de vesel în cale, abia ţi-am spus câteva cuvinte, grăbită. Ai rămas contrariat, furios. Sânt sigură că mă crezi rea, prefăcută, nepăsătoare... Iţi scriu aici, prieten drag, tot ce nu ţi-am spus niciodată. Nici aceste rânduri n'ai să le citeşti, dar chiar citindu-le, mă întreb cât ai înţelege tu din ele? Viaţa te-a obişnuit de mic să ai tot ce doreşti — dela jucăriile scumpe aduse copilului răsfăţat, până la fanteziile adolescentului, pentru care totul e posibil. Tu nu vei crede că se poate mulţumi cineva numai cu visul, pentrucă plăcerile reale ale vieţii, te-au împiedicat să visezi.

Când eram mică şi voiam să mă joc alături de alţi copii, vocea aspră a mătuşii mele — de mama nu-mi mai aduc aminte — îmi spunea: „Vezi să nu-ţi murdăreşti rochiţa! Un copil orfan şi sărac ca tine nu are voe să se joace. El e dator să muncească!" La toate bucuriile pe care le oferă viaţa fiecărui om, m'am împiedicat de aceiaşi sentinţă: „Un copil sărac trebue să muncească!" Dar oricât de aspră a fost calea mea, din când în când am dorit şi eu frumosul şi, pentru că nu-l puteam găsi în drumu-mi întunecos — aşa cum îl doream — m'am mulţumit să-l visez numai. Anii au trecut şi din ei nu mi-au rămas decât visurile...

Eu ştiu că ceiace te-a atras spre mine, prietene, n'a fost decât rezerva cu care ţi-am răspuns atenţiilor tale de tânăr cuceritor. Cum? Tu, care aduni în juru-ţi atâtea fete frumoase, elegante, dorite, — tu să fii respins de o femee oarecare — nici prea tânără, nici prea frumoasă? Am fost prima jucărie pe care viaţa ţi-o refuza şi te-ai încăpăţânat s'o doreşti, uitându-i adevărata valoare. Iartă-mă, micul meu prieten, pentru prima contrariere pe care ţi-am adus-o în cale. Imi pare rău. Iţi sunt recunoscătoare pentru puţinul pe care mi l-ai dat din sufletul tău... O, ştiu bine că nu mă iubeşti! Iubirea e un sentiment profund, tragic şi numai cei cari au suferit mult pot s'o înţeleagă. Tu abia ai intrat în viaţă şi ea îţi şi apăruse ca un parc înflorit; ghimpii îi vei găsi mai târziu... Şi chiar dacă m'ai iubi?!... Ce-aş putea fi pentru tine, decât o metresă — ca multe altele — cu care te întâlneşti, câteva luni, într'o „cameră mobilată" dela 5 la 7... Vezi tu, eu am alte concepţii despre iubire; iar cât te priveşte, dragul meu, nu te-ai amuza deloc cu mine! N'aş putea fi a ta, decât iubindu-te mult, iar iubirea, pentru mine, înseamnă suferinţă, zbucium şi chin pe care l-aş resfrânge şi asupră-ţi. Am sufletul întunecat, otrăvit de neîncredere. Ţi-ai complica inutil viaţa. Ţi-aş încreţi fruntea atât de netedă, te-aş face să mă urăşti. E mai bine aşa, departe. Tu ai să mă părăseşti curând, plictisit de această intrigă fără urmări, când îţi vei da seama că nu merit atâta trudă. Eu însă n'am să te uit niciodată. Mi-ai apărut în cale, în cea mai întunecoasă epocă a vieţii, când nu mai doream nimic, nu mai aşteptam nimic, nu mai simţeam nimic, decât o imensă oboseală sufletească, o profundă dorinţă după pacea veşnică... Tinerele tale priviri au făcut să răsară în sufletu-mi uscat câţiva muguri verzi. Am înţeles că tot mai puteam suferi, că tot mai puteam simţi, că n'am devenit un manechin — aşa cum mă socoteam.

...De câte ori, în dimineţele mohorîte de iarnă, când pornesc plictisită spre munca prin care-mi câştig cu greu pâinea zilnică, faptul de a te fi întâlnit, un zâmbet din parte-ţi, o privire tandră m'au făcut să tresar înfiorată, caşi cum m'ar fi atins un suflu de aer primăvăratec, venit din înălţimi împădurite.. Şi câte seri n'am visat, privind luna, — caşi cum aş mai avea optsprezece ani! Tu mi-ai readus tinereţea pe care o ştiam pierdută — cu toate naivităţile ei. Nu credeam că aş mai fi în stare să pierd ceasuri întregi, şoptind banalul refren „Oare mă va fi iubind?"...

De câte ori, seara, când singurătatea devine mai apăsătoare, împinsă de dor, pornesc pe străzi tăcute, închipuindu-mi că te am alături, atent, blând şi înţelegător — aşa cum n'ai putea fi niciodată, copil răsfăţat de viaţă! Şi aceste plimbări nostalgice sfârşesc, deobicei, sub ferestrele elegantei tale locuinţe, pe care o privesc mult din umbră, cum priveşte întemniţatul cerul senin al lumii adevărate, de care a fost îndepărtat...

...Intr'o zi vei găsi o fiinţă care ţi se va părea demnă de a te urma pe drumul serios al vieţii... Iţi doresc să o iubeşti mult şi ea să-ţi răspundă la fel. Aş vrea să fie o fată tânără, blondă, drăgălaşă, — să aibă încredere în oameni, să nu fi cunoscut lipsurile şi umilinţile care ulcerează sufletul şi-l usucă. Mi se pare că vă zăresc: tineri, frumoşi, dornici de viaţă..

Aşa aş fi vrut să fiu şi eu, aşa aş fi vrut să mă fi cunoscut tu. Atunci nu ţi-aş mai fi fugit din cale. Aş fi reuşit să transform gluma aceasta de copil ştrengar, în duioasă poezie de iubire. Azi însă nu mi-a rămas decât visul. E puţin, — dar nu mă plâng. Demult am învăţat ce-i resemnarea.

LUCREŢIA DASCĂLESCU

Tigrul

In Sumatra, unde-s tigrii
Ce-ţi atacă pân'şi cortul,
A venit un sclav călare
Şefului să-i dea raportul.
Şi s'a prosternat în faţă-i,
Mâna dreaptă i-a pupat
Şi i-a spus cu groaza'n suflet
Bâlbâit şi speriat:

— Fugi, stăpâne, şi ia puşca
Că-i prăpăd şi vai şi jale.
A intrat un tigru mare
Drept în casa dumitale!
Iată calul, zboară iute
Să salvezi ce s'o putea.
Era cineva în casă?
— Da, era nevastă-mea...

— Fugi de grabă că-i masacru!...
— Ei drăcie!... Tigru, zici
C'a intrat la mine'n casă?
— Da, un tigru d'ăi voinici,
Un colos, un tigru zdravăn
Furios şi nătărău!
— Ce vorbeşti...! Şi era singur?
— Singur, fioros şi rău!

— A intrat de bunăvoe
Nu cumva l-au aţâţat?
— Nu, Stăpâne! A dat busna
Şi-a răcnit cum a intrat.
— N'am ce-i face... Dracu-l puse
Să dea buzna'n plină zi?
Să se apere, săracul,
De nevastă, cum o ştii!...

JUL

Un iconoclast al teatrului

Dramaturgul american Eugen O-Neill, care a luat premiul Nobel pentru literatură, deşi este în plin succes în America şi la Londra, nu poate fi considerat şi nici nu este considerat ca un scriitor care şi-a ajuns maturitatea. Cea din urmă operă apare ca eşită de sub pana unui tânăr, sub impulsul unei porniri pasionate, izvorîtă din spontaneitatea geniului, adică din acea parte care face valoarea operei, dar este şi partea cea mai vulnerabilă. El atacă greutăţile dintr'o piesă cu curaj fără frâu. Astfel şi-a câştigat el succesul, libertatea şi influenţa pe scena teatrului american, dar şi unele dezastre prin care nimeni dintre scriitorii consacraţi n'a trecut până la el.

E drept că a trecut prin multe ispite şi a ştiut să le reziste. De pildă, ar fi putut cădea în comercializarea talentului său, căci tatăl său a fost actor şi director de teatru. Sau ar fi putut cădea în ispita de a deveni o stea a teatrului oficial, căci a fost elevul profesorului şi scriitorului de drame Backer, la Universitatea din Harward. Poate chiar din această cauză, rezistând cu îndărătnicie ispitelor dintr'o parte şi din alta, a devenit neliniştitul şi indisciplinatul autor dramatic pe care-l cunoaşte publicul anglo-saxon. El nu acceptă cu nici un preţ opinia altora asupra unei piese de teatru. Numai lui îşi recunoaşte dreptul de a hotărî în această privinţă. Işi alege subiectul şi sileşte mediul teatral să i se supună. Cuvântul său de ordine în teatru este că „nimic nu e imposibil". John Erwine, criticul dramatic dela „Observer" în prefaţa scrisă la Piesa „The Moon of the Caribees" atrage atenţia asupra faptului că O'Neill, născut în Oct. 1888, dintr'un tată născut în Irlanda şi dintr'o mamă cu origini tot irlandeze, mai poartă şi pronumele de Gladstone, pe lângă numele de botez, şi-i prezice lui O'Neill, care avea atunci 39 de ani, exact desvoltarea pe care a luat-o ulterior. O'Neill a fost şi este un pasionat eretic, scufundat în doctrinele lui Nietzsche, în materialism ştiinţific şi ateism. El este un violent şi un neliniştit, fără nici un fel de luciditate raţională sau intelectuală. Cu cât înaintează în vârstă, cu atât piesele sale par scrise cu mai multă căldură tinerească şi neprecugetat impuls.

Critica engleză ia în cercetare două aspecte ale operei şi personalităţii sale: puterea experienţei teatrale şi elanul religios al sufletului său, care se ascunde de fapt sub aparenţa unei atitudini antireligioase.

Valoarea experienţelor sale teatrale e uşor de determinat, dar a găsi de unde pleacă şi încotro se orientează, e foarte greu, fiindcă nici el singur nu pare dumirit.

Dar nici stilul său n'a ajuns încă la maturitate. Un scriitor format este cel al cărui mod de expresiune înseamnă desăvârşirea procesului de creaţiune. Cuvintele trebue să dea liber curs minţii, nu să fie o piedică. La O'Neill, mintea pare că se 'ncurcă printre cuvinte şi se zbate să se elibereze din încurcătura lor. Chiar şi dialogul dramatic este plin de stângăcii. Iar când dezvoltarea piesei cere elan poetic, proza nedisciplinată a lui O'Neill pare o licoare în care o mână neexperimentată a amestecat vinul cu apa. Aceasta din cauză că lui i se pare că o frază precisă şi pregnantă este meschină, laşă şi perimată. I se întâmplă adesea să arunce la coş piese întregi care nu-i plac. Dar când e vorba să aleagă intre mai multe expresii şi să le concentreze pentru a-şi perfecţiona stilul alege la întâmplare cu speranţa vagă că va eşi din negurile hazardului expresia cea mai fericită. Ne fiind nici mistic, nici liric, O'Neill nu nimereşte însă pe această cale expresiunea cea mai directă şi cea mai precisă.

Cu toate nepotrivirile limbajului său şi cu toată lipsa de criticism şi confuzia părerilor, piesele sale impresionează puternic, zgudue publicul şi provoacă succesul.

Impulsivitatea l-a servit pe scenă. Eliberându-se de convenţiile teatrale O'Neill şi-a eliberat şi personagiile pe scenă. De pildă, în piesa „Strange Interlude", care este o desfăşurare a diferitelor vârste ale femeii, Nina, eroina, se dezvoltă an cu an, oră cu oră, nu după vreo convenţie teatrală, ci în mod firesc şi inevitabil, ca în viaţă şi pare a lua o nouă direcţie în fiecare clipă. Secretul succesului pieselor, cu toate greşelile lor, este, deci, în faptul că procesul construirii planului după care are a se desfăşura piesa, este un proces exprimat în termeni de viaţă şi nu de teatru. Technica lui O'Neill este înţeleasă mai bine dacă e comparată cu cea a altui mare dramaturg modern, N. Coward. In piesele acestuia orice gest, orice vorbă sunt raportate la scara valorilor teatrale. In sfera desvoltării acţiunii, viaţa se desfăşoară nu ca în realitate, ci pe scenă şi aceasta în mod firesc.

La O'Neill, dimpotrivă, viaţa se desfăşoară liber, după cum îi îngădue destinul. Deaceia nimic nu poate fi predestinat, nici măcar lungimea piesei, care uneori e de nouă acte, alte ori de... două zeci şi şapte.

Personagiile lui O'Neill vorbesc sau enigmatic sau îşi exprimă individualitatea, în părţile componente, chiar sub ochii spectatorului, sau îşi creiază o mască după cum le convine. Teatrul trebue să se conforme vieţii lor, iar ele trebue să se conforme restricţiilor scenei. Orice critică i s'ar aduce, oricât de întemeiată ar fi, un singur argument prevalează: succesul teatrului lui O'Neill.

Se pare că în prezent O'Neill se gândeşte la o piesă, care să fie alcătuită din nouă piese şi fiecare să fie jucată separat, în decursul a nouă seri. Una cu alta ele ar forma un fel de autobiografie dramatică, ca „Război şi Pace" a lui Tolstoi.

Publicul şi critica nu pot decât să aştepte spectacolul, orice ar avea de obiectat inainte de a asista la el. O'Neill apare nu ca un om încrezut şi mândru de sine, ci ca un autor stăpânit de fatalitatea creaţiunii sale, ca de o putere care întrece limita puterilor omeneşti.

E ca un om mânat de un demon interior, pe care dacă va reuşi să-l stăpânească în avântul său nebun, il va exprima într'o capod'operă. In alte piese, ca „Desire Under the Elms" şi „Mourning Becomes Electra", O'Neill a ajuns aproape să realizeze o disciplină a formei şi să lege aparenţa firească a realului cu tendinţa de a exprima înţelesul adevărului abstract, implicat în această aparenţă. Influenţele ce se pot constata că ar avea oarecare putere asupra lui O'Neill, sânt: cea a lui Strindberg, cu piesele sale „Tatăl", „Drumul spre Damasc", „Domnişoara Iulia", şi curentul expresionist. La el însă sânt două posibilităţi pentru viitor: cea a grandoarei în realizările sale dramatice, dacă izbuteşte să-şi stăpânească şi să-şi controleze elanul, sau... falimentul, în temeritatea nebună a înfruntării oricărei discipline.

IS. SD.

Serghie Crecetov

Komandarm*

El s'a născut la o moşie liniştită, care se afla pe un deal înconjurat de un râu cu cursul leneş, într'o casă boerească mare şi veche, cu coloane albe.

Acoperit de un mare parc strămoşesc, dealul cobora către râu pe cinci povârnişuri: pe unul creşteau tei bătrâni, altul era acoperit cu plopi, al treilea — cu cedri, pe al patrulea se înălţau brazi, iar pe al cincilea — mesteceni înalţi, cu trunchiurile albe şi cu ramurile lungi, aplecate în jos. In jurul casei se întâlneau şi se împrăştiau aleile de salcâmi cu miros dulceag şi de liliac cu ciorchine violete şi albe, ca nişte struguri.

Copilul împlinise zece ani. Odată, părăsind oraşul înăbuşitor, veni aici, ca de obicei, odată cu ivirea primăverii. Intr'o seară, el urca dealul din spre râu către casă pe o aleie largă. Priveliştea coloanelor albe, cu nuanţele purpurii ale apusului, i-a părut deodată neaşteptat de nouă.

Se uită lung la ele, pe urmă strânse un mănunchiu mare de liliac şi împodobi cu el odaia, presără cu flori căpătâiul şi toată noaptea plânse fericit, sorbind aroma dulceagă. In noaptea aceasta simţi pentru prima oară că există frumosul în lume.

După aceasta, în iernile plictisitoare, în dormitorul comun al şcolii Militare, când stătea lungit în patul îngust de fier, înaintea ochilor i se iveau de multe ori coloanele albe, înroşite de apus. Atunci îl înăbuşiau lacrimile.

La vârsta de optsprezece ani cunoscu dragostea şi plopii vechi şi gânditori auziră multe poezii şoptite la umbra lor răcoroasă şi păstrară, crestate de el, pe tulpină, monogramele ciudate ale celor două iniţiale scumpe.

Mai târziu, străvechiul cuib a fost vândut pentru datorii. Răpit însă de valurile vieţii, el uitase uşor de el.

Cu iuţeala apelor de primăvară, timpul şcolii a trecut şi odată cu el curajul tinereţei, disciplina elegantă şi moravurile câte odată mişcătoare, câte odată plictisitoare. Pe urmă, au venit primii ani de regiment, munca şi banchetele, familia intimă a ofiţerimii, mândria tradiţiilor militare, cupa de punciu cu flacăra albăstrie, manevre prin pulbere şi părăzi strălucite. După aceasta — căsătoria, anii aprigi ai Academiei Militare, nopţile fără somn deasupra cărţilor mari, iar alături, în fotoliu, căpşorul încoronat de cozi de păr bălai, picurând deasupra lucrului.

Pe neaşteptate ca un fulger a venit războiul pentru care se pregătise o viaţă întreagă, dar pe care nu-l aşteptase niciodată. Când privia imensa mare de capete şi steaguri şi caleaşca Impăratului fără paza obişnuită, când asculta răsunând mii de glasuri entuziasmate, el dorea să moară pentru acest om scund, cu expresia oboselii pe faţă, care intrupa în sine întreaga Rusie nemărginită, cu stepele, mările şi munţii ei.

Anii curgeau. El cunoscu războiul cu uimitoarea şi penibila împletitură a Urîtului şi Frumosului. Văzu cadavrele omeneşti cufundate în nămol, asemănătoare unor muşuroae de pământ, şi cadavrele cailor cu interiorul smuls de granate, deasupra cărora se învârteau croncănind ciorile.

Văzu oraşe distruse, făclii roşii de incendii în noapte, lacuri de sânge închegat la poalele dealurilor, vile părăsite cu uşile larg deschise, pe unde suna trist vântul.

S'a luptat în Prusia, în Lituania, în Polonia, în Galiţia, în Carpaţi. A fost rănit de două ori, apoi decorat. Impreună cu uriaşul corp de armată, obosea, se înfierbânta, uneori plin de indignare, uneori de speranţă.

Totul mergea dela sine: şi războiul, şi cariera lui. Niciodată nu-i trecea prin gând îndoiala că n'ar face o faptă mare şi importantă.

Pe urmă izbucni revoluţia. S'a bucurat împreună cu alţii, crezând că revoluţia este voinţa firească a poporului pentru victorie.

Era întotdeauna politicos cu toată lumea şi-i părea atât de uşor să spună soldaţilor „dumneata". Deocamdată numai aceasta se cerea. Pe urmă au început curentele noi: se cerea recunoaşterea unui anumit partid.

El s'a gândit şi s'a numit socialist. Soldaţii îl purtau cu urale în triumf.

In ziua aceia el s'a culcat târziu, obosit şi mulţumit. Noaptea, pentru prima oară după mulţi ani, a visat visul adolescenţei sale: coloanele albe în lumina serii. Inima i s'a strâns de durere obscură şi chinuitoare.

Dimineaţa şi-a adus din nou aminte de socialismul său, şi totul i s'a părut urît şi plictisitor. Dar, sculându-se, a lăsat totul să meargă în voia soartei: ce s'a făcut, s'a făcut!

Mai departe, totul a urmat uşor şi simplu.

El purta în automobil pe Kerenski, ţinea respectuos mâna la cozorocul chipiului în timpul discursurilor acestuia, purta la butonieră o panglică roşie şi numea pe soldaţi „camarazi".

Popularitatea lui creştea; fu înaintat la gradul de general şi numit întâi comandantul diviziei, apoi comandantul corpului de armată. Ofiţerii de luptă se fereau de el. In jurul lui se învârteau nişte aghiotanţi tineri, înaintaţi recent — şi veniţi din Petrograd. I se adresau cu respect familiar şi vorbeau mereu despre roadele revoluţiei şi despre apărarea ei.

Comisarul politic, un Georgian dintre exilaţii din Siberia, în tunică engleză şi cu ghetre, îl lua amabil de braţ şi-i spunea: „Scumpul nostru general roşu".

A izbucnit răscoala lui Kornilov.

Când a cetit telegrama acestuia către armată, inima a început să-i bată. Privind însă silueta cu nasul cocoşat al comisarului care stătea alături, cu glas tare dictă aghiotantului său ordinul către armată, care începea cu următoarele cuvinte:

„Trădătorul Kornilov, care a îndrăznit să ridice mâna contra revoluţiei ruse..."

Pentru prima dată în timpul războiului, în seara aceia el s'a îmbătat straşnic şi, cântând Marsilieza, plângea cu lacrimi de om beat, lăsându-se cu pieptul pe masă.

Val după val. Evenimentele veneau treceau.

El făcuse parte din delegaţia dela Brest şi privea indiferent cum locotenenţii germani, strânşi în hainele lor, cu dispreţul în privire, ţineau pe mânerul săbiilor mânile înmănuşate alb. In timpul demobilizării lui Troţki, el se retrăgea pe lângă tunurile şi vagoanele părăsite; văzu gloatele dezordonate ale soldaţilor distrugând depozitele de vin; zbura noaptea în săniile largi cu aghiotanţii săi noi, din foşti notari, care-l numeau „camarad".

Şi în sufletul lui totul tăcea.

Corpul lui de armată, demobilizat, s'a topit pe drum, şi el veni singur la Moscova, spre a se stabili acolo cu soţia.

Dar, tocmai în seara sosirii, abia schimbând câteva vorbe cu el, soţia sa a plecat de acasă şi n'a mai întors. Pe masa ei a găsit o scrisoare: „Plec pentru totdeauna. Nu mai pot trăi cu tine".

A cetit-o, a sucit-o cu indiferenţă între degete şi a lăsat-o pe masă. A doua zi a raportat Comisarului militar spre a fi primit în serviciul Sovietelor şi a fost numit comandantul diviziei roşii.

Muncea ca întotdeauna, stăruitor şi cu folos, mărginindu-se în cercul său restrâns de afaceri zilnice.

Săptămânile, lunile şi anii treceau ca dinţii unei roţi veşnice. In serviciu înaintase uimitor de repede acum, iar conducerea armatei roşii o primise de multă vreme. Noul „Komandarm" era privit foarte bine de către şefii roşii superiori; pieptul îi era împodobit cu decoraţia „Steaua Roşie", şi nu odată camaradul Troţki însuşi, în timpul deselor reviste, coborînd din trenul imperial de curând vopsit, îi strângea amabil mâna şi-i spunea cuvinte încurajatoare despre „încercata lui fidelitate faţă de revoluţie".

S'a deprins cu toate: cu cântecele de beţivi ale camarazilor chefuiţi, cu privirea înţepătoare a nedespărţitului său şef de Stat Major, înaltul Leton bălan, care îi sfredelea mereu ochii, căutând parcă să-i găsească un gând ascuns.

El fusese pe toate fronturile, conducând operaţiile militare contra duşmanilor Republicii Sovietice. Se luptase contra lui Kolceak, Denikin, Iudenici, Dutov. Toamna târzie a anului 1920 l-a găsit în Nordul Crimeei, în dosul depărtat al frontului, unde armata sa, păgubaşă în războaele cu Wrangel, în retragere, fusese expediată pentru refacere.

Inainte, departe de Perekop, se hotăra soarta lui Wrangel şi a Crimeii. De mai multe zile nu venise nicio veste de acolo, din cauza legăturii slabe. Ajungeau doar zvonuri vagi şi nesigure.

Intr'o seară, terminând cu raportul şi ordinele, el ieşi pe terasa moşiei unde era instalat comandamentul. Işi aprinse o ţigară.

Era linişte. Cerul se limpezise către noapte şi şivoae argintii de lumină de lună se revărsau în bătrânul parc fără frunze, de unde mirosea a frunziş umed şi putred.

Sufletul îi era tulbure şi plictisit.

La fel va fi mereu: mutările de pe un front pe altul, ordinele de luptă cu ameninţările „lumii vechi", vagoanele, automobilele, chefurile grele, prietenele ocazionale dintre surorile roşii, grabnice, lacome, cu mânile murdare încărcate de inele cu diamante.

In fundul curţii, din grajdul deschis, aduceau pe cineva.

Komandarmul întoarse cu lenevie capul către şeful Statului Major, care eşise pe terasă.

— Ce e acolo? Iarăşi s'au îmbătat?

— Nu. Camarazii au glumit cu o soră prizonieră, dar ea a luat cuţitul din bucătărie şi şi-a curmat zilele. E mândră... Am dat ordin s'o îngroape...

Nu departe, doi soldaţi duceau corpul cu mânile atârnate în jos fără putere. Capu-i era lăsat pe spate, iar faţa albă părea de cretă la lumina lunii. Aţintind privirea, komandarmul se uită la ea cu o curiozitate indiferentă.

Deodată, ceva îi străpunse inima. Coborî repede treptele scării.

— Stai!

Se aplecă.

Cu ochii încremeniţi, el privea cu groază trăsăturile atât de cunoscute, cu o mică alunică neagră pe obrazul stâng.

Se întoarse, şi cu paşii grei reintră în odae. Picioarele parcă-i erau turnate în plumb. Se lipeau de podea.

Noaptea târziu, când şedea singur la masă în faţa unei sticle de cognac, cu capu 'n mâni, intră grăbit în casă şeful Statului Major.

— Victorie! Perekopul e luat! Armata albă se îmbarcă pe vapoare. Ultimul cuib alb e sfărâmat! A noastră e izbânda! Capăt Sfintei Rusii! Dă-o dracului! Nu se va mai ridica! S'a terminat cu ea! Trăiască Internaţionala a treia!"

Gesticulând din mâni, Letonul ieşi cu grabă din odae. De afară se auzeau urale dezordonate. Moşia potolită se deşteptase.

Komandarmul lăsă din nou capul în mâni. ...Nu se va mai ridica... S'a terminat cu ea...

S'a ridicat de pe fotoliu, a trecut mâna încet pe frunte şi a oftat.

Era târziu...

Cu o mişcare lentă luă de pe masă browningul, îl băgă în gură şi închise ochii...

...Coloanele albe şi liniştite ale copilăriei, luminate o clipă într'o gingaşă şi purpurie strălucire, îi trecură lin prin faţă...

Trad. de E. D.

* In Rusia Sovietică „Komand-arm" e prescurtarea din „Comandantul armatei".

In metru antic

Doară singură tu, printre atâtea femei:
Unele calme zâmbind, naiade şi nimfe,
Alte triste ca 'n larg chemătoare sirene,
Darul ai ca să 'mparţi fericirea întreagă.

Strigătul meu „Evohé!" te 'nsoţeşte oricând
Fie că vii pe drum, mlădie ca trestia,
Fie că 'n vis îmi apari — stea în noapte lucind
vie — unică, tu, printre atâtea femei.

Aşi vrea pe frunte să-ţi pun cunună de lauri
Şi pe un car de triumf, ca 'n vremuri antice,
Ca şi Titus iubind pe a lui Berenice

Să te port şi să 'nfrunt chiar dispreţul mulţimii.
Vino deci din depărtări pe unde exilul
Neînţelegerii mele astăzi te'nchide,

Vino, în care de triumf, trufia călcându-mi.

G. SPINA

Viața teatrală

Fustele dela minister

După o scurtă reluare a excelentei comedii „Crai de tobă”, grădina Marconi și-a inaugurat adevărata stagiune de vară cu un vodevil adaptat din franțuzește de regretatul A. de Herz.

D. Sică Alexandrescu, directorul acestei companii, obișnuia în trecutele stagiuni să reprezinte o singură piesă în decursul celor trei luni de vară. Pentru aceasta, evident, spectacolul trebuia să cuprindă o serie de calități fără de care succesul nu ar fi fost asigurat. De pildă, comedia aleasă trebuia să fie o capod'operă în genul ei, dialogul spiritual și fără pretenții, iar interpretarea și ea, — desăvârșită. Așa a fost „Valsul dimineții” și „La iarbă verde”

De data aceasta însă, d. Sică Alexandrescu nu a mai avut mâna tot atât de fericită, și tare ne îndoim dacă „Fustele dela minister” vor figura pe afiș până la 15 Septembrie. Evident o simplă impresiune personală, fiindcă în materie de vodevil, nu prea sunt multe criterii după care să ne conducem în darea noastră de seamă, Criticul este adeseori obligat vara, să lase locul spectatorului. Or, ca simplu spectator, trebue să mărturisesc că „Fustele dela minister” nu m'au distrat așa cum îmi închipuisem. Nu înseamnă câtuși de puțin că spectacolul va cădea sau că într'adevăr este prost. Mai mult, dacă-l analizăm cu o oarecare atențiune — de data aceasta încercăm din nou o incursiune în domeniul criticei, — vodevilul nu lasă nimic de dorit din punctul de vedere al intrigii. Tot atât de multe încurcături, tot atât de multe eșiri și intrări neașteptate, tot atâtea flagrante delicte, tot atâta mișcare. Dialogul deasemenea este adeseori plin de haz — și am recunoscut de multe ori verva și imaginația răposatului A. de Herz. Cât despre interpretare, trebue să recunoaștem că a fost și ea la înălțime.

D. Grigore Vasiliu Birlic a fost din nou obiectul atențiunii generale. Cu inevitabilul joben, și cu o mască izbutită, d-sa a întruchipat pentru a nu-mai știu câtea oară, pe bietul magistrat din provincie, tipicar și ridicol. Dar ne întrebăm, oare nu se abuzează de talentul acestui actor fără pereche, dându-i-se asemenea roluri, croite pe acelaș calapod, la realizarea cărora un comedian, oricât de bun ar fi el, riscă să se repete?

Ansamblul a fost complectat cu multă omogenitate de d-nii I. Talianu, Geo Maican, M. Iordănescu-Bruno și d-nele Maria Wauvrina, Mania Antonova și Beate Fredanov.

Cu toate însușirile arătate mai sus, spectacolul rămâne totuși destul de sărac. D. Sică Alexandrescu ne obișnuise cu lucruri mult mai bune.

„Omul cu mârțoaga“ la Paris

Unele ziare ne-au adus vestea că „Omul cu mârțoaga”, admirabila piesă a d-lui G. Ciprian, se va juca în curând la Paris, de către Pitoeff, în cadrul spectacolelor festive dela expoziție.

Lucrul ne bucură nespus de mult, dată fiind valoarea lucrării d-lui G. Ciprian. Cu această ocazie, străinătatea va putea cunoaște una din perlele literaturei dramatice românești.

„Chirică arhivarul” va fi jucat de d. Georges Pitoeff, un foarte mare actor de compoziție, iar versiunea franceză a piesei este datorită compatriotului nostru, Matei Russu, stabilit de mult la Paris.

„Omul cu mârțoaga” va cunoaște desigur un mare succes, piesa d-lui G. Ciprian fiind ușor de realizat de către o companie străină, întrucât nu conține în ea nimic din specificul românesc — cum ar fi „Scrisoarea pierdută”, de pildă —. Eroii „omului cu mârțoaga” sunt eroi internaționali. In orice parte a lumii există probabil un biet „Chirică”, arhivar poate și el, care-și așteaptă cu încăpățânare triumful. O piesă de natură pur românească ar fi fost poate greu dusă la capăt, de actori care nu cunosc nimic din țara românească.

Dar ne întrebăm, pentru propaganda românească, pentru prestigiul autorilor români, atât de răsfățați în Franța, de ce nici o trupă oficială din București nu s'a dus la Paris să joace o piesă cum ar fi „Mușcata din fereastră” atât de specific românească?

Ar fi fost prilejul unei frumoase manifestări de artă națională.

Spectacolele dela ora 6

Ideia specacolelor dela ora șase a avut-o înaintea tuturor d. Sică Alexandrescu, un director de teatru care nu s'a dat niciodată înapoi de la orice încercare, fie ea cât de temerară.

In trecuta stagiune a Teatrului Comoedia, spectacolele dela ora șase au avut un succes desăvârșit. Există un public foarte numeros, căruia îi place să se culce devreme, și care n'are ce face între 6 și 9. Adeseori aceste spectacole au rentat mai mult decât cele de seară.

Se pare, că, încurajați de succesul acestor reprezentații, mai mulți directori de teatru au hotărît să imite gestul d-lui Sică Alexandrescu, în viitoarea stagiune.

Astfel, bucureștenii vor avea permanent, spectacole la ora 6. Lucrul denotă o înviorare a mișcării noastre teatrale, atât de înăbușită în ultima vreme.

Se vede că odată cu crearea Studioului Teatrului Național, mult așteptata reacțiune a oamenilor noștri de teatru s'a produs. Dar pare-se că lucrurile vor merge și mai departe decât ne-am închipuit, unii directori gândindu-se ca aceste spectacole dela ora șase, să fie cu totul diferite decât cele serale. Să se reprezinte cu alte cuvinte anumite piese numai la ora șase.

Așa s'a hotărît, spre exemplu, la Teatrul Excelsior, unde compania Alhambra va juca obișnuitele spectacole de reviste și operete, seara, iar la ora șase, o altă trupă compusă din alte elemente și condusă — pare-se — de d. Ion Iancovescu va da reprezentații de comedie și dramă.

Nu știm, dacă se vor realiza, măcar o parte din proectele făcute până acuma. Ele denotă însă revirimentul de care vorbeam mai sus, și care cu siguranță că s'a produs, spre mulțumirea tuturor iubitorilor de teatru.

GH. NENIȘIOR

Joso Maria de Heredia

Stânca de mărgean

Când soarele sub mare fantastic radiază,
Mărgeanul își aprinde pădurea de carmin
Ce-amestecă 'n adâncul suavului basin,
Plăpânda vietate și planta ce vibrează,

Și tot ceia ce sarea sau iodul colorează,
Mușchi, algă despletită, anèmonă, ursin,
Acoperă c'o sumbră dantelă fundul lin,
Pe care madreporul mereu îl încrustează.

Intunecând mărgeanul cu solzi de-atâtea neamuri,
Un pește mare 'noată a lene printre ramuri,
Și rătăcește 'n umbra ținutului său cald...

Apoi, din aripioara de foc, bătând odată,
El lasă prin cristalul din unda nemișcată,
Un lung fior de aur, de nacru și smarald.

ION PAVELESCU

Cronica mizantropului

Crime pasionale

Cineva poate explica numeroasele crime pasionale din ultima vreme prin ridicarea temperaturii. Insă cum noi ne mulțumim să bem răcoritoare și nu omorîm pe nimeni, explicațiunea rămâne nesatisfăcătoare. Eu cred că pricina este în altă parte. Cine comite crimele? Niciodată un mare intelectual, niciodată ceeace se chiamă un om superior. Scriitorul omoară în scris, filozoful formulează, învățatul în genere nu-și vede capul de treburi și ca atare nu are timp să facă crime. Crizele acestea se petrec în burghezia semi-doctă, excitată de rele pilde de viață. Vina cea mare o are, trebue s'o spunem, femeea. Femeea este termometrul unei civilizații și acest termometru funcționează încă foarte rău la noi. Femeea noastră, firește fără generalizări exagerate, vrea să „trăiască”, să aibă un bărbat „bine”, adică cu parale multe.

Femeea română nu deschide saloane literare, nu discută literatură, nu ia parte la viața intelectuală. Stau pe o stradă de burghezi înstăriți cu pretenții și n'am auzit odată răsunând un pian. Trec însă foarte des mașini și servitoare cu sticle de vin la ghiață. Lumea petrece. Aceste femei se amărăsc între ele, se iau la întrecere în vederea unei cât mai bune poziții sociale. Cunosc o familie cu multe fete în care cuvântul de ordine este: bărbați buni cu „poziție”. Nu se dă nicio cultură serioasă domnișoarelor, nu li se cultivă nicio aspirație nobilă, ci numai lăcomia de bani. Și într'adevăr toate fetele sânt măritate bine cu ingineri de cincizeci de ani milionari, cu directori de fabrici, cu moșieri. Toate au mașină, toate călătoresc în străinătate și sânt analfabete, luătoare în râs de orice om cult și sărac, și totuși invidioase și nemulțumite. Din această goană după plăceri a început divorțul. Căsnicii vechi se desfac pentru a se recompune mai bine. Mai cunosc doi inși care umblau fiecare, soț și soție, după alte combinații perfect de acord. In cele din urmă s'au și despărțit, bărbatul însurându-se din nou mai bine și femeea măritându-se cu un bărbat mai bogat. Goana după plăceri se colorează cu o literatură proastă de roman foileton sau de cinematograf.

Cauza unei îngrozitoare tragedii familiare declară important că pe un bărbat îl adora și pe altul îl diviniza. Stil stupid de analfabetă hrănită cu titluri de filme dar mai ales fără cultură a sufletului fiindcă această combinație de divinizare cu adorație este o aberație imposibilă la femeile normale. Firește că nici bărbații nu sânt mai cuminți și aleargă și ei după căpătuiri, distrugând vechi rosturi. La bărbat se mai întâmplă și alt fenomen. Până la 40 de ani un bărbat e modest, iubitor de nevastă. Apoi începe să aibă parale și prinde gust de aventuri. Cele mai multe crime de aici vin. Un om cult are sentimentul onoarei, al lealității și un mod superior de a-și folosi banii. Dacă vestitul casier hoț nu fura bani, el ar fi fost totuș în stare de o crimă pasională. Căci ce aspirații de viață poate avea un analfabet speriat care își cumpără un frigorifer de 40.000 de lei? Vin la ghiață și femei.

ARISTARC

O industrie... minieră a Negrilor

Triburile ce locuesc în jurul lacului Albert — care este unul din lacurile din care se adapă Nilul tânăr — își agonisesc existența grație sării scoase din apa lacului.

Sarea furnizează Negrilor din acele regiuni posibilitatea de a face schimburi în natură cu populațiile care locuesc în ținuturile lipsite de sare. Stuful din care-și clădesc casele locuitorii de pe malul lacului Albert crește foarte departe. Pe râpele și pantele munților, nu rodesc cereale. Sarea devine în aceste împrejurări vitrege singurul mijloc care înlesnește existența.

Nilul nu ia cu dânsul sarea din lacul Albert. Chiar dela începuturile lui, acest fluviu care în cursu-i inferior a ajutat prin aluviunile sale crearea unei culturi antice milenare, — se arată generos.

Negrii de pe malul lacului Albert învelesc sarea în foi de banane, pe care le așează în ramuri scobite de bambu, le încarcă în spinare și pornesc la drum lung fără alt echipament decât o rogojină și un dovleac umplut cu apă. Așa merg zile întregi până la târgurile din Uganda, unde alți Negri ceva mai avansați cântăresc sarea și le oferă în schimb cereale, piei, sulițe, foi de papirus, bile de sticlă. Aceste schimburi s'au făcut totdeauna. Astăzi, cași în vechime, primitivii obțin astfel tot ce le trebue pentru întreținere, vânătoare, îmbrăcăminte, locuință.

Sarea se extrage foarte greu, — după procedee istovitoare care nu s'au modificat de când lumea. E o muncă îndeplinită de femei, care la popoarele primitive duc în general tot greul. Din crăpături adânci răbufnesc gaze sulfuroase, isvoare ferbinți, înăbușitoare. Femeile lucrează în această atmosferă. Din pământ și din mocirlă, ele au făcut ziduri joase, canale în care adună pământul salin. Munca lor seamănă cu cea a căutătorilor de aur, —sarea e aurul acelor neamuri de oameni simpli. Cu bețe de fier brut, scotocesc în mocirlă, lasă se se scurgă apa și umplu cu produsul obținut mici albii de argilă. La această muncă iau parte și copiii. Când ploaia răcește pământul, isvoarele sărate nu mai țâșnesc. De aceia ploaia — mult dorită în alte părți — e temută pe acele meleaguri.

La împărțirea muncii, bărbații își aleg partea cea mai ușoară și mai puțin plictisitoare. Vânzarea, transportarea sării în locurile unde se află cumpărătorii e îndeplinită de dânșii. In timp ce ei se întâlnesc cu negustorii din târgurile Ugandei, femeile lucrează în călduri infernale și se vlăguesc pentru a dobândi un pumn de sare, care în alte părți ale globului se obține ușor, și cu preț eftin. Cași alte obiecte pământești, sarea n'are valoare intrinsecă. Valoarea ei scade sau se urcă după nevoile omului.

I. SER.

PROFESOR UNIVERSITAR PLAGIATOR

III. Un al treilea plagiat al d-lui prof. univ. Şt. Gr. Berechet îl formează studiul: „Cunoştinţe noui despre manuscrisele religioase slave din România", pag. 39—54 şi 69—84.

Acesta, împreună cu cele pe care le vom analiza la No. IV şi V, au fost date la iveală de către d. N. C Bejenaru în *Revista Istorică Română*, tom. IV (1934), fasc. 1—4, apărută în 1935, la care profesorul ieşean n'a răspuns nici până azi.

In această *operă* domnul St. Berechet, precizând obiectul său de cercetare ne spune: „*Manuscrisele pe care le avem în vedere în studiul acesta sunt cele cari se păstrează încă prin bibliotecile noastre mănăstireşti, cari sunt descrise cu toată cunoştinţa lucrului de cunoscutul slavist A. I. Iaţimirschi, care a avut în vedere nu numai manuscrisele de prin mănăstirile noastre, ci şi pe cele de prin alte biblioteci streine cari cuprind manuscrise plecate sau rătăcite prin alte ţări streine ca Rusia, Serbia, Germania, Austria şi chiar Anglia*" (pag. 41).

Iar peste câteva rânduri ne lămureşte şi mai bine: „*Ceia ce vom da mai jos nu va fi un studiu cu desăvârşire complect în ceia ce priveşte analiza tuturor manuscriselor slave scrise în România, ci numai un mic început pe cari numai vremurile viitoare îl vor desăvârşi şi întregi*" (ibid. pag. 41—42).

Totodată domnia sa aduce grave învinuiri specialiştilor, oameni de ştiinţă din ţară, dintre care „*până astăzi nu s'a ivit un om de competinţa ACESTUI cunoscător de mai sus* (adică Iaţimirschi) *care să iubească lucrul ACESTA şi să producă o lucrare vrednică de atenţiunea streinătăţii. Ba din potrivă s'au cheltuit bani scumpi cu oameni absolut nepregătiţi, cari nu au făcut nimic*" (ibid., pag. 41).

(Sublinierile sunt ale noastre.)

In adevăr, constatăm şi noi împreună cu domnul profesor St. Berechet că „*până acum nu s'au arătat nici aceia cari măcar să taie foile la acele lucrări streine pe care însuşi autorii lor le trimit Academiei noastre pentru a lua cunoştinţă de apariţa lor*" (Ibid. pag. 41).

Dar pentru profesorul ieşean aceasta nu trebue să fie o mâhnire, căci, dacă aceste foi s'ar fi tăiat la timp, ele ar fi avut consecinţe dezastruoase pentru domnia sa, deoarece i-ar fi descoperit mai de timpuriu — poate cu mult înainte de a ocupa catedra universitară — metoda domniei sale de cercetare ştiinţifică...

După această parte, într'adevăr originală, începe jăcmăneala fără nicio milă din opera lui Iatimirschi:

Slavĭanskia i russkia rucopisi rumânskih bibliotec. (Manuscrisele slave şi ruse de prin bibliotecile româneşti), apărută în *Sbornic otdelnia russcago iazâca i slovesnosti Imperatarscoi Academii Nauc, t. LXXIX, S. Petersburg. 1905, p. p. XL+965+XXI clişee* (Colecţia secţiei de limbă şi literatură rusă a Academiei Imperiale de Ştiinţe).

Iată o traducere liberă din acest autor, luată la întâmplare:

. Въ заключеніе замѣтимъ, что 1) писцы-румыны въ общемъ не отличаются той болтливостью, которая не ускользаетъ отъ вниманія при знакомствѣ съ записями иныхъ національностей[1]); 2) необыкновенно рѣдки у нихъ сравненія своей радости: (единственный примѣръ, кажется, русскаго происхожденія: **tако радъ заѩць пробѣже — тако радъ писець, искончa послѣднѣѧ строкꙋ** 110); 3) сравнительно рѣдки и пробы пера, главнымъ образомъ, на оберткахъ: **испитахь мое перꙋ и мастироу, како**

XIII

Въ записяхъ рукописи называются обыкновенно ед. формой **книга** (62, 162, 163, 168, 628 и мн. др.), рум. **кáртѣ**; **книжица** (153, 176), рум. **кърторúкъ** (395); если слѣдуетъ болѣе точное обозначеніе ея содержанія, то прибавляется — **глаголемаа, нарицаемаа, именемъ, на имѧ, по имени** и т. д. На ряду съ ними въ рум. записяхъ существуетъ **исписокъ** (155, 368), **писмена** (**писати сїю божествнїю писменна** 330), **начертанїе** (403) и **писанїе**, причемъ первый терминъ далъ рум. ispisoc, pl. ispisoace— «документъ», а послѣдній — pisaniile (plur.) «надпись на камнѣ». **Изводъ** значитъ «оригиналъ» (331, 351).

Для обозначенія процесса письма служатъ термины **писати** (168, 180, 181), **съписати** (296) и **исписати** (185, 697, 330, 628, 632), причемъ послѣдній терминъ можетъ указывать и на заказчика рукописи, **пописати** (407, 408), **начрьтати**, (298, 403) и **намазати** (37, 403).

Сообразно съ содержаніемъ книгъ, въ записяхъ (а не заглавіяхъ) рукописи носятъ слѣдующія названія:

Книги Ветхаго Завѣта опредѣляются по ближайшему ихъ составу: въ заглавіи — **книга тетроѡвасилїѡ еже есть четвѡроцарьствьникь**, въ записяхъ — **четвороцарьствьникь** (247, 250); **псальтиръ, ѱалтирь** (22, 23, 87, 255, 260, 357, 358); **книга ѡвь** (645) и др. Въ рум. записи XVIII в. первыя восемь книгъ Ветхаго Завѣта названы **библие** (623).

Евангеліе называется по гречески: **еѵ҃лїе** (100, 107, 114, 322, 632), рум. **ивангелїе** (114, 115), **сїа вангелїа** (92); **тетроеѵ҃лїе** (28, 31, 110, 112, 306, 307, 308, 628, 632, 857), въ искаженномъ видѣ, вѣроятно, съ цѣлью осмысленія[1])—**третоеѵ҃лїе** (32, 93, 103, 109, 314, 319, 631); или по славянски: **благовѣствованїе** (852), **четвороблаговѣстїе** (295).

Апостолъ рѣдко носитъ общее названіе **апостолъ** (127) или частное **дѣанїе апостолское** (9), какъ отдѣлъ, откуда и названіе для всей книги (333), а чаще — **праксїоу, праѯиꙋ** (123, 330, 333, 640, 641, 643, 835).

Церковный Уставъ не знаетъ иного названія кромѣ **типикъ** (37, 134, 353, 657, 658), **типиконь** (134, 192) и **типикарь** (135, 355), причемъ послѣднее не означаетъ церковнаго уставщика, какъ должность.

Псалтырь служебная обычно называется **псалтиръ и часословецъ** (87) или **съ часословецъ** (357), **съ часословъ** (281); иногда перечисляются прибавленія: **ѱалтырь, въ немже и акафистъ и параклисъ пречистыѧ и йсъ прѡчїи прилѡгы** (370), **ѱалтїрь исъ ины прилѡгы мнѡгы** (663).

Служебникъ носитъ только греческое названіе **лтоургїа, литꙋргїа** (139, 141, 143, 373, 375, 660, 854).

Требникъ извѣстенъ подъ старымъ названіемъ **молитвьникъ, молитвьникъ** (39, 147, 151).

Октоихъ имѣетъ греческое названіе въ разныхъ огласовкахъ **ѡхтаи** (154, 155, 834), **ѡдтаи** (156), или славянское **ѡсьмогласникъ** (669); **ѡхтаикъ** въ виршахъ іером. Даніила (43) и **ѡктоихь** въ рум. записи (815), вѣроятно, взяты изъ русской практики. Болѣе распространено другое греческое названіе — **ангересть, ангиресть, ангелесть, ангелисть** (13, 43, 44, 158, 162, 394, 666). Рукопись раздѣляется обыкновенно на двѣ части: гласы 1—4 и 5—8, причемъ каждая изъ нихъ можетъ называться по первому отдѣлу, напр. **ангелисть прьви и пѧти** (13).

1) Такое же осмысленіе находимъ въ сербской записи 1718 года на печатной книгѣ: **сиѣ тѣтрои еѵангелиѣ**. *Л. Стојановић*, Записи и натписи, II, 49.

Iaţimirschi, *op. cit.* p. p. XIII-XIV:

In însemnări manuscrisele se chiamă de obicei la numărul singular *kniga* (62 162, 163, 168, 628 etc.), româneşte *karte; knijiţa* (153, 176), româneşte *kărturică* (395); dacă se mai simte nevoia de a preciza cuprinsul ei, atunci se mai adaogă expresiunile, *glagolemaa, nariţaemaa, imenem, naima, poimeniu* etc. Alături de acestea în însemnările româneşti găsim ispisoc (155, 368) *pismena (pisati siiu dojestvniiu pismenna* (330), *nacertanie* (403) şi *pisanie*, însă primul termen a dat în româneşte ispisoc, la plural-ispisoace-„document", iar cel din urmă—pisaniile (plural) „însemnare pe piatră". *Izvod* însemnează „original" (331, 351).

Pentru fixarea procesului scrierei servesc termenii *pisati 168, 180,* 181), *săpisati* (296) şi *ispisati* (185, 697, 330, 628, 632), pe lângă care ultimul termen poate să însemneze şi pe cel care comandă copierea vreunui manuscris, *popisati* (407, 408), *naciritati* (298—403) şi *namazati* (37, 403).

Potrivit cu cuprinsul cărţilor însemnările (ci nu în titluri) manuscrisului găsim următoarele numiri:

Cărţile Vechiului Testament se definesc după cuprinsul lor imediat în titlu — *kniga tetrwvasiliw eje esti cetvorolaristevnic*, în însemnări *cetvoroţaristevnic* (247, 358); *kniga iovi* (645) etc. In însemnările româneşti din veacul XVIII-lea primele opt cărţi ale Vechiului Testament se numesc biblie (623).

Sf. Evanghelie se chiamă cu nume grecesc: ev(g)lie (100, 107, 114, 322, 632), româneşte *ivanghelie* (114, 115) *sia vanghelia* (92); *tetroev (g) lie* 28, 31 119, 112, 306, 307, 308, 628, 632, 857) în senz figurat probabil, cu scopul de a-i da senzul *I) tetroev (g) lie* (32, 93, 103, 109, 314, 319, 631); sau slavoneşte: *blagovestvovanie* (852), *cetveroblagovestie* (295).

Apostolul foarte rar se numeşte cu numele de apostol (127) sau *deanic apostolscoe* (g) ca despărţire de unde şi cartea (333) este numită adesea *pracsiu, praxiu* (123, 330, 333, 640, 641, 643, 835).

Berechet, op. cit. p. p. 42-43:

II

In însemnările de pe marginile manuscriselor sau chiar din titlul lor manuscrisul se chiamă în numărul singular: slavoneşte: *kniga; knijiţa,* alte ori găsim şi numirea românească de *karţe; kărturică,* iar dacă mai este nevoie de a preciza coprinsul ei, atunci se mai adaogă expresiunile *glagolemaa; nariţaemaa imenem; naimia; poiemeniu.* Alăturea cu aceste numiri slave găsim în însemnările româneşti următoarele: *ispisoc; pismena; nacertanie* şi *pisanie,* din primul termen avem în româneşte termenul de *ispisoc* şi uneori avem şi cuvântul de: *izvod,* ceia ce însemnează „original".

Pentru fixarea procesului scrierei servesc termenii: *pisali, săpisati* şi *ispisati* pe lângă care ultimul termen poate să însemneze şi pe cel care comandă copierea vreunui manuscris, la cari mai adăogăm pe următorii *popisali, naciritali* şi *namazali.* Potrivit cu coprinsul cărţilor, în însemnările (ci nu în titluri) manuscrisului găsim următoarele numiri:

Cărţile Vechiului Testament se definesc după coprinsul lor: în titlul: *kniga, tetrwvasiliw eje esti cetvwroţaristevnic,* prin notele marginale găsim *cetvoroţaristevnic,* apoi *psaltire şi psaltiri;* apoi *kniga iwvi.*

In însemnările româneşti primele opt cărţi ale Vechiului Testament se numesc biblie.

Sf. Evanghelie se cheamă cu un nume grecesc; ev *(g) lie; sia vanghelia, tetrovanghelie.* Afară de aceste numiri se mai aflä şi altele, cari coprind în sine scopul cărţei, *blagovestvovanie; cetvoroblagovestie.*

Apostolul foarte rar se numeşte cu numele de *apostol* sau *deanie apostolscoe.* Mai de multe ori este numit *pracsiu şi praxiu.*

*) Vezi „Adevărul Literar" No. 862 şi 863.

(Continuare în pag. 14-a)

Cronica cinematografului

Drumond detectiv

Căpitanul Drumond este un erou de povești polițiste anglo-saxone, așa cum fusese odinioară Sherlok Holmes. Romancierii și producătorii se ingeniază să pună acest personaj în posturile cele mai diverse. Toate însă au o trăsătură psihologică comună: încăpățânarea lui Drumond, care din pricina aceasta și este poreclit „Bulldog Drumond", pentru analogia cu stăruitorul patruped care revine de o mie de ori la atac. Pentru a i se da lui Drumond ocazia să-și manifeste aceste calități de caracter, el este pus foarte adeseori în conflict cu poliția — firește, în conflict amical, căci el este prieten al domnilor dela Scotland Yard. Numai că aceștia din urmă se cam mefiază de romantismul polițist și de închipuirea prea fecundă a acestui fugos detectiv amator. De aceea Drumond este pus sub observația agenților ordinei și nu arareori este el chiar arestat. Aceste arestări însă mai pot avea și o altă utilitate technică, foarte neașteptată. In momentul când Drumond se află maximum de încolțit de inamic și gata-gata să treacă, sumar, pe lumea cealaltă, apare ca un deus ex machina — ca o pereche de Dumnezei de aceștia mecanici — clasicul binom al sergenților de stradă care văzuseră cum Drumond încerca să escaladeze casa, voiseră să-l oprească, căpătaseră, câteva științifice uppercuturi și, după ce-și reveniseră în fire, sunaseră, foarte cuminte, la ușa de intrare pentru ca, în numele legii, să aresteze pe neastâmpăratul detectiv.

Dar de obiceiu aceste arestări sunt destinate să provoace exasperarea emoționată a spectatorului, care-și vede eroul încuiat și legat, tocmai când îi „venise ideia" soluției.

In filmul cel nou care rulează la „Scala" se reia acest procedeu al bețelor în roate din partea lui Scotland Yard. Dar de astă dată situația e mai complexă. Căci, șeful poliției știe că domnii suspectați de Drumond sunt vinovați. Se preface însă că-i încredințat de contrariul, că-i sigur că toate acuzațiile sunt produsul pur al imaginației lui Bulldog, și se mai preface că-i aliatul răufăcătorilor pe care dorește, prin toate mijloacele, să-i vadă cotorosiți, de incomodul Drumond.

Aceasta le adoarme suspiciunile criminalilor și-i face mai lesne de prins, spre indignarea detectivului nostru care constată că amicul său Colonelul dela Prefectura poliției și-a bătut joc de dânsul.

Poveștile cu Captain Bulldog Drumond au totdeauna o notă originală și ceva special de „inteligent", mai inteligent decât în alte istorii cu detectivi.

A fost acum câtva timp un film englezesc (reprezentat la Savoy) unde eroul nostru nu lucra singur — (ca de obicei sau cel mult cu un camarad devotat) — ci era un fel de căpitan al unei „gărzi de fier".

Firește, această „mână de oameni" capabili de orice riscuri nu aveau idei de dreapta și idei legaliste și democratice (în acele părți ale Europei a fi de dreapta înseamnă a fi afară din Europa și în afară de civilizație). Pe de altă parte, acești gardiști de fier, care poartă uniformă neagră fascistoidă, mască și două revolvere, — acești cavaleri privați ai Onoarei și Legalității, combat pe niște profitori, fabricanți de muniții, și care împing pentru aceasta națiunile la războiu. „Faceți în alte țări tot ce vreți — dar de Anglia să nu vă atingeți" — spune odată căpitanul gărzii unuia din șefii trustului de obuze.

Așa dar naționalism — relativ exclusivist, deci altă analogie cu gardiștii români.

Dar — și deosebirea e imensă — oamenii lui Drumond n'au voie să împuște.

Revolverele servesc la ei ca să intimideze și în cel mai rău caz ca să se apare.

Nici odată însă ca să atace. Inamicul e doar legat, împiedecat să acționeze, lăsat legat pe loc, sau trimis peste graniță.

Foarte interesant cum ideia gardistă într'o țară serioasă ca Anglia nu poate lua altă formă decât aceea de jucărie de imaginație pentru romane de cetit în tren sau filme de văzut după masă spre perfectarea bunei digestiuni.

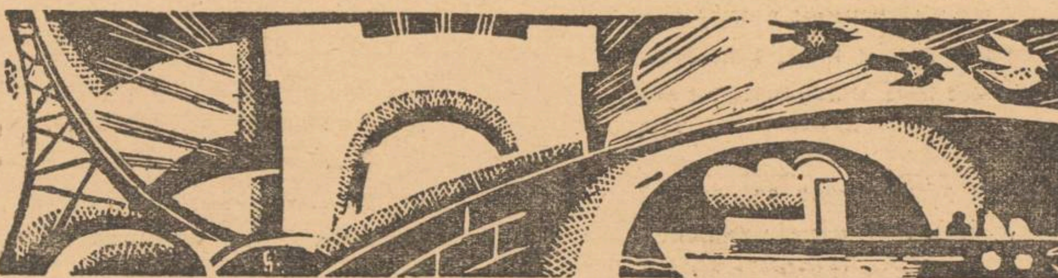
Valsul rozelor

După excelenta inspirație care a prezidat la reprezentarea unui film serios și patetic ca „Secretul doctorului F.", cinema Trianon revine la genul de singend-tänzende Gemütlichkeit al filmelor vieneze, unde Hörbiger, exact la trei luni odată, întrupează figura legendară a lui Johann Strauss.

Imi este imposibil să nu fiu interesat la aceste filme. Căci ni se dă — cu mai mult sau mai puțin talent — acea atmosferă vieneză de înainte de războiu, climatul sentimental al Vienei habsburgice, compus din trei lucruri: naivitate prostuță, apoi un amestec curios de lux și de neglijență (vedeți, bunăoară, un domn Privatrath, locuind într'un palat, servit de lachei cu mănuși albe, și care-și face socotelile în jiletcă, cu joben, fără cravată și cu papuci), și însfârșit — al treilea element: cultul împăratului, și deci al tuturor simbolurilor mici și mari, animate sau neanimate, care se leagă de persoana sau funcțiunea Augustului Suveran.

Și pe lângă plăcerea acestor lucruri trecute, mai este și acea, foarte actuală, a intervenției personale a încântătoarei Gretl Theimer, care realizează la perfecție pe vieneza de treabă, solidă la trup și la minte, profund dezirabilă fizicește — și chiar sufletește căci ce poate fi mai odihnitor ca un suflet simplu, brav și capabil de eternă bună dispoziție?

D. I SUCHIANU

Ceață

Prin ceața zilei mă strecor încet
Și-mi pare că de mult a înserat;
Un văl din cer pe lume s'a lăsat
Atât de lin, de tainic, de discret.

Că nu mai știu de ce îl mai străbat,
Vreau să desleg al zărilor secret?
Incerc să chem un sunet? Să repet
Un cântec care s'a îndepărtat?

Sau, poate nu, în pasul vieții mele
E ritmul, doar ceva mai ostenit
Al dimineții care mi-a zâmbit.

Când m'a trimes, pe drumuri lungi și grele
Să mă tot duc, ca să ajung odată
La crucea pentru mine așezată
In ceața timpului nemărginit...

ALEXANDRINA CRACIUN FOSTINI

Cronica modei

Nimic nu exprimă mai bine ființa reală a cuiva decât culoarea, abundența sau sărăcia părului.

Obiceiul nostru popular care îngădue fetelor să iasă cu capul gol, dar interzice categoric nevestelor să iasă fără broboadă, ca și obiceiul bunicelor noastre de a purta o dantelă sau chiar o bonetă peste părul lor bătrân și fără viață, ne dovedesc că poporul a înțeles de mult ceiace noi ne închipuim că am descoperit abia acum.

Blond auriu, blond venețian, blond roșcat, blond platinat sau brun ca pana corbului, castaniu cu reflexe arămii, părul se poartă în bucle! Bucle largi, ușoare și înfoiate încadrează chipul prelung al blondelor, bucle mici strânse, lipite de cap, cu o ușoară alunecare spre spate, descoperind în parte urechea și degajând ceafa foarte sus pentru brunete, iată caracterele generale ale coafurii la modă.

Iar în părul acesta lustruit, cu efecte de soare, de platină, colorat în blond sau în brun, strălucesc diademe clipsuri și barete.

Incoronarea a provocat și a impus moda diademei în cea mai largă măsură. Ea se potrivește mai ales femeilor înalte, e sobră și grațios făcută dintr'un arc de stras, dintr'un metal frumos ajurat și cizelat sau din motive și arbescuri de pene de struț. Unele doamne, cu gâtul lung și umeri grațios plecați spre braț, poartă șiragul de perle ca o bandeletă pe frunte, după moda Imperiului lui Napoleon al treilea. Alte ori confecționate dintr'o materie translucidă, printr'o curbă nouă, foarte savant, figurează o cometă sau un aerian patrar de lună, reținând buclele de pe vârful capului.

Bareta se face cu preferință din diamante. Adeseori o baretă de rubine sau de smaragde se poate desface în clipsuri, care continuă să fie foarte la modă, mai ales sub formă de cercei, de când coafura lasă urechile descoperite.

Alte ornamente sunt rozele și margaretele de porțelan de Saxa, care pot fi purtate la butoniera unei jachete tailleur, sau pe lângă calota, *foarte plată, a* „canotierului".

Un fluturaș, cu reflexe metalice se va agăța pe borul foarte ridicat al unui „breton".

Iată acum câteva modele de rochii pentru garden party: Rochie de organza bleu marin, foarte amplă, cu o pălărie „toque" de pene trandafirii; furou foarte strâns pe un corp subțire și svelt cu un turban de catifea foarte verde. Apoi opoziția dintre o jachetă de tussor verde, brodată cu argint cu o rochie de organdi negru. Un ansamblu de tussor mov, lucrat în ajur și așa numitele „cocottes", cu o centură de antilopă roșie „caroubier".

De altfel, ansamblul domină iarăși, mai ales pentru seară. La Grand Steeple aceste ansambluri prezentau cele mai vii, mai vesele și mai amuzante contraste. Ele se armonizează perfect, ceiace este un semn al gustului fin și al eleganței adevărate.

In domeniul călătoriei, alpagaua e foarte mult cerută: nu se prăfuește, nu se șifonează și ține răcoare. De preferat în negru sau bleu închis, cu o eșarfă moale de pichet, de tricou și un guleraș care pune o notă de curățenie și frăgezime în ansamblu.

Iată un model de tailleur pentru călătorie: foile șocolat, jacheta, un amestec de culori deschise pe fond alb, sau dacă sunteți blondă, jacheta poate fi galbenă. Pentru timpul ploios, e bine să avem la îndemână jachețele de postav de culoare închisă, iar pentru timp rece o haină moale, ușoară și călduroasă.

BITRIX

Profesor universitar plagiator

IV. Plagiatul de mai sus își urmează nestingherit drumul mai departe, fiind publicat în aceiași revistă (Luminătorul) și extras în broșura menționată la pag. 69—84.

El poartă acelaș titlu, formând un studiu în continuare.

Sărind șapte rânduri dela pag. XXIII, din opera lui Iațimirschi, unde s'a oprit prima parte a plagiatului de mai sus, profesorul ieșan continuă săși desăvârșească opera. Domnia-sa însă, probabil plictisit de atâta traducere, înlocuiește sau adaogă câte un cuvânt pe ici pe colo; dar, vai! nimerește pe alături. Astfel avem:

Iațimirschi, *op. cit.* pag. XXIX:	St. Berechet, *op. cit.* p. p. 75:
In încheere observăm că copiștii români în general nu se deosebesc prin acea guralie, care nu scapă atenției când facem cunoștință cu însemnările altor naționalități *); uimitor de rar la ei sunt comparațiile de bucurie (unicul exemplu, se parte este de origină rusească: *iacoradezaiaț probejetako radi piseț, isconcea posled neiastrocu* (110).	Copiștii români sunt tot așa de guralivi ca și cei slavi, deoarece nu sunt modești de loc întocmai ca și cei din Serbia și Rusia. Foarte rar își exprimă bucuria astfel: *„bucuros ca un iepure care sare, tot așa este bucuros și scritorui, când termină ultimul rând" — iaco radezaiaț probeje — taco radipiseț, isconcea posledneia istrocu*

*) Din *traducerea* pe care o dă d. Berechet, ar reeși că este vorba de copiștii din SERBIA și Rusia, pe când în notă Iațimirschi citează destul de clar manuscrisul No. 60 din biblioteca Sinodului din BULGARIA.

Dăm și în această privință fotografia cu bucluc.

Cartea românească

Cronica literară

Tudor Arghezi: Ce-ai cu mine, vântule?

După ce a fost ridicat în slava cerului și numit poet mare, d. Arghezi trebue să se aștepte la toate suferințele la care sânt supuși aceia care întrec pe alții. Incă dela început unii poeți au atacat pe d. Arghezi, tăgăduindu-l. *Gândirea* l-a primit câtăva vreme, apoi iritată de gloria lui, i-a căutat o pricină spre a-l înlătura și injuria. Poeții sânt în genere rezervați și s'a văzut că atunci când a venit vorba să se acorde premiul național d-lui Arghezi, acesta i s'a dat înjumătățit. Psihologicește, înțelegem foarte bine că unui poet nu poate să-i pară bine să audă că d. Arghezi este cel mai mare poet contimporan, deși în locul acestor calificații iritante și păgubitoare pentru autor sânt preferabile studiile serioase, înțelegătoare. Câtă vreme acești confrați tac, lucrurile sânt după regulele cuviinței. Insă sânt și de aceia care merg până la agresiune. D. Arghezi este foarte atacat acum pe motive străine de artă și ignitor este nu atât asta cât faptul că anume confrați profită de această tristă împrejurare pentru a nimici estetic eşte pe poet. Astfel am întâlnit în *Vremea* un articol uriaș dintr'o serie pe care mărturisim că n'am mai simțit înclinarea de a o consulta, articol al d-lui N. Davidescu în care sub titlul *Tudor Arghezi ca poet minor* se reduce la niște simple comicării toate poeziile și scrierile poetului. Acțiunea d-lui Davidescu este detestabilă și face rușine breslei scriitoricești. Luat în sine însă articolul e lipsit de orice temei și d. Arghezi poate dormi liniștit. D-lui Davidescu, poet sub-mediocru și esseist autodidact, i s'a arătat o clementă nemeritată din cauză că scriind foiletoane prin gazete părea util unor critici. Mediocritățile tolerate eșuiază totdeauna în acest chip.

Insă un poet ca d. Arghezi mai are un dușman mai redutabil și mai tenace decât invidia și anume lipsa de mare sensibilitate poetică a epocii noastre. In genere lipsește scriitorului nostru cultura clasică iar când totuși este informație, lipsește educația clasică. Criticei noastre nu-i place sublimul, nu-i priește fantasticul, nu-i convine marele epic, nu-i intră în cap metafizicul. Poezia se reduce astfel numai la un mic joc de lumânări și proza la un șirag de anecdote. Un critic foarte bine intenționat pentru d. Arghezi limitează poezia acestuia aproape numai la elementul verbal iar când e vorba de proză nu înțelege de loc aspectul dantesc, vizionar. Imprumutând, fără a cita, apropierea făcută de noi între d. Arghezi și Swift, reduce, vorbind de *Cimitirul Buna-Vestire*, sfârșitul la neant. „Unanian — zice, — eroul cărții, este invadat de cohortele morților (nu lipsesc Alexandru cel Bun, Matei Basarab, Eminescu, etc.) înviați, nu se știe de ce. Instituindu-se un tribunal excepțional procesul se descompletează, în clipa când însuși procurorul e convins de adevărul întâmplării ciudate de Cristul de pe Crucea de jurământ a Curții. Satiră macabră, cu sens obscur". Cea mai puternică viziune apocaliptică din literatura română, de o grandioasă poezie devine astfel din debilitate sufletească o șaradă umoristică.

Nu e cu putință și nici nu vom încerca să cercetăm aici mai pe larg poezia d-lui Arghezi. Ne mulțumim să facem o scurtă dare de seamă asupra noului volum, adăogând însă că nicio recenzie parțială nu poate fi justă dacă nu se sprijină pe o înțelegere totală. Noul volum cuprinde un număr de mici articole, care ar alcătui în domeniul literaturii un fel de poeme în proză. Sânt în ele idei, sentimente, imagini, totul dând o literatură foarte complexă. Așa stând lucrurile, nu se poate face d-lui Arghezi o critică dogmatică. Sânt lucruri care pot să intereseze și altele care nu interesează. Vom spune neted că sânt și unele divagațiuni, care îndreptățite în vremea scrierii articolului, nu-și mai găsesc rațiunea în volum. Insă în atâtea pagini sunt suficiente momente care să sgudue adânc imaginația cititorului și să păstreze d-lui Arghezi marele său nivel. Insinuarea că arta d-lui Arghezi s'ar mărgini la o simplă îndemânare verbală este cu totul neîntemeiată. D. Arghezi este aproape singurul poet care gândește, fără discursivitate, care prin imagini stabilește toate raporturile cu putință între individ și univers. Poezia *Har* din *Cărticică de seară* vorbea de nimic altceva decât de încolțirea cartofilor. S'ar putea spune: cu mare originalitate verbală (cartofii sânt lehuzi, etc.). Insă în această invenție verbală stă chiar gândirea poetului. Căci îți trebuește o mare putere de a pătrunde nesilit în problemele elementare ale universului și a descoperi în prozaica încolțire a unor cartofi misterioasa germinațiune, cu atât mai neînțeleasă cu cât lipsesc aici organele complexe. Imagini ca *țâțe, lapte*, apropie regnul vegetal de cel animal și face cu putință gândirea unei porțiuni mai mari din Cosmos sub regimul aceleași idei. Această excepțională facultate de a gândi se descoperă și aici. Coco, papagalul, spune: „Capul meu încovoiat poartă un cioc numai decorativ, cu care nu pot să mușc și abia mă scarpin cu el. Poate că m'am născut întâi și 'ntâi din melci, cu care linia mea de profil poartă o asemănare". Surprinzătoare nu este latura strict formală a imaginii ci nucleul ei noțional. Papagalul este un animal care trăește mult, melcul este o vietate care aruncă gândul dincolo de epoca apariției omului pe pământ. Așadar cugetarea este pusă numaidecât să considere existența în niște forme elementare unind cele mai disparate spețe. Poetul contemplă un păianjen, dar studiind în așa chip raporturile încât rezultatul este o depășire a aparențelor. „Păianjenul — zice — ar fi omul și musca locomotiva. Ce cabluri grosolan încrucișate i-ar trebui omului, ca să prindă taurul prostește și să-l stăpânească strâns, ca păianjenul musca?" Iată o evaluare de natură științifică a forței păianjenului prezentată într'o imagină colosală. Mai departe, cu acelaș dar de a se cobori realist la universul mic, poetul observă economia vieții, păianjenului: „Ca un copil în scutec și ca o mumie, corpul zvăpăiatei, care mi-a stricat liniștea lecturii, e răstignit, înfășurat, imobilizat într'un ghem. Atunci, sacul cu musca e luat voinicește la spinare și scos din perdeaua de aer, care trebue să rămâie liberă și întinsă pentru viitoarele aventurie-re, către fund, unde ca o provizie hibernală, e agățat într'un cârlig: Gospodarul păstrează merindele conservate. Liniștit, el s'a întors la plosniță, cu golirea căreia era ocupat când musca i-a lovit antena". E un realism fabulos, dar care conține o strictă observație. Privind musca, poetul este izbit tocmai de orientarea universului. S'ar părea că condițiile sânt mai prielnice pentru procrearea vietăților inferioare decât pentru formele înalte. Această idee este exprimată într'o admirabilă interogație lirică: „— Soare, care aduci lumini și balsamuri lui Coco și te joci cu ciocul lui poleit, cum dai tu naștere și garoafelor și bucuriilor și gângăniilor puturoase în văzduhul legănat de plopi și răzimat în brazi? Pentru ce preferința ta pentru marile infecții ale existenței? Cum dai tu voie gândacului să calce urmele tale și să facă pui în raza ta îngerească? De ce lași sămânța viermelui să se rezolve în făpturi târâtoare și îmbălate în năframa ta de borangic? Ce simpatii abjecte leagă infinitul în care călătorești singuratic și veșnic, de icra păduchelui și de oul libărcii?"

TUDOR ARGHEZI

Intr'o altă nu mai puțin extraordinară bucată este vorba de un zburător, de o ființă cu înfățișare îngerească găsită moartă în apele mării, „nu se știe de ce" ar zice un spirit prozaic și îngust la poezie. In acest chip fabulos este exprimată aspirația individului către spețele superioare, către hermafrodit:

„Pescarii de scrumbii au scos ieri din mare cadavrul unui tânăr cu aripi, pe care l-au întins pe nisip. Crezându-se că este vorba de un aviator, care ar fi încercat echilibrul unui aparat nou, montat pe umeri și fixat cu corzi, pescarii i-au desfăcut aripile, ca două evantalii, și s'au încredințat că greșesc. Aripile erau ca la păsări, crescute din umeri, lungi până dincolo din călcâie și urzite din pene amestecate, de șase, de șapte culori. Când a fost pescuit, trupul până la grumaz era închis între aripi, ca o păpușă îmbălsămată, și numai cu greu a putut să fie scos la iveală din învelișul de fulgi cărămizii și albaștri... Un copil găsindu-i un melc roșu ca macii, între degetul mare și degetul următor și întinzându-și mâna să-l ia, văzurăm că degetele de la picioare ale zburătorului, căzut din săgetările, poate, ale luminii, purtau adaose trandafirii între ele, ca la înotătoare, și ni se spori uimirea și mai mult. S'ar fi putut ca tânărul să nu fi căzut din tărie și să se fi ivit de prin mările din fund. Din pricina liniilor drepte și a formelor turtite ale trupului, s'a crezut că necunoscutul e un bărbat, de vârsta flăcăilor noștri obișnuiți. După ce, cu evlavie și luare aminte a fost întors și descoperit cu totul, oamenii și-au dat seama că tânărul fără să fie bărbat, nici femee nu era, depășind cercul de subalternări și fatalități, care dau vârtejului omenesc neclintirea lui pe loc, și-l robesc farmecului trist al apropierii"...

E aci un amestec nemaivăzut de mitologie păgână și spaimă apocaliptică, plină de gândire și de duh de Minee. Dar câte astfel de idei poetice nu se pot găsi în volumul d-lui Arghezi? Vârsta colosală a papagalului Coco, casele rândunicii, fetele care fac băi de nomol în pozițiuni de bronzuri antice, trenul de care estetii sufereau „ca de un păduche mare", poemul schimniciei din *Nocturnă*, elogiul morții din *Cetatea morților*. (Doi preoți slujesc pe mortul meu, culcat în crisanteme) etc. O analiză mai lungă nu ne îngădue acum timpul, însă un lucru rămâne stabilit: ca să înțelegi poezia d-lui Arghezi trebue să ai vocațiunea pentru lirismul miturilor grozave, pentru viziunile cosmice.

D-na Lucia Demetriade-Bălăcescu care ilustrează volumul, are desigur un talent grațios, dar nu se poate adapta gândirii d-lui Arghezi. Coperta este un creton imprimat și volumul e plin de bonete romantice și coșuri de aceeași epocă ce n'au nicio legătură nici cu România, nici cu volumul. Sunt niște manierisme de jurnal de mode. Când e vorba de crâșmă se desenează pahare de șampanie și după bucata *Musca* cu citata invocație către soare se desenează o fată vienează cu bonet. N'avem ilustratori inteligenți de cărți.

G. CALINESCU

Profira Sadoveanu: Domniile lor Domnii și Doamnele.

Editura „Adeverul" 1937

Sub titlul „Domniile lor domnii și doamnele...", d-na Profira Sadoveanu și-a strâns în volum convorbirile avute cu o seamă de scriitori și personalități artistice române. Astfel găsim în această carte o sumă de informații asupra operei și personalității d-lor: N. Iorga, Arthur Gorovei, Demostene Botez, Ion Morțun, Liviu Rebreanu, D. I. Suchianu, G. Călinescu, Cezar Petrescu, etc.

Desigur, genul în care e scrisă cartea nici nu poate avea pretenții mari. Articolul de revistă, convorbirea cu un scriitor trebue să se mărginească la o prezentare literară scurtă, care să satisfacă curiozitatea cititorului. Un studiu serios ar depăși limitele care sunt fixate pentru un interview. Totuși, chiar pe această cale, d-na Profira Sadoveanu știe să aleagă momentele caracteristice și nota specifică a operei scriitorului pe care ni-l prezintă. Prin aceasta, cartea d-sale se ridică până la un isvor bogat de informație și de observații juste. Biograful sau istoricul literar de mâne va găsi un îndreptar serios în cartea aceasta.

La sfârșitul cărții găsim un studiu, de proporții mai mari, asupra vieții, operei și personalității d-lui Mihail Sadoveanu. Studiul acesta prezintă interes atât prin observațiile și judecățile pe care le face autoarea asupra operei d-lui Sadoveanu, cât și prin informațiile pe care ni le dă asupra caracterului și felului de a lucra al marelui nostru prozator. Cine va avea de studiat și fixat în timp această uriașă personalitate a culturii românești, nu se va putea lipsi de aceste informații.

D-na Profira Sadoveanu a trăit toată vremea alături de tatăl d-sale și i-a urmărit în deaproape activitatea prodigioasă. D-sa a fost martoră la crearea aător valori culturale. Cine ar putea să ne dee aceste informații mai bine decât d-na Sadoveanu, dacă mai adăogăm că d-sa nu este numai o simplă observatoare. D-na Sadoveanu observă și judecă și judecățile d-sale au o mare greutate în cântarul de apreciere a operei de artă.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Francois Mauriac: Journal

Aşa numitul „Jurnal intim", formulă literară tot mai întrebuinţată în vremea din urmă, este deobicei o scriere de caracter subiectiv, în care omul de litere îşi notează, numai în aparenţă în chip desordonat şi fără de nicio preocupare estetică, stările şi reacţiunile sale sufleteşti dintr'un anumit interval de timp, dar şi ideile sale mai de seamă asupra vieţi şi a actualităţii. Deasemenea, şi lucrul se întâmplă destul de des, un „Jurnal" mai înfăţişează ceiace gândeşte un scriitor despre arta sa şi despre cea a altora, iar câteodată poate chiar să ne desvălue măcar o parte din toată acea complicată alchimie şi din întregul sbucium sufletesc care preced şi pregătesc procesul creaţiei.

Desigur, confesiunea pe care ne-o face autorul într'o astfel de scriere nu este aproape niciodată cu desăvârşire sinceră. Nu e greu de ghicit din ce motive. Mai întâi, oricât de „intim" ar fi un „Jurnal", el e redactat în vederea publicării şi nu cu gândul de a fi aruncat într'un sertar sau de a fi rezervat exclusiv pentru folosinţa personală a autorului. Toate protestele şi toate afirmaţiile contrarii ale acestuia nu sânt decât „nevinovata" comedie destinată a cuceri cetitorul şi a-l convinge de desăvârşita sinceritate a confesiunii sale. Dar de aşa ceva nu poate să fie vorba nici chiar când autorul este de bună credinţă. Intr'adevăr, un scriitor rămâne scriitor chiar când îşi compune propriul portret ori propria-i biografie sufletească sau literară. El nu-şi poate împiedica imaginaţia de a-şi face jocul ei obişnuit şi de a veni să adauge o aureolă ireală în jurul realităţii celei mai sănătoase. Observându-se şi descriindu-se pe sine însuşi, scriitorul nu se poate împiedica de a se transforma în erou de roman şi de a se aşeza în mijlocul unei ficţiuni, — după regulile literaturii.

Acest neajuns nu este însă atât de mare încât să izbutească a anula valoarea acestui gen de scriere. Pentru istoricul literar şi chiar pentru simplul cetitor, „Jurnalul" unui scriitor rămâne un document preţios care vine să pună într'o puternică lumină, câteodată cu totul nouă şi neaşteptată, personalitatea şi opera acestuia.

„Jurnalul" bine cunoscutului romancier francez François Mauriac (2 vol., Grasset, 1937), care ne prilejueşte aceste rânduri, se îndepărtează în chip simţitor de formula consacrată a genului. Cu excepţia a două sau trei capitole, în care ne explică motivele predilecţiei sale pentru anumita atmosferă, şi pentru anumitele tipuri de personagii care se repetă mereu şi care formează esenţa operei sale, Mauriac nu ne vorbeşte de loc despre sine însuşi. Intreaga carte pare o culegere de scurte articole (3-4 pagini fiecare) de idei generale, tratând chestiuni de actualitate din domeniile cele mai variate: politică, viaţă socială, literatură, teatru, artă plastică, muzică, pe care autorul le desbate, desigur, din punctul său de vedere, şi totuşi fără a depăşi limitele obiectivităţii.

Cele mai izbutite capitole ale volumului, în afară de cele privitoare la opera sa, ni se par cele consacrate câtorva din scriitorii contemporani mai de seamă: Lawrence, Malraux, Duhamel. Portretul lui Malraux, cunoscutul scriitor francez de stânga care a jucat un rol atât de însemnat în războiul din Spania, e realizat cu un spirit de înţelegere şi cu o simpatie care nu pot decât să ne uimească când ne gândim că Mauriac împărtăşeşte idei contrarii. Cu pătrunderea-i obişnuită, Mauriac analizează zbuciumul sufletesc, drama interioară a acestui răz-

FRANCOIS MAURIAC

vrătit, a acestui duşman al legilor, care, deşi a scuturat jugul social, se vede totuşi în cele din urmă silit să admită un altul, pe cel al desnădejdii, care nu-l poate duce decât la pierzanie.

Nu mai puţin pătrunzătoare sânt paginile consacrate operei lui Proust, scriitor asupra căruia autorul nostru a publicat deja un studiu critic de mari proporţii. Printr'o strălucită pledoarie, Mauriac îl apără pe Proust de învinuirea că s'ar fi dezinteresat în opera sa de problemele sociale, dovedind că, dimpotrivă, cel ce-a scris *In căutarea timpului pierdut* n'a făcut decât să studieze societatea din vremea lui, pentru a ne-o reda apoi sub forma unui „univers autentic, schimbător şi totuşi durabil".

Toate aceste pagini, prin însăşi caracterul lor de cronică a actualităţii, nu privesc deadreptul personalitatea lui Mauriac şi nu vin să o lumineze în chip deosebit. Totuşi, cetitorul atent va izbuti să desprindă şi să definească unele trăsături şi înclinări caracteristice ale autorului nostru bunăoară dragostea pentru natură şi pentru provincia natală, pasiunea pentru muzică, gustul pentru poezie şi pentru literatura clasică. Şi, mai presus de toate, acea înaltă concepţie catolică a vieţii, idee dominantă sub semnul căreia un spirit de elită înţelege să trăiască şi să lucreze ca om şi ca scriitor.

EMIL COLIU

Sigmund Freud: Ocultismul, Neliniştea vieţii instinctuale, Feminitatea

Noui conferinţe asupra psihanalizei, III, edit. N. R. F. — Gallimard

Ocultismul poate fi alăturat visului numai întrucât somnul pare în deosebi favorabil recepţionării mesajului telepatic. Freud e dispus să admită existenţa telepatiei şi a transmisiunii gândurilor, cărora psihanaliza le-a pregătit un teren propice, când a înserat inconştientul între fizic şi psihic. Este remarcabilă o paranteză în care emite ipoteza că, la începutul vieţii noastre, mai înainte de a ne înţelege prin semne perceptibile de către organele sensoriale, modul arhaic de a comunica era, poate, o transmisiune psihică exercitată asupra colectivităţii şi care mai există pe semne şi azi în mulţimile animate de o pasiune oarecare.

Trecem acum la Neliniştea vieţii instinctuale. Neliniştea este o stare afectivă, adică o combinaţie de diferite sentimente din seria plăcere-neplăcere, cu descărcările care le corespund. Reală, ea este reacţiunea organismului la perceperea unui pericol exterior, nevrotică — anxietate generală, fobii şi neliniştea isterică — diferă de prima prin aceia că pericolul este lăuntric şi pentrucă frica nevrotică nu devine conştientă. Se poate spune că apetitul sexual — libido — nesatisfăcut se transformă direct în nelinişte. Neliniştea reală, neliniştea nevrotică şi neliniştea de conştiinţă pot fi uşor raportate la cele trei dependinţe ale eului: lumea exterioară, străfundul şi supraeul. Neliniştea sub orice formă — teama de castrare la bărbaţi, frica de a pierde dragostea, la celălalt sex, continuare a fricei copilului despărţit de mamă — provoacă refularea. Fantasma foarte frequentă a reîntoarcerii în sânul matern este un substitut al acestei dorinţe sexuale. Situaţia instinctuală este cauzată de o stare exterioară periculoasă. Aici Freud rememorează teoria, pe care a numit-o libido, a instinctelor, şi fenomenul sublimării, a pulsaţiei instinctuale tinzând către un scop determinat pe care nu-l poate satisface.

Dela observarea sadismului şi a masochismului, în lumina principiilor de conservare şi a automatismului de repetiţie, savantul vienez admite existenţa a două feluri de instincte, esenţial diferite: instinctele sexuale, Erosul, şi instinctele de agresiune, al căror scop este de a distruge — întrunite, amândouă, în fenomenele observate şi niciodată complect distincte. Dacă admitem ipoteza că, în vremuri imemoriale şi într'un mod inimaginabil, viaţa s'a ivit din materia brută, trebue să admitem, deasemeni, crearea unui instinct tinzând să suprime viaţa şi să restabilească starea anorganică. E o pulsaţie de moarte, care se manifestă, fără excepţie, în toate fenomenele vieţii.

Deci, instinctele pot fi astfel divizate: pulsaţiile erotice, care tind să aglomereze mereu mai multă substanţă vie, ca să formeze cât mai multe unităţi, şi pulsaţiile de moarte, care se opun acestei tendinţe şi readuc materia vie la starea anorganică. Instinctul de agresiune este cauza rezisten-

SIGMUND FREUD

ţei pacientului, ca o nevoe inconştientă de a se pedepsi în faţa examenului analitic.

Anatomia arată — şi cu aceasta intrăm în examenul Feminităţii — că unele părţi ale aparatului sexual bărbătesc se găsesc şi la femee, şi invers; ştiinţa vede în acest fapt dovada unei bisexualităţi, caşi cum individul n'ar fi de-a-dreptul bărbat sau femee, ci amândouă deodată, unul din caractere prevalând întotdeauna asupra celuilalt. S'a spus că bărbatul, dela spermatozoid la raportul sexual, se distinge prin activitate, femeia prin pasivitate. Femeia, în sensul psihologic, are o tendinţă către scopurile pasive, ceiace nu-i tot una. Regulele sociale obligând-o să refuleze instinctele agresive, se formează într'însa tendinţe pronunţat masochiste, care reuşesc să erotizeze tendinţele ei distructive îndreptate spre interior. Masochismul este, deci, esenţialmente feminin. Cauza eficientă a caracterului feminin apare, după Freud, de îndată ce cunoaştem fazele sexualităţii infantile: stadiile orale, sadice-anale şi phallice. După fixaţia proedipiană de mamă, în stadiul phalllic dorinţa sexuală este aceia care determină caracterul feminin, fie pe calea inhibiţiei sexuale sau a nevrozei, a modificării caracterului spre formarea unui complex de virilitate şi, în al treilea rând, către feminitatea normală. Această dorinţă duce la complexul oedipian, care la băeţi dispare complect, în cazurile normale, odată cu teama de castrare, pe când la fete complexul subsistă şi formarea supraeului lor este compromisă. Aflăm, aici, că pudoarea femirină nu-i decât maniera primitivă de a disimula defectuozitatea organelor genitale; iar dorinţa de a fi iubită mai mult decât iubeşte — narcisismul feminin — se explică în sensul că femeia consideră farmecul ei corporal ca o despăgubire târzie — şi cu atât mai preţioasă — a nativei sale inferiorităţi sexuale. Doctoriţa Elena Deutsch a demonstrat că actele amoroase ale femeilor lesbiene reproduc raporturile dela mamă la copil. Alegerea viitorului bărbat coincide cu acela care a vrut ea să devină, sau, în cazul când complexul oedipian n'a fost lichidat, cu o alegere după tipul patern.

In decursul fazei preoedipiane, la femee predomină ataşamentul către mamă, dorinţa a o lua drept model; dorinţa dispariţiei sale pentru a o înlocui în faza oedipiană pe lângă tată; şi, din echilibrul acestor două faze în împrejurările fiziologice prin care trece, decurge feminitatea, între nevroză, virilitate şi feminitate normală, către ultima ei desvoltare: stadiul genital.

M. CROITORU

Descoperirile expediţiei arctice

Deşi n'a trecut decât o lună de când s'au instalat la Polul Nord exploratorii sovietici, veniţi cu aeroplanul pe aceste meleaguri, suntem în măsură să cunoaştem câteva interesante descoperiri ştiinţifice, ale acestei expediţii.

Aşa, de pildă, exploratorii au constatat că la Pol trăesc numeroase fiinţe vieţuitoare, în special păsări acuatice. Faptul prezintă importanţă, întrucât în general, se credea până acum că nici o vietate nu sălăşlueşte în aceste ţinuturi.

In ceiace priveşte temperatura, s'a făcut de asemenea remarcabila descoperire că punctul corespunzător polului Nord corespunde regiunii cele mai temperate a bazinului arctic. Intr'adevăr, la 2 Iunie, temperatura la Polul Nord nu era decât 2 grade sub zero. In aceiaşi zi, în „Ţara lui Franz Josef" şi „Insula Rudolf", temperatura varia între minus 3 şi minus 6 grade.

La 4 Iunie, hidrologul expediţiei polare a făcut sondagii în bazinul polar, luând cantităţi de apă dela adâncimea de 300, 400, 500, 750 şi 1000 de metri.

Termometrul a arătat că în centrul Oceanului Ingheţat trece un puternic curent de apă, relativ cald, provenind probabil din Oceanul Atlantic.

Legătura care există între acest curent cald şi Golf-Stream nu va putea fi stabilită decât în urma unei analize chimice a apei. Nimeni nu bănuia până acum că ar exista un strat de apă relativ caldă în centrul Oceanului Ingheţat.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanul d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

Cum ne cunosc străinii

Ca să ne dăm seama cât de rău serviciu fac țării în străinătate unele manifestări care nu sânt decât expresia urii și a lipsei de conștiință asupra intereselor noastre culturale, reproducem un articol publicat de revista franceză „Voix européenes", *privitor*

MIHAIL SADOVEANU

la campania care se duce împotriva d-lui M. Sadoveanu.

„Impotriva persoanei lui Mihail Sadoveanu, cel mai mare romancier român al epocii noastre, se duce actualmente o campanie de ură de către presa fascistă din România — în frunte cu Universul. Mihail Sadoveanu conduce două cotidiane — „Adevĕrul" și „Dimineața". Aproape în fiecare zi presa fascistă publică articole al căror scop este nimicirea morală a scriitorului. Extremiștii de dreapta organizează autodafeuri din lucrările sale, „curăță" bibliotecile de cărțile sale, schimbă numele străzilor și școlilor care-i poartă numele... Sadoveanu a publicat mai mult de 70 de romane, consacrate în pincipal descrierii Moldovei. Opera sa are, netăgăduit, un mare interes social. El este considerat drept renovatorul limbii literare române. Membru al Academiei Române, fost președinte al Senatului, Sadoveanu nu aderă la niciun partid politic. El preconizează un fel de conservatorism democratic și combate cu înverșunare orice tendință fascistă. Și aceasta îi aduce ura implacabilă a „Gărzii de fier" și a amicilor ei".

E trist că valorile noastre culturale sânt aduse pe această cale la cunoștința străinătății.

Un an dela moartea lui Gorki

S'a împlinit un an dela moartea scriitorului rus Maxim Gorki. Cu acest prilej, jurnalele rusești publică o foarte mare cantitate de material de cel mai mare interes și evocă unele fapte din viața scriitorului. Ele dau pe față amintirile scriitorilor care au fost în contact cu el pe terenul literar și a oamenilor care-i cereau ajutor și sfaturi.

Gorki iubea cu pasiune literatura. Cu o curiozitate fără margini el deschidea orice nou manuscris și era cuprins de o adevărată suferință dacă autorul era lipsit de talent. Scriitorul K. Fedine citează un extras caracteristic dintr'o scrisoare pe care i-a adresat-o Gorki și care arată dragostea imensă pe care o avea acesta pentru literatură.

„Eu nu sunt numai un literat de meserie, ci, înainte de toate, un om care crede în literatură și — ertați-mi expresia — care o adoră. Pentru mine, o carte constitue o fericire".

Gorki a scris un articol intitulat „Despre carte", *care a fost pus ca prefață la „Istoria generală a literaturii străine" de Mortier. Acest articol este pătruns de aceiași dragoste pentru cărți.*

„Eu iubesc cărțile, fiecare din ele îmi apare drept o minune, iar scriitorul un mag. Eu nu pot vorbi altfel despre cărți decât cu cea mai adâncă emoție și cu cel mai cald entuziasm.

„Intr'un mic volum de versuri de Pușkin sau într'un roman de Flaubert eu găsesc mai multă înțelepciune și frumusețe vie decât în stele sau în ritmul mecanic al oceanelor, în murmurul pădurilor, sau în tăcerea deșerturilor.

„Sunt convins că micii mei copii vor citi pe Jean Christophe de Romain Rolland și se vor minuna respectuos de măreția sufletului și spiritului autorului său și de nezdruncinata sa dragoste pentru umanitate".

Modestia lui Gorki este cunoscută de toți, cași severitatea criticii sale față de el însuși. Iată, de exemplu, ce spunea el despre propriile sale opere într'un articol intitulat „Piesele":

„Eu n'am scris numai două sau cinci piese proaste, ci aproape douăzeci". El iubea să fie criticat, să i se

MAXIM GORKI

exprime cu severitate părerile asupra operelor sale. Intreaga sa viață el a dat dovadă de aceiași emoție când citea câte un nou manuscris.

Paul Valéry și Pierre Louys

Emile Henriot a publicat în ziarul „Le Temps" un articol în care se ocupă despre relațiile lui Paul Valéry cu Pierre Louys și despre corespondența pe care au schimbat-o între ei aproape 35 de ani.

Acest articol a dat ocazia lui Paul Valéry să adreseze în mod public directorilor ziarului „Le Temps" o scrisoare, în care, mărturisind că e aproape obișnuit cu penibila situație de a vedea în timpul vieții sale expuse la negustori, puse la mezat, cumpărate de oricine, scrieri care fuseseră destinate numai pentru unul, face o interesantă observație: „puțini sânt șoicați de ceiace e respingător în acest comerț, care constă în a bate monedă cu gândurile și sentimentele indivizilor".

„Josnicia spiritului legilor noastre civile este de așa natură încât Codul nu face nicio distincție între o misivă particulară și o foaie de hârtie, în ceiace privește dreptul de proprietate. Fără îndoială, codul le rezervă dreptul de publicitate, dar e o rezervă derizorie, pentrucă citația, reproducerea, expoziția, toate sânt permise de lege. Aici, cași în alte materii, codul nu vede decât o chestie de bani".

Subliniind că nici jurisprudența n'a căutat să limiteze acest abuz al noțiunii de proprietate, Paul Valéry menționează răspunsul unui „eminent jurisconsult" *asupra acestei probleme:* „dacă divulgarea acestor scrisori e de temut, n'avem decât să ne alegem cu atenție corespondenții" *și inchee cu ironie:* „Mă voi gândi de-acum înainte să-mi aleg mai bine moștenitorii celor cu care voi corespunda"

Dar nu numai spre a protesta împotriva traficului cu lucrurile pe care natura lor intimă ar trebui să le facă extra comercium *i-au permis lui Paul Valéry să se adreseze cititorilor pe calea acestei scrisori publice. E vorba și de rectificarea unui punct din articolul lui Henriot care îl privește: cum au ajuns scrisorile adresate de Pierre Louys lui Valéry din nou în mânile lui Pierre Louys?*

Paul Valéry povestește că Pierre Louys se gândea cu îndreptățită amărăciune că veritabila față a spiritului său și substanța profundă a vieții sale de artist fiind nesocotite de public, lua martor față de Valéry tinerețea sa și invoca minunatele scrisori pe care i le scrisese în 1890. Grija de a lăsa după moarte o idee de netăgăduit și conformă nobleței idealului său îl obseda și-l preocupa din ce în ce mai mult și deaceia concepu proectul de a face cunoscuți printr'o carte primii săi ani de poet, carte care ar fi avut ca titlu: „La 19 ani". *In acest scop i-a cerut insistent lui Paul Valéry să-i împrumute toate scrisorile dela 1890 spre a le lua copii.*

Date cu un „sentiment de necaz" și cu presentimentul de a nu le revedea decât pe masa de licitație, Paul Valéry nu și-a mai revăzut scrisorile.

Totuși „dacă fac abstracție de sentimentele mele, — continuă Paul Valéry, — care sânt extrem de șocate de această exploatare legală a intimității născute între două spirite, trebue să recunosc că figura prietenului meu se găsește *frumos și nobil luminată*. Ceiace credeam că nu trebue să se cunoască decât după moartea mea, s'a produs în timpul vieții mele și acest avuz, de care mă plâng, cel puțin relevă ceva mai devreme ceiace Louys a putut fi pentru unii"...

V. Pârvan

Zece ani dela moartea

Au trecut zece ani dela moartea savantului român V. Pârvan. Prea de timpuriu răpit științei și gândului românesc, acești zece ani n'au reușit încă să șteargă durerea resimțită de pierderea unui filozof și om de știință ales.

Născut la 28 Septembrie 1882, V. Pârvan și-a făcut primele studii în țară, luându-și licența în istorie la Universitatea din București, apoi a plecat în străinătate și și-a continuat studiile la universitățile germane. Doctoratul și l-a trecut la Universitatea din Breslau, cu o teză de doctorat în filozofie, care a fost primită cu aprecieri elogioase și unanime atât în țară cât și în străinătate.

Intors în țară, a depus o activitate intensă pe ogorul cercetărilor asupra trecutului, publicându-și primele lucrări literare și științifice în „Convorbiri literare" — începând cu anul 1902.

De tânăr, abia la vârsta de 27 ani, recunoscându-i-se calitățile și capaci-

V. PARVAN

tatea de muncă, a fost numit agregat definitiv de istorie antică și epigrafie la Universitatea din București, iar peste un an ajunge și director al Muzeului Național de antichități.

La aceiași vârstă, V. Pârvan prezentase Academiei Române studiul istoric M. Aurelius Verus Caesar și L. Aurelius Commodus, *a cărui valoare a fost recunoscută de cei mai reputați istorici ai vremii, fiind considerată o lucrare care „se întemeiază direct pe izvoare și este prin rezultatele sale nouă, o contribuție însemnată la istoria epocii de care se ocupă". După câțiva ani a fost propus și admis membru al Academiei Române, în urma călduroasei recomandări făcute de I. Bogdan. In anul 1913, I. Bogdan face la Academie o nouă expunere asupra activității acestui neobosit cercetător și Academia Română îl primește în sânul său în calitate de membru activ.*

Dela primele sale lucrări până la lucrarea sa monumentală „Getica, o protoistorie a Daciei", în calitate de membru al înaltului așezământ, V. Pârvan n'a pierdut nici o clipă. Rapoartele sale sânt nenumărate.

Toți cei care l-au cunoscut povestesc că V. Pârvan trăia retras de lume: iarna — printre cărți, iar vara — răscolind pământul să descopere urmele trecutului. De o modestie rară, printre oameni pășea cu sfiiciune. De la prezent n'avea nimic de cerut.

Pe lângă aceste calități neîntrecute de om al științei, V. Pârvan a fost și un dascăl ales, pentru el catedra constituind un adevărat altar dela înălțimea căruia împrăștia lumina gândului și sufletului său.

Munca pasionată i-a stors ultima picătură de energie și V. Pârvan a murit tânăr. Știința și școala românească au pierdut în el pe unul din cei mai vrednici și mai înzestrați slujitori ai spiritului poporului nostru.

După zece ani, în epoca de adâncă învrăjbire în care trăim, cuvintele lui Pârvan răsună ca un apel adresat omului să se întoarcă dela calea rătăcirii pe care a apucat: „Singura biruire a bestiei din noi — singurul scop al vieții — e lucrarea pentru aproapele; singura sanctificare a vieții e moartea pentru aproapele".

A APARUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUȘ

Polemici

A APARUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeșanu

Libertatea individuală

Intr'o revistă de extrema dreaptă, un publicist — sub titlul „Revoluție și degradare individuală" — spune printre altele următoarele:

„Adică orice ai face nu mai ești al tău, nu-ți mai aparții decât fictiv. O desrădăcinare crudă, o rupere a planului tău vital, până acuma unitar, în două. Nu știu dece, dar întotdeauna când am prilejul să văd coloane masive de tineri uniformizați, mă gândesc cu amărăciune la drama nemărturisită omului care-și bate joc de ceeace are mai intim în straturile adânci ale umanității lui. Nu e vorba aici de adoptarea unui criteriu în conformitate cu falsele prescripții liberaliste, care se raportează la valori relative, potrivite să ispitească judecata absentă și plată a celor mai nevrednici dintre noi. La urma urmei prea puțin interesează dacă o revoluție națională iubește sau nu formele hibride ale civilizației actuale. Din clipa în care omul s'a preschimbat în ficțiunea propriei sale ființe, învoindu-se la jertfa libertății și a singurătății, restul nu mai are decât o mică, foarte mică importanță. Dacă m'am sacrificat pe mine, de ce să mă mai nelinișească ursita sângeroasă a unor valori temporale? După ce mi-am degradat veșnicia individualității mele absolute, că de întreg universul de dinafara mea se va alege praf sau neant, ăsta este un lucru secundar, care îmi trezește o simplă stare de curiozitate dar nici decum o trăire sau o pasiune.

„Sunt convins că problema omului, în cuvenita ei amploare filosofică, se neglijează complect atunci când se închină revoluției naționale elogii vibrante. Prea se trece lesne peste suprema realitate a destinului individual. Omul este socotit ca o unealtă sau ca un resort bun să îndeplinească anumite rosturi mecanice, astăzi în linia de atac, iar mâine în construcția administrativă a statului. Această integrare necondiționată a lui într'un ansamblu de forțe organizate, în care orice mișcare parțială este ecoul comandamentului central, ușurează închegarea unei imagini despre viață, sustrasă temeiurilor spirituale. Spiritul nu se supune legilor și disciplinei riguroase. In miezul lui zace substanța meonică, necreată a libertății. Spiritul are o dialectică a lui, numai a lui care îl nimicește sau îl potentează, probabilitatea unei salvări exterioare fiind din capul locului exclusă. Pe creștetul fiecărui om cerul a săpat semnul tragic al libertății nelimitate. Aceasta este distincția noastră unică în planul creației cosmice, căruia deși ne subsumăm îi aducem o mare podoabă în plus. Prin paradoxul tragic al libertății, omul se definește față de celelalte făpturi ale universului, reprezentând cazul, nemai întâlnit aiurea, al unei mutații ontologice".

Iată că chiar un doctrinar al extremei drepte — văzând „coloane masive de tineri uniformizați" — se gândește „cu amărăciune la drama nemărturisită omului care-și bate joc de ceiace are mai intim în straturile adânci ale umanității lui".

Din acest articol sucit și învârtit, înțelegem — dacă se poate înțelege ceva — că până și extremiștii de dreapta s'au plictisit de renunțarea la libertatea individuală.

„Coloanele masive de tineri uniformizați" umplu de amărăciune pe doctrinarul extremismului de dreapta.

„Jertfa libertății și a singurătății" nu mai entuziasmează pe unitățile unor formațiuni para-militare — supuse unei severe discipline în front, iar — în timp de „pe loc repaos" — pierdute în mulțime zgomotoasă.

„Numărul" din aceste formațiuni se gândește cu dor la mansardele singuratice, în care studenții de odinioară au învățat carte, au visat și au iubit omenirea.

A trecut oare moda „degradării individuale"?

Jertfa lucrativă

D. Jean Pangal și-a desființat loja masonică — pentru a fi pe placul patriotarzilor religioși.

Credeam că totul s'a sfârșit.

Iată însă că d. Pangal, închiriază localul lojei din str. Câmpineanu No. 45 pentru Curtea cu Juri — încasând dela Ministerul Justiției frumoasa chirie de 450.000 lei anual.

Dacă nu există nici lojă, nici masoni — ce se face cu banii?

La lichidarea morală a lojei, de ce n'a lichidat d. Pangal și cele materiale — făcând o donație de ordin național?

Așa însă, desființând loja dar păstrându-i bunurile materiale pentru exploatare, se creiază o situație cel puțin ciudată.

Rămâne ceva secret aici. Iar d. Pangal — după cum se știe — a desființat orice taină...

Comemorare

Organizația vaidistă din Capitală a comemorat pe Descartes, Auguste Comte și Hippolyte Taine.

Pe ambii trei — vorba „șefului"...

Sânge, sânge!...

O gazetă de extrema dreaptă, făcând o serie de constatări pe marginea împlinirii a nu știm câți ani de existență și „luptă" a unei organizații politice extremiste de dreapta, încearcă „să documenteze" că această organizație, prin ideologia ei, se găsește pe linia celei mai autentice tradiții, cu rădăcini adânci în trecut.

Dacă nu interesează faptul în sine, pentrucă ne-am deprins să vedem toate mișcările și curentele din trecut declarate de dreapta românească drept generatoare a intoleranței și urii din zilele noastre, interesează de astădată argumentația acestei gazete:

„Fără înaintași nu ar fi existat, desigur. *(E vorba de organizația politică care face obiectul articolului n. r.).* Sursele ideologiei se trag departe, din instinctul de conservare și aceste rădăcini beau din sângele sfânt al atâtor luptători și crucificați ai idealului național, între care Eminescu e marele Arhanghel și Legionar".

După cum spuneam, goana aceasta nebună de a scoate din orice înaintaș un arhanghel înainte-mergător nu mai surprinde. Caracteristic e că oamenii aceștia văd sânge — și nu mai sânge în toate părțile. Chiar atunci când se face „ideologie"...

Cazul e patologic. Ar trebui să fie sezisați medicii specialiști...

Un sfat pentru d. Mircea Eliade

In „Vremea", d. Mircea Eliade descrie cu multă competență puterea mi-

MIRCEA ELIADE

raculoasă a unui costum sumar purtat în Java, batik.

Ce este acest batik?

„Sunt pânze multicolore, cu desene complicate, labirintice. Niciun ochiu european nu ar putea descoperi deosebiri prea mari între mai multe fâșii de *batik*...

„Și cu toate acestea, fiecare fâșie de *batik* își are semnificația lui precisă... Un javanez își dă seama ce fel de om este trecătorul din fața lui; dacă e bogat sau sărac, dacă e dela munte sau dela mare", etc.

Mai mult:

Iși dă seama, bună oară, *unde se duce* trecătorul din fața lui: la o logodnă, la o afacere, la o petrecere".

Intr'un cuvânt, un om îmbrăcat în batik *ți se oferă ca o oglindă: trup și suflet. Nu e nevoe nici de psihologie.*

Pe d. Mircea Eliade îl știm în plin și crunt război cu Ministerul Educației Naționale, din cauză că oamenii dela minister nu vor s..., sau nu pot să înțeleagă că d. Mircea Eliade nu e pornograf, *ci* erotolog.

Nu era mai simplu pentru d. Mircea Eliade să îmbrace un batik *din acesta miraculos? N'ar mai fi fost nevoe de atâtea campanii și polemici, iar d. M. E. ar fi fost scutit de o sumedenie de amărăciuni.*

Sau — poate — nu e târziu încă...

Sugacii voluntari în Abisinia

La Roma, în prezența Ducelui, a avut loc o manifestare pentru mamă și copil. Acest fapt prilejuește unui ga-

MUSSOLINI

zetar român adânci reflecții privitoare la atenția pe care o merită mama și copilul. Și — evident — pentru d-sa, numai un regim fascist este în stare să soluționeze problema asistenței mamei și a copilului. Țările democrate, chiar dacă au început „să se gândească la copil, nu fac decât o imitație searbădă", *pentrucă democrația* „ignoră eroicul", *pe câtă vreme fascismul atinge problema în esența ei.* „Copilul fascist e un nou copil, fiindcă este reintegrat eroicului din care isvorăște întreg regimul mussolinian".

Dovada diferenții de tratament „s'a făcut" de curând.

„Cea mai acută criză a Romei dela Hanibal și până azi, a fost stăpânită de poporul italian; și cel mai mare triumf realizat, din pricină că voluntarii care alergau spre Africa, la discursul Ducelui, astăvară, erau copii de 2, de 3 sau 5 ani... Roma e azi un imperiu făcut de copiii lui Mussolini".

Toate le știam până acum: că poporul italian a plecat în Abisinia să-și cucerească un loc sub soare și să contribue prin aceasta la opera de „civilizare" a unui popor înapoiat, că acolo a dat dovadă de eroism, având de înfruntat greutăți mari, etc. Un singur lucru nu știam: secretul acestui eroism. Cum a reușit Mussolini să mobilizeze batalioane întregi de voluntari?

Gazetarul român ne luminează: voluntarii electrizați de discursurile ducelui erau copilași de 2, 3 sau de 5 ani.

Descoperirea zelosului gazetar român va constitui — desigur — un prețios îndreptar și pentru celelalte popoare care vor să se ridice, lucru pentru care se cade să fie cinstit.

Mai rămâne ceva de descoperit. (Credem că nu vom avea mult de așteptat). Care au fost mijloacele de alimentare a acestor voluntari pe câmpul de luptă? Pentrucă ne vine greu să credem că sugacii au fost însoțiți de mamele și doicele respective.

Un român în Germania

In timp ce presa din întreaga lume, fără a fi informată, se mulțumește a lansa tot soiul de „calomnii" la adresa regimurilor totalitare, o revistă de extremă dreaptă din țara noastră trimite un om special să se documenteze la fața locului. Așa e presa de dreapta din țara noastră: obiectivă.

Fericirea pe care o constată călătorul român în cel de-al treilea Reich ne este împărtășită și nouă prin intermediul acelei publicații.

Știam până acum că în Germania nu există libertate. Așa ni se spunea. Cât de naivi eram crezând. Iată ce constată călătorul imparțial:

„In calitate de naționalist am înțeles imediat ce am pătruns în Germania, prin punctul Tetschen-Bodenbach situat pe valea pitorească a Elbei, că mă pot bucura de mai multă libertate în expunerea impresiilor".

Cât de simplu stăteau lucrurile și noi nu pricepeam. E destul să ai „calitatea de naționalist" *pentru ca să înțelegi și să guști libertatea din Germania.*

Mai știam că activitatea economică a Germaniei suferă de oarecare stânjenire. Incercau să ne-o demonstreze prin statistici, oamenii de știință. Cât neadevăr!

„In Berlin se simte, în timpul zilei, pulsul intens al unei vieți active, căci întreaga Germanie este o uriașe uzină".

Și adevărul acesta nu e o simplă afirmație, ci e „justificat".

„Vehiculele de tot soiul circulă rapid, dar fără zgomot. In trei zile n'am auzit un claxon sau un clopot de tramvaiu. Pietonii și vehiculele se încrucișează în cea mai perfectă ordine și fiecare urmează cu disciplină prescripțiunile serviciului circulației".

Se mai găseau unii care afirmau că în Germania populația ar suferi unele restricții de ordin alimentar. Ce nerozie!

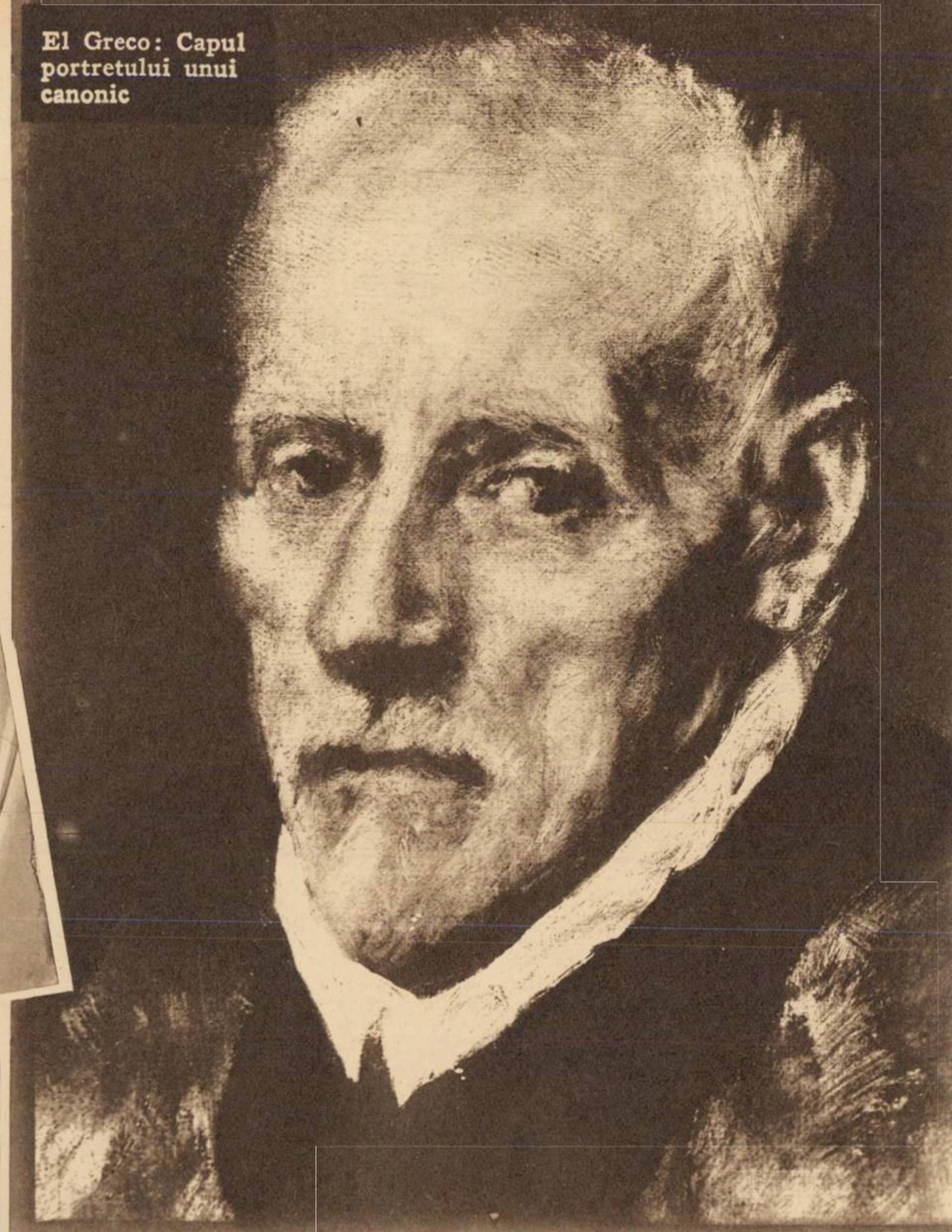
„Seara, arterele principale îmbracă haina multicoloră a celor mai ingenioase reclame luminoase. Berlinul obosit de munca intensivă a zilei se răcorește cu un pahar de bere pe terasele luxoaselor cafeuri... Berlinul trăește intens și noaptea, de unde rezultă că banul circulă mai ușor pentrucă se câștigă și mai ușor.

„Localurile sunt pline de consumatori în orice zi a săptămânii. Cine ar putea afirma că nemții mor de foame, când poți mânca o porție interminabilă de cârnat pe varză, cartofi și salată, numai cu 40 lei?"

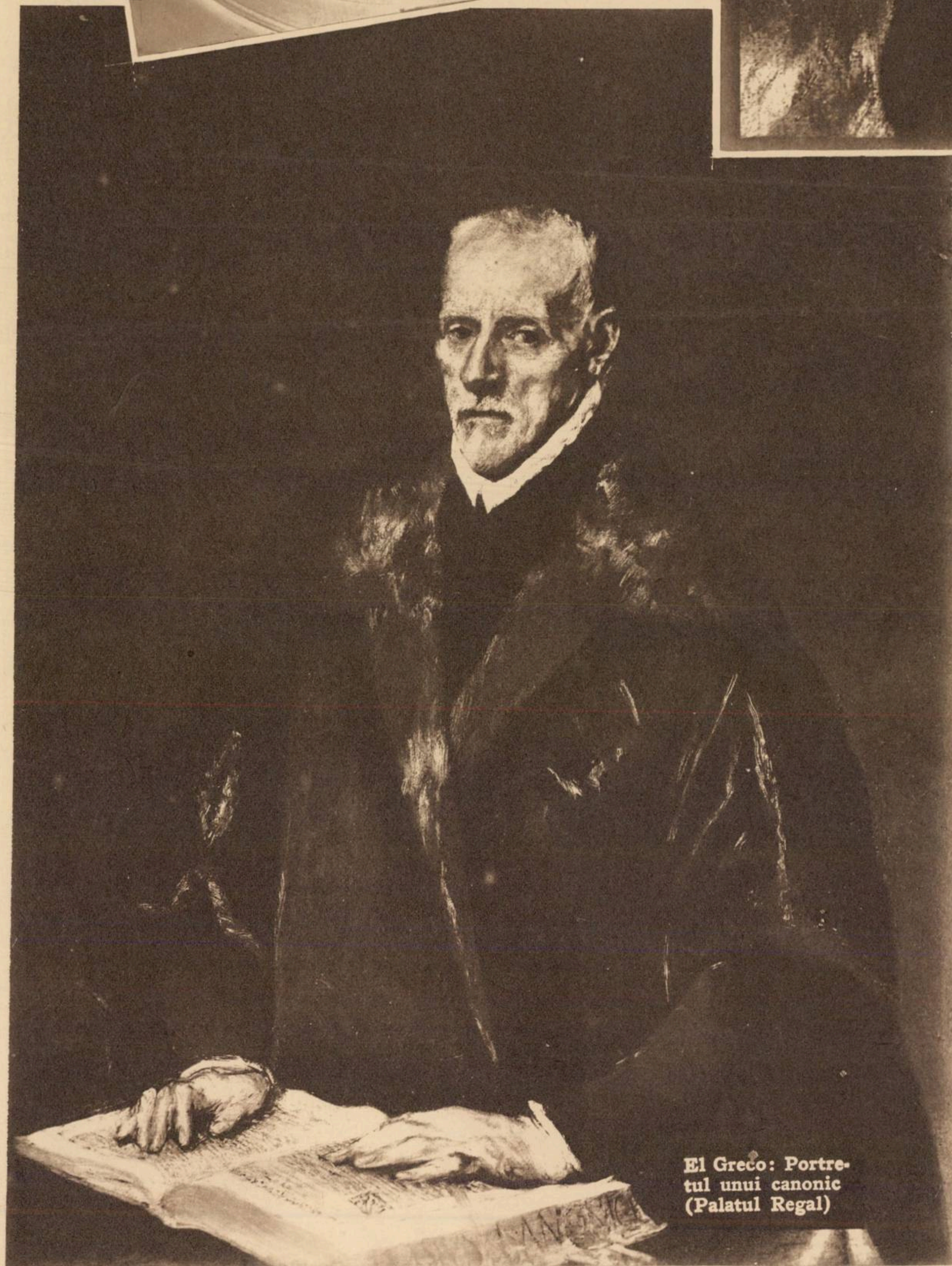
In adevăr, cine poate afirma altceva decât constată fericitul naționalist român, ghiftuit de interminabila porție de cârnat. Mai rămâne de văzut dacă întregul popor german se confundă cu consumatorii luxoaselor cafeuri berlineze. Că asupra celorlalte lucruri nu mai încape nicio îndoială. Dacă e vorba de un pahar de bere și de cârnat pe varză...

El Greco: Martiriul Sfântului Sebastian Palatul Cotroceni

El Greco: Capul portretului unui canonic

El Greco: Portretul unui canonic (Palatul Regal)

COLECȚIA REGALĂ

Tablourile, reproduse în acest număr al „Adevĕrului literar”, fac parte din minunata colecție a Suveranului nostru.

In dorința de a contribui la ridicarea artistică și culturală a poporului nostru, pregătindu-i un loc de cinste în cultura universală, M. S. Regele a înțeles nu numai să încurajeze producțiile de artă din țară. Spre a se desvolta normal și a ajunge la nivelul țărilor înaintate, cultura noastră are nevoe să cunoască operele de artă reprezentative ale omenirii. Colecția regală El Greco îndeplinește acest înalt rol.

Cu ocazia Expoziției Universale de la Paris, Suveranul a trimis în Franța tablourile din colecția regală El Greco, spre a da putința oamenilor din Apus, cunoscători în ale artei, să poată aprecia arta lui El Greco, prin intermediul prețioaselor tablouri păstrate la noi în țară.

Prin acest gest, Suveranul a dat dovadă că știe să aprecieze nu numai arta națională ci și cea universală, în patrimoniul căreia tindem să ajungem și noi. E un act care face cinste țării.

Adevĕrul literar și artistic

El Greco: Isus purtând crucea (Sinaia, Castelul Peleș)

4 Iulie 1937 Anul XVIII, Seria a-III a, No. 865 20 Pagini, Lei 5

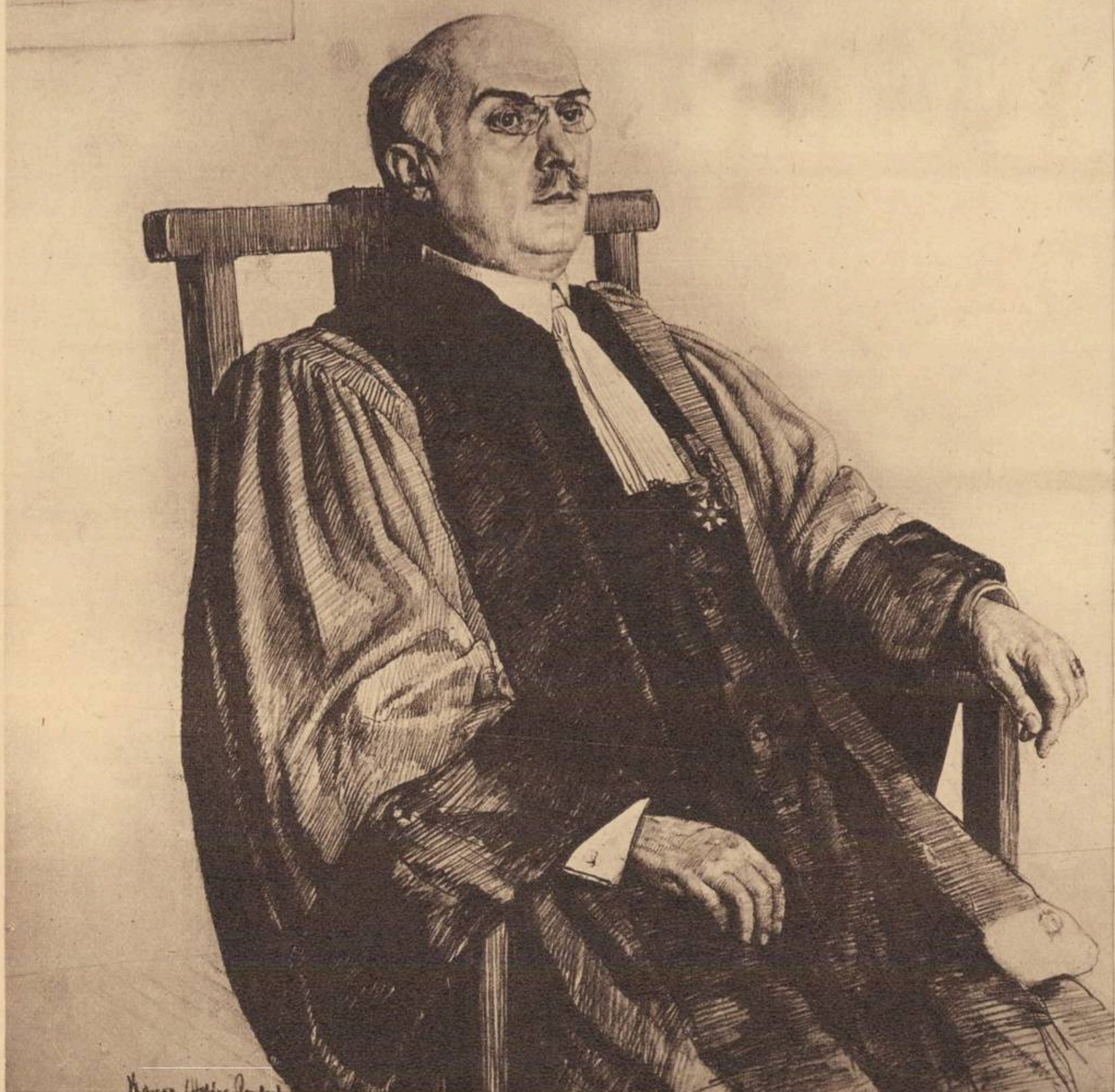
Adevĕrul literar și artistic

866

Adina-Paula Moscu: Portretul d-șoarei S. T.

ADINA-PAULA MOSCU

Portret

Portret

Portret

Mahalaua tătărască

Ismail

Duminică 11 Iulie 1937 | 5 LEI EXEMPLARUL | No. 866

Adevĕrul literar şi artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Sportul şi spiritul

Se obişnueşte a se arunca în sarcina sportului toate păcatele descoperite, sau inventate de pesimişti pe seama generaţiilor de după război. Partizanii sportului, conceput drept jocul şi recreaţia omului modern, sunt însă nu numai foarte numeroşi; ei se găsesc şi printre oamenii cei mai de seamă ai lumii: savanţi, oameni politici, literaţi, etc.

Astfel Jean Prevost, cunoscutul scriitor francez din generaţia lui Montherlant, Pierre Bost, etc., semnalează marele efort depus de grupul de literaţi din care face parte, pentru a creia, adouazi după război o adevărată mişcare literară în favoarea sportului.

La noi marele scriitor Mihail Sadoveanu este, după cum reese din notele biografice atât de vioaie şi atât de direct redate de fiica sa d-na Profira Sadoveanu, şi din scrierile sale chiar, un mare iubitor de sporturi şi joc, o pildă de armonioasă împerechere a disciplinii corpului şi spiritului.

Toate jocurile pe care le iubesc băeţii le-a cunoscut. A jucat „meta" şi „Oina", bătând cucuri şi alergând. A fost mare meşter la „ţurcă" şi la „ţic", lovind cu dibăcie. Poarca, babele, cucurile şi alte variante ale jocului cu mingea le-a practicat din plin şi a fost întotdeauna „şef", adică — după limbajul generaţiei de azi „campion".

„Aceasta i-a păstrat tinereţa inimii", — zise fiică-sa, — „asta se şi vede în ochii lui albaştri, capabili de atâta duioşie şi fericire intensă".

„N'a putut locui în oraş". Toţi ştim lucrul acesta. In adevăr, omul este un animal alcătuit pentru a trăi în largul naturii. Inima, plămânii, sistemul nervos, toate au fost creiate pentru exerciţiul intens, pentru fugă, urmărire, luptă şi contestare, după care urmează repaosul complect.

Venit în Bucureşti pentru afaceri, Mihai Sadoveanu abia aştepta să se întoarcă în colonia plăcută, pe care şi-o creiase la Copou, „afară, la lărgime". De aceia nu ne-a surprins fotografia pe care ni-o trimite dela staţiunea din Vosgi, Vittel şi în care-l vedem înmânând cupa pentru marele concurs de polo, campionului echipei câştigătoare, în mijlocul comitetului. In ochii occidentalilor, desăvârşirea marelui scriitor român în sporturi şi mentalitatea sa înţelegătoare pentru această latură a vieţii moderne, este un motiv mai mult ca să-i recunoască valoarea şi calitatea personalităţii sale.

Sportul a fost — fără îndoială — institutit pentru a restabili echilibrul în viaţa modernă, pe care civilizaţia a dislocat-o. El este o restaurare a sufletului şi corpului, o şcoală a efortului. Organizarea muncii industriale, cu diviziunea excesivă a muncii şi specializarea până la absurd, a luat lucrătorului din fabrică, din atelier şi din birou condiţia care face munca creatoare şi provoacă plăcerea efortului, munca efectuată pentru un scop.

Sportul provoacă sforţarea într'un grup în care individul nu-şi sacrifică individualitatea, ci dimpotrivă îşi amplifică exuberanţa experienţei puterilor sale de luptă, încordare şi cooperare. In sport este toată bucuria responsabilităţii pe care o ri...eşte şcolarului disciplina din şcoală, omului matur disciplina *lucrului obligator* de fabrică, atelier, birou, etc. In echipă, jucătorul are în plin bucuria de a participa direct la realizarea unui scop, cu ceilalţi tovarăşi. Echipa este un organism viu, în care fiecare membru are un rol de împlinit, iar izbânda depinde de claritatea cu care acest scop este conceput şi încrederea cu care este urmat.

Popoarele anglo-saxone practică sportul de veacuri.

Fiecare membru al echipei simte, fără să se dedea la analize subtile, drumul pe care cel din fruntea echipei îl urmează cu încredere ducând echipa spre izbândă, susţinând creaţia imaginaţiei sale şi sprijinind vitejeşte execuţia planului conceput de el. Conducătorul nu e numai un învingător sărbătorit; este, pare-se, un preot al unui cult *cultul spiritului de echipă.* Iar acesta trece apoi în armată şi în naţiunea întreagă. De aci vine lealitatea acestor popoare în slujba intereselor altora şi a intereselor celor mai mari ale omenirii.

M. Sadoveanu

Sadoveanu, copilul jucăuş şi statornic, sportivul, vânătorul şi pescarul a dat totdeauna dovadă de o astfel de lealitate. Spiritul său de înfrăţire cu literaţii care-l înconjurau în tinereţe, l-a dus la întemeierea societăţii scriitorilor, din care însă din nenorocire n'a putut face o echipă. Frăţia de cruce, care s'a încheiat pentru totdeauna între el şi cei care au conlucrat la „Viaţa Românească", s'a manifestat apoi în legătura statornică dintre el şi cei doi tovarăşi de vânat: G. Topîrceanu şi M. Sevastos.

Ca în toate manifestările sale, spiritul acesta de înfrăţire nu s'a mărginit la grupul său şi la neamul său. Prin practica jocului şi a sportului, Mihail Sadoveanu a devenit nu numai un leal slujitor al ţării şi neamului său, ci s'a pus în slujba idealurilor mari care au cârmuit şi vor cârmui lumea intodeauna. In sufletul său s'a deschis o uşă care e în spre partea lumii veşnice şi i-a dat acea spiritualitate infinită, incalculabilă, extrapersonală — pe care toţi o bănuesc că ar exista în noi şi care pentru unii există realmente, ca un rezervoriu nesecat de credinţe şi idei, trecând dincolo de orice concepţie clar realizată: De acolo s'au făurit în totdeauna eroii şi zeii, acolo este *„Ţara de dincolo de Neguri"*, pe care o caută vânătorii şi pescarii, sportivii, cercetătorii şi poeţii, — iar călătoria în căutarea ei o face fiecare cu mijloacele pe care le are. Totul e să crezi în realitatea ei şi să nu pregeţi în a porni la drum. De aceia trebue să fii deprins cu drumul. Să faci călătoria ca un sportiv, format atât cu trupul cât şi cu sufletul.

I. S.

M. Soscenko

Farsorul

— *'Allo! Camaradul Soscenko?* — întrebă o voce plăcută şi catifelată.

— *Da, aici e Soscenko.*

— *Facem o experienţă auditivă. Fii bun şi citeşte-ne câteva rânduri din-tr'o schiţă a dumitale.*

Aveam o lucrare urgentă, care nu suporta niciun fel de amânare. Nu vroiam să fiu întrerupt. Sunt însă un om prevenitor. Experienţă auditivă? Am mare respect de orice descoperire nouă. Am cetit deci, câteva rânduri.

— *Foarte bine!* — *urmă glasul plăcut.* — *Mulţumesc. Minunată acustică. Şi acum te rugăm să asculţi ceea ce îţi vom spune. Fii bun, retrage-te în ungherul cel mai îndepărtat al odăii şi încordează-ţi atenţia.*

Am pus receptorul pe masă şi m'am îndepărtat cu vreo zece paşi.

După ce am stat două minute ca un prostălău, m'am apropiat de telefon.

— *Ei, ce zici?*

— *N'am auzit nimic.*

— *Atunci retrage-te numai cu vreo cinci paşi şi apleacă-te în aşa fel ca urechea dumitale să fie la aceeaşi înălţime cu aparatul.*

M'am dat înapoi şi m'am lăsat pe vine.

— *Ei?*

— *Pe cinstea mea, că iar n'am auzit nimic* — *răspunsei indignat.*

— *In acest caz* — *m'a îndemnat necunoscutul dela telefon* — *pune receptorul la loc şi du-te de te culcă.*

Râdea, vesel, cordial, aproape sufocat de hohote.

Eram într'adevăr furios. Cât pe ce să rup sârmele. Inchipuiţi-vă: zece minute şi-a bătut joc de mine o lichea oarecare. Şi pe vine m'a făcut să stau.

Apoi m'am liniştit. Am râs, chiar. La urma urmei, ce s'a întâmplat? Totul era în perfectă ordine. O temă actuală, pentru o mică schiţă umoristică: „Licheaua dela telefon".

...Şi am câştigat cinstit, din această afacere simplă, douăzeci de ruble.

Nu e lucru rău care să nu aibă şi o latură bună.

Trad. de F. DIMA

Miraj

Ce dup'amiezi ciudate învăluite 'n vis!

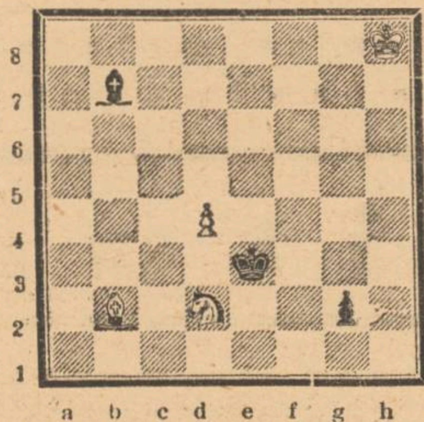
Fântânile-amintirii în suflet s'au deschis,
Răni vechi cu sânge proaspăt mocnind sub clipă, treze.
Şi doruri ruginite prind iarăş să vibreze
Când vremea 'ncetinită şi'ntinde apa grea.
Simt cum întreaga-mi viaţă alunecă în ea
Şi cum eu însumi vreme mă fac, magie rară!
'n mine-atunci o lume vrăjită se coboară:
Amestec de -anotimpuri, de dimineţi şi seri,
Alcătuind o lume găsită nicăieri,
In care se 'ntretaie ca nişte zvonuri line
Atâtea visuri toate câte-au trecut prin mine
Dela 'nceputul celei mai vechi copilării.
Prin vinete meleaguri cu ceruri brumării,
Pe-un drum mereu acelaş şi altu 'ntotdeauna,
Pornesc cu Păsărilă să strâng în braţe luna...
Dar mult nu stau în ţara poveştilor, şi-acum
Mă 'ntâmpină o toamnă cu despletiri de fum:
Văzduhu 'ngălbeneşte ca o mătasă veche,
Flaşnete ofilite îmi ţiue 'n ureche
Şi simt miros de frunze ce ard, grămezi, prin curţi...
Durata mea de astăzi cu anii tot mai scurţi
Mă 'ndeamnă 'n amintire să fac mai lungi popasuri;
Şi vremea n'o mai măsur cu clipe şi cu ceasuri,
Căci Hronos mie însumi îmi sânt şi, mag subtil,
Schimb timpul meu de-acuma cu timpu-mi de copil.

O, farmec fără nume, feerică năframă
Pe care-o ridicare de gene o distramă,
Răscruce-a zilei între amiază şi 'nserat,
Când în aceeaş clipă rostit şi spulberat!
Ajunge-voi vreodată pe căi nebănuite
Să aflu tâlcuri nouă cuvintelor tocite
Şi să cuprind statornic cu tainice dovezi
Miracolul acestor ciudate dup'amiezi?

AL. PHILIPPIDE

Cronica șahului

E. RATUER-PARIS
(Bulletin Ouvrier des Echecs 1937)

Alb joacă și face remiză.

Un studiu foarte fin, în acelaș timp și instructiv. Interesantă e manevra Albului pentru a împiedica promovarea pionului dela g2, care amenință a se transforma în Damă.

Soluția: 1. d5!, g1D; 2. Nd4+, R×d4; 3. Cf3+ etc. sau 1..., N×d5; 2. Na3, Rd4; 3. Nb2+ etc.

Literatura jocului de șah în secolul XVIII-lea

In sec. al XVIII-lea, au apărut câteva tratate de șah care au rămas celebre până azi. In anul 1749 la Paris, apare prima ediție din „Analiza asupra jocului de șah", datorită marelui teoretician francez Andrée D. Philidor. Până la apariția acestui tratat erau cunoscute puține lucrări asupra teoriei jocului; cartea lui Philidor fu considerată cea mai bună a timpului. Luând în considerație epoca când a apărut această carte, ea merită multe elogii, în special din cauza notelor considerate — până azi — corecte și instructive.

Philidor a fost primul care a deschis orizonturi noui în teoria jocului; lucrările lui Ercole del Rio, ale lui Lolli și Ponziani, contemporanii lui Philodor, au lărgit mult cercul științii șahiste.

Teoria sfârșiturilor de partidă îi datorește lui Philidor prima analiză serioasă. Sunt demne de remarcat în tratatul lui Philidor justețea analizelor, mai ales în finalurile de Turn și Nebun contra Turn și Damă contra Turn și pion. Deasemenea este demnă de admirat apărarea zisă a lui Philidor, care a rămas bună până în zilele noastre.

Philidor se făcuse cunoscut nu numai prin marea sa forță ca jucător practic dar și prin sistemul său de manevră a pionilor despre care spunea că sunt sufletul jocului.

Un an după apariția „Analizei...", în 1750, apare la Modena un tratat: „Observații practice și teoretice asupra jocului de șah" al cărui autor a rămas mult timp necunoscut. Mai târziu s'a aflat că anonimul dela Modena era celebrul jucător italian Ercole del Rio.

Giambatista Lolli a comentat lucrarea lui del Rio în cartea sa: „Osservazioni teorico-pratiche sopra il giuoco degli scacchi etc." apărută în 1763 la Bologna; o lucrare foarte rară în care Lolli a încorporat aceia a anonimului dela Modena, după ce a îmbogățit-o cu note, care dovedesc o îngrijire și o răbdare demnă de admirat. Din nefericire, partidele sunt de puțină utilitate din cauza diferenței între modul de a roca. La finele volumului se găsesc 100 de poziții critice, unele originale, restul culese din diferiți autori; mult superioare celebrei colecții a lui Stamma din 1737.

In 1769 apare prima ediție a lucrării lui Ponziani, imprimată la Modena sub titlul: „Il Giuoco incomparabile degli scacchi sviluppato con nuovo metodo per condurre chiunque colla magior facilita dai primi clementi sino alle finezze piu magistrali". Această carte a avut un mare succes; la 1782 apare a doua ediție, revăzută și corectată, imprimată tot la Modena; poartă de data aceasta numele autorului: sig. Avvocato Domenico Canonico Ponziani. Această ediție a devenit extrem de rară. Planul cărții lui Ponziani e foarte bun; el nu permite niciodată celui care joacă Negrele și căruia i se adresează să facă vreo mutare greșită și îi arată cum să profite de greșelile adversarului. Sistemul de notație este mai practic, față de lucrările celorlalți autori. Este de remarcat că deschiderea care îi poartă numele și pentru care Ponziani a făcut analize serioase a rămas până azi în picioare; e adevărat însă că e jucată foarte rar.

După ce tratează deschiderile, Ponziani expune maturile cele mai uzuale, o serie de poziții de pioni și vre-o 50 de poziții de câștig și remize, compuse de Ercole del Rio sau de el însuși care sunt destul de frumoase. Vreo 20 n'au soluție, totuși cartea lui Ponziani este una din cele mai profunde și mai bine scrisă.

In 1766 contele Carlo Cozia publică la Turin un tratat vast: „Il Giuoco degli scacchi, osa nuova idea d'attachi clifese, e partiti del Giuoco degli scacchi...", o carte nu prea de mare valoare.

„Le Traité des Amateurs", (Paris 1775—1786), redactat de cei mai tari jucători care frecventau în acea epocă „Café de la Régence" între care erau: Bernard, Carlier, Léger și Verdini. Ultimul era considerat de Philidor ca cel mai bun jucător din Europa. Principalul merit al acestei lucrări constă în numeroasele note care însoțesc partidele, care sunt foarte instructive; multe din sfârșiturile de partide sunt excelente și în general această carte a produs multă vâlvă la apariția ei.

In 1789 apare: „Le Nouvel Essai sur le Jeu des Echecs, avec des reflxion militaires, relativ a ce jeu" de Stein și la 1792: „La supériorité aux Echecs mise à la portée de tout le monde, et particuliérement des dammes, qui aiment cet amusement..." par Graf Tuylen van Nievelt. Ambele cărți n'au valoare căci nu aduc nimic nou; cea de-a doua e interesantă numai prin faptul că nobilul olandez ține cu tot dinadinsul să instruiască femeile în acest joc.

In 1795, Iohann Algaier din Viena, considerat jucător extrordinar pe vremea aceia, publică o importantă lucrare care a fost mult timp apreciată în țările germanice. Tratatul lui Algaier a avut un mare succes; a 5-a ediție a apărut în 1823. Această carte a fost considerată ca cea mai bună până pe la mijlocul sec. al XIX-lea. Are și ea lacunele ei; autorul pare a nu fi cunoscut pe cei mai buni scriitori anteriori. Era un partizan prea înflăcărat al școlii lui Philidor, găsind ca și el că e o greșală a dezvolta figurile înaintea pionilor. In afara unei analize a deschiderilor, lucrarea conține multe note interesante, observațiuni și legi generale. Algaier era renumit nu numai ca jucător tare dar și ca unul din cei mai buni jucători de atac, excelând în special în celebrul său gambit. El era și unul dintre cei care au jucat în interiorul automatului de șah, care a peregrinat pe vremea aceia prin toate capitalele Europei.

CORESPONDENȚA: *Avocat M. Meer-Mihăileni.* — Soluția studiului P. Keres se găsește la finele rubricei din „Ad. Lit." No. 863.

Ionel Teodoru-Iași. — Vă recomand „Revista Română de Șah" M. Augutștein, str. Unirii Nr. 115, „L'Echiquier", 274 avenue Molière, Bruxelles, abonament 35 belgas anual, „Wiener Schachzeitung", Viena IV Schäffergasse 13a. abonament 10 mărci anual. Acestea sunt cele mai bune reviste din lume.

Cărți de șah în limba română: Manual de șah de Sn. Borowsky la N.W. Moreno, str. Vânători 47, Botoșani; Dufresne, Călăuza jocului de șah, Editura Alcalay; Biblioteca pentru toți; „Soarele în baltă" sau „Aventurile Șahului" de M. Sadoveanu, cea mai reușită istorie romanțată a jocului de șah, Editura „Adevĕrul". — „101" Probleme de șah, Edit. Cartea latină, Iași, str. Zugravilor Nr. 27.

In ce privește cărțile străine de șah, sunt prea multe pentru ca să le înșir aici; vă puteți adresa „Revistei Române de Șah" care vă va da catalogul și care vă poate procura orice carte de șah.

AUREL LERNOVICI

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări

CELEB...
ROMAN CRIMINAL
de zguduitoare
conflicte sufletești
Colecția
„Romanele Captivante"
15 Lei — La chioșcari și librari.

Actualități Științifice

Din aplicațiile undelor ultrascurte

Numărul aplicațiilor undelor electrice foarte scurte crește necontenit. Aceste unde sunt folosite, nu numai în domeniul materiei anorganice, ci și pe tărâmul vieții organice.

S'au înregistrat până acum aproape 100 de brevete relative la diferite procedee pentru utilizarea lor practică. Astfel grație undelor ultrascurte avem acum posibilitatea să reducem durata de fabricație a mătăsei artificiale, a pielei artificiale și a linoleum-ului. Tot cu ajutorul acestor radiațiuni, putem spori considerabil sensibilitatea la lumină a diverselor articole fotografice. Insfârșit, acelaș minunat instrument ne slujește să accelerăm și să îmbunătățim calitativ creșterea fructelor și a legumelor și să împiedicăm alterarea cerealelor depozitate prin distrugerea agenților de descompunere.

Este sigur că binefăcătoarele unde vor juca în curând un rol esențial pentru întreținerea alimentelor și prepararea unor produse medicinale.

Această enumerare nu cuprinde, bineînțeles, avantagiile pur technice ale radiaților ultra scurte. In acest din urmă domeniu ne găsim încă în faza inițială, în fața multor enigme, care în cele din urmă vor fi însă rezolvate spre binele omenirii.

Sarpele clocește

In grădina zoologică din Berlin, un șarpe — de tipul python — manifestă de câtva timp o atitudine excepțională. Reptila se comportă în așa fel, cașicum ar vrea să-și clocească singură ouăle. Or, după cum se știe, șerpii sunt animale cu temperatură variabilă, care își adaptează temperatura corpului după aceea a mediului ambiant. Pentru operația clocirii însă, este neapărată nevoie de o anumită cantitate de căldură. De aci rezultă, că numai un animal cu sânge cald poate cloci și în niciun caz un șarpe, care nu posedă această însușire.

Pentru a explica paradoxul, trebue să spunem că nu toate reptilele manifestă particularitatea unei temperaturi variabile a corpului. Unele din ele se prezintă, sub acest raport, cu caractere de tranziție între categoria animalelor cu sânge cald și aceea a reptilelor obicinuite.

Fenomenul menționat a atras atenția specialiștilor, care au cercetat mai de aproape cazul „șarpelui care clocește". Ei au constatat — în urma unui examen atent — că temperatura animalului în timpul clocirii, crește cu 3-12 grade. Se vede clar cum șarpele tremură, din care cauză mușchii prin vibrația lor, produc căldura necesară.

Operațiuni fără sânge

Un chirurg german, doctorul Moser, a aplicat în timpul din urmă, pe o scară întinsă, o nouă metodă chirurgicală pentru extirparea amigdalelor.

De fapt, americanii sunt inovatorii în această direcție. Medicii yankei obicinuesc să opereze amigdalele în multe cazuri de reumatism, nevralgii, afecțiuni ale inimii și diverse alte boale. Motivul este că aceste organe atunci când se inflamează, sunt rebele oricărui tratament și provoacă adesea o infecțiune generală a corpului. Apoi amigdalele înseși, prin hipertrofia lor, stânjenesc respirația și înghițirea.

Până acum operația extirpării amigdalelor se făcea printr'o incizіune, care provoca inevitabil o pierdere de sânge. Noul procedeu coagulează, prin electricitate, țesutul inflamat.

In acest scop se trece un curent electric de înaltă frecvență prin amigdale, care se încălzesc astfel progresiv și în cele din urmă, coagulează.

Tratamentul menționat prezintă avantajul că evită hemoragii ulterioare, permite pacientului să beneficieze de un regim alimentar mai larg și nu dă loc la nici o durere. De altfel, nici operația în sine nu e dureroasă.

ING. I. S.

A apărut
ROMANUL CAVALERESC

O regină pe care o înconjoară un triplu nimb: de noblețe, de dragoste și de martiriu!

în „ROMANELE CAPTIVANTE"
15 Lei. — La chioșcari și librari

Poșta redacției

Manuscrisele de mai jos — notate prin inițialele autorilor, — neîndeplinind condițiile, nu pot fi publicate:

București: *G. C.; A. D. C.; U. N. M.; D. P.; J. A.; D. E.; I. M.; E. M.; M. L.; L. M.; S. K.; D. L.; D. B. C.; I. S.; Gh. D.; M. Dr. M.; E. P.; și S. Gh.*
Iași: *A. L.*
Ploești: *L. A. L.*
Buhăești-Vaslui: *T. R.*
Focșani: *V. Ș.*
Brăila: *A. K.*
Deva: *I. P. C.*
Chișinău: *B. I.; D. A.*
Buzău: *N. AL. T.*
Bârlad: *E. D.*
Mediaș: *I. P. D.*
Serghești-Soroca: *V. R.*
Anina-Caraș: *L. M. G.*
Cahul: *R. C.*
Soroca: *I. C.*
Cluj: *L. D.; M. R.*
Bolgrad: *T. N.*

Cărți primite la redacție

T. D. Măruță: *„Cazul" T. Pisani și neologismele în limba română.*

Dimitrie P. Pascu: *Câteva observații asupra scrierii „Albanica" a d-lui Dr. Anton B. I. Balota.*

REVISTE:
Familia No. 5 (Mai).
Luceafărul No. 5—6 (Mai—Iunie).
Pământul No. 163—65 (Iunie).
România Medicală No. 12, 13 și 14 (Iunie-Iulie).
Țărănismul No. 12—13 (Iulie).
Străjerul No. 1 (Mai).
Extemporal No. 1—2 (Iunie).
Arhiva No. 1—2.
Societatea de mâine No. 2 (trimestrul Mai).

●

A apărut: „REPORTER" No. 20, cu următorul sumar: *Anarhia din Barouri*, semnează d-nii Romulus Georoceanu, I. N. Vlădescu, etc.; *Germania a deschis focul asupra Europei*, o pagină documentată din istoria războiului de azi și de mâne al Germaniei de N. D. Cocea; articole, cronici și reportaje, semnate de d-nii H. St. Streitman, Sergiu Dan, Ion Călugăru, Ștefan Tita, Mihail Sebastian, Paul Teodorescu, Ștefan Voicu, Virgil Ștefănescu, P. Șerbănescu, A. G. Grama.

Autobiografie

Interesantele însemnări autobiografice ale d-nei H. Papadat-Bengescu au fost scrise la rugămintea mea în scopul de a fi publicate în revista Capricorn. *Insă n'am fost atunci în măsură a le da la lumină. Cred că fac un serviciu cititorilor redându-le ceeace fusese scris pentru ei.*

G. CALINESCU

. . . .

O călătorie până la isvoare: alegreță și spaimă, pas ușor pe vata unor nouri sau pas ce se scufundă în valuri. Exalare de săruri din apele sufletești în sus unde aburii se coagulează.

In așa fel cerută, am putut zice spontan: da. Eu care pentru ceeace accept, am totuși o secundă de refuz principial, instinctiv, refuz care nu e nicicând o negațiune, ci numai — cu fiece acțiune — spaima de a trăi.

...Așa dar cheia ce a deschis sipetul în a căruia profunzime îmi e lesne să caut, greu să aleg, deoarece autobiografia mea literară cu cea personală se confundă inextricabil. Unitate și dedublare: cu fiece moment de viață îmi trăiesc existența artistică — totuși nimeni nu și-a izolat mai absolut eul artistic de existența cursivă. In chiar momentele de totală identificare, un instinct adăpostește în mine cu grijă, unul de altul cele două conflicte inseparabile.

...Intâiul semn al unei vocațiuni, cine l-ar putea recunoaște încă din murmurul inconștient al unui copil — murmur ce seamănă totuși așa de bine cu faza primă a creației artistice... Știu că la vârsta de cinci ani am scris o compoziție asupra celor patru anotimpuri, care ocupa patru linii de caiet, (mi-a spus-o mama mea cu mândria stângace și fără de remediu ce avea de copilul ei unic). Această temă precoce mi-a fost ea impusă cu vreo precugetare sau acest cap de operă — în care probabil chemam pe nume cele patru sezoane cu legile lor presupuse inflexibile — a dat tatălui meu gândul că aș putea cumva și cândva, scrie? Nu mi s'a spus și n'am întrebat. Cred că n'am întrebat pentrucă aveam conștiința că ași afla un adevăr micșorat prin cuvinte, adevăr pe care neprecizat — îl posedam în forma lui deplină.

...Atât de prielnic secretă, această dorință a tatălui meu!... Dacă aşi fi primit un îndemn părintesc precis, l'aşi fi respins; mi-aș fi prigonit astfel însăși esența mea, din răzvrătirea către orice vrea să atingă libertatea „devenirii" — acolo mai ales în artă, unde nu admit nici precugetarea artistului.

...Dar ce va fi dat tatălui meu această dorință? Iubirea admirativă pentru un frate unic, ce era scriitor, ambiția de a-i semăna în mine, sau nostalgia propriei avuții imaginative, care în vorbirea lui se revărsa bogat și ingenios?

Va fi vroit prin mine să realizeze ceeace purta fără putință de expresie; — îndeplinire și dezastru. Prin scris el înțelegea forme și culori plăcute puse în rame alese. Eu am înțeles să descompun și să recompun formele și culorile pentru a le dovedi și a le divulga esența. In așa fel scrisul meu îl speria. Era totuși un revoluționar în incinta tradiției, căci mi-l amintesc în vioaie controversă de dogme bisericești cu vreun preot pe care-l uimia și strâmtora. Era credincios dar vroia să înțeleagă. Și eu vin către tot cu credință, — dar vreau să înțeleg.

Viața lui era închinată cu pasiune carierei militare, dar iubea muzica, poezia, ornamentele vieței. Mi-l amintesc declamând pasagii lungi din Lamartine și fredonând operele lui Verdi. Decând am conștiință, m'am dedicat numai preceptului de a fi eu, indisolubil, artă și viață, în existență — care e indisolubil o dublă esență.

Semănam și ne deosebiam — numai de cei cu care n'ai nimic comun nu te deosibești.

Mult târziu la apariția primei mele cărți, tatăl meu mi-a mărturisit aspirația lui tainică acum realizată; mi-a mărturisit-o cu o bucurie amestecată cu decepție mișcătoare (în voce, în spații ale cuvintelor) — față de nudul meu de gândire. Dar nu știu dacă chinul lui a fost mai mare sau al meu, din aceiași ciudată pudoare. Nu se putea să nu-i fi închinat lui — pe care-l prețuiam așa de sus — această carte de întâiu; de s'ar fi putut însă, n'ar fi cunoscut cartea mea — dintr'o ciudată sălbăticiune ce nu se poate supune vreunei judecăți, atâta e de instinctivă, de personală.

H. Papadat-Bengescu

Din aceiași sălbăticie, — sub alte proiecții — nu am comunicat niciodată nimănui din cei încadrați în normele familiale sau sociale, nici un gând literar, nici o foaie de manuscris; au cunoscut numai acele evidențe ce nu se puteau înlătura. Gânduri, proecte, pe cari cu simplitate, cu aviditate chiar, le-ași fi împărtășit celor de dincolo de baricadă. Felul meu de a aparține unei bresle! — căci dacă mă întreb ce era — ce este încă — într'unul din aspectele ei această sălbătăcie, știu că e pasiunea exclusivă pentru o patrie — cea spirituală — și pentru locuitorii ei. Iar în alte aspecte, ar fi forma constructivă însăși a unui suflet, condiția pentru a putea creea o izolare, grijă — prin adăpostire — de chiar cei cărora le refuz astfel accesul... fel de a fi, imperativ în mine, cu mine însămi.

...Raporturile cu unchiul meu au avut și ele drama lor dar mult mai superficială.

Din copilărie îi admiram necondiționat: era poet, dramaturg. In admirația mea se cuprindea persoana, opera lui, cât și privilegiul meseriei sacre, fără discriminare. Am cunoscut prin el bucuriile materiale ale succesului literar. Nimic nu-mi părea mai minunat decât loja permanentă la Teatrul Național pe care Moș Anton o deschidea respectuos, sau loja dela Ateneu a Comitetului — deacolo priveam cu invidie galeria ce mi se părea un fel de Tribună a libertății de opinie, se putea perora fără de consemne.

Reprezentația festivă a lui Pygmalion m'a făcut să cunosc ce poate fi triumful unui dramaturg — pentru care totul concură.

Pe trecerea timpului am lăsat unchiului meu în dar aceeași admirație necondiționată.

Când însă am început a scrie, unchiul meu a părut a nu fi aflat nimic, iar eu nu i-am vorbit. Era ceva al nostru al fiecăruia deosebit și care poate ar fi suferit din confruntare.

Acum abia mă întreb dacă nu cumva va fi așteptat să-i spun și totuși poate că nu. Mie nu mi-a dat în minte. Dece? Nu-l socoteam oare printre cei de dincolo de baricade sau mă strâmtora rudenia? Totul e că admirația mea nu l-a exclus dela ostracismul general. El m'a ignorat și poate a crezut că eu îl nesocotisem, — amândouă laolaltă... Cândva târziu, mătușa mea cu ceva laudă oportună pentru scrisul meu și cu o vădită maliție (minunată xantipă) — a adus subiectul în discuție în prezența mea. Cu bucurie m'am uitat spre idol: nu-i vorbisem de scrisul meu, totuși socoteam că ar fi mândru de el. Fața lui frumoasă — cu acea permanentă expresie de grație și seducție a râsului și privirii — laolaltă catifelate — s'a întunecat. A tăcut cașicum în adevăr nu auzise. Am regretat indiferența lui prielnică de până atunci. Am înțeles însă — și niciodată n'am recunoscut la el mai bine semnul vocațiunii ca în acel egoism. Două sânt semnele: egoism sau liberalitate.

. . . .

...Presupun că „cele patru sezoane", nu a fost ultima mea compunere de copil. Altele multe, trebue să fi avut rolul lor în coroana de lauri aurii pe care mi-a dat-o ca premiu Doamna Directoare la absolvirea clasei a patra primare. Era „premiul întâi cu distincțiune". Socot că am fost foarte fericită de această distincție.

Nimic nu îmi era bun, decât prin deosebire; mai cred însă că am regretat cununa de merișor, — niciodată nu mi-au plăcut florile artificiale.

Acea directoare a însemnat cea dintâiu destinul meu înafară de norme și reglemente.

Eram un copil cuminte — compensație pe care o acordam — căci aveam conștiință de gustul meu pentru frondă. Domeniul acelei fronde era al visurilor treze, al poveștilor ce treceau cutezătoare dincolo de casă și oraș, undeva departe; domeniu în care vagabondam neostenit pe un scăunel mic vopsit cenușiu ce-mi amintesc bine.

Acea conștiință vinovată mă făcea de o rară acuratețä către toate datoriile ce mi se cereau și cărora mă supuneam fără sacrificiu, căci jocurile copilărești ce-mi erau interzise nu mă păgubeau. Nu simțeam izolarea mea de viață prin lipsa de contact cu alți copii; — era și nu era o lipsă căci viața copilărească făcea uneori incursie și atunci proiecția era mai clară, impresia mai puternică, tocmai prin lipsă de uz deci de uzură. Depe atunci și într'un fir de continuitate, pe fondul unui vis perpetuu, aceeași limpezime a contururilor de oameni și fapte, ce mi se acordă sau mi se reproșează ca o cruzime.

Uneori conflictul dintre disciplina și nedisciplina mea isbucnea: copil dintr'odată devenit tiranic ceream neisprăvit mamei mele ziare ilustrate, ceeace punea la contribuție pe toți cunoscuții. Acele *poze* nu mă interesau prin ele; îmi trebuia să văd ceva real — un pom, o trăsură, o față de om — cu ajutorul lor puteam mai bine alcătui nesfârșite închipuiri și din multele drumuri ale închipuirii încă nedeslușite îmi alegeam tot nedeslușit unele poteci. Când am putut citi cărți, a fost aceiași aviditate cu același scop de vagabondare pe drumurile noi ale lumii. Aci drumurile erau mai determinate și din ele printr'un triaj spontan primeam, asvârleam, îmi exercitam gustul. Deodată cu descoperirea lumii, mă descopeream pe mine printr'un mecanism intuitiv de discriminare.

Mica mea închipuire nu făurea însă basme cu smei și nici crescătoarei mele nu i le ceream. O sileam să-mi repete vreun episod mic din trecutul ei, acolo la Tecuci, undeva în timp și spațiu și întâmplările mărunte ale unei vieți banale îmi apăreau fabuloase ca un basm.

...Și nici cărțile ce băsmuiau nu-mi plăceau; celorlalte însă le căutam avid fabula. Vestmintele prodigioase ale simbolicului fiind inerent ale iluziei mele proaspete nu mă interesau și preferam să desbrac coajă cu coajă straturile de apărare ale realității pentru a găsi miezul.

Precocitatea la studii a avut ca consecință un an de așteptare acasă înainte de a fi dată la internat. Un an deci de aspirație pasionată către un scop. Un an la marginea căruia am găsit cei șapte ani de paradis terestru ai Institutului de studii liceale.

Pentru copilul izolat, care începuse a cunoaște vagul melancoliei, era însfârșit lumea. O lume miniaturală dar cu tot ce are a fi mai târziu în germen; o lume în care dela început m'am simțit solid adăpostită de un zid de caldă, nedesmințită simpatie prin care nu pătrundea nici o adversitate — miracol care îngăduia plantei delicate a sufletului și făpturii să se desvolte.

Acolo s'a putut desvălui nestânjenit lirismul în flamuri, poezia exasperată, în consensul afirmat sau tacit al tuturor, în complicitatea camaradelor — care fie prin analogie fie prin contrast se arătau flămânde de această revărsare. Existau poate acolo și elemente dușmane, dar în incinta unei școli ele nevoit ne socoteau ca pe o castă superioară.

Iată pentru bucuria cunoașterii, studiile regulate, iar pe un alt plan recitări (în recreațiuni) cu interpretări iperbolice, transpuneri de povestiri pe un plan înflăcărat, piese de teatru văzute prin prisma unei desfătări disproporționate, o stare de grație care îngăduia ca Shakespeare, Eminescu, neînțeleși în sensul strict, să capete prin exaltare o comprehensiune.

Compozițiile școlare se desvoltă și ele pe două planuri: — cele pe care le prezint în nume propriu și care se îngrădesc în oarecare disciplină dintr'un amestec de cuviință școlărească și de precauțiune, lăsând să treacă numai atât cât să nu denunțe rezervele primejdioase și compunerile numeroase cu care slujesc camaradele. Un simplu schimb de bune oficii, nici o chestie de amor propriu: știu să fac compuneri, le fac deci cu simplicitate așa cum ele îmi fac problemele, atunci când nu reușesc cu toată truda să ies la căpătâi, așa cum altele îmi cos șorțul de uniformă — și nu cred să fi prețuit ele darul meu, atât cât mă uimea pe mine confecția unui șorț.

N'am nici o vanitate, dimpotrivă mă simt obligata lor: nevoia de a nu fi recunoscută îmi îngăduie a-mi schimba stilul, deci a găsi pe al meu fără delimitări — mai e plăcerea de a vorbi liber subt mască. Am chiar uneori sentimentul că comit o trădare și le atrag atenția: — „poate că"... Pot scrie ce vreau... Mi se face un credit nelimitat... Apoi e bucuria cu gust special de a lua adesea o notă superioară pe tema alteia... *Dar*, ce era al meu, cât mai al meu, fără chiar adao-

(Continuare în pag. 6-a)

Neologismele în limba română

D. T. D. Măruță, profesor la liceul Carol I din Craiova, a tipărit o broșură intitulată *„Cazul" Timoleon Pisani și neologismele în limba română* (Tip. „Speranța", Craiova, str. Madona, 38). Scrisă cu pricepere și într'un ritm care o face plăcută la citit, broșura conține o analiză a „cazului" Pisani, cel care de doi ani încoace, în articole săptămânale, se ocupă de „purificarea" limbii române, activitate pe care autorul o califică „rătăcire" și încă o „rătăcire cu atât mai periculoasă, cu cât se prezintă subt o deviză atât de ademenitoare: — *apărarea limbii strămoșești*".

După părerea d-lui Măruță, d. Timoleon Pisani este un diletant periculos în materie de limbă, un publicist care — fără nici o pregătire științifică și condus doar de înclinarea naturală a Românului spre diletantism, înconjurat de un public alcătuit din diletanți anonimi: „o bătrânică din Cluj, un cititor din Zimnicea, negustoreasa din Brăila, un muncitor numai cu patru clase primare, d. George dela Predeal, etc., etc.", ființe care se înebunesc de bucurie pentru „lupta aceasta pentru înlăturarea barbariei și prostiei din scrisul nostru", — atacă problema neologismelor în limba română în contradicție cu... limba noastră, cu știința filologiei și cu cei mai mari scriitori ai noștri din trecut și de astăzi.

Noi știm că motivul care l-a îndemnat pe d. Pisani să pornească această „cruciadă" împotriva neologismelor nu este atât o problemă de pregătire științifică, sau de conștiință, cât mai ales una de... comerț. Este cunoscuta luptă anuală pentru desfacerea manualelor școlare.

Din această cauză, d. Pisani a ajuns într'o situație ridicolă și s'a încurcat în propriile sale... teorii.

Astfel d. Măruță face dovada că d. Pisani pornește lupta împotriva neologismelor bazat pe câteva principii sănătoase, pe care însă nu le cunoaște în deajuns și nu le respectă în aplicarea lor practică:

„Așezată (limba) pe culmi de cinste de Odobescu, de Eminescu, își bate joc de ea cine pune mâna pe condei"; sau:

„Vrem să rămânem la limba românească, să păstrăm moștenirea, pe care cronicarii au trecut-o lui Odobescu și lui Eminescu și aceștia ni-au lăsat-o nouă".

„Foarte potrivită recomandare", — zice d. Măruță. — „Două nume și două opere întâlnim mai des la d. Pisani, — date ca model de limbă românească: *Pseudokynigheticòs* a lui *Odobescu* și *Poeziile* lui *Eminescu*. Să le cercetăm din punct de vedere al neologismelor.

„Pseudokinigheticòs" e opera de căpetenie a lui Odobescu. D. Pisani ne trimite la această lucrare de câte ori vrea să dea scriitorilor o lecție de limbă „spornică, vârtoasă și limpede".

Ne mirăm numai cum se face că d. Pisani, dacă a citit în adevăr această operă, n'a fost izbit de neologismele care se întâlnesc la tot pasul — și încă neologisme în contra cărora d-sa tună și fulgeră în fiecare Joi...

„Iată o listă — după ce am lăsat la o parte zeci — dacă nu sute — de neologisme, „intrate adânc în limbă" și alte zeci socotite de noi ca numiri tehnice:

Abuza, acorda, acuatic, acuratețâ, afectuos, alegoric, alegru, amabil, amator, analog, animat, antic, antiteză, aplica, asista, respect, aspirațiune, august (adj.) aureolă, auxiliar, belicos, califica, candid, colosal, comună (adj) concepe, concepțiune, confrunta, confuz, consacra, considerabil, și alte multe neologisme, pe care le înșiră d. Măruță pentru a-și pune această întrebare:

„De ce acest „noian" — vorba d-lui Pisani — de neologisme?

Din două una: sau ele sânt necesare, sau Odobescu e un autor *slab* în *Pseudokynigheticòs*. In cazul din urmă ne vedem nevoiți să luăm apărarea lui Odobescu, în contra d-lui... Pisani. Odobescu „nu strică" limba cu aceste neologisme. Ele sânt necesare pe lângă „limba spornică, vârtoasă și limpede". Odobescu e unul din puținii noștri scriitori care au cunoscut adânc graiul popular. El știe să se folosească de neologisme, dar și de *autohtonisme*.

Acum d. Pisani nu mai are încotro: ori admite pe *acest* Odobescu, în întregime, cu scrupulos, tern, favoare, eminent, etc. — urmând să ațâțe focul cu „opera" sa de până acum dela „Universul", ori nu-l admite, și atunci va fi nevoit să spună: „limpede, limba lui Odobescu nu poate fi luată totdeauna (și mai ales în *Pseudokynigheticòs)* ca pildă de urmat, tocmai din pricina neologismelor. — Dar atunci cum stăm cu: „Vrem să rămânem la limba românească, pe care cronicarii au trecut-o lui Odobescu"...? adăogăm noi.

„Trecând la Eminescu, pe care d. Pisani îl ia ca pe cel mai bun păstrător de limbă alături de Odobescu, așa cum am văzut mai sus, d. Măruță constată în Poezii neologisme ca acestea: (dăm numai o parte).

Adio, adorată, amor (multe din aceste cuvinte se repetă; numărul unora din ele trece de 20), amoroasă, antic, aplauda, arhitectonic, aspirație, astru, ateu, aticism, azur, bacantă, berbant, blazat, candid, caracter, carieră, cavaler, chintesență" și alte aproape o sută, cuvinte al căror echivalent autohton Eminescu îl cunoaște, îl și folosește dar în alte împrejurări.

Și adaogă d. Măruță:

„*Etern, eternitate* — pot fi înlocuite cu *veșnic, veșnicie,* în următoarele versuri?

Umbra celor nefăcute nu 'ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpânea eterna *pace!...*

De-atunci negura eternă *se desface în fâșii*
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...

Pentru motive de măsură, de ritm, muzicalitate, *eternă* e mai potrivit decât *veșnică*. Cuvintele *veșnica, veșnică* aici ar fi prozaice.

— Da, — se va zice. Dar nu-i păcat să fie gonite cuvintele noastre strămoșești *veșnic, veșnicie, în veci, vecie?* — Ar fi păcat, în adevăr. Dar ele nu au fost gonite.

Pe aceiași ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii
Veșnic *nu te mai ivești.*
Astfel, într'o veșnicie *noaptea pururea adâncă,*
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...

Și d. Măruță adaogă pe bună dreptate:

„Profesorii uită „chemarea" lor — cum îi acuză d. Timoleon Pisani — când învață pe elevi că „Odobescu și Eminescu au împreunat în scrisul lor *savoarea* elementului popular și *calitățile spirituale* ale neologismului? (vezi manualul de limba și literatura română de Al. Rosetti, I. Crețu și J. Byck). Ne frecăm la ochi și nu ne vine a crede! D. Pisani n'a citit pe Eminescu. Ori poate la vederea „grozăviilor", „ucigătoarelor neologisme" va declara cași despre Odobescu și Caragiale: „limba lui Eminescu nu poate fi luată totdeauna ca pildă de urmat..."

In anul 1881 Eminescu ajunsese la maturitatea *poetică*, odată cu „Scrisorile", încărcate de *neologisme*... E o culme a spiritualității românești — care ar urma să se cufunde în uitare, datorită străduințelor săptămânale ale d-lui Timoleon Pisani..." — închee cu durere și humor în acelaș timp d. Măruță capitolul IV al prea interesantei sale lucrări, pe care o recomandăm și noi cu căldură tuturor acelora pe care îi interesează atât de mult discutata problemă a neologismelor în limba noastră — asigurându-i că se vor instrui și amuza în acelaș timp.

I. CREȚU
Profesor la Liceul „Gh. Lazăr"
din București

Autobiografie

— *Continuare din pag. 5* —

sul unui nume oficios... o bucurie cu fața goală înapoia unui voal, pecând recompensele ce primeam cu fișa mea de identitate erau strâmtorate în digul unei cuviințe, unei pudori, unei gravități.

Profesia mea clandestină câștigă clientelă chiar în clase superioare alei mele, cu aceiași simplicitate și își amplifică resorturile: ticluiesc scrisori de toate genurile — afară totuși de cele sentimentale. Acum aci abia, mă întreb dece: Cumva nu se obicinuiau?... sau camaradele nu admiteau sistemul Cyrano?... Bănuiesc că nu aveau pe acest capitol încredere în competința mea. Ceva mai mică de vârstă și pare-se de o desesperantă ingenuitate către tot ce era de ordin practic... In totdeauna am venit la lucruri mult mai încet și mult mai iute totodată, — cam în chipul în care se repară cu zel timpul pierdut.

Așa dar elanurile mele epistolare se adresau la părinți și rude pentru a le transmite căldura sentimentelor, felicitări sărbătorești, a le cere bani de buzunar și alte bunuri lipsite respectivelor progenituri... Totul cu consecință oarecât satisfăcătoare, de oarece comerțul prosperă din mulțumiri și cereri, din cereri și mulțumiri — gratuite sau retribuite în zaharicale. Numai părinților mei uit să le scriu. Cu o telegramă în mână subdirectoarea mă mustră. Eu am conștiința împăcată de a fi scris peste poate la „părinți".

...Treptat mi se face acolo un svon, o mică aureolă pe care n'o port pe frunte, în care stau învăluită inconștient și prielnic — chrisalida unui fluture.

Personagiul de căpetenie al școalei e firește profesorul de română care în orele de literatură e confundat cu Luceafărul. Imi pare de necrezut că se coboară pe pământ și aiurea decât în paradisul nostru, ba chiar poartă uneori în buzunarul hainei compozițiile noastre cu care cearcă a stimula zelul literar al elevilor de liceu — cumva recalcitranți.

In competiția studiilor, printr'o misterioasă mișcare de planuri, o balanță subtilă îmi determină iarăși în clasificare un loc înafară de numerotații, care loc continuă premiul de distincție de odinioară. Locul acela nu suscită nici o gelozie. La epoca mea de formație nu cunosc obstacolul invidiei — întipărire indelebilă cu care voi primi cândva adversitatea: mai anevoie și mai ușor.

Fericire aparent prea mare, acolo în incinta școalei! In realitate echilibru fără de ruptură... Eram o fetiță inofensivă cu o codiță blondă strâns împletită cu o fundă neagră, și mai apoi cu aceiași codiță pe cap ca un colan din mătase de porumb; stângace către orice dexterități: gimnastică, caligrafie, deslegare de rebuse.

...Animal mic care-și posedă iarba de leac, sânt înarmată în atâtea domenii cu avantagiul inferiorității, iar acolo unde am precădere îmi trăiesc privilegiul fără conștiința vreunei valori, cu simplicitatea unui element firesc. Oratoarea ruptă în meserie a orelor de clasă și de recreație, amuțește în fața unui public; Ofelia, Julietta, în seara Producției e un copil pierdut, stins, aiurit, care sau își dă viața în efortul de a duce la bun sfârșit sau... abdică.

...Altfel am și aci aceiași disciplină și aceleași abateri: pe nopțile de lună plină, sânt vegheri interzise în fața ferestrei prin care, cu câteva prietene, fixăm astrul până la măsura unei migrene, aproape a unei stări hypnotice. Dela câteva afiliate benevole, epidemia se întinde la tot dormitorul. N'am instigat pe nimeni dar am continuat. Nu sunt sancțiuni; nu am fost *prinse* sau vițiul e socotit inofensiv.

In această beție poetică e lucru cert că nu am scris nici un vers, că nu mi-ar fi dat în minte și nimeni în jurul meu n'a închipuit. Poezia altora ne aparținea iar poeții nu aveau o existență precisă. Contimporani sau nu, erau tot atât de abstracți, de absenți... Existența literatorului ființă socială — deși întruchipată chiar de unchiul meu — nu altera această abstracție. Era „altceva".

Aveau oare acolo în școală despre mine și despre *scris*, vre-o premeditare? Ceva era... dar nici o preciziune nu a dezvirginat această aspirație tot așa de prielnic tăcută cași a tatalui meu. Totul concura să nu mă nasc vocațiunii mele înainte de un termen fatal.

Ceiace însă se credea de mine precis și credeam la fel, era că voi studia mult, foarte mult... Așa chiar a și fost — în vreun fel, — fără codice. La timida mea cercare de a continua studii reglementate, mama mea a opus panica dragostei exclusive și tatăl meu un rigorism ce nu se putea concilia cu o viață studențească. Voința mea deficitară a cedat lesne. Cred că îmi era tot atât de frică cași lor să pornesc la larg. Trăiam acum cu minutul care trece în așteptarea celui care are a veni și care trebue să conțină „miracolul". Simțiam totuși imperativ că pe oricare poartă — trebue să ies la larg. — Intr'un fel anume, prin aceea simțire violentă, îmi ajutam destinul...

M'am oprit mult aci, la timpul copilăriei. Este epoca care exprimă mai clar și firea și condițiile decisive ale formației mele literare. Am crezut că e ceeace mi se cere... când privesc vreodată fotografia mea deatunci, îmi e milă pentru grozava povară de gând și suflet cu care am împovorat acest biet copil.

(Va urma)

H. PAPADAT-BENGESCU

Procesele lui Titu Maiorescu

Primul proces și achitarea. Greutățile unei reintegrări

In numerele anterioare* am trecut în revistă copilăria lui Titu Maiorescu, anii de studiu în țară și străinătate și primele sale îndeletniciri. Am văzut că, dela început, Maiorescu a întâmpinat răutatea oamenilor, care l-a dus până și pe banca acuzaților sub grave învinuiri.

In calitate de profesor onorific la Institutul central de fete din Iași, unde preda lecțiuni de gramatică românească, Maiorescu a fost acuzat de dușmani că și-ar fi permis o purtare galantă față de guvernanta dela acel institut, Emilia Ricquert.* In gazeta „Tribuna română", condusă de profesorul Nicolae Ionescu, om politic cu influență mare, a început o campanie chiar în preziua deschiderii cursurilor. Campania a fost aranjată cu mult tâlc, în așa fel ca să lovească atât în persoana lui Maiorescu, cât și în Institutul central de fete, care începuse a-și căpăta renume și atrăgea eleve dela celelalte institute particulare de fete. Concurența era serioasă, pentru că prin noua organizare și prin cursurile atrăgătoare ale lui Maiorescu, școala de fete periclita funcționarea institutelor particulare.

In afară de aceasta, chiar dela sosirea în Iași, Maiorescu și-a făcut un mare renume printre intelectuali, pentrucă — așa cum procedase la București — a deschis la Universitate cursuri libere cu subiectul *educația în familie*, care erau urmărite cu interes, iar prestigiul lui Maiorescu creștea. Motive binevenite pentruca invidia semenilor să crească și să-și caute căi de răzbunare.

A pornit campania. Comitetul de inspecție, după cum am văzut din documentele publicate, s'a sesizat și a intervenit la Minister cerând pdepsirea profesorului N. Ionescu. Și aceste măsuri se iau, însă după ancheta făcută de procurorul Curții Criminale, N. Ionescu este reintegrat, iar măsurile disciplinare se întorc împotriva lui Titu Maiorescu.

Lucrurile nici nu se puteau petrece altfel, căci Nicolae Ionescu era — după cum am spus — om politic cu multă trecere, orator de frunte temut de guvern și opoziție.

Procurorul Curții criminale, după ancheta făcută, a deschis acțiune publică și la proces — evident — Maiorescu a fost achitat.

Cum observam în numărul trecut, achitarea ar fi trebuit să atragă fireasca reintegrare a lui Titu Maiorescu. Ministerele se schimbau cu repeziciune însă și suspendarea se prelungea încât a fost nevoe de noi intervenții.

Publicăm documenetele care se referă și la acest episod din viața lui Maiorescu.

Domnule Ministru!

Sunt acum șapte luni de zile de când Universitatea de Iași este lipsită de Rectorele său d. Titu Liviu Maiorescu. D-l ministru N. Crețulescu a-vând prepus că d. Maiorescu s'ar fi abătut dela funcțiunea sa il suspendă din toate posturile ce ocupa, și-l puse sub judecata autorităților judiciare ordinare. Cu toate că eram deplin convins de nevinovăția aceluia, care fusese ales din mijlocul corpului universitar ca cel mai demn spre a-l reprezenta nu ne-am opus întru nimic la lucrările d-lui ministru de atunci până ce va fi pronunțată sentința Tribunalului. In 8 Februarie a. c. Tribunalul de Iași declară că d. Maiorescu este neculpabil și desființă orice pără în contra sa. Voioși că sentința Tribunalului se arătase identică cu convingerea noastră, ne așteptam la o grabnică integrare a d-lui Maiorescu; când aflarăm că d-voastră d-l ministru ați ordonat domnului procuror dela Curte să facă apel contra sentinței Tribunalului.

Eram cuprins de durere, că nici reiteratele declarațiuni ale comitetului de Inspecțiune școlară, nici o sentință judecătorească prin care se declara nevinovăția d-lui Maiorescu nu erau îndestulătoare pentru a vă convinge că cele ce se imputau Rectorului Universității noastre de către un jurnalist, coleg al său, nu erau decât productul celei mai uricioase calomnii. Dar cu toate acestea furăm siliți a aștepta în paciență rezultatul cercetărilor înaintea Curței Criminale. — Astăzi însă, când și curtea criminală declară că d. Maiorescu este în orice privință nevinovat, nu putem a nu curma îndelungata noastră tăcere și a vă ruga d-le ministru să reintegrați pe d. Maiorescu în funcțiunile sale ce le ocupă cu onoare și cu demnitate, și așteptăm de la simțul dv. de dreptate ca printr'o grabnică pedepsire a calomniatorului să dați totodată satisfacerea cuvenită consiliului Academiei din Iași, care prin persecuțiunea ce a suferit capul său și-a pierdut prestigiul de care se bucura și a fost vătămat în modul cel mai profund.

Primiți vă rog, d-le ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni

Membrii Consiliului Academic al Universității din Iași
ss. N. Culianu.
ss. N. Mandrea.
ss. I. M. Melik.
ss. I. Negruzzi.
ss. O. Teodoru.
ss. G. Mârzescu.

Iași în 20 Aprilie 1865.

●

Ministerul instrucțiunii, cu toată intervenția Comitetului de Inspecție de la Iași, n'a luat nicio măsură pentru reintegrarea lui Maiorescu, găsit nevinovat. De aici noi adrese către minister pentru soluționarea cazului, soluționare care nu mai putea întârzia atât pentru prestigiul Universității și al școalei în genere cât și pentru minister.

●

Iași în 28 Aprilie 1865.

Domnule Ministru,

In urma unor articole calomniatoare în contra școalei centrale de fete din Iași publicate în Tribuna Română, jurnal al cărui redactor e d. Ionescu profesor la Universitatea de Iași, Comitetul de Inspecțiune școlară a cerut prin adresa No. 662 suspendarea d-lui Ionescu. Tot odată s'a intentat din partea sus menționatului comitet o acțiune în calomnie d-lui Ionescu, acțiune care fu întreruptă în urma unui ordin din partea d-lui ministru de justiție de atunci către d-l procuror dela Curtea criminală de aici spre a face investigațiunile necesarea relative la mandatul menționat în epistolele publicate în Tribuna română, scandal ce s'ar fi petrecut la Sc. Centrală de fete. — Raportul trimis onorabilului Minister, în această chestiune de către d-l procuror avu de tristă consecință pe deoparte reintegrarea d-lui Ionescu, iar pe de altă parte suspendarea d-lui Maiorescu din toate funcțiunile sale și darea lui în judecată.

Acest proces s'a tratat în urma apelului ce se făcuse contra sentinței secțiunii II de aici în zilele de 26 și 27 ale lunei acesteia și la Curtea criminală de aici. Rezultatul fu achitarea completă a d-lui Maiorescu.

Acum d-le ministru, când sentința desculpatoare a Curței Criminale este o probă nerăsturnabilă, că prima apreciațiune în privința d-lui Ionescu era adevărată; când fiecare s'a convins că lucrurile publicate în contra școalei Centrale de fete și în contra d-lui Maiorescu erau neadevărate fiind productul unor calomnii urzite de un număr de profesori inimici d-lui Maiorescu în fruntea cărora stă d. Ionescu redactorele jurnalului Tribuna Română. — Venim Domnule Ministru cu respect a cere reintegrarea d-lui Maiorescu și destituțiunea d-lui Ionescu, care ca membru al corpului profesoral a lovit prin publicațiunile jurnalului său interesele instrucțiunei, a compromis autoritatea școlară și au răsturnat reputațiunea școalei centrale de fete alarmând animele a o sută de familii române, care au încredințat creșterea fiicelor lor acelei instituții.

T. MAIORESCU (fotografie din 1880)

Prin aceasta comitetul școlar crede a împlini o datorie impusă acestuia ca veghetor asupra intereselor intelectuale și morale a tuturor școalelor de dincoace de Milcov.

Bine voiți, vă rugăm d-le Ministru, a primi încredințarea prea distinsei noastre considerațiuni.

N. Culianu, O. Teodoru,
N. Mandrea, I. Pangrati.

Consiliul permanent, pentru a curma neînțelegerea dela Iași dintre Maiorescu și N. Ionescu și pentru a nu produce perturbări în mersul școlii, opiniază ca Maiorescu să-și găsească satisfacție pe altă cale.

PROCES-VERBAL

Sâmbătă 17 Iulie 1865.

Asupra cererei făcută de comitetul școlar, din Iași, înregistrată la No. 25468.

Considerând că adevăratul calomniat este d-lui Titu Maiorescu asupra căruia prin arătările d-lui Nicolae Ionescu în ziarul său „Tribuna" s'au lăsat să planeze presupusuri desonoratorii;

Considerând că cererea comitetului ar aduce lucruri ce s'a întâmplat și pe trecut cele mai triste urmări pentru Universitatea din Iași, lipsind-o ani întregi de concursul profesorilor săi și demoralisând corpul profesorale și junimea studioasă;

Considerând ca asemenea judecăți din partea profesorilor producând cele mai urâte efecte și în societatea din afară, care ar fi în drept să ea de la profesori exemple de bună armonie și înțelegere;

Considerând că nu e de demnitatea autorității centrale a da mână de ajutor la asemenea fapte vătămătoare atât învățământului cât și moralei publice, ci a căuta să le împiedice în tot modul;

Consiliul Permanent e de părere a se recusa cererea Comitetului școlar din Iași, rămânând adevăratul calomniat adică d-lui Titu Maiorescu dreptul de a traduce de va vrea după art. 60 din legea presei pre d-lui Nicolae Ionescu ca calomniator înaintea Tribunalului, conformându-se cu art. 491 din condica procedurei penale.

ss. Laurian. ss. D. P. Vioreanu. ss. Bacaloglu. ss. I. C. Massim.

●

Principatele Române Unite
Comitetul
de
Inspecțiune Școlară
No. 454.

Domnule Ministru,

Prin adresa D-voastră cu No. 45.837 din 1864 ați binevoit a încuviința propunerile noastre în contra d-lui Nicolae Ionescu, l'ați suspendat din funcțiune și ați aprobat acusarea sa din partea noastră. Acum când incidentul pornit de către Minister contra d-lui Maiorescu, este terminat prin sentință definitivă avem onoarea a ruga să ne autorizați pe noi ca unii ce am fost loviți în onoarea funcțiunii noastre (și nu ca oament privați) prin calomniile foaei „Tribuna" a continua înaintea Tribunalelor acțiunea deja începută contra suspendatului Nicolae Ionescu și aceasta abstrăgând de la destituirea disciplinară propusă prin raportul nostru anterior. Numai o asemenea procedere regulată, justă și energică, tocmai acum înaintea examenilor ne pare a fi în stare de a repara desordenea inscrisă de d-l Nicolae Ionescu și a revesti pe Comitetul școlar cu autoritatea ce cu atâta culesanță o atăcase acel profesor nedemn ce-l ocupă încă. Noi cel puțin nu am mai putea representa autoritatea școlară în acest oraș ce are cea mai mare necesitate de disciplină și de prestigiul autorității, din minutul în care ni s'ar refusa apărarea legitimă în contra uneltirilor necuviincioase prin care s'a degradat așa de mult acel profesor jurnalist.

Totodată avem onoarea a vă ruga să resolviți această adresă înainte de a pierde noi prin prescripțiune dreptul de a porni pâra contra numitului calomniator.

Primiți, Domnule Ministru, încredințarea prea distinsei noastre considerațiuni.

Membrii Comitetului școlar.
ss. O. Teodori, ss. N. Mandrea.
ss. N. Culianu.

In cele din urmă, Ministrul Vernescu a luat măsuri pentru reintegrarea lui Maiorescu.

Se aprobă,
m. p. Alexandru Ioan.

Prea Inălțate Domnul,

Predecesorul meu prin raportul No. 48975 din Octomvrie anul corent, pe temeiul unui raport al Procurorului Curței Criminale, din Iași, despre abuzul de putere ce ar fi săvârșit, zicese, d. Titu Liviu Maiorescu în pozițiunea sa de membru al Comitetului școlar de inspecțiune, a cerut suspendarea sa din funcțiunile ce ocupă, până la darea unei sentințe din partea Justiției.

Acum când tribunalul și Curtea respectivă prin sentințele pronunțate a-

Continuare în pagina 8-a

* Vezi „Adevĕrul Literar" Nr. 864 și 865.

chitară pre numitul și prin urmare declară neadevărate acusările aduse asupră-i; subscrisul are onoarea a ruga respectos pe Măria Voastră să binevoiți a încuviința încetarea suspensiunei și prin urmare reintegrarea Domnului Titu Liviu Maiorescu în toate drepturile și în toate funcțiunile salariate și onorifice ce ocupa la data de 9 Octomvrie 1864.

Sunt cu cel mai profund respect
al Mării Voastre
Prea plecat și supus servitor
Ministrul Justiției, Cultelor și
Instrucțiunii Publice
(ss) D. VERNESCU

●

D-lui Titu Liviu Maiorescu.

București,
1865 Mai 17

In urmarea sentințelor pronunțate de tribunalul și Curtea respectivă din Iași, prin care s'au ridicat deasupra Domniei Voastre bănuelele ce au motivat suspendarea din funcțiunile ce ocupați la 9 Octomvrie 1864 și pe temeiul Inaltei aprobări dată de Măria Sa Principele Domnitor asupra raportului nostru No. 16370 din 8 curent, am onoarea a vă face cunoscut că suspendarea citată încetează și că D-voastră sunteți reintegrat în toate funcțiunile ce ați ocupat la data de mai sus amintită.

No. 18095 Mai 26.

Consiliului școlar Iași,

D. Maiorescu reintregându-se în funcțiunile de președinte al Consiliului și de Director al institutului Vasilian precum și de rector și profesor la Universitate cu data de 9 Octomvrie 1864 vă invit a-i elibera mandatele pentru salariile întregi ale acestor funcțiuni dela 1 Ianuarie de când aveți delegațiune pentru aceasta.

Resoluția: *La Consiliul Permanent cu invitarea de a opina de nu este drept de-a fi intrată și petiționara, de a fi achitată.*

Domnule Ministru,

Am fost destituită și dată în judecată pentru niște infame calomnii răspândite asupră-mi.

Justiția însă, descoperind adevărul a declarat inocența mea.

Speram și eram în tot dreptul de a spera că, Ministerul care așia de cumplit m'a fost lovit, odată cu reintegrarea d-sale d-lui profesor Titu Liviu Maiorescu, mă va restabili și pe mine în postul de guvernantă la școala centrală de fete din Iași de care am fost isbită.

Cu durere amară însă, văd că dreptatea nu lucește și pentru mine. De aceia Domnule Ministru, respectos vin de a vă ruga să binevoiți a nu mă lăsa victima calomniilor și a mă reintegra în postul meu de guvernantă la școala centrală, căci fără de această reintegrare, tot viitorul meu ar fi compromis.

Plină de încredere în iubirea Domniei Voastre de dreptate, nu-mi rămâne, Domnule Ministru, decât de a vă mulțumi de mai înainte și a vă ruga să primiți încredințarea înaltei mele considerațiuni.

(ss) EMILIA RIQUERT

D-sale

Domnului Ministru de Culte și Justiție și Instrucțiune Publică,

Se aprobă
(s)) D. CANICGDY

PROCES-VERBAL

Luni 19 Iulie 1865

Luându-se în considerațiune cererea espusă de d-na Emilia Ricquert, prin petițiunea înregistrată la No. 27699 prin care cere restituirea sa în postul de guvernantă la Institutul Central de fete din Iași, Consiliul Permanent de Instrucțiune având în vedere că odată cu achitarea d-lui Maiorescu se achită și petiționara și prin urmare are tot dreptul de a fi reintegrată. Consiliul este de opiniune a se reintegra și D-na Emilia Riquert în postul său.

(ss) D. P. VIOREANU, (ss) N. TURNESCU, (ss) I. C. MASSIM (ss) BACALOGLU.

Achitarea d-lui Maiorescu implică și pe aceia a Doamnei Emilia Ricquert și prin urmare are tot dreptul de a fi reintegrată.

(ss) VIOREANU, (ss) I. C. MASSIM, (ss) BACALOGLU.

●

D-nei Emilia Ricquert la Iași,

Doamnă,

In urma achitării de către Tribunalul și Curtea de Apel din orașul Iași a d-lui T. L. Maiorescu și a D-voastre de calomniile ce plana asupra D-voastre.

Ministerul auzind și pe Consiliul Permanent de Instrucțiune vă reintegrează în postul ce ocupați de guvernantă la Institutul Central de fete din Iași.

Veți intra dar în atribuțiunile foste ale D-voastre.

Domnule Ministru,

Direcțiunea Școalei Normale
de fete din Iași
No. 76

RAPORT

Am invitat cu adresă pe D. Arhitect al orașului ca să vină să facem devizul reparațiunilor mai urgente ale acestui Institut, conform depeșei Domniei Voastre; însă d-lui mi-a răspuns verbal: că n'are ordinul Domniei Voastre întru aceasta și n'are chiar nici timp. In urmare eu am sacrificat câteva zile din concediul meu și am făcut devizul acelor reparațiuni și pentru aranjarea odăii economului, ce ați ordonat ca să se facă cl. I primară, și cu cea întâi poștă voi avea onoarea a vi le expedia. Domnișoara Emilia Riquert este reintegrată, dară respectuos vă rog să binevoiți a-mi fixa luna și ziua reintegrării sale pentru ca să pot forma statele de prezență în serviciu.

Cu impaciență aștept deciziunea Domniei Voastre asupra celor de sus expuse și dacă îmi permiteți a pune să văruiască odăile până veți încuviința devizul.

Primiți vă rog, Domnule Ministru asigurarea prea distinsei mele stime și considerațiuni.

D. OLIMPIA GROS

●

Comitetul școlar de Inspecțiune din Iași, în urma reparațiunilor morale, profesorul N. Ionescu rămânând adevăratul calomniator, intervine pentruca vinovatul să fie trimis în judecată pentru calomnie prin presă.

Autoritățile superioare școlare însă, luând în considerație că „asemenea judecăți produc cele mai urîte efecte în societatea din afară”, nu aprobă cererea și lasă pe seama lui Maiorescu dreptul „de a trage înaintea Tribunalului” pe N. Ionescu.

Iată și documentul:

Domnilor Membri ai Comitetului Școlar de Inspecțiune din Iași

Asupra cererei făcută de D-voastră prin raportul No. 454 din 2/14 Iunie trecut; auzind pe Consiliul permanent de Instrucțiune;

Considerând că adevăratul calomniat este D. T. Maiorescu, asupra căruia prin arătările D-lui N. Ionescu s'au lăsat să planeze presupuneri dezonoratorii;

Considerând că cererea Comitetului ar aduce, lucru ce s'a întâmplat și pe trecut, cele mai triste urmări pentru Universitatea de acolo lipsind-o ani întregi de concursul Profesorilor săi și demoralizând corpul profesoral și junimea studioasă;

Considerând că asemenea judecăți din partea profesorilor produc cele mai urîte efecte și în societatea din afară, care ar fi în drept să ia dela profesori exemplu de bună armonie și înțelegere.

Pentru aceste considerente subsemnatul nu poate aproba cererea D-voastră de-a porni procesul asupra D-lui Ionescu, rămânând adevăratul calomniat adică D. Titu Maiorescu dreptul de a trage înaintea Tribunalului de va vrea, după art. 60 din Legea Presei, pe. D. N. Ionescu ca calomniator, conformându-se însă cu art. 491 din condica procedurei criminale.

Insfârșit, după un an de cercetări, judecăți, și tărăgăniri, din Septembrie 1865, la Comitetul de inspecție dela Iași și la Universitate începe a domni liniștea.

Rivalitatea dintre Nicolae Ionescu și Titu Maiorescu rămâne însă și va eși din nou la iveală cu alt prilej, pe care îl vom cunoaște în numerele viitoare, când vom cerceta următoarele procese ale lui Titu Maiorescu.

MIH. POPESCU

Jose Maria de Heredia

Hortum deus

I

Nu te-apropia, ci șterge-o, străine călător,
Pungașule, știu bine că vrei să-mi calci grădina,
Să-mi furi la pătlăgele, la struguri sau măslina
Care se coc în taină la umbra pomilor.

Veghez! Cu o custură alt-dată un păstor
M'a făurit din trunchiul unui smochin d'Egina;
De sculptor poți tu râde, cât despre origina
Priapului, ia seama căci e răsbunător!

Iubit odinioară de marinari, pe-o navă
Mă înălțam ferice, sub furia grozavă
A mării înspumate și-al valurilor joc;

Pecând acum, biet pasnic de fructe și salade,
De făcători de rele eu apăr acest loc...
Și nu mai revedea-voi voioasele Cyclade.

II

Drumețule, de-ai teamă cum-va de-a mea mânie,
Respectă coperișul de stuf și stânjenei.
Cu fiii săi unchiașul trăește în bordei;
A lui este ograda și apa-i argintie.

El singur implântat-a în tainica moșie
Simbolul meu năprasnic tăiat în miez de tei
Și numai eu îi apăr, nemai având alți zei,
Grădina ce cultivă, pe plac să-mi facă mie.

Sunt oameni de la țară sărmani și credincioși.
Prin ei doar, micșuneaua și macii sângeroși
Mă 'mpodobesc, iar spicul de orz mă învestmântă;

Iar la un an odată altarul noduros,
Pe când colanu 'nfige în jertfă lama sfântă.
Bea sânge cald din țapul impudic și bărbos.

III

Hei dracilor, luați seama la cursa ce pândește
Și la dulău. Nu merge cu mine, vechi vulpoi,
Ca cine-va să-mi ceară, de foame, usturoi
Și-apoi să'mi fure grapa ce blând se pârguește.

De-altminteri, de acolo, din fânul ce cosește,
Colonul vă observă, venind e vai de voi,
A voastră șale ști-vor cât este de greoi
Un zeu de lemn, cu noduri, în mâna ce lovește.

Luați repede la stânga pe drumul celălalt,
Spre gardul viu, și-acolo, la fagul cel înalt,
Vă amintiți povața șoptită la ureche:

Un bleg Priap veghează acest avut, vecin,
Puteți vedea aracii, de-aici, și vița veche,
Sub care-atârnă rumen ciorchinul greu și plin.

IV

Hai, intră. Zidul casei e proaspăt tencuit,
Și pe sub noua boltă de viță roditoare
E umbra mult mai dulce; melisa 'mbătătoare;
April pe jos așterne covoru-i înflorit.

Pe rând mă 'mbracă vremea; cu spicul aurit,
Cu struguri copți, măsline și cu potiri în floare;
Iar matinalul lapte se 'nchiagă 'n donicioare
Și capra iarăși plină la muls a și venit.

Stăpânul mă stimează. Așa e drept să fie.
Nici când vre-un sturz sau hoții nu i-au călcat prin vie
Și nimeni nu-i mai bine păzit din toți Romanii.

Copiii-s buni, femeia virtuoasă, nu te mint,
Iar el când vine seara de pe la târg cu banii
L'auzi sunând în mână dinarii de argint.

ION PAVELESCU

Viaţa lui Benvenuto Cellini

Un Perseu neomenos

In aşa zisa Loggia dei Lanzi, în faţa trufaşului Pallazo della Signoria din Florenţa, trecătorul vede mai în fund, lângă perete, statuia în bronz a lui Perseu de acel Benvenuto Cellini pe care avea să-l facă glorios, nu atât arta cât cartea pe care a scris-o asupra propriei vieţi, carte pe care Goethe însuşi a socotit-o vrednică de a fi tradusă. Perseul cellinian exprimă desăvârşit temperamentul artistului. El respiră voluptatea de a vărsa sânge, trufia spadasinului şi ochii săi sânt lipsiţi de adâncime, neomenoşi. Dar mai izbitoare este meticulozitatea tratării părului şi a muşchilor şi în genere complicaţia savantă a detaliilor, în deosebi acelea ale soclului. Perseu al lui Benvenuto Cellini e viguros şi michelangelesc în intenţie de a înăbuşi în muşchi un mare elan vital, însă îţi dai seama că între Michelangelo şi Cellini e deosebirea dintre artist şi meşteşugar. Cel dintâi e preocupat de expresiune, cel de al doilea de probleme tehnice. Benvenuto Cellini pare a-ţi spune: — vezi cât de bine cunosc eu anatomia, cum pot da iluzia ţâşnirii sângelui din gâtul meduzei printr'un fel de sârme în spirală, cum am izbutit să torn în bronz un model atât de încurcat şi însfârşit cu câtă îndemânare m'am servit de suprafaţa mică a soclului spre a săpa în ea fel de fel de ornamente şi figuri. Şi într'adevăr Cellini are până la un punct trufia caligrafului care execută un desemn din cuvinte sau a ceasornicarului înnemănatic care strânge între două capace o maşinărie liliputană. Cellini era în fond un giuvaergiu obişnuit să trateze pe un inel sau pe o pafta motive pe care un sculptor le-ar găsi potrivite pentru o friză de templu. De aci acea diformaţie a spiritului său. El e meşterul care se ambiţionează să lupte cu ingratitudinea materiei, să execute sculpturi vizibile cu lupa, să transforme o banală solniţă într'o compoziţie mitologică. Mândria lui Benvenuto Cellini vine aşa dar, în bună parte, din conştiinţa îndemânării lui, dar poate fi şi un aspect al stimei de sine, pe care artistul Renaşterii începe s'o aibă. Ea însă este aşa de acută încât trebue neapărat să-i găsim o origină mai profundă.

Strămoşii

Cellini a fost, nici vorbă, un grandoman, un geniu nici mai mult nici mai puţin zăpăcit, un om care fără scuza talentului, ar fi trebuit să putrezească într'o închisoare, sau să sfârşească într'un ospiciu. Nenumăratele studii psihiatrice ce s'au făcut asupră-i arată direcţia în care mulţi cred să găsească lămurirea firii lui apucate. Cellini a fost, după propriile lui spuse, contaminat de o boală, încă proaspătă pe atunci şi de răspândirea căreia, naţiile dădeau vina una pe alta. Omul nostru fiind italian, boala trebuia neapărat să fie franţuzească. Simptomele pe care însuşi le descrie între care şi o trecătoare orbire nu mai lasă nicio îndoială asupra existenţei la Cellini a unui rău, care mai respingător atunci la primele semne lăsa totuşi mai puţine urme. Benvenuto nu dă de altfel multă importanţă accidentului şi era încredinţat după luarea unuor anume leacuri că se făcuse sănătos ca peştele în apă. Cu consideraţii patologice nu putem totuşi deslega psihologia unui creator. Cellini este o personalitate şi pentru a-l înţelege e de ajuns să găsim unghiul de vedere din care priveşte el universul, contribuţia lui personală la crearea lumii obiective. Atunci vom pricepe totul. Cum adică, Cellini nu se socoteşte un simplu moment dintr'o serie istorică, în legătură de necesitate cu restul universului, ci însuşi universul este un prilej iar uneori o piedică, pentru promovarea personalităţii sale, simbol al unei obscure finalităţi divine. Cellini este un predestinat, nu Benvenuto, un om care deci nu scrie pentru a preveni posteritatea în favoarea sa, sau pentru a falşifica datele istoriei, împins de cine ştie ce nemăsurat orgoliu de sine. Dacă acceptăm opinia extraordinară pe care o are despre el însuşi, atunci el este în felul lui un modest, o fiinţă filantropică, doritoare de a ajuta şi altuia, desvăluind experienţa sa supraomenească, o conştiinţă obiectivă ce se desprinde din faptele sale şi comunică posterităţii, cu inocenţă, miracolul propriei sale existenţe. Nu din întâmplare sau din pedanterie îşi începe Cellini viaţa sa cu legenda Florenţei, pe al cărui întemeetor vrea să-l scoată strămoş. Oraşul în care se născuse nu putea fi ca oricare altul: el trebuia să aibă o origină ilustră şi strămoşii săi nu puteau fi decât oameni virtuoşi. Deşi nu erau „di gran legnaggio", adică de viţă mare, enumerarea lor e tot atât de necesară ca şi înşirarea generaţiilor biblice.

Astfel primul strămoş despre care are ştiinţă are drept fiu pe Cristofano, Cristofano pe Andrea, Andrea pe Giovanni şi Giovanni pe Benvenuto la a cărui naştere, tatăl ridică ochii la cer mulţumind lui Dumnezeu. I se dădu numele de Benvenuto, adică binevenitul, căci desigur tatăl care avea însuşiri profetice, fenomen şi acesta de origine divin, prevedea că fiul său va deveni cel mai mare om din lume (il primo uomo del mondo). De aci încolo viaţa eroului nostru va fi o revelare fatală a unei forţe de esenţă divină, în luptă cu invidia oamenilor, cu materia, cu principiul răului, fie că acest rău se cheamă ducele Cosimo de Medici, şi-şi manifestă maliţia printr'o remuneraţie mediocră pentru Perseu; fie că se numeşte Amarraneti, Bandinelli, etc., şi răpesc artistului blocurile de marmură din care el singur ar fi ştiut să desprindă întrupări de nudităţi divine. In luptă cu principiul răului, viaţa lui Cellini nu se poate explica decât prin asistenţa permanentă a cerului. De aceia el se miră: „Mă înspăimânt de uimire că am putut ajunge până la această vârstă de 58 ani, cu care, mulţumită lui Dumnezeu, păşesc înainte".

Caşi Hercule, a cărui primă isprava, uciderea celor doi şerpi, datează din leagăn, Cellini va fi încercat de soartă din cea mai fragedă copilărie. La vârsta de trei ani, un scorpion aşa de mare încât, ţinându-l în mână, „da uno dellitati avanzava fuori la coda, e dall'altro avanzava tutt'a due le bocche", era pe cale de a-l ucide dacă providenţa, sub chipul moşului său Andrea, nu i l-ar fi smuls din mână. Tot copil el are prilejul să vadă în flacările vetrei o salamandră, lucru pe care „nimeni până la el nu-l mai văzuse".

Cu astfel de asistenţă divină, cu sentimentul rostului său supraomenesc în viaţă, înţelegem de ce Benvenuto Cellini, trecând prin viaţa sa „travaghiata", păşeşte mândru şi nu ştie „ce coloare are frica". Totul i se înfăţişează în proporţii măreţe, colosale până la caricatură. Impresiile pe care le primeşte din afară stârnesc un ecou mai lung în sufletul lui; acţiunile sale au, după părerea lui, urmări incalculabile. Lumea, cunoscând firea sa neobişnuită, caută să-l distrugă, să-l înlăture: calamităţi nemaipomenite cad asupră-i. Meşteri din aceiaş breaslă îl invidiază, autorităţile îl isgonesc, Papa îl închide, focul cu care încălzea bronzul pentru Perseu e gata să se stingă şi, ca spre a face pe placul duşmanilor, frigurile îl cuprind în clipa de care depinde gloria sa. Dar el luptă cu toate obstacolele extraordinare, caşi ajutat de o putere nevăzută, care răsplăteşte sau pedepseşte. Un oarecare Pierino, înjuriind pe Giovanni Cellini pentru proasta creştere dată lui Benvenuto, „prin voinţa lui D-zeu", suferă în curând un accident din care moare. Nutrind intenţii criminale împotriva lui Bandinelli, Dumnezeu îl pedepseşte pe Cellini, luându-i un copil. In schimb, acţiunea lui asupra duşmanilor este formidabilă. El n'are decât să strige: „Vă omor pe toţi...", „sunteţi toţi morţi..." etc., pentru ca toţi duşmanii, cuprinşi de o „gran paura", să fugă ţipând de groază. Cellini are despre opera lui o părere superlativă: ea este inimitabilă şi va învinge pe inamicul neîncrezător şi multiplu, prin însăşi prezenţa sa. „Să vă ia dracul pe toţi câţi credeţi că nu voi termina opera", exclamă el, sperând să omoare cu Perseu „pe toţi hoţii de duşmani".

Apucături stranii

Fanfaron, încrezut, bătăuş, pricinaş şi chiar criminal, Benvenuto Cellini ar fi întâmpinat cu toată asistenţa divină mari piedici în viaţă de n'ar fi fost acea îngăduinţă pe care oamenii renaşterii o aveau faţă de artişti. Benvenuto e scelerat fără să-şi dea seama şi isprăvile pe care ni le povesteşte, ca să ne dovedească că are os divin, sânt de tot hazul. La Florenţa culcă jos cu un pumn în tâmplă pe un tânăr dintr'o ceată adversă de bijutieri şi ameninţă cu cuţitul în mână pe acei care vor să sară în ajutorul victimei strigând: — pungaşilor, dacă ese unul din voi din prăvălie, altul să alerge după popă, că doctorul n'are ce face. La Roma intră în conflict cu oamenii de casă ai unui înalt prelat, căruia nu voia să-i predea un vas de aur, înainte de a i se plăti. De data aceasta mânueşte o armă de foc ţipând bine înţeles ca de obicei, — păgânilor, trădătorilor, hoţilor, vă omor. Cu cuţitul de masă în mână, aleargă după Luigi Pulci, care îi luase curtezana. E de ajuns însă, să le strige lor şi tuturor celor veniţi într'ajutor, — v'am omorît, ca toţi să cadă leşinaţi la pământ. S'ar putea spune că Cellini şi-a greşit cariera, căci cu prilejul celebrului jaf al Romei din 1524, îşi găsi vocaţia în a trage cu tunul, depe Castelul Sant'Angelo. Dacă ar fi să-l credem, Papa Clement, venit prin subterane în castel, era încântat cum împărţea Cellini un duşman în două bucăţi egale.

Artileristul nostru e foarte mândru. In fiecare zi — zice — omoram foarte bine. Cu o lovitură, omorîi odată, mai mult de treizeci de oameni. Din nefericire războiul se sfârşi, şi eroul nostru e silit să-şi continue cariera armelor într'altă direcţie. Intr'o bună zi, spre a-şi răzbuna un frate ucis, înfipse pumnalul în gâtul presupusului ucigaş. Bunăvoinţa Papei îl scăpă deocamdată de pedeapsă. Nu mult după aceasta însă, dintr'o invidie profesională întâmpină pe un anume Pompeo şi-l ucide. Scosei un mic pumnal — povesteşte el, — şi spărgând rândurile însoţitorilor săi îi pusei mâna în piept cu atâta iuţeală, încât nimeni nu putu să mă împiedice. Repezindu-mă să-l lovesc în faţă, spaima îl făcu să întoarcă faţa, aşa încât îl împunsei tocmai sub ureche; îl mai lovii de două ori până ce îmi căzu mort din mână. Ca să ne dăm seama cât de răzbunător este Cellini e de ajuns să pomenim o ispravă. Trăgând la un han curat şi cu paturi noi şi bune, unde însă i se cere plata înainte, Benvenuto nu poate să doarmă toată noaptea de ciudă. Ar vrea să se răzbune şi nu ştie cum. Se gândeşte să dea foc la casă sau să înjunghie patru cai ai hangiului. In cele din urmă tăe cu cuţitul saltelele şi rufăria. Unui astfel de om trebuia să i se înfunde odată, şi într'adevăr e închis în castelul Sant'Angelo, însă pentru vina presupusă de a fi sustras bijuterii din tezaurul papei. Detenţiunea să e destul de blândă, deoarece avea îngăduinţa să mănânce la masă cu castelanul şi-şi avea carcera în partea superioară a cunoscutei fortăreţe. Portretul castelanului făcut de Cellini e foarte pitoresc. Şi acesta avea pare-se creerul puţin stricat, de nu va fi fost o simplă şiretenie profesională. In fiece an avea alt gărgăune. Odată i se părea că este urcior de undelemn, altă dată broătcel şi bine înţeles sărea ca broătcelul, altă dată credea că murise şi cerea să fie îngropat. De data aceasta — adică în timpul detenţiunii lui Benvenuto — se credea liliac şi dădea din mâni şi din picioare ţipând înăbuşit. Cellini încercă să-l înşele declarând că şi el ar putea zbura ca liliacul. Insă castelanul liliac nu se lăsă mistificat şi-l puse bine sub chee. Benvenuto izbuteşte totuşi să fugă. Cu o pereche de cleşte furate scoase cuele dela balamale, înlocuindu-le cu imitaţii de ceară şi cu ajutorul unor frânghii improvizate escaladă zidul turnului. In cădere însă se răni şi după o scurtă şedere în casa unui candidat protector fu din nou încarcerat, de astă dată într'un din acele găuri umede, în care abia te poţi mişca şi care au devenit celebre prin suferinţa lui Giordano Bruno. Bolnav, Benvenuto începe să aibă halucinaţii şi să scrie versuri pe care i le dictează un înger, un înger însă desigur fără talent literar.

B. Cellini în Franţa

Purtarea lui Cellini faţă de femei nu este dintre cele mai delicate. Chemat în Franţa de Francisc I izbuteşte şi aci să-şi facă duşmănii. Pe o Caterina, care i-a plăcut o vreme şi pe mamă-sa le goneşte cu lovituri de pumni şi picioare. Acestea îl dau în judecată acuzându-l de nişte vitii italiene. Şi aci caşi în Italia toată lumea duşmăneşte pe Benvenuto, dar tremură de frică, în frunte cu regele Francisc care îi spune „mon ami" favoare întrebuinţată numai faţă de el. Ce-i drept regele îi spune, jumătate în glumă jumătate serios — Ben-

Continuare în pag. 10

O SUTĂ DE ANI DELA MOARTEA LUI GIACOMO LEOPARDI

La 14 Iunie 1837, moartea a eliberat pe Giacomo Leopardi de suferinţele îndelungate ale truplui său muritor. A murit la Neapoli, înconjurat de prietenii săi Raveri şi de sora sa Paolina, departe de „natio borgo selvaggio", de Recanati, unde a fost atâta vreme un nefericit prizonier.

Leopardi a aşteptat şi a cerut mult dela viaţă, dar a primit foarte puţin. Dela început destinul i-a fost protivnic şi plin de încercări. Crescut între un tată slab de înger, bogat şi mărginit şi o mamă aspră, ascetică, care-şi petrecuse toată viaţa în storţări supra omeneşti pentru restabilirea stării financiare a familiei ruinate. Leopardi şi-a petrecut copilăria într'un mediu ignorant, în monotonia dezesperantă a unui palat întunecos şi pustiu, unde şi-a ruinat sănătatea.

La comemorarea a o sută de ani dela moartea sa, noi să nu ne gândim la suferinţele sale fizice sau sufleteşti, ci să-l proslăvim pentru nobila operă literară care a fost prilejuită de aceste suferinţe, operă care-i supravieţuieşte într'o viziune clară, prin puritatea liniei şi inefabila sa muzicalitate.

Cel mai bun mijloc de a-l comemora ar fi lectura pioasă şi atentă a cât mai multe cărţi din voluminoasa sa operă poetică sau din bogata bibliotecă a celor ce au scris despre el. Ar fi poate de ajuns pentru adevăraţii intelectuali din lume, lectura celor treizeci şi patru de „Canti", apărute într'un volum numai de o sută de pagini, dar care conţine esenţa vitală a operei acestui neîntrecut poet.

Părerea criticii italiene este unanimă în aprecieri. Profesorul Croce, în admirabilul său studiu asupra lui Leopardi, caşi Chiarini, De Sanctis şi Carduci, privesc aceste poeme ca făcând parte din comoara eternă a poeziei italiene.

Nici o traducere oricât de desăvârşită, nu poate reda decât o palidă imagine a acestor poeme. Cine s'ar putea încumeta să redea încântarea muzicii versului lui Leopardi, cadenţa ritmului în uimitoarea simplicitate a mişcării sale, melodia vibrând de frumuseţe intelectuală şi pasiune umană.

In la „Quete dopo la Tempesta" ca şi în „Sabato del villagio", emoţia, trăsătura caracteristică a versului, îmbracă scenele vieţii de toate zilele — sătenii gustând plăcerea vremii bune după furtună sau liniştea repaosului în ajun de sărbătoare, într'o formă divină, care este la înălţimea lui Dante sau a lui Homer. Iar în zugrăvirea tâmplarului lucrând singur, târziu, Leopardi pune într'o formă clasică, ceiace Wagner exprimă romantic şi spectaculos în scena în care Hans Sachs lucrează cu ciocanul la lumina lunei.

„Canto Notturno" a fost scris în Recanati, în ultima vizită pe care a făcut-o acolo în 1828-29. Dealtfel, toate poemele din aşa numitele „Canti" înseamnă momente din însăşi viaţa, pasiunea şi decepţia din sufletul poetului. Aşa cum au fost alese de Leopardi în 1835 pentru ediţie, ar putea apărea ca un poem întreg, care redă „viziunea" poetului împreună cu „finestra", publicată după moarte ca un apendice.

Leopardi n'a fost un poet prea fecund. „Canti" nu poate fi privit ca un singur poem. Fiecare din aceste cânturi arată mai degrabă „isbucniri sufleteşti" la diferite epoci şi de diferite grade.

Zostoli, într'un studiu, pleacă dela poemul „Aspasia", cel din urmă din cele cinci cânturi inspirate lui Leopardi de pasiunea sa nefericită pentru Fanny Targioni-Tozzeti, o tânără şi frumoasă doamnă, pe care a întâlnit-o la Florenţa cu şapte ani înaintea morţii. Doi ani s'a jucat această doamnă cu dragostea lui, unica patimă pentru ceva pământesc din viaţa lui Leopardi.

A urmat apoi ruptura legăturii, cu splendida poemă „A sé stesso". Inima lui însă nu s'a mai potolit până la moarte, invocând chipul ei angelic în „Aspasia", care n'a fost decât înfăţişarea ultimei sale iluzii. Prin această dragoste şi suferinţă Leopardi ia contact cu realitatea concretă a lumii, în afara căreia trăise până atunci şi nu mai putu să-şi regăsească izolarea filosofică în care trăise mai înainte. Până la moarte poetul pesimist a *căutat* calea pe care să intre în solidaritatea umană şi a năzuit spre iubirea universală, din care a rămas o sclipire în „Ginestra". De aci înainte, părăsind biblioteca, el nu urmăreşte decât să-şi îndeplinească visul din copilăria sa nefericită şi sumbră de a deveni un erou cavalerul lui Homer şi al lui Virgil, destinat a împlini o poruncă misterioasă şi a dovedi prin operele sale că este demn de această solie.

„Nu putem să ne închipuim", — zice profesorul Zatolli, — în ce „delir de grandoare" s'a apucat el să traducă şi cu ce puternică erudiţie a început să lucreze. Atunci a înregistrat în „il Primo Amore" prima sa viziune a iubirii eroice, o viziune în care însă se absorbeau numai stările sale proprii, căci vara sa menită a fi o eroină, Geltrude-Cassi-Lazzeri n'a fost decât un pretext. A venit apoi viziunea patriotismului cu: „All'Italia" şi „Sopra il Monumento di Dante", care, cu toate slăbiciunile, au rămas în sufletul Italienilor.

Poetul părăseşte lumea fanteziei şi a visului spre a primi în fine realitatea acestei lumi — „il naufragar m'e dolce in questa mare".

Seria „Odi-Canzoni", ad „A Angelo Mai", „Nelle Nozze di Sorella Paolina", dovedesc o nouă atitudine a poetului: formularea teoriei „forte errore". Diferitele tipuri de eroare se manifestă în gloria şi decăderea lor, realizându-se în adâncă desnădejde. Natura este arătată aci ca o forţă cu totul nepăsătoare de soarta oamenilor, pentru care vârsta de aur nu se va mai reîntoarce: O concepţie în genul lui Lucretius, dar de o ţinută mai ştiinţifică se resfrânge în „Canto Notturno" şi în „Ginestra".

După aceste realizări poetice, Leopardi revine la proză, scriind „Operette morale", în care expune logic şi clar dar într'o formă rafinată ideile sale profund pesimiste, nihilismul său sufletesc, pe care le tratează cu vigoare dramatică şi căldură.

Nu se ştie ce ar fi scris Leopardi dacă ar mai fi trăit. După profesorul Zottoli, poezia leopardiană se închee cu „Aspasia".

Tot ce a scris el ca pur erudit sau mare poet, chiar şi „Operette morale" precum şi nenumăratele pagini cu reflecţii filosofice, nu sunt decât materialul necesar, structura intelectuală pentru minunile sale de artă: poemele. Citind scrisorile sale, cercetând opera sa, ne putem convinge că datorită capacităţii intelectuale, cu adevărat extraordinară, ar fi putut deveni celebru pe orice altă cale: savant, filolog, critic. Dar adevărata esenţă a naturii sale este cea de poet.

Idilică în sensul clasic a fost întreaga viaţă a poetului, iar poezia, muzica sa individuală îl clasează printre poeţii mari ai lumii. Şi la Byron, Shelley, Keats, Wordsworth, contimporanii săi, se pot găsi motive şi imagini ca ale lui. In ansamblu însă, opera sa nu poate fi comparată cu a lor.

Mormântul singuratec, într'o umilă mahala a Neapolului, este simbolul izolării sale printre oameni.

Leopardi e în afară de timp prin felul unic în care a îmbrăcat fierberea sufletului din epoca sa.

Cu glasul poeziei sale pure el rămâne singur şi pururea tânăr în pragul veşniciei.

Iz. Sd.

Viaţa lui Benvenuto Cellini

(Continuare din pag. 9-a)

venuto eşti un nebun, dar el nu pare să ia în seamă această justă caracterizare, ci e mişcat numai de declaraţia regelui c'a găsit un om pe placul său. Tare pe favoarea regală, Benvenuto ia o spadă şi sfarămă picioarele aceluia care îl dăduse în judecată. Purtarea lui Benvenuto nu se poate defini mai bine decât prin vorbele Caterinei, care blestema şi ocăra pe toţi Italienii şi pe regele care-i ţinea.

Intors în Italia, Benvenuto nu e mai cuminţit. Dealtfel D-zeu veghează asupra sa, împiedicându-l să facă noi omoruri, care ar fi însă foarte răcoritoare pentru firea lui vindicativă. O ură cruntă i se iscă împotriva sculptorului Bandinello, care îi zădărniceşte prin intrigile sale turnarea în bronz a vestitului Perseu şi l-ar fi trimis şi pe acesta pe lumea cealaltă dacă n'ar fi avut un semn din cer sau dacă, mai de grabă, nu i-ar fi fost frică de a mai locui într'o carceră plină cu apă.

Marii artişti ai Renaşterii au fost în genere oameni aşezaţi, dedaţi în totul meseriei. Totuş în purtările lui Benvenuto Cellini este ceva şi din păgânismul nou al vremii, din libertinajul estetic al epocii lui Leon al X-lea. Anume petreceri de boemă artistică ar fi scandalizat lumea cu un secol mai în urmă.

Benvenuto se entuziasmează de frumuseţea unui adolescent spaniol de vreo 16 ani şi-l găteşte în haine feminine fastuoase, încărcându-l cu inele, brăţări şi coliere, nici vorbă veritabile deoarece ne aflăm printre bijutieri.

Caşi anticii, artiştii Renaşterii cultivau în sculptură nudul puţin hermafrodit şi freudiştii ar găsi multe complexe sub gătelile tânărului Diego, pe care Cellini îl compară cu străvechiul Antinon. In fond e la mijloc numai o experienţă artistică şi un umor gras de atelier, fiindcă femeile care iau parte la petrecere descoperă curând genul frumoasei invitate; totul sfârşindu-se cu hilariante ironii.

O altă întreprindere a lui Cellini n'ar fi ieşit rău în alt secol. Un preot sicilian specializat în magie neagră duce pe Benvenuto în Colosseu spre a conjura spiritele. Originalul prelat face fel de fel de ceremonii, aprinde parfumuri, trage cercuri pe pământ şi recitează formule ebraice, greceşti şi latine, până ce Colosseul se umple — aşa afirmă cel puţin Cellini — de mii de draci, cărora bijutierul nostru le cere să vadă pe o anume Angelica. Părintele mai puţin sentimental visa să poată desgropa comori cu ajutorul necuratului. Nicio închiziţie nu i-a ars pe rug, pentrucă începuse secolul redeşteptării conştiinţei şi a ideii de viaţă integrală, a cărei întrupare este până la un punct turnătorul lui Perseu.

Incredinţat de rostul providenţial al artistului, Benvenuto Cellini a fost lipsit de umanitate în viaţă şi în artă. Niciun fior omenesc nu tremură în muschiulatura decorativă şi raţională a lui Perseu, niciun gând terestru nu aprinde ochii de bronz opac. Iar amurgul ne oferă uneori spectacolul crud al unei Meduze însângerate.

Fragment din „Vita" lui Cellini: LXV

Eu stam în casă, trecând numai din când în când pe la Palat şi lucram din răsputeri ca să-mi sfârşesc opera; şi trebuia să plătesc lucrătorii cu banii mei fiindcă punând ducele pe Lattanzio să-mi plătească unii lucrători, Gorini după vreo optsprezece luni şi-a pierdut răbdarea şi mi-a luat ajutorul. Văzând eu asta am întrebat pe Lattanzio dece nu-mi plătea. Zice: — cu un glăsişor ca de ţânţar şi frecându-şi nişte mânuţe de păianjen — De ce nu mai sfârşeşte odată opera ceea a ta? Tare mi-e că n'ai s'o sfârşeşti niciodată.

Atunci necăjit i-am răspuns numaidecât, zicându-i: Lua-v-ar dracu pe voi şi pe toţi care credeţi că n'am s'o sfârşesc. Şi aşa supărat m'am întors acasă la nenorocosul meu Perseu şi am lăcrămat când mi-am adus aminte ce stare frumoasă lăsasem eu la Paris în slujba acelui rege măreţ Francisc cu care îmi sporea orice lucru; în vreme ce aci îmi lipseau toate. Şi 'n multe rânduri era să-mi iau lumea în cap: aşa odată încălecai pe un căluţ frumos ce-l aveam, luai cu mine şi o sută de scudii şi o pornii spre Fiesole să văd un băeţel nelegitim pe care îl dasem să mi-l crească o naşă, femeia unui lucrător de-al meu. Sosind la băeţel l-am găsit bine sănătos şi l-am sărutat aşa supărat cum eram; iar când să plec nu mă lăsa, ci mă ţinea strâns cu mânuţele plângând şi ţipând nevoe mare, lucru uimitor la vârsta de doi ani şi ceva cât avea. Dar fiindcă eram hotărît dacă găsiam pe Bandinello, care avea obicei să meargă în fiece seară la un loc al lui lângă San Domenico, să-l trântesc ca un desnădăjduit la pământ, mă desfăcui de copil, lăsându-l să plângă cu sughiţuri. Cum veneam spre Florenţa, în piaţa San Domenico iacă şi pe Bandinello care intra din partea dinpotrivă în piaţă. Hotărît să fac numaidecât fapta sângeroasă, mă apropiai de el şi ridicând ochii îl văzui fără arme, pe un catâr sfrijit ca un măgar; avea cu el şi un băeţel cam de vreo zece ani; cum m'a văzut s'a făcut galben ca un mort şi tremura din cap până 'n picioare. Eu, cunoscând cu ce pramatie josnică am de a face, zic: Nu-ţi fie frică, laş nemernic ce eşti, că nu te fac eu vrednic de loviturile mele. Mă privi smerit şi nu zise nimic. Atunci biruind asupra gândului celui rău, mulţumii lui Dumnezeu că prin mila lui cea mare n'a voit să săvârşesc eu o asemenea nesocotinţă. Şi astfel alungând furia drăcească, prinsei inimă şi ziceam în mine însumi: Dacă dă Dumnezeu bunul să-mi săvârşesc eu opera mea, nădăjduesc să ucid cu asta pe toţi nemernicii mei de duşmani şi aşa răzbunarea mea va fi mai mare şi mai glorioasă decât dacă m'aşi fi descărcat pe unul singur. Cu această hotărâre bună m'am întors acasă. La trei zile auzii că naşă-mea îmi înecase singurul meu copilaş şi atâta durere am avut cum niciodată n'am simţit mai mare. Şi am căzut la pământ lăcrămând şi mulţumeam lui Dumnezeu în chipul meu zicând: Doamne mi l-ai dat şi acum tu mi l-ai luat, iar eu din toată fiinţa şi din toată inima mea îţi mulţumesc. Şi cu toate că durerea cea mare aproape că-mi turburase sufletul, făcând după obiceiul meu, virtute din necesitate, mă mângâiam cum puteam.

Aşa-i viaţa, ce să-i faci...?!

Domnul inginer Dimaşcu, având nevoe să fie mereu în apropierea şantierului său din cartierul mărginaş „Gara-Nouă", unde avea lucrări importante, îşi puse în gând să se mute cu biroul şi cu locuinţa, din centrul Capitalei în acest cartier periferic.

După multe căutări, găsi în sfârşit, un apartament într'o clădire nouă, abia terminată. Acum, se gândi el, mai rămâne să câştige şi pe soţia sa Natalia, s'o hotărască să renunţe, pentru un timp la locuinţa lor din centru, în favoarea acestui domiciliu îndepărtat.

De altfel, el socoti că lucrul acesta ar fi uşor de realizat, căci în afară de motivele de „fără doar şi poate" pe care le va susţine cu autoritatea sa de soţ, el îşi va pune în joc şi o bună doză de sentiment, ştiind că acesta e punctul slab al soţiei sale. Iar când chestiunea va ajunge în „desbaterea" familiei, Dimaşcu presimţi că atunci va fi şi mai tare pe poziţie, căci va arăta cu un lux de amănunte, toate avantajele materiale ale mutării; or, tocmai acesta era punctul slab al socrilor.

Cu aceste gânduri gata să răspundă la orice, numai să reuşească, domnul Dimaşcu păşi pragul casei sale unde era aşteptat la masă.

●

Mutându-se în acest nou cartier, doamnei Dimaşcu îi fu greu la început să se obişnuiască cu felul de viaţă al celor din jurul său. Se simţea cu totul despărţită de restul Capitalei.

Se ferea mai ales de „tipurile de mahala" pe care le vedea mereu. Toată ziua ţinea uşile încuiate, şi tresărea la cel mai mic sgomot. Cu toate respectoasele şi repetatele „sărut mâna" şi „să trăiţi" ale vecinilor, aceştia îi insuflau totuşi o frică instinctivă.

Din balconul dormitorului, doamna Dimaşcu putea să urmărească viaţa şi moravurile locuitorilor acestei periferii. Culegea o mulţime de impresii pe care le povestea apoi soţului, imitând cu un umor naiv pe aceşti oameni de „săru'mâna"...

Intr'adevăr, singura perspectivă din balconul dormitorului era curtea vecinului. Curtea aceasta care în tot timpul ernii era un loc viran, presărat cu maldăre de gunoaie, stive de lemne şi lăzi goale, acum vecinul cârciumar stăruia a-o preface într'o „grădină-restaurant" cu un nume poetic: „La Clar de lună...!"

Doamna Dimaşcu se minuna văzând cum, pe zi ce trece, curtea părăsită se transforma treptat într'o cochetă şi chiar veselă grădină; cu boxe, cu flori şi cu pietriş. Partea din fund a grădinii, fu rezervată „culisei". Acolo se aflau bucătăria, un şir de lemne aşezate de-alungul peretelui, un coteţ, precum şi „grătarul special"...

Se cunoştea că Nea Sterică, proprietarul grădinii era un gospodar cu experienţă. Toată ziua se auzea vocea lui răguşită de diacon la pense, strigând mereu la văpsitorii care dădeau cu verde pe şipcile încrucişate şi îndemnându-i la o muncă mai spornică.

In sfârşit, într'o Duminecă, doamna Dimaşcu auzi un marş cântat de o orchestră. Era, mai bine zis, o melodie cacofonică acompaniată de contrabas, căci mai mult se auzeau loviturile ritmice ale contrabasului, aşa încât restul orchestrei se părea că-i face doar şicane, îngânându-l cu un cântec, sfios şi piţigăiat.

Din balconul dormitorului, doamna Dimaşcu privea mirată înfăţişarea decorativă a grădinii. Mesele şi mesuţele aşezate în rând, erau acoperite cu feţe colorate în pătrăţele; iar în mijlocul lor se răsfăţa cochet câte un castronaş cu flori de câmp. Cu toate că nu era nici o sărbătoare naţională, la intrare şi de-asupra boxelor, mici steguleţe naţionale aşezate în cruce, îşi fâlfâiau tricolorul.

Inaugurarea îi dădea emoţii lui conul Sterică. Părea că tot nu s'a liniştit. Umbla gătit de colo până colo, gesticulând şi dând personalului tot felul de porunci.

Printre oamenii de serviciu cunoscuţi, doamna Dimaşcu zări şi un ins nou, care se postase la intrare, ţinând un şervet la subţioară şi purtând „oteşte" un creion pe aripa urechii drepte. Şi pe când muzica neobosită continua, spre marea bucurie a copiilor îngrămădiţi la intrare şi suiţi pe gard, — chelnerul cel nou, care îşi luase rolul în serios, fugea după ştrengari, şi-i gonea cu şervetul, de parcă gonea muştele..

●

— ...Ni..ii...i... ţă... ăă .. ă!!!
— ..Vii .. i..i ... ne... e.!

Acestea erau strigătele ce se auzeau seara şi până târziu în „grădina-restaurant" „La Clar de lună", unde treburile mergeau strună. Aglomeraţia şi gălăgia mare erau mai ales în serile de Sâmbătă şi Duminecă. Atunci activitatea febrilă se întovărăşea pe lângă trosniturile disperate ale contrabasului din orchestră, şi de înteţitele strigăte de:

...„Cinci mici odată!!!, „O juma roşu sifon...!!" „Un chil Fetească, unt-ridichi!!!" şi alte asemenea porunci adresate ochiului deschis în ferestruica, din dreapta grătarului incandescent.

Intru târziu, se înălţa spre cer, şi vocea stridentă a unei cântăreţe balaoacheşe, care cânta „romanţe-naţionale" şi ultimele şlagăre la modă. Iar „onoratul public", cu foamea potolită şi sufletul îmbăiat în „şpriţuri" reci, se lăsa dus de muzică, şi gusta ferifirea mistică a nopţilor senine..

Intr'o seară, domnul Dimaşcu stând de vorbă cu nevasta şi cu socrii săi pe balconul dormitorului, simţi mai violent ca orcând mirosul apetisant al grătarului ce sfârâia, în volburi de fum ce se înălţau din grădina-restaurant. Glumind, toţi îşi mărturisiră o stare de suflet „fripturisită". Cu aprobarea tuturor, domnul Dimaşcu aplecându-se pe balcon începu să strige şi el:

— Ni... ii ... i.. ţă..ă..!

Chelnerul mirat, ridică ochii şi răspunse cu acelaş prelung şi mecanic:

— Vi... ii ... i.. ne..!

Se comandă „trei fleici o dată" — aceasta fiind specialitatea „parcului" „La Clar de lună". Au fost devorate cu voie bună şi cu multă plăcere. Multă vreme familia Dimaşcu se amuză pe chestia asta. Iar când cineva era chemat răspundea cu un prelung: „Vii.. i.. ne.. e..!" A „la manière" de Niţă..!

●

Se părea că grădina „La Clar de lună" trăia şi se înviora numai subt razele argintii ale lunei, căci — în timpul dimineţii — acolo trona o linişte desăvârşită. Se făcea toaleta grădinii, se ştergeau mesele, se stropea, se pregăteau teancurile de şervete călcate, etc. Doar la bucătărie, şi în „Culise", se observa o oarecare mişcare: se pregăteau cu febrilitate consumaţiile pentru „muşterii".

Intr'una din dimineţi, se auziră deodată strigătele doamnei Dimaşcu, care de pe balconul dormitorului se adresa bucătarului din curtea vecină:

— Bestie ce eşti..! Cum se poate aşa ceva..? Om fără suflet..! Of, Doamne! Bestie cu chip de om..! Pleacă din faţa mea cu ei..! Dacă nu pleci, chem poliţia!... Of, Doamne! Ce lume!!

La strigătele acestea, domnul Dimaşcu eşi în grabă din biroul său şi lucrurile se liniştiră curând. Ce se întâmplase oare...? Iată ce... Doamna Dimaşcu, privind spre curtea vecinului, văzuse cu groază cum bucătarul scotea, pe rând, — dintr'un coş acoperit cu o plasă — nişte pui de găină cărora le tăia liniştit capetele, aruncându-i apoi decapitaţi prin curte, unde bieţii pui începeau dansul sinistru al morţii, sbătându-se în convulsiuni până se liniştea..

Văzând această ispravă, cu drept cuvânt groaznică, a bucătarului, d-na Dimaşcu a reacţionat cum a putut. Abia după ce soţul a intervenit, operaţia a fost întreruptă în curte, dar continuată sub un şopron din dosul bucătăriei.

Multă vreme după aceasta nu s'a văzut vreo mâncare de pui la masa familiei Dimaşcu.

Totuşi doamna Dimaşcu nu se linişti încă: cu coada ochiului ea urmărea cu atenţie toate gesturile bucătarului, vrând parcă să-l prindă în flagrant delict de „bestialitate"...

Dar iată..! Nu trecu mult, şi o nouă ispravă „criminală" s'ar fi produs, dacă n'ar fi intervenit la timp, şi tot aşa de energic, miloasa doamnă Dimaşcu.

Intr'o dimineaţă, sculându-se mai de vreme ca deobicei, ea văzu din uşa balconului, cum cârciumarul Sterică, ajutat de Niţă, aduse în curte un coş, apoi o găleată plină cu apă. D-na Dimaşcu, nedumerită, întrebă pe servitoare ce se afla în coş, şi ce-or fi vrând să facă. Fata, fără să se gândească prea mult, răspunse:

— Cârciumarul, pe semne, vrea să inece nişte căţei mici, căci iată cum căţeaua bătrână dă târcoale pe lângă coş..!

— Ce..! Ce spui..!? îngăimă îngrozită doamna Dimaşcu, şi ţâşni pe balcon tocmai când chelnerul Niţă voia să arunce vreo opt căţei în găleata cu apă. Urmă o scenă plină de graţiozităţi din care n'au lipsit cuvintele de „bestie", „om fără suflet" şi iarăş „bestie", care alcătuiau repertoriul cucoanei când era scoasă din sărite...

După o scurtă discuţie, în care cârciumarul s'a scuzat că, „Deh! aşa se face pe la noi, când îţi fată căţeaua şi n'ai ce face cu atâţi căţei.."! Apoi lucrurile s'au aranjat. Cei opt căţei împreună cu fericita lor mamă, au fost luaţi spre creştere sus la doamna Dimaşcu, în râsetele ironice ale mahalagiilor care se adunaseră imediat acolo, grămadă..

●

De trei luni de când „javrele" fuseseră încetăţenite în locuinţa inginerului Dimaşcu, viaţa devenise insuportabilă. Unde călcai, dădeai cu piciorul de vreun câne, care vagabonda prin toate odăile. Din pricina asta servitoarele nu mai voiau să stea în serviciu. Doamna Dimaşcu însă suferea cel mai mult. Cât timp căţeii fuseseră mici, şedeau liniştiţi într'o odae lângă mama lor. Acum, o odae nu le mai ajungea, şi năvăliseră prin toate camerele, suindu-se pe toate canapelele, lătrând şi, mai ales, lăsând pretutindeni semne... vizibile.. „cărţi de vizită", după expresia fericită găsită de stăpânul casei.

Cum această stare de lucruri nu mai putea fi prelungită, domnul Dimaşcu propuse o soluţie: toţi cânii, afară de „Bebeluş" şi de „Aristocrat" să fie daţi lucrătorilor şantierului. Zis şi făcut. Când însă totul părea că se linişte, iată că pe rând toţi cânii oferiţi graţios lucrătorilor, au început să se reîntoarcă, veseli, şi dând din coadă, înapoi la matcă, la casa Dimaşcu. Domnul inginer luă atunci o măsură radicală şi energică: luă pe toţi cânii întorşi acasă, şi-i dădu unor mecanici de pe locomotivă ca să-i lase undeva, într'o staţie depărtată sau pe vre-un câmp.

Cele două căţele rămase: „Bebeluş" şi „Aristocrat", erau cuminţi şi nu eşau din odaia lor.

Plecând vara în vacanţă, doamna Dimaşcu se despărţi cu greu de ele. Când se întoarse din vilegiatură, văzu cu groază că atât „Bebeluşa" ei cuminte şi blândă, cât şi frumuşelul „Aristocrat" (acestuia i se spunea aşa, fiindcă era singurul din serie care... se cerea când avea nevoe...) ambele favorite erau, vai...! în poziţie... Of, Doamne...! Asta era, de sigur, răsbunarea cârciumarului. Ce e drept, s'a răsbunat pe deplin şi diabolic! Vai, ce o să zică Dimaşcu, când o afla..!!? se gândi întristata soţie...

●

...Discuţia continua din ce în ce mai aprinsă. La urmă, domnul Dimaşcu după ce încercase tot felul de argumente, zise cu hotărîre:

— Ascultă, Nataliţo..! Am răbdat mizeria asta atât timp cât am stat aici, dar acum când suntem în ajunul mutării, nu putem să luăm cu noi şi să ducem în plin centru al Capitalei o duzină de javre noi născute..! Te împiedică să faci asta igiena casei, sănătatea noastră, proprietarul casei şi chiar serviciul sanitar. Crede-mă, dragă Nataliţo, n'ai să prefaci tu lumea..! Ce să facem cu atâţia câni...? Lasă-i pe seama lui Niţă, zău aşa..! Nu mai fii tristă, draga mea...!

Apoi, mângâind-o, zise şoptind:

— Aşa-i viaţa, dragă, ce să-i faci!? Unii vin şi alţii pleacă! Zău, Natalio. Lasă-l pe Niţă să facă „operaţia"... cât sunt încă mici, şi nu sufăr mai nimic.! Şi apoi, n'ai văzut..? Căţeii rămaşi de la Bebeluş, sunt schilozi şi bolnăvicioşi, şi tot or să moară..! Zău, aşa, Nataliţo..!

Doamna Dimaşcu şedea la masă cu faţa între mâni, şi îşi ascundea gândurile şi lacrimile. Se vedea că argumentele soţului o convinseseră şi că acceptase inevitabilul...

După o lungă tăcere soţul se apropie de ea, şi o sărută.

Apoi mulţumit de izbândă, cu un zâmbet drăcesc, eşind pe balcon, strigă cât îl luă gura:

— Ni... ii... i.... ţă.. ă..ăă!...

●

In ziua de sfântu Dumitru, familia Dimaşcu se mută. In maşina cu care soţii Dimaşcu părăsiră cartierul, se afla o singură căţea, „Aristocratul", ultimul exemplar din serie, căci „Bebeluş" murise şi ea dând naştere la şase căţei. Şi aceştia au fost înecaţi de Niţă, cu consimţământul tacit al d-nei Dimaşcu.

SIMEON BERRY

Concursul nostru de probleme de perspicacitate

Rezultatele acestui concurs ale cărui soluţiuni au fost primite până la data de 1 Iulie, vor fi publicate în numărul viitor al revistei.

Cutreerând mările[*]

Spre Capul Matapan

Am trecut de mult insula *Maleea*, stâncă pustie şi pietroasă cu clinuri ascuţite ce ating nourii, — în ale cărei adânci scobituri îşi fac cuiburile marii vulturi albaştri ai înălţimilor egeice.

Timp de câteva ore navigăm printre numeroasele insule mărunte, împrăştiate ca un roiu pe întinderea de safir a mării, unele dintre ele abia ridicându-se cu câţiva metri mai sus de suprafaţa apei.

Către amiazi *„Bucureştii"* îşi schimbă direcţia, îndreptându-şi *prova* spre vest.

In urma noastră, înaltele ziduri ale stâncilor golaşe, lipsite de orice vegetaţie, ard puternic sub dogoarea soarelui ce trimite asupră-le potop de raze.

Marea e colorată variat: albastră ca peruzeaua lângă ţărm, albă ca argintul unde cad razele soarelui şi vânătă închis unde-i pătată de umbra nourilor călători.

Ici-colo, cârduri numeroase de *marsuini* dolofani cu spinările negre, se prăjesc la soare, înălţându-şi pântecele enorme la suprafaţa apei. Când simt apropierea vasului, se mişcă greoiu făcând sărituri leneşe deasupra undelor şi pornesc înaintea noastră, luându-se la întrecere cu vaporul, pe care îl urmăresc vreme îndelungată. După un timp, când ostenesc, încep să se dea tumba peste crestele albe ale apelor răscolite de frământările *helicei*, evoluiază în cercuri concentrice deasupra valurilor, apărând când la *tribord*, când la *babord*, pentruca în cele din urmă să sescufunde unul după altul în adâncul insondabil al mării.....

●

O linişte desăvârşită, care-ţi dă fiori, stăpâneşte întinderea de necuprins a apelor, asemeni liniştei ce va fi precedat cele dintâi începuturi de viaţă ale pământului...

Nu-i nicio pasăre, niciun fum, nicio pânză pe mare, nicio vietate pe ţărm. Numai imensa tăcere a stâncilor goale şi fără nume, ce-şi înalţă bizara lor diformitate către cer, impunând sufletului omenesc o tristeţă religioasă, o teamă nestăpânită de infinit.

Pe bord nu se simte nicio mişcare, nicio viaţă. Toată lumea s'a retras prin cabine, în căutarea unui colţ de răcoare. Toropit de căldura soarelui care varsă potop de foc pe puntea, ale cărui scânduri frig de se topeşte smoala turnată la încheieturi, *echipajul* se odihneşte la adăposturi împotriva vipiei cotropitoare care stăpâneşte totul: aerul ce pare o flacără, scheletul de oţel al vasului care dogoreşte ca un cuptor şi apa mării din care se ridică o zăpuşeală ameţitoare.

Câţiva marinari, dimpreună cu *nostruomo*, s'au fixat în hamacuri la prova, iar doi tineri ofiţeri, obosiţi de lungul lor cart şi de controversa în care i-a aruncat o încurcată problemă de navigaţie, au adormit comod în chaise-long-uri sub *tenda* întinsă pe *dunetă*, la *pupa*.

Numai jos la maşini, prin *spiraiul* larg deschis de deasupra, prin care pătrunde în adâncuri lumina imensă de afară, se aude într'una ritmul cadenţat şi monoton al pistoanelor, sgomotul pompei *centrifuge* care alimentează cu apă căldările de aburi şi strigătele repetate ale *dunkemanului* care dă ordin fochiştilor desbrăcaţi până la mijloc, să asvârle cărbuni în cele şase enorme şi mistuitoare guri de foc care acţionează căldările.

Sus pe *comandă*, *secundul* se plimbă liniştit dela un capăt la altul; din când în când, cercetează cu luneta întinderile mişcătoare, scrutând orizontul, ori verifică *busola*, deasupra căreia *timonierul* — cu mâna fixată pe roata cârmei — urmăreşte *linia de credinţă* după care guvernează vasul.

Târziu, când pierdem din vedere cele din urmă contururi ale uscatului, din care n'a mai rămas la orizont decât o slabă şi depărtată dungă văpsită în indigo, soarele începe a coborî către Apus.

In urma noastră, ici şi colo, oglinda nemişcată a apelor prinde a lua culoarea rubinului, depărtările se îmbracă în purpură, orizontul se prefacе în flăcări, marea întreagă pare un incendiu, iar globul astrului, scăldându-şi cele din urmă raze în undele încropite, coboară senin, dispărând pe nesimţite în apele care se îneacă în sânge...

Incetul cu încetul lumina prinde să descrească, apele încep a se răci, o pânză uşoară de ceaţă acoperă depărtările.

La orizont, abia văzută cu ochiul liber, se desface din umbră o pată de culoare violetă, care cu cât ne apropiem de ea, cu atât mai mult se măreşte, pânăce, dintr'odată, din undele care par de cărbune, acum se înalţă contururile sărace şi pietroase ale insulei Cerigo (Cythera).

●

Se înserează.

Micul far al coastei, înălţat pe spinarea *promontoriului* înaintat adânc în mare, şi-a aprins geana care clipeşte la intervale regulate, trimiţând fâşii sclipitoare de lumină deasupra apelor. Din clopotniţa schitului aşezat pe tăpşanul de sub stânca pe care se ridică turnul farului, se răspândeşte dangătul plângător al clopotului care se pierde pe întinderea mării, odată cu ultimele acorduri ale unui odihnitor Ave Maria, cântat de corul echipajului aflat în repaos...

E târziu. Clopotul bordului vesteşte miezul nopţii. Liniştea şi pacea au cuprins tot mai mult firea adormită.

Din cabina Comandantului care a stat de veghe pe *pasarelă*, până la schimbarea ultimului cart, scrutând depărtările, străbate până afară, pe punte, dulce picurare de cântec, melodia sublimă prinde viaţă pe strunele violoncelului şi lied-ul melancolic, caşi sufletul celui ce suspină pe coarde, ajunge până la noi, însoţit de timbrul cald al vocii ce pare un plâns abia stăpânit:

Pământul e aşa departe!...
S'anină luna de catarg;
Se odihneşte marea'n pace
In strălucire de smaragd.

Imi pare că acum adoarme
Răscoala valului trudit
Şi peste-adâncuri simt cum trece
Un duh divin, abia simţit.

Imi pare'n faţa Ta, O Doamne,
Că trebue să mă cufund
In cel mai verde fund al mării
Cu măreţia Ta în gând.

Ca peste mine să plutească
Vâltoarea valurilor reci
Şi cântu-acesta să adie
Ca vânt al rozei dimineţi[**]

●

Dinspre ziuă, când negurile nopţii încep să se mistue în adâncurile din care s'au ridicat, iar cele dintâi licăriri slabe de lumină ale zorilor se arată pe bolta întunecată a cerului, vaporul atinge capul *Matapan*, de pe a cărui înaltă creastă, farul cu eclate ne deschide larg calea spre marea Ionină care ne primeşte cu picuri mari de ploae, cu neguri şi cu răbufneli violente de vânt.

STELIAN I. CONSTANTINESCU

* Din volumul cu acelaş titlu care va apare în toamnă.

** Graf von Strachwitz, marinar şi poet austriac (1822—1847).

Viaţa teatrală

Realizările lui Edouard Bourdet la Comedia Franceză

In ultimii ani, Comedia Franceză începuse să-şi piardă rolul ei de primă scenă, toată evoluţia mişcării dramatice franţuzeşti concentrându-se cu totul în afară de activitatea ei.

Marile realizări de artă se făureau pe scenele particulare unde Jacques Copeau, Louis Jouvet, Gaston Baty, Charles Dullin şi soţii Pitoeff, însufleţiţi de o vervă creatoare din cele mai darnice, se întreceau în a prezenta publicului spectacole adeseori riscate, dar întotdeauna izbutite.

Acest quintet de animatori a reuşit să smulgă arta dramatică din criza în care se zbătea, şi să readucă marele public spre adevăratul teatru, dându-i acel minunat impuls către clasicism, de o parte, şi către noi năzuinţe spectaculare, de alta.

Copleşită de tradiţie, din drumul căreia n'ar fi eşit pentru nimic în lume, Comedia Franceză s'a pierdut.

A venit însă la timp Edouard Bourdet, care schimbând radical toate obiceiurile învechite, a reînălţat Comedia Franceză spre culmile artistice ce i se cuveneau de drept, şi de unde nu ar fi trebuit niciodată să abdice.

Angajând pe Jacques Copeau, Louis Jouvet, Gaston Baty şi Charles Dullin să pună în scenă spectacolele Comediei Franceze, revirimentul casei lui Molière s'a produs, astfel că azi, ea a ajuns din nou obiectul atenţiunii generale.

Studiind toată activitatea Comediei Franceze, dela venirea lui Edouard Bourdet, se poate trage o serie întreagă de concluziuni, dintre care una, ni se pare cât se poate de semnificativă în ceeace priveşte înalta visiune de artă dramatică pe care o are actualul administrator al Comediei.

Repertoriul Comediei Franceze, înainte vreme era bazat pe reprezentarea clasicilor. Din piesele autorilor moderni, nu se alegeau decât cu foarte mare prudenţă, câteva, care erau puse în scenă fără nicio inovaţie, tradiţia casei interzicând o cât de mică încercare de inedit. Se proceda deci, în ceeace priveşte literatura dramatică franceză, la *o selecţiune a textelor*. Politică foarte corectă, ce e dreptul, dar care avea cusurul de a nu stimula întru nimica atât autorii dramatici, cât şi publicul. O piesă ajunsă celebră pe scenele particulare, de îndată ce intra în repertoriul Comediei Franceze, cădea în domeniul uitării sau al indiferenţei, pentrucă oricât de bună ar fi fost acea piesă, ea era dezbrăcată de personalitatea ei, pentru a căpăta pe acea a Comediei.

Edouard Bourdet a renunţat la această selecţiune a textelor, care nu corespundea scopului urmărit. Făcând un pas mai departe el a căutat *selecţiunea spectacolelor.*

Astfel când a reprezentat „Chacun la verité" de Pirandello, şi de curând „Le simoun" de Lenormand, Edouard Bourdet nu s'a gândit la cea mai bună piesă a lui Pirandello sau a lui Lenormand, şi mai puţin încă la personalitatea autorilor. In această ocazie, Edouard Bourdet nu a luat în consideraţie decât admirabilul nivel artistic al celor două spectacole realizate cu mulţi ani în urmă, primul de Charles Dullin, celălalt de Gaston Baty. Şi chemând pe aceşti doi regisori să însceneze cele două piese, Edouard Bourdet a făcut să intre în repertoriul Comediei Franceze, nu textul lor, ci spectacolul realizat de pe urma lor.

Astfel „Chacun sa vérité" şi „Le simoun" au fost prezentate publicului pe scena Comediei Franceze, aşa cum au fost realizate odinioară de Charles Dullin şi Gaston Baty, pe scenele teatrelor lor.

Se poate uşor constata că nu textul acestor două lucrări, text care poate da naştere la o mulţime foarte variată de interpretări, ci spectacolul în sine, — adică realizările lui Dullin şi Baty — a fost la baza alcătuirii noului repertoriu al „Comediei".

De aci se poate tot atât de uşor constata, minunata înţelegere de care dă dovadă Edouard Bourdet, în privinţa viziunii de ansamblu a artei dramatice.

Ea vine să confirme încă odată, în eterna problemă a legăturilor dintre teatru şi literatură, că spectacolul are precădere asupra textului, şi că o piesă oricât de bună ar fi ea, nu poate rezista unui spectacol neizbutit.

„Electro-Cărăbuş"

Cel mai important eveniment al stagiunii de vară, — deschiderea Teatrului Cărăbuş, — a avut loc Sâmbăta trecută, în prezenţa unui public foarte numeros, dar destul de puţin generos în privinţa aplauzelor.

Subliniem încă odată aci, cât de rece şi cât de indiferentă este o sală (de data aceasta a fost o grădină) de premieră. Fie că spectacolul este sau nu reuşit, publicul dela premieră reacţionează cu aceeaşi indolenţă, concretizată prin câteva aplauze meschine, la fiecare lăsare de cortină.

Faptul ne-a impresionat, întrucât nu mai avuseserăm de mult ocazia să fim prezenţi la o premieră. El ne-a impresionat cu atât mai mult, cu cât revista d-lui N. Kiriţescu „Electro-Cărăbuş" este fără îndoială una din cele mai spirituale din câte am vizionat în ultimii ani.

O mulţime de glume pline de haz, toate inedite, stimulează în continuu revista d-lui N. Kiriţescu, care se menţine la un nivel comic de o certă calitate.

Spectacolul a avut însă câteva mici lacune, reparabile desigur odată cu numărul reprezentaţiilor, cum ar fi de pildă anumite lungimi din text, iar câteodată o lipsă de dinamism în desfăşurarea scenelor. Bine comprimată, şi jucată într'un ritm mai accelerat, „Electro-Cărăbuş" va face desigur deliciul publicului bucureştean, în tot timpul verii.

D. C. Tănase, acest incomparabil animator, reuşeşte să întinerească la fiece nou spectacol. Plin de agilitate, mereu prezent pe scenă, cântând cu o voce atât de agreabilă şi de sigură, debitând cupletele cu talentul pe care i-l cunoaştem, dansând cu o elasticitate rară, d-sa este, ca de obiceiu, punctul de atracţie al întregului spectacol.

Ansamblul masculin, de altfel excelent, îl înconjoară pe d. C. Tănase, cu multă omogenitate. Din acest ansamblu am desprins pe d. Al. Giugaru, tot atât de amuzant ca înainte, pe d. N. Roman, care se afirmă pe zi ce trece, ca un element de mare valoare (credem că d-sa ar putea să apară cu tot atâţia sorţi de izbândă pe orice scenă de teatru), pe d. Puiu Maximilian, foarte degajat şi amintind de nenumărate ori, gesturile caracteristice ale tatălui său, precum şi pe d-nii I. Dinescu, Antonescu, Trestian

In ceiace priveşte ansamblul feminin, el constitue partea slabă a întregului spectacol. Atât d-na Liana Mihăilescu, cât şi d-ra Nutzi Pantazi, deşi ambele posedă calităţi preţioase, sunt încă departe de a putea fi vedetele unui ansamblu ca al Cărăbuşului.

De subliniat deasemeni, extraordinara flexibilitate a unui tânăr din Trio-ul Norwick, flexibilitate cu adevărat uimitoare, de necrezut.

GH. NENIŞIOR

UN PROFESOR UNIVERSITAR PLAGIATOR *

V) A cincea lucrare, în ordinea cronologică, menită să impună personalitatea domnului profesor St. Berechet, are ca titlu: *Spicuiri de note istorice de prin manuscriptele slave ale bibliotecilor noastre*, apărută la pag. 119-137 din broşura de care ne-am ocupat în numărul trecut.

Autorul român ne arată că acest studiu este menit să servească istoriei civile şi celei bisericeşti (pag. 119). Domnia sa ne lămureşte astfel:

„Noi aici vom publica numai acele note informative cu coprins istoric, aflate fie pe marginile diferitelor manuscrise, fie prin diferitele locuri ale acestor manuscrise şi le dăm ca un adaos la ceia ce cunoaştem din istoria bisericească sau a patriei (pag. 120; cursivul este al nostru).

Aprofundând însă mai deaproape acest studiu, constatăm cu adâncă mâhnire că şi acesta este plagiat în întregime, tot după Iaţimirschi. Pentru a fi consecvenţi vom da şi aici câteva rânduri:

67 (89). **Изъ Маргарита 1443 года,** въ листъ (28 × 19½ смм.), — отрывокъ на 2 листахъ.

Полууставъ крупный, красивый, по 30 строкъ на страницѣ; бумажный знакъ — ножницы.

Содержаніе отрывка — окончаніе Слова «о покаяніи и умиленіи».

Запись писца, скорописью — въ концѣ Слова:

+ гаврїилъ, исписа сїи маргари' в лѣ ,sцна ÷

Запись нетвердой скорописью 1447 года, напоминающей почеркъ Гавріила:

в лѣ ,sцне мца їѹлїа вь гі днь Ѿсѣчеса глава сте
фана воеводѫ гпⷭрѣ землѧ мѡдаѡскыѫ. сна
алеѯандра воеводѫ. Ѿ романа воеводѫ сна
илїѫ воеводѫ. и погребенъ бы въ нѣмецкомь
монастирю тогожде мца їоулїа въ ѕі днь.

Объ этомъ событіи говорится въ лѣтописи Урѣке (1550—1625 гг.). Въ 1435 году сыновья господаря Александра Добраго, Стефанъ и Ильяшъ, согласились раздѣлить между собой Молдавію; одинъ правилъ «дольней» страной, другой «горней». Но этимъ вражда между ними не окончилась. Въ маѣ 1444 года Стефанъ схватилъ брата своего Илью и ослѣпилъ его. «Романъ воевода, сынъ Ильяша воеводы, въ 6952 (1444) году, не будучи въ состояніи терпѣть жестокость (варварство — пъгжнетатѣ) своего дяди, Стефана воеводы, составилъ осторожный заговоръ съ людьми изъ княжескаго дворца, схватилъ дядю своего, Стефана воеводу, и отрѣзалъ ему голову. И сталъ княжить Романъ воевода». Cronicele Românieĭ de *M. Cogalniceano*. Bucurescĭ, 1872, p. 145; *A. Laurianŭ*. Istoria Româniloru. Bucur. 1867, p. 303; *С. Палаузовъ.* Валахія и Молдавія. *Отечеств.*

А. И. ЯЦИМИРСКІЙ,

Записки. 1859 г., т. CXX, стр. 548—549; *А. Накко.* Исторія Бессарабіи, ч. II. Одесса 1876 г., стр. 115; *J. Bogdan.* Cronice inedite... Bucurescĭ, 1895, p. 36; *Melchisedec*, Notiţe istorice etc., p. 8; *A. D. Xenopol*, Istoria românilor, vol. III, p. 125—128, vol. IV, p. 67, vol. V, p. 154 и др.

Въ Путнянской молдавской лѣтописи на славянскомъ языкѣ

Iaţimirschi, *op. cit. p. p. 715—716: 67.* (89). *Dintr'un Mărgăritar din 1443*, in folio (28×19½ cm.).

Scrisul de poluustav frumos, câte 30 rânduri pe pagină; filigrama hârtie este o pereche de foarfeci.

Cuprinsul acestui fragment îl formează sfârşitul cuvântului „despre pocăinţă şi umilinţă".

La finele cuvântului găsim însemnarea:

„Gavriil copiat-a acest Mărgăritar în anul 6951=1443". (Textul e în slavonă. N. R.).

Insemnarea de mână a anului 1447, ne aminteşte scrisul lui Gavriil: *(Dăm traducerea românească a textului slavon. N. R.).*

„In anul 6955=1447 luna Iulie în 13 zile tăiatus'a capul lui Ştefan Voevod, domnul Moldovei, fiul lui Alexandru Voevod, de către Roman Voevod, fiul lui Ilie Voevod, şi a fost înmormântat în mănăstirea Neamţu în aceeaşi lună Iulie în ziua de 16".

Despre acest eveniment se vorbeşte în letopiseţul lui Ureche (1550—1625). La 1435 fiii lui Alexandru cel Bun, Ştefan şi Ilieş, s'au unit să împartă ei Moldova; unul conducea „ţara de sus", altul — „ţara de jos". Dar prin aceasta cearta nu încetă. In 1444 în luna lui Mai, Ştefan prinse pe fratele său Iliaş şi-l orbi. „Roman Vodă, feciorul lui Iliaş Vodă în anul 6952=(1444), neputând răbda păgânătatea unchiului său, Ştefan Vodă, s'au vorbit cu o seamă din curtea domnească şi au prins pe unchiul său, Ştefan Vodă, şi i-au tăiat capul. Şi s'a apucat de domnie Roman Vodă". Cronicele României de *M. Cogălniceano*, Bucureşti, 1872, p. 145; *A. Laurianu*. Istoria Românilor. Bucur. 1867, p. 303; *S. Palaizov:* Valahia i Moldavia în *Otcestvenâla Zapiski* 1859, vol. CXX, pag. 548—549; *A. Nakko:* Istoria Bessarabii, r. II. Odessa, 1876, p. 115; *I. Bogdan.* Cronice inedite... Bucuresci, 1895, p. 36; etc., etc.

Berechet, op. cit. p. 121—122:

2. *Fragment dintr'un Mărgăritar din 1443*, in folio (28×19½ c. m.). Scrisul de „poluustav", frumos, câte 30 rânduri pe pagină. Coprinsul acestui fragment îl formează cuvântul „despre pocăinţă şi umilinţă". Filigrama hârtiei este o pereche de foarfeci.

La finele cuvântului găsim o însemnare slavă, scrisă de copist în anul 1443, care glăsueşte astfel:

„Gavriil, copiata-a acest Mărgăritar în anul 6951=1443".

O altă însemnare istorică slavă din 1447 pe foaia a doua sună astfel:

(Dăm traducerea românească a textului slavon. N. R.).

„In anul 6955=1447 luna Iulie în 13 zile tăiatus'a capul lui Ştefan Voevod, domnul Moldovei, fiul lui Alexandru Voevod, de către Roman Voevod, fiul lui Ilie Voevod, şi a fost înmormântat în mănăstirea Neamţului în aceiaşi lună Iulie la 16 zile".

In această însemnare istorică se vorbeşte despre cazul relatat şi de cronicarul Grigorie Ureche. Iată împrejurările cari au precedat acestei întâmplări: în anul 1435 fiii lui Alexandru cel Bun şi-au împărţit moştenirea tatălui lor, Moldova, în două părţi, — ţara de sus şi ţara de jos.— Totuşi cearta nu încetă. In 1445 în luna Mai Ştefan prinse pe fratele său Iliaş şi-l orbi. Cronica urmează după aceia: *„Roman Vodă, feciorul, în anul 6956=1448, neputând răbda păgânătatea unchiului său, Ştefan Vodă, s'au vorovit cu o seamă din curtea domnească şi au prins pe unchiul său pre Ştefan Vodă, şi i-au tăiat capul, şi s'au apucat de domnie Roman Vodă".* [1]

[1] M. Cogălniceanu: *„Cronicele României"* Bucureşti 1872 p. 145; S. Palauzov: *„Valahia i Moldavia"* în *Otecestvenâia zapiski* pe 1859, vol. CXX, pp. 548—549. I. Bogdan; *Cronice inedite"* Buc. 1895 p. 36.

Am reprodus fotografia originalului dela pag. 715-716, care explică această copiere.

E surprinzător nu atât de ce domnul St. Berechet citează autorii români în ediţii vechi, ci *după care criterii domnia sa s'a condus când a schimbat anii din opera lui Iaţimirschi: 1444 în 1445 şi 6952=1444 în 6956=1448?*

Dacă în primul loc poate fi o greşală de tipar, ceeace este admisibil, nu tot astfel poate fi primită justificarea cu următoarele două citate pe care domnia sa le-a modificat în proporţii egale.

Dar vom urma.

---

* Vezi „Adevĕrul Literar" Nr. 862, 863 şi 865.

Vânătoarea de elefanţi

Altădată elefantul era vânat rar de către negri. Acest animal blajin şi erbivor aducea stricăciuni gospodăriei sau turmelor numai în cazuri excepţionale, nu ca leii, leoparzii şi crocodilii, faţă de care negrul resimte ură şi furie. Ca vânat propriu zis, elefantul nu părea preţios, deoarece carnea sa nu e gustoasă, iar valoarea fildeşului nu era cunoscută, servind doar ca podoabă regilor şi şefilor de trib.

In legendele vechi, elefantul nu apare niciodată ca un răufăcător.

Odată cu pătrunderea albilor în regiunile neexplorate, lucrurile se schimbă: fildeşul deveni o marfă de mare preţ. De aici au decurs multe urmări pentru viaţa locuitorilor continentului arzător. Din dinţii unui elefant se fac 8-10 bile de biliard. E întrebuinţarea principală ce se dă fildeşului. Fildeşul e prelucrat în industrii mari, iar în Africa şefii triburilor îşi crează rezerve însemnate de dinţi de elefant. In locul depozitelor de aur din alte timpuri, regii africani din regiunea Nilului superior strâng dinţi de elefant. Englezii au pus însă recent taxe destul de ridicate pentru fiecare elefant ucis, pentru a menţine preţul fildeşului, organizând exploatarea acestui articol.

Pentru a răpune pe uriaşul pădurilor virgine, negrii recurg la diferite şiretlicuri, elefantul fiind un animal foarte inteligent, care nu se lasă uşor prins. Uneori aprind focuri circulare în stepă, flăcările se răspândesc, iar animalele sânt orbite de lumina incendiului şi zăpăcite. Turmele astfel derutate sânt fugărite până la locurile unde indigenii, căţăraţi pe copaci, aruncă de sus suliţe ce se înfig în pielea lor groasă. In goana elefanţilor, aceste arme, prinse în epiderma sau în carnea animalelor, se lovesc de trunchiurile copacilor şi lărgesc rănile până când animalele cad jos.

Alte ori se întind curse în apropierea izvoarelor sau râurilor din care se adapă animalele, se aruncă băligar de elefant în jurul lor, iar victimele înşelate de viclenia omenească sânt ucise din clipa în care cursa le prinde şi le ia libertatea de mişcare.

Numai indigenii din triburile Baggara, la sud de Khartum, atacă pe elefanţi făţiş, în lupte vitejeşti şi pline de riscuri.

Se aruncă câte doi în galop nebun, spre turma de elefanţi, despart pe unul din animale de restul turmei, — alegând deobicei pe cel care are colţii cei mai frumoşi,—îl mai hărţuesc câtva timp, iar la un moment dat, un vânător sare de pe cal şi înfige adânc suliţa de bambu în abdomenul elefantului. Procedeul e extrem de periculos.

Pentru fildeşul câştigat cu multă greutate şi destule riscuri, negrii primesc perle de sticlă sau puşti de tip demodat. In urma acestor schimburi, vânătoarea elefanţilor a devenit populară.

LSER.

Din Flautul de Jad

Traducere din poezia chineză

Frumoasa vecină

Vecinii mei au o fată de cincisprezece ani.
Buclele sale sânt ca norii,
Iar strălucirea părului său tulburător
Apare şi mai vie prin arta pieptănatului.
In faţa oglinzei,
Se 'mpodobeşte cu maci şi cu lotuşi.
Talia sa e mai mlădioasă
Decât ramura de salcie înclinată de zefir.
Acum, e 'n faţa ferestrei.
Vinele sale delicate mă tulbură de emoţiune.
In clipa când se-apleacă spre flori,
Imi pare un nufăr.
Dar iată pe grinda vopsită,
O pereche de rândunici.
De ce nu putem şi noi amândoi
Să fim veşnic împreună,
Să sburăm şi să dormim unul lângă altul?

Singur

Soarele a coborît lanţul munţilor,
Văile se-afundă în umbra serei.
Luna răsare din mijlocul pinilor
Imprăştiind răcoare.
Vântul care suflă şi isvoarele care curg
Işi împletesc cântecul, armonios.
Tăetorul se 'ntoarce obosit la coliba sa;
Fiecare pasăre şi-a ales o creangă,
Şi-acum doarme dusă.
Un prieten mi-a dat întâlnire în aceste locuri
Ca să contemplăm măreţia nopţei
Imi iau lauta,
Şi, singur, l-aştept, tolănit în iarbă.

AL. T. STAMATIAD

Cronica cinematografică

Babel

Cinematograful Capitol pare a fi fost transformat într'o adevărată Ligă a Națiilor. Acum patru săptămâni a rulat un film american, pe urmă unul german, acum două săptămâni a avut o scurtă infamie franceză care mergea odată cu filmul românesc al locotenentului Paljană, săptămâna trecută a fost filmul rusesc „Fără zestre" și însfârșit acum se reprezintă unul italienesc, primul care face să răsune în România limba marilor noștri apărători în politica externă.

Că una peste alta am fi preferat să avem cinci simple filme americane — asta e punctul de vedere egoist al consumatorului și al esteticianului. Din punct de vedere mai larg cultural e interesant să avem idee de toate soiurile de încercări și să ne dăm sama cum se mai ară și alții.

Bilanț

In cursul lunii expirate nu se pot semnala, ca vrednice de a figura într'un bilanț, decât două filme: „Secretul Doctorului F." (nemțesc) și „Casa visurilor" (american).

Impotriva așteptărilor, Arrowsmith, producție englezească, cu actori americani de mâna întâia (Ronald Colman, Mirna Loy, Helen Hays) și cu subiect tras dintr'un roman mondial celebru (Sinclair Lewis) — a fost totuși o lucrare ratată. Mai întâi este cât se poate de eftin și de agasant să se arate savanți salvatori ai umanității (inventatori de vaccine, etc.). Este o manie, de câtăva vreme în cinematograf, acest eroism chimico-medical. De sigur, orice subiect e admisibil, chiar și acesta. Dar artă mai înseamnă și decență. Eroismul e perfect admisibil ca temă artistică, dar cu condiția să fie prezintat discret, și asta pentru foarte simplul motiv că adevărații eroi, în viața adevărată, sunt foarte discreți și au oroare să-și etaleze eroismul. Ceea ce revine în fond tot la o chestiune de realism. Nu este realist să arăți pe eroi exibându-și eroismul. Și tot ce nu-i real nu-i estetic. Slavă Domnului, realitatea e așa de largă! Există o realitate a visului, una a închipuirii, alta a refulării, și o mulțime altele — așa că-i impardonabil să mai inventezi lucruri care în nici-un fel, oricât de figurat, nu există. Și cazul nostru e tipic în această privință. Nu există eroi lăudăroși. Cine se pavanează cu fapte glorioase nu este, pur și simplu, erou.

Ca un argument căzut din cer în favoarea acestor socotinți, a venit filmul german „Secretul Doctorului F.", unde de asemeni personajul principal este inventator de ser preventiv și curativ (căci nu este un delict pedepsit de codul penal să introduci bacteriologi în cinema). Decât, chestiunea cu vaccinul și cu lucrările care au necesitat descoperirea lui nu ocupă loc mult în film. Este un fapt — desigur important — dar care nu ni este arătat, fotografic, decât foarte rar (mi se pare un minut în total) sau uneori în mod indirect, cu ocazia unor alte întâmplări, care, ele, sunt cinematograficește datele cele importante.

Dar să revenim la „Arowsmith". Avem în această producție, două actrițe: Mirna Loy (care joacă extrem de puțin (vreo 10 minute în total) și Helen Hays care, deși moare la un moment dat, nu moare însă destul ca să ne evite neplăcerea de a o vedea jucând exagerat de mult. Desigur, Helen Hays este o iscusită actriță. Dar orișicât, nu-i admisibil să i se încredințeze roluri de fetișcană de 18 ani, iubită la nebunie. Așa ceva merge în teatru, unde este multă convenție, multă literatură, și o întreagă tradiție de indulgență care se urcă până la drama greacă unde femeile erau jucate tot de bărbați și unde toți actorii, de toate vârstele și sexele, purtau măști stereotipe.

In „Secretul Doctorului F.", două fapte generale trebue să fie semnalate:

Mai întâi felul cum acest film este și nu este „misteriozo-polițist". Intr'adevăr, dela început observăm că ni se ascunde ceva. Intâmplările sunt parcă contaminate de virusul unei enigme care nu ni se spune. Reacțiuni și conduite ciudate ne intrighează și incită a descoperi secretul. Așadar, întocmai ca în filmele polițiste. Deodată însă, cam pe la mijlocul filmului, misterul ne este explicat. Explicat complect. Ca să se știe bine că-i o poveste cu mult mai gravă decât un „puzzle" de situațiuni încurcișate. Există un mister. Cine nu are mica sau marea sa taină, care îi face, preface, contraface și uneori chiar reface întreaga existență? Dar misterele se află. Ele slujesc oamenilor să se iubească sau urască pentru ele, să se unească sau să se combată. Nu slujesc doar ca materie primă pentru combinat istorii detective, în scop de a face pe cetitor ori pe spectator să plesnească de curiozitate.

In „Secretul Doctorului F.", secretul se traduce în peisagii de psihologie, atât înainte cât și după „aflarea" lui. Nici-un moment el nu este excitant de șaradă. Iată deci încă o ocazie pe care acest film a avut-o de a mânui un material periculos (pericolul de a cădea în genul mai eftin al romanului polițist) și de a conjura primejdia în chipul cel mai ingenios esteticește posibil (celălalt pericol fusese, după cum am spus, subiectul: eroul parazitolog salvator al umanității).

In sfârșit, acest film trebue reținut și pentru meritul (de natură oarecum technică) de a fi fost compus din tablouri foarte scurte. Fiecare prezentare durează câteva secunde; apoi se schimbă priveliștea și spectatorul își schimbă și el „macazul mental". Procedeu dificil, căci presupune o mare inventivitate de „motive", de detalii expresive, și pe de altă parte reclamă o deosebită știință a „legării" — căci multitudinea de tablouri riscă să împrăștie atenția dacă ele nu-s angrenate organic, ca un val care-i adus de cel precedent și il naște pe cel următor.

Spuneam că cellalt film valabil al acestei luni e „Casa Visurilor". Noutatea aci este categoria umană pe care el ni-o înfățișează. Cred a nu mă înșela spunând că pentru prima oară ecranul prezintă psihologia unei fetițe. In „Cele patru fiice ale doctorului Mach", în „Little Minister", în „Fecioarele din Wimpole Street", în „Infamia" și chiar în „Răzvrătita" ni se arătau sau numai crâmpee din sufletul adolescentei, sau o anticameră către vârsta mai adultă asupra acesteia din urmă punându-se, apăsat, pedala. Aci însă, avem în întregime „fetița", gravă, bravă, bună, pasionată, rea când trebue, mândră, uneori nițel toantă, totdeauna fermecătoare, totdeauna dând cu mânile ei la o parte lucrurile pentru a descoperi vederii noastre un colț de cer. Este „fetița" așa cum au zugrăvit-o marii literatori, este Judith din Poussière, este Sybil din „La Renarde"

D. I. SUCHIANU

Poezii poporale

Din Țara Oltului

Rosmarin verde crengos
M'ai făcut, maică, frumos,
Neamțului de bun folos;
Când ți-am fost, maică, mai drag,
Neamțul m'a jurat sub steag,
Sub steagu 'mpăratului,
In pierderea capului;
Când mi-a fost, maică, mai bine,
Carte-a trimes după mine,
Și așa nu m'a lăsat,
Pân'ce nu m'a scos din sat;
Unii au râs,
Unii au plâns,
Alții-au că umblu beat,
Alții că sunt supărat
Că cătană m'o luat.
Cum focu să umblu beat?
Da sunt foarte supărat,
Că greu neamțu m'a jurat
Pe verde și pe uscat.
Jurământu-i foarte greu,
Vai, amar sufletul meu!
De părinți m'am despărțit
Ca și cerul de pământ;
Când de-acasă am plecat,
Ziua bună mi-am luat
De la frunza cea de fagi,
De la frații miei cei dragi;
De la firu cel de iarbă,
De la maica mea cea dragă;
De la pădurea cu brazi,
De la ai miei iubiți frați;
De la grădina cu flori,
De la dulcele surori;
De la fir de busuioc,
De la feciorii din joc;
De la fir de lămâiță,
De la fetele drăguțe;
De la stele, de la lună,
De la neamuri dimpreună.
Eu când am ieșit din sat,
Ochii miei au lăcrimat
Și din gur'am cuvântat:
Rămâi al mieu iubit sat,
N'am nădejde de'nturnat
Nici în tine de umblat!
Rămâi tu, iubită țară,
De-ași trăi să te calc iară!
Știu eu bine c'oiu veni,
Dacă trei ani oiu sluji,
Dar trei ani e vreme lungă,
Cine poate s'o ajungă!
Și pe-atuncea de-oiu veni,
Foarte tare-oiu bătrâni,
La nime n'oiu trebui.
Iară mândra-așa zicea:
„Nu te tare supăra,
Că oricând te vei-înturna,
De-ai fi negru ca tina,
Drag mi-i fi ca inima!"
Mândruliță, mândra mea,
Adă mâna și mă iartă
Și-mi poftește bine-odată,
Că merg, mândro, dela tine
Și mă duc în țări streine.
Rămâi, mândro, sănătoasă
Ca și floarea cea frumoasă!
Și merg și eu sănătos
Ca și-un rosmarin frumos:
Când îl suflă vântu'n jos,
Umple casa de miros.
Cât mă uit cu-ai miei ochiuți,
Nu văd oameni cunoscuți;
Cât mă uit cu ochii miei,
Nu văd oameni de ai miei,
Numai tot păduri și spini,
Fețe de oameni streini;
Numai frunză și iarba
Ce este în toată lumea.
Și-așa 'mi vine câte-un plâns,
Că prin ce țări am ajuns!
Jelui-m'aș, jălui,
De toți munții s'ar clăti,
Văile s'ar turbura,
Pietrile s'ar despica.
Așa-mi vine câte-odată
Să mă sui pe munți cu piatră,
Să 'nvârtesc ochiții roată,
Să mă uit în lumea toată;
Cât de sus la răsărit,
Cât de jos la asfințit;
Nu știu unde am venit,
Dar mă rog lui Dumnezeu
Să-mi arate drumul mieu.
Vină, dragă turturea,
Și mă du în țara mea!

★

Cântă cucu'n vârf de nuc,
Vine vremea să mă duc;
Și pupăza pe tulpină,
Să mai șez o săptămână;
Așa-mi cântă de plăcut,
Deși-mi cântă să mă duc,
Că porunca cătănească
E musai să se'mplinească.
Zice cucu dintr'o crangă,
Rămas bun, tată și mamă!
Zice cucu'n meri cu flori,
Rămas bun, frați și surori!
Dar mândra așa-mi zicea:
„Tu te duci și eu rămâi,
Cu cine să mă mângâi?"
— Mângâe-te, mândră bine,
Că mai sânt în sat ca mine.
— Pot fi feciori pe cât fagi,
Dacă mie nu mi-s dragi;
Pot fi feciori pe cât frunze,
Dacă nu-s de-a mele buze;
Pot fi dela frunză'n sus,
Dacă dumniata te-ai dus.
Cum te duci tu supărat
Ca și-un rosmarin uscat,
Și eu rămâi supărată,
Ca și frunza cea brumată.
— Poți fi, mândră, supărată
Că ți-am fost drăguț odată,
Și de-oi trăi,
Iar ți-oi fi,
Nu te tare jălui!

Din Gazeta Transilvaniei pe 1893.

Țârcovnici

De departe, hăt departe,
Tocmai din podgorie,
Vine cu sandale sparte
Fratele Grigorie.
Și-l urmează creștinește
Pe obștească arie
Cu potcapiul între dește
Fratele Macarie.
Iar în coadă, ca moșneagul,
Mare cât o butie,
Vine, târșâind toiagul
Fratele Pafnutie.
Au cinstit la schit cu frații
După vechea datină
Și — cum drumu-i lung, fârtații
Parcă se cam clatină.
Nu c'ar fi băut în lege
Din toate pivnițile,
Vinu-i vin și se 'nțelege,
Iți cam fură mințile.
Dar... e drumul cam în pantă
Și, porniți cu cântecul,
Râd c'o poftă delirantă
Și își saltă pântecul.
Gura lumii tare-i strâmbă,
Rea e, pismătareța!
...Cică le-ar cânta din drâmbă
Insăși maica stareța...
Și i-ar ospăta'n chilie
Pe tus-trei țârcovnicii
Căci la număr nu-i mai știe
Nimenea, ibovnicii.
Dar pe ei, nici atâtica
Dorul nu-i înjunghie
Nu-i adevărat nimica, —
Nici negru sub unghie!
Drept e... vinu-l sug cu febră
Fără nici o pauză
Fiindcă setea li-i celebră...
Da-asta-i altă cauză!
...Și cum trec, stârnind cucoșii
Fug de ei mătușile
Căci tus-trei au nasuri roșii
Și se 'ntorc de-a-bușile.
Iată... trece-o fată durdă
Lina, fata popii e
Ce ochioasă-i și cum zburdă
Când de ei se-apropie.
Ca să scape de dojană
Iau aluri rizibile
Și 'ncurcându-se 'n sutană
Fac sforțări teribile.
Ci, — dorind pe plac să fie, —
Ca rumâni de baștină,
Cât pe ce trustrei să vie
Băldăbâc în mlaștină!

JUI.

Cartea românească

Cronica literară

G. V. Bacovia, Comedii în fond; O. Tafrali, Idylle din viaţa antică, Poveştile lui Moş Vremelungă

Poeziile d-lui Bacovia au o mare înrudire cu acelea ale lui Traian Demetrescu. Traian Demetrescu începuse prin a fi macedonskian, adică un soiu de decadent pe vremea aceea şi apoi sfârşise prin a se lăsa biruit de Eminescu. Era un provincial bolnav şi sentimental, cu dragoste de cărţi, dar cu o cultură inferioară maeştrilor săi. Boala îl făcuse să ia faţă de toate o atitudine de sarcasm blând. Intr'asta cel puţin era original, sinceritatea fiindu-i în afară de orice discuţie. Spre deosebire de romanţele lui Eminescu, acelea ale lui Demetrescu cer cu tărie punerea în muzică şi sunt ele înşile cântăreţe şi plângătoare. Condiţiile acestea se repetă aproape întocmai la d. Bacovia. Provincial şi dânsul, învins în viaţă şi „refractar", iubitor de romanţe în sens poetic şi în sens muzical, cu o astfel de structură intelectuală încât poate să fie în chip neprefăcut un poet al oamenilor simţitori de mică cultură, d-sa mai este pe deasupra un eminescian, însă un eminescian al sentimentalismului, nu al gândirii.

De mult, de mult cunosc doi plopi
Ce-mi stau şi azi in cale —
Imi place mult ca să-i privesc
Dar mă cuprinde-o jale...

Căci par'că-mi spune-un nu ştiu ce...
Ca mâine poate am să mor —
Şi dânşii n'or mai fi priviţi
De niciun trecător...

Iată o poezie nu numai înrâurită de Eminescu, dar scrisă intenţionat în stilul marelui poet. *Ca mâine* este o variantă din *La steaua:*

Cu steaua care s'a desprins
Ce piere-acum în haos —
O inimă poate s'a stins
Spre veşnicul repaos.

Ca mâini şi-a noastră va cădea
In stricta veşnicie —
Cine-o căta mâhnit spre ea?
Vai, nimeni... cine ştie!

Am spus că Traian Demetrescu era oareşicum decadent, iar d. Bacovia este considerat de toţi ca un tipic simbolist român. Contribuţia caracteristică a d-lui Bacovia este acel „stricta veşnicie". Veşnicie „strictă"? Ce înseamnă oare asta? Propriu zis nimic care să depăşească conţinutul noţiunii „veşnicie". Insă *strict* este un cuvânt tehnic, deci prozaic, pe care l-a „scăpat" intenţionat poetul, prea sdrobit de sentiment ca să mai caute vorbele şi să mai purifice. Acelaş rost îl are şi exclamaţia neglijentă: „Vai, nimeni... cine ştie!" Aşadar un procedeu tipic al d-lui Bacovia este de a folosi radicale, simulând un fel de nepăsare pentru orice frumuseţe formală. In *De iarnă*, după versuri de oarecare solemnitate:

— O, corb!
Ce rost mai are-un suflet orb...
Ce vine singur în pustiu —
Când anii trec cum nu mai ştiu,
O, corb!
Ce rost mai are-un suflet orb....

urmează familiara expresie de confirmare:

— Chiar!

Iată şi o altă poezie:

Zadarnic flaute cântă
In aste zile păgâne —
La vânt s'au dus aspiraţii
Nimic nu rămâne...

In vânt şi uitare tot stând
Cu zile grele, stăpâne —
Oricine, orice au trăit
Nimic nu rămâne.

Se întâmplă aci un fenomen asemănător cu simularea, în care se complac unii repatriaţi după câţiva ani de şedere în străinătate, de a nu mai şti româneşte. Este aci o voită stricare a limbii, un ce deslânat şi absurd: aspiraţiile s'au dus „la vânt", „orice" au trăit!

Caşi Traian Demetrescu, d. Bacovia continuă să fie un poet al proletarilor, glorificând abrutizarea în crâşme, amarele delectări ale umililor:

Sunau ţambale, târzia noapte...
De cabaret comun —
Femei răceau beţia falsă
Prin miros de tutun.

Erau ziare, evenimente
De vremuri grave sau de regret —
Suspecte umbre de cabaret...
Erau ziare evenimente.

Se-auzea de-afară
Vieaţa proletară.

E vorba mereu de spitale, de „valsul" vieţii, de demenţă, ba chiar de „psihose":

Când iar nebun şi bolnav
Prin sanatorii, sau spitale
Voiu sta privind
Al vieţii vals
Şi câte sunt, — ca un adio...

Toate acestea încep să devie convenţionale.

●

D. O. Tafrali, autorul idyllelor din viaţa antică nu este altul decât ilustrul arheolog, istoric al artelor şi profesor universitar dela Iaşi, căruia îi mai datorăm în materie de literatură un roman *Urmărind Idealul*. O carte care nu se tipăreşte într'o editură cunoscută şi e scrisă de un erudit întâmpină de obiceiu neîncrederea şi mărturisim că cu acest sentiment am deschis la început volumul. Insă ne-am înşelat, fiindcă este foarte interesant. Ce urmăreşte el? Să dea câteva imagini de viaţă antică şi, lucru vrednic de laudă, câteva viziuni asupra civilizaţiunilor dela Pontul Euxin. Pentru asta trebuia erudiţie, pe care d. Tafrali o are, dar trebuia şi talent literar. D. Tafrali şi-a îndeplinit misiunea într'un mod remarcabil. Mulţumindu-se să ia numai câteun moment caracteristic şi să sugereze prin el complexitatea vieţii antice, d-sa a strecurat cunoştinţele sale istorice şi arheologice, a reconstruit oraşele cu imaginaţia, a refăcut obiceiurile cu o mare îndemânare şi aş zice cu putere de a învia civilizaţiile moarte. De obiceiu acest fel de reconstrucţii păcătuesc printr'un exces de coloare antică. D. Tafrali, fără să renunţe la arheologie a ştiut să păstreze naraţiunilor un perfect firesc. In multe privinţi idilele acestea se aseamănă cu nuvelele istorice ale lui Odobescu. Aceeaş metodă de a face o tăietură în istorie, de a împrumuta dela istorie stilul de recapitulaţie şi de a introduce apoi un moment spectaculos. Cititorul va fi minunat să ia parte la o nuntă elină în oraşul Callatis (Mangalia de azi), descrisă cu atâta exactitate dar şi de coloare locală, să trăiască cu închipuirea în oraşul Dionysopolis (Balcicul de azi) cu vedenia Geţilor care asediază cetatea, să urmărească întâmplările preotului devenit sclav Mucapor, prin care se exemplifică propagarea creştinismului în lumea barbarilor. Sunt şi naraţiuni care privesc lumea antică în generalitatea ei şi printre acestea cea mai izbutită prin dramatism ni se pare *In ceasul din urmă*, unde se povesteşte moartea Messalinei. D. Tafrali nu e un colorist, un artist în înţelesul plastic al cuvântului. Insă are darul povestirii care era însuşirea de căpetenie a clasicilor noştri precum Odobescu şi Ghica, un fel de a fura pe cititor, printr'o frază de altfel bine studiată şi limpidă. Cu atât mai remarcabile sunt aceste însuşiri în *Poveştile lui Moş Vremelungă*. *Copiii* sunt dificili şi nu pot fi moralizaţi cu una cu două. A pune în poveste erudiţie, a reîmprospăta miturile populare prin cele clasice, a strecura învăţătura morală cu blândeţe, iată însuşirile d-lui Tafrali, la care mai este de lăudat uşurinţa cu care poate topi laolaltă fabulosul cu modernul. Cea mai frumoasă fabulă ni se pare *Omul-Mătură* unde e vorba de ucenicul-vrăjitor care nu mai ştia să oprească vraja prin care mătura aducea găleţi de apă, motiv celebru tratat şi de Goethe.

G. CĂLINESCU

Problema agrară

„Societatea de mâine", vechea şi admirabila revistă de sub conducerea d-lui Ion Clopoţel, a luat hotărîrea să trateze în două numere „chestiunea cea mare a agriculturii româneşti sub unghiuri mai adâncite".

In clipa când la orizontul politic al ţării noastre s'au ivit teoreticieni care flutură ideia „salvatoare" a mântuirii prin înglobarea într'o disciplină totalitară, — dar care în fond nu e decât o încercare de justificare a permanentizării şi adâncirii împilării acestui neam de plugari, o iniţiativă ca aceia a „Societăţii de mâine" trebue salutată ca un eveniment îmbucurător. Mai cu seamă dacă ne gândim că preocupările oneste de a pătrunde „în miezul problemelor", sânt atât de rare în cultura noastră.

La un moment dat, se părea că, odată împroprietărirea făcută şi votul universal acordat, problema agrară este definitiv soluţionată. Felul în care s'a făcut această împroprietărire şi procesul de fărâmiţare care i-a urmat, în bună parte ca o consecinţă a defectuozităţii împărţirii pământului, au contribuit pentru ca astăzi să avem din nou o ţărănime fără pământ şi deci o problemă agrară.

Soluţia acestei probleme nu poate fi decât democratică şi partidele democratice ar trebui să se preocupe de soluţii, neuitându-se că demagogia dreptei a sezisat momentul politic şi-l exploatează.

In luna Iulie împlinindu-se o jumătate de veac dela cea dintâi răscoală ţărănească, „Societatea de mâne" a căutat să prezinte problema ţărănească nu numai în ce are ea mai acut în prezent.

Interesează în aceiaşi măsură şi trecutul de lupte şi jertfe al ţărănimii pentru pământ. Iată de ce în afară de studii asupra stadiului din prezent a problemei agrare, găsim un studiu datorit d-lui M. Dăscălescu „500 ani dela răscoala ţăranilor ardeleni din 1437" *(un fragment din lucrarea cu acelaş nume).*

Privind problema agrară în general, d. Ion Clopoţel observă cu justeţe că „cetăţeni în puterea cuvântului nu vor fi ţăranii decât deodată cu desiobăgirea din ignoranţa, fatalismul, şi neputinţa în care se sbat în ceasul de faţă. Massele rurale vor apărea la rampa istoriei culturale deabia după descătuşirile din grosolanul primitivism material".

Pe lângă articolele destinate problemei de care am vorbit— toate documentele, toate prezentate sub o lumină progresistă — mai găsim în acest număr al „Societăţii de mâne" interpretările tuturor manifestărilor politice şi culturale din ţara noastră.

Aşteptăm numărul viitor pentru ca să avem problema dezbătută în ansamblul ei.

Cronica mizantropului

Libertatea presei

Concepţia despre libertatea presei era acum cincizeci de ani cu mult mai largă şi mergea uneori, când nu era măsură, până la îndrăzneli bizare. Insă autorităţile se arătau îngăduitoare, probabil prin înţelepciunea aceluia care de sus de tot îşi dădea seama de substratul lucrurilor. Dintre acei care au făcut o gazetărie violentă, intemperantă, este Macedonski poetul. In 1880 el scosese un ziar satiric intitulat Tarara în care ataca pe toţi, dar în deosebi guvernul şi încă mai mult decât guvernul. Azi gazetarul cu cea mai înaltă idee despre libertatea presei nu şi-ar îngădui nepoliteţa învederată cu care Macedonski vorbea despre Suveran, compunând versuri peste versuri, care mai de care mai fără spirit. Intr'o serie de dialoguri fără haz, poetul ridiculiza pe oamenii politici:

D. Brătianu: Luarea Transilvaniei e visul meu.

D. Dimitriadi (desmeticindu-se): Când mă alegeţi deputat?... Nu mai sânt actor!...

D. Dimancea: Lasă că-ţi votăm pensie!

D. Dimitriadi: Parcă auzii de alianţă? Să ne aliăm cu Bulgarii ca să luăm Constantinopolul.

D. Pantazi Ghica: Vedea-m'aşi într'un harem turcesc!

D. Rosetti (spărgând talerele): Evrika!

Toţi: Ce e?

D. Rosetti: Ne aliăm cu Muscalii şi cu Nemţii!

Toţi: Cum?...

D. Rosetti: Aşa!

Toţi: A înebunit!

D. Rosetti: Ba nu!

D. Brătianu: Explică-te, Berlicule!

D. Rosetti: Dăm Moldova Muscalilor şi România Nemţilor...

Toţi: Dar ce ne va rămâne?

D. Rosetti: Dobrogea!

Ca un model de versificaţie cităm aceste strofe:

Călare pe băţ
Brătianu sărea
Dar după învăţ
Oricine-l vedea
Sărmanul său cap
Ţinând în proţap
Hop! Hop!
In galop
Hop! Hop!

Aşa el fugea
Şi se întrecea
Iar Berlicoco
La cap rococo
Din biciu îi pleznea
Ş'astfel tot zicea:
Hi calule, hi!
Hi! Hi!

De spirit, nu?

ARISTARC

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viață de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Sigmund Freud: Despre o concepțiune asupra universului

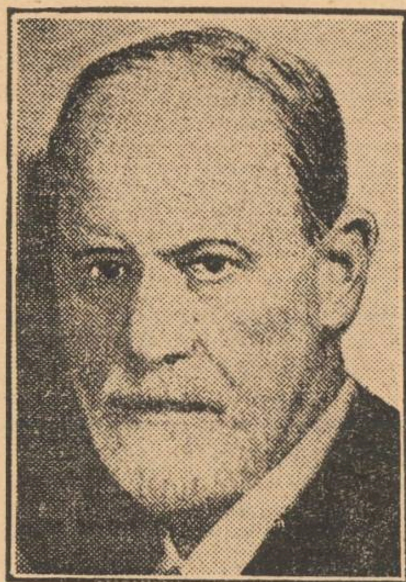
Noi conferințe asupra Psihanalizei, IV, edit. N. R. F.-Gallimard

Eram surprinși că nu întâlnisem încă nicio aluziune la religie. Dar iată că Freud i-a rezervat un capitol special: *Despre o concepțiune asupra universului*, prin care el înțelege o construcțiune intelectuală capabilă să rezolve după un unic principiu toate problemele pe care le pune existența noastră. Alături de știință — singura îndreptățită — arta, filosofia și religia prezintă omului, fiecare, o concepție despre lume. Arta este aproape inofensivă; filosofia nu se opune științei; religia, însă, pretinde totul: explică originea și formarea universului, asigură oamenilor, în mijlocul vicisitudinilor existenței, protecția divină și beatitudinea finală, însfârșit reglementează opiniile și actele lor, impunând prescripțiile sale cu toată autoritatea. Credinciosul își închipue creația lumii după imaginea propriei lui nașteri; Dumnezeu — Tatăl — este proecția, mereu prezentă, a părintelui său care l-a ocrotit în copilărie și la care n'a putut renunța. (Pe aceiași linie de idei Kaiserling presupune că setea noastră de paradis coincide cu epoca de gestație în pântecele matern). Dumnezeu conduce și el lumea potrivit unui sistem cu pedepse și prime. Rugăciunea conferă o influență directă asupra voinței divine și asigură omului o parte din atotputernicia divină. Inaintea acestei concepțiuni, la o epocă oarecare, n'au fost nici zei, nici religie; era epoca animistă, lumea fiind, atunci, populată de ființe spirituale asemenea omului: demonii. Impotriva lor omul întrebuința magia, ivită și ea din supraestimarea mijloacelor lui spirituale. Și Freud dă ca o dovadă a mândriei pe care-ar fi încercat-o pământenii odată cu progresul lor linguistic, pe care a recunoscut-o mai târziu religia: „Și Dumnezeu zise: Să fie lumină. Și se făcu lumină". Ei împrumutau vorbelor o putere magică. Tot astfel, când vroia ploaia, omul răspândia el însuși apa; când îl preocupa fertilitatea solului, dădea naturii, în mijlocul câmpiei, exemplul raporturilor sale sexuale. Animismul a rămas ca superstiție, îndărătul religiei și, în filosofie — ca supraestimare a magiei verbale — ideia că gândirea noastră regentează fenomenele reale. Trecând prin totemism, adorarea animalelor, cărora le-au succedat primele legi morale: tabu, religia apără sufletește pe om de diavoli, cari își conservă locul în sistemul religios. Mai întâi, miracolele, cari țin evident de imaginația umană, apoi dogmele referitoare la creația lumii, fericirea promisă în schimbul supunerii la anumite legi etice, au fost, rând pe rând, îndepărtate. Psihanaliza pune la dispoziția criticei concepțiilor religioase un ultim argument, arătând că religia își datorează originea slăbiciunii copilului și atribuind conținutul ei dorințelor și nevoilor infantile încă subsistând în vârsta adultă. Religia este încercarea de a învinge lumea fizică în mijlocul căreia trăim, cu ajutorul lumii de dorinți pe care necesități biologice și psihologice ne-au îndemnat a o crea în noi înșine.

Dar lumea, — adaogă Freud, — nu este un leagăn de copii. In istoria evoluției omenești, religia e ca un pendant la nevroza prin care inevitabil omul trece pe calea care îl duce dela copilărie la maturitate. Acordul nostru cu realitatea exterioară îl numim adevăr; or, în acest sens religia nu este adevărată. Critica pe care în urmarea acestei idei — că sistemele filozofice nu pot făuri o concepțiune veridică a lumii — Freud o aduce nihilismului intelectual și doctrinei economice a lui Karl Marx, este insuficientă din moment ce s'ar putea opune că orice doctrină — marxistă sau freudistă — își arogă dreptul exclusiv de a explica viața, deși înseamnă, cu știință, numai un anume punct de vedere. Este o exagerațiune identică cu a părintelui care recunoaște doar în odrasla lui toate calitățile lumii și explicabilă, poate, pentru a da o perspectivă cât mai mare cunoașterii dela care, marxistul sau freudistul, a pornit.

In ce privește concepțiunea particulară a psihanalizei asupra universului, fiind o parte a științei, ea se raliază la concepția acesteia, încă imperfectă.

In câteva explicațiuni, de aplicație și de orientare, Freud deschide o șarjă în contra profanilor erijați în judecători ai psihanalizei, continuă cu o scurtă refutare a teoriei psihologiei individuale a lui Adler, pentru a face o digresiune pedagogică, în ce privește rolul psihanalizei în aflarea unui optimum de educație și termină prin a releva importanța psihoterapeutică a metodei, deoarece, în psihanaliză, înțelegerea turburărilor psihice duce la vindecarea nevrozelor de transfert, a fobiilor, a histeriilor, a nevrozelor obsesionale, precum și a anomaliilor de caracter care se manifestă în locul acestora. De altfel, adevărurile pe care le cuprinde, ca psihologie a străfundurilor, sunt în cel mai înalt grad utile ori de câte ori e vorba de înțelegerea sufletului omenesc.

Sigmund Freud

Acestea sunt, schematic prezentate și întrebuințând pe cât posibil expresiunile proprii autorului, problemele de căpetenie, precum și noile orientări, în psihanaliză, pe care, spre a putea ține seamă de lector, Freud le mai scrie sub formă de conferințe, în jurul anului 1932, cu toate că o intervenție chirurgicală l-a împiedicat să le mai poată rosti. Stilul său, lapidar și substanțial, atinge în modul cel mai luminos punctele esențiale ale cunoașterii omenești, astfel că, prin citirea acestor atât de diverse și totuși precise conferințe, lectorul descoperă unitatea, fără de care nicio doctrină nu se poate prezenta spiritului critic: pulsațiile instinctuale ale vieții infantile lasă urme indelebile în structura sufletească a omului de mai târziu, la a căror cunoaștere ajungem prin studiul psihanalizei, parte a psihologiei, sau ea însăși o psihologie abisală, a inconștientului.

Marile idei generale — spunea Faguet — derivă întotdeauna din sentimente. In legătură cu geneza doctrinei freudiste, cum și în ce privește complexul de idei în care se întrețese, maxima lui Faguet este plină de sensuri. Pe marginea sentimentelor, ideile asupra sexualității au evoluat până la formularea unei concepțiuni generale înglobându-se într'o nouă ramură a cunoașterii omenești.

Teoriile și metoda lui Freud, atrăgându-ne atenția asupra rolului deosebit pe care-l are în viața omului instinctul sexual, trebuesc înțelese și în literatură, pentrucă se raportă la viață și literatura este o exprimare a ei. Căci influența freudismului nu s'a mărginit în psihiatrie, ci s'a exercitat ca o mai vădită orientare în mișcarea suprarealistă, în concepția lui D. H. Lawrence, ca și în postulatele libertine ale scrisului contemporan care, în deobște, promovează un instinct rău înțeles.

M. CROITORU

Alfred Savelle: Spania 1937

Editura „Cultura Poporului"

Peste câtva timp se împlinește un an de zile de când a început să curgă sânge pe pământul Spaniei. La început, în Iulie trecut, tragedia spaniolă a fost cunoscută sub numele de „revolta generalilor", apoi „război civil", iar în urmă de tot, datorită unei informații mai ample, s'a văzut că nu e vorba decât de un război în toată regula, de o invazie a armatelor regulate italiene și germane asupra unui popor care n'are altă vină decât că a încercat să-și croiască o viață proprie în istorie, mai omenească.

La recunoașterea adevăratului aspect al războiului din Spania s'a împotrivt activitatea propagandistică a puterilor interesate pentru ca răscoala generalilor pe cre i-au înarmat și ridicat împotriva voinței întregului popor să apară în ochii lumii ca o eșire de „salvare" a patriei amenințate.

Incetul cu încetul însă revirimentul s'a produs și adevărul a eșit la lumină.

Pentruce s'au răsculat generalii și de ce luptă cu îndârjire poporul spaniol? A răspunde la aceste întrebări nu înseamnă a da satisfacție unui sentiment de curiozitate. In joc este soarta și altor popoare a căror situație, sub raport intern și extern, prezintă puncte de asemănare cu situația din Spania și — mai presus de toate — este vorba de pacea omenirii.

Cartea publicistului francez Alfred Savelle — *Spania-1937*, apărută de curând și în traducere românească în editura „Cultura Poporului", vine să dea deslegare tuturor problemelor pe care le ridică războiul din Spania. Dacă până acum am fost obișnuiți cu o informație falsă asupra realităților din Spania, cartea d-lui Savelle ne deprinde și cu o altfel de informație: documentul. Dela început până la sfârșit numai documente. Concluziile le trage cititorul.

Care este geneza războiului ?

S'a susținut că generalii s'au răsculat după ce și-au dat seama că patria și creștinismul sunt grav amenințate, adică după victoria stângii în alegerile din primăvara anului 1936 și constituirea guvernului popular. Biruința stângii ar fi deci o „provocare".

Nimic mai fals. Generalii rebeli, instrumentele forțelor sociale care-și vedeau pozițiile amenințate și a puterilor străine, au fost înarmați și pregătiți pentru răscoală cu mult înainte de alegeri. Rebeliunea a fost pregătită din clipa când s'a știut că poporul apucase pe o cale de luptă care însemna pentru el victoria sigură iar pentru dușmanii săi înmormântarea privilegiilor. După constituirea guvernului au fost căutate doar pretextele pentru rebeliune.

Documentarea care se referă la o seamă de confuzii ce mai persistă asupra celor ce se petrec în Spania, dintre care cele mai grave sunt : confuzia care se face între mișcarea lui Franco și catolicism și minciuna celor două Spanii în luptă este impresionantă. Nu e vorba de două Spanii ci de una singură, aceia de partea căreia se găsește întreg poporul spaniol, cu un guvern legal, eșit din alegeri libere.

In afară de aceasta, felul în care a fost pregătită insurecția armată de către Germania și Italia și cum este alimentată până astăzi cu armament și trupe regulate ese la lumină cu atâta evidență din citirea acestei cărți — mai bine zis a documentelor pe care ni le prezintă — încât nu mai rămâne nicio îndoială asupra învățămintelor pe care le au de tras celelalte popoare care, în țara lor, luptă pentru condiții de viață mai omenești. A persista în greșala de a lăsa să-și continue nestingherit activitatea elementele care, la momentul oportun, nu vor întârzia de a trece pe față de partea armatelor de invazie, înseamnă a pregăti acestor popoare soarta sângeroasă a Spaniei.

După cum spuneam însă, pe pământul Spaniei se decide asupra păcii mondiale. Și nu e nicio exagerare. Politica de tolerare a actelor de agresiune și încurajarea pe care au primit-o țările războinice prin punerea pe picior de „egalitate" a celor două părți aflate în luptă în Spania, nu vor întârzia să-și arate roadele și în alte țări. Conflagrația mondială va fi inevitabilă. Se impune prin urmare o revizuire a politicii statelor democratice față de evenimentele din Spania.

In cartea d-lui Savelle cititorul nu va găsi concluzii pe care să le ia gata, ci numai documente. Dacă e onest — și nici nu poate fi altfel față de tragedia unui popor care-și apără viața — concluziile firești se vor impune dela sine.

Editura „Cultura Poporului" a făcut un serviciu real editând o lucrare de bogată informație și documentare.

O nouă piesă a lui Bernard Shaw

In stagiunea anului trecut, s'a jucat noua piesă a lui Bernard Shaw „Milionara", pe scena unui teatru nou „Pavilionul", deschis la Bexhill, East End, ceeace constituie o mare îndrăzneală, căci e vorba de deschiderea unui teatru cu tendințe noi, într'un cartier de margine.

Cortina se lasă, în actul al doilea, asupra replicei unui doctor egiptean: „Ah! a-tot-puternicule și mizerabile, Dumnezeu! oare e vorba și în prezent de una din grozavele tale farse?"

In adevăr se poate constata, — observă un critic englez, — că marele nostru Shaw în loc de a deveni mai adânc în glumele sale, cu cât trec anii, devine din potrivă din ce în ce mai ușurel și mai poznaș. In prezent, farsa din scrierile sale se face mai ales pe seama intelectualității.

„Milionara" sa se căsătorește cu un campion de box, răpește pe un înțelept egiptean și tratează pe un domn, dintre prietenii săi, în modul arătat de Shaw în indicațiile sale scenice : „Sare și se înfige în fața lui. Ii trimite cu stânga una drept în bărbie. Apoi un pumn zdravăn cu dreapta. Il aruncă peste prag afară cu o lovitură de picior"...

Dar ce vrea să însemne această „milionară"? Ea încarnează plutocrația iresponsabilă, ridicată prin democrație, și imposibilă de stăpânit de către însăși această democrație.

„Milionara" lui Bernard Shaw nu numai că moștenește milioane, ci le și înmulțește, pe deoparte pentru că așa sânt milioanele prin firea lor, se înmulțesc și apoi pentru că stăpâna lor, milionara, este o femee de afaceri înăscută. Debutează ca spălătoare de blide în bucătăria unei cârciume de sat și într'o săptmână sau două hanul devine hotel înfloritor. E șireată, aspră, fără generozitate.

Nu e bună cu nimeni, nici cu ea însăși, căci cu banii săi nu izbutește să-și procure decât plictiseli. Nu are decât o plăcere, plăcerea oamenilor bogați, de a deveni încă și mai bogați!... Puterea bogăției ei însă nu-i provoacă nici un interes.

E o ambițioasă care nu știe ce vrea, ar putea deveni regina societății, dar, împinsă de vanitatea sexuală, sfârșește prin a se căsători cu opusul campionului de box, un om de știință, oriental, adept al sărăciei!

Piesa se termină aci, dând nădejde spectatorilor că cel puțin de această manie milionara îi va tămădui!...

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

Bilete de papagal

Au reapărut „Biletele de papagal" *de sub conducerea d-lui T. Arghezi.*

După o activitate ziaristică, prodigioasă, stăpânul lui Cocò „într'o bună zi, părăsind toată presa, zilnică și periodică", și-a „dat cuvântul să nu se mai întoarcă ascuns între copii, câini, mîțe și albine".

„Cocò trecuse în grădină și se juca vioi cu vrăbiile și mâțele noastre. Nu mă gândeam să-l mai turbur și să-l pui din nou pe mașina de tipar ca să-și zmângălească penele reînoite".

Ce s'a întâmplat însă de a consimțit d. Arghezi să și-l vadă pe Cocò „zmângălit" *de cerneală? Ce i s'a întâmplat bietului Cocò?*

Tudor Arghezi

„Păi, să vezi, Domnule... Veni cineva până la zăbrele și l-a scuipat, și a fugit. A venit altul. A dat cu o piatră și a fugit și el. S'a mai arătat unul care i-a interzis graiul lui tătână-su, neavând autorizație dela fitecine, dascăl de fitece."

„Apoi, Cocò s'a pomenit cu niște alți domni bătrâni, care putând să vie pe poartă, ca lumea, preferau să sară gardul, mai zgâriindu-se câte nițel în ghimpi. Niciunul nu era din mahalaua lui și toți aveau niște înfățișări alese, pe care le mai văzuse la fotograf sau la gazetă, așa cum se cade omului mare când vrea să fie frumos. Și scândura — (e vorba de scândura pe care se da Cocò. N. R.) — s'a scoborît odată de tot, încălecată de boieri și rândași.

„Cocò s'a lăsat legănat o lună, două luni, șase, un an. Domnul lunguieț nu venise chiar să se joace: umbla după altceva: voia să fure puntea. Ii trebuia scândura lui Cocò: asta lipsea fericirii lui. Ii trebuia și grădina lui. Ii trebuia și numele lui Cocò, ca să și-l mistue în rânză.

„Prea multe vrei, Domnule cu sgîrciuri lungi! Dă-te jos! Un singur lucru pot să ți-l uit, pot să ți-l las, cuiul care a intrat în d-ta. Să mă ierți, nu pot să ți-l scot. N'am clește pentru asta. Du-te cu el, la urma urmei, și cu scândura târîș între picioare."

Și d. Arghezi, cerându-și ertare de „deranj", *l-a invitat frumos pe Cocò să-și ia locul pe flașnetă* „că nu ne dau bărbile, lichelele, gingiile și rădăcinile putrede pace. Ele țin la Biletele noastre, care le ghicesc mai bine decât camarazii noștri din Bulevard, șobolanii albi, purceii cobay. De când n'au mai ieșit, se simt la nelocul lor, îmbolnăviți de urît sufletesc. Bătrânii cer chiar mai mult: cerc și bici, ca să sară și să li se pară că au mai întinerit."

Și Cocò, supus cum îl știm și zelos în a-și asculta stăpânul, și-a luat locul pe flașnetă.

„Iar o să ne lăsăm un timp vrăbiile, câinii și prisaca, garoafele și buruienile, fiindcă ne chiamă boierii să le spunem cât mai au de trăit și să-i tragem de cioc. Lasă, într'o seară de ploaie, o să ne întoarcem iar acasă, cu pelerina peste caterincă..."

Scrise cu acelaș talent recunoscut, biletele pe care ni le oferă Cocò au nervi și vervă polemică și știu să biciuiască răul, oriunde s'ar găsi.

Seara aceia de ploaie, de care ne vorbește d. Arghezi, n'am vrea-o apropiată. Am dori doar ca forțele inepuizabile ale d-lui Arghezi să fie canalizate în întregime acolo unde are ce biciui. Și nu d. Arghezi e omul care să aibă a se plânge că nu găsește „obiective". *Altfel, se supără boerii că nu-și află viitorul din biletele lui Cocò, așa cum erau învățați..*

Apărarea drepturilor spiritului

La Paris, în ziua de 20 Iunie, s'a deschis al XV-lea congres al PEN-Clubului (Asociația universală a scriitorilor calificați, fără deosebire de naționalitate, rasă, culoare, sau religie). Scopul acestei asociații este de a favoriza prietenia printre scriitori și „a salva libertatea necesară creației literare".

La acest congres, Jules Romains, președintele comitetului executiv al Federației Internaționale a Pen-Clubului, a rostit cuvinte care trebuesc reținute în ceasul când asaltul împotriva libertăților a devenit din ce în ce mai agresiv.

„Spiritul are legile și obiceiurile sale, — *a spus J. Romains,* — pe care nicio frontieră și niciun accident al istoriei n'ar putea nici să-l oprească, nici să-l prescrie. El e acela care în ultimă analiză a stabilit tabla valorilor; deci, cel ce acceptă să se înjosească, pentru a exalta valori care nu există decât prin adeziunea sa, sau care nu trăesc decât prin toleranța sa, comite un act tot așa de nebun cași primitivul care își face tăeturi în corp înaintea unui fetiș creat de mânile sale."

JULES ROMAINS

Sau mai departe:

„Ceiace ne călăuzește este încă odată considerația spiritului, a vieții și drepturilor spiritului din toată lumea.

„Noi nu vom accepta niciun pretext pentruca drepturile spiritului să fie suspendate, pentrucă știm bine că dacă accepți unul singur, se vor descoperi în curând mii."

La primirea congresiștilor, primarul din Rouen a dat inițialelor „P. E. N.", *care înseamnă în englezește* „Poet, Eseist și Nuvelist", *interpretarea* „Paix Entre Nous". *Și în adevăr, discuțiile din timpul congresului au fost animate de o caldă frăție și încredere reciprocă.*

La congres a luat parte și o delegație spaniolă, a cărei prezență a făcut ca dezbaterile acestui congres al spiritului să fie mai patetice și mai grave.

Printre altele, scriitorul Lion Feuchtvanger a vorbit despre Carl von Ossietzki, pe care lagărele de concentrare îl împiedică să-și primească premiul Nobel pentru pace.

Felul în care înțeleg să se comporte asociațiile scriitoricești din străinătate ar trebui să servească de exemplu și organizațiilor similare din țara noastră, unde de multe ori este amenințată nu numai libertatea spiritului ci însăși libertatea fizică a scriitorilor.

Palatul Versailles și Ludovic Filip

Meritul de a fi restaurat palatul Versailles îi revine lui Ludovic-Filip, regele cetățean, care a venit purtat pe umerii robuști ai burgheziei. Operă dificilă dela care însuși Napoleon dăduse îndărăt, speriat de devizul de 50 milioane ce i se prezentase. „Din ce cauză revoluția, care a distrus atâtea, n'a distrus și palatul Versailles?" — *obișnuia el să spună în glumă.* — „Nu l-aș mai avea pe cap".

Totuși, între două campanii militare, Napoleon era obsedat de ideia restaurării. Lipsindu-i însă banii și timpul, n'a reușit să-și adauge și alte glorii la cele militare.

Nici Ludovic al XVIII-lea, care era legat de Versailles prin amintiri de tinerețǎ și care ar fi fost fericit să-și poarte pașii pe urmele strămoșilor, n'a putut scoate Franței sângerate de războae și revoluții banii necesari și Versailles a cunoscut ani de părăsire. De la revoluție încoace, toate guvernele nu știau ce să facă. Doar turiștii mai vizitau palatul Versailles.

După teroare, în castel s'a creat un Museum, *amestec eteroclit de bogății de artă și de curiozități.*

Ludovic Filip, care spunea despre sine că este „atins de boala mistriei", *și-a luat asupră-și imensa sarcină de a restaura palatul care cuprindea, în afară de cele 152 de camere rezervate familiei regale, alte 682 de camere aflate toate în stare de plâns. Timp de patru ani de zile Ludovic-Filip n'a menajat nici bani nici osteneală spre a îndeplini o operă nobilă, pentru ca istoria să-i înscrie numele alături de cel al lui Ludovic al XIV-lea. Timp de patru ani, putea fi văzut de mai multeori pe săptămână pe drumul către Versailles, supraveghind antreprenorii, încurajând lucrătorii, sfătuind pictorii, amestecându-se printre zidari, dulgheri și grădinari, vrând să vadă totul cu proprii săi ochi.*

La 10 Iunie 1837 fu fixată ziua pentru deschiderea muzeului. Ludovic-Filip voia ca această renaștere a palatului să aibă un răsunet mare și ordonă o serbare măreață. Invitații puțin aleși făcură pe Mina de Boigne să exclame că „Palatul lui Ludovic al XIV-lea este luat cu asalt de către burghezie", *iar Guizot, tot cu acest prilej, notează în memoriile sale:* „păstrez încă impresia care m'a cuprins la vederea acestei mulțimi grăbite, membri ai Camerei înalte, deputați, războinici, magistrați, administratori, savanți, literați, artiști. Invazie pacifică dar suverană, cuceritori puțin mirați în mijlocul măririi lor și destul de prost pregătiți spre a o gusta, dar întăriți și hotăriți s'o păstreze".

Vizitarea castelului începu dela 10 dimineața. A urmat un banchet de 1800 persoane, după care regele primi în balcon ovațiile mulțimii pentrucă restabilise această sculă a vechii Franțe. Urmară reprezentații de teatru cu Mizantropul, Ifigenia, etc.

Odată reprezentația terminată, Ludovic-Filip conduse lumea prin muzeu și galeria oglinzilor. 1800 de lămpi și 700 de candelabre luminau vechea locuință a lui Ludovic al XIV-lea, restaurată de monarhia burgheză. A fost una dintre cele mai glorioase zile din domnia lui Ludovic-Filip.

Fratii noștri inferiori

Cititoare asiduă a cronicilor „Mizantropului", *și tot atât de asiduă adversară a părerilor emise de el, se întâmplă, mai des decât s'ar putea crede, să fim de aceeași părere. In chestia furnicilor, de pildă, eram sigură că vom fi de acord!... Deziluzie profundă! Aristarc s'a dat de partea adversarului de totdeauna, împotriva victimelor cruzimii sale față de creaturile pământului, care au stăpânit lumea înaintea omului.*

Cu asprimea tăioasă cu care cercetează făpturile omenești, mizantropul Aristarc judecă, înfierează și execută calitățile recunoscute, ca și, lipsurile, bietelor furnici. Lacome, absurde și prolifice până la nebunie, ele irită și indignează pe adversarul omului, provocându-i un fel de dezgust, de ură superioară, ca aceea a Iudeilor de altă dată împotriva Samaritenilor, sau ca accea a antisemiților noștri de azi, față de Evrei.

Sentimentul de superioritate a omului față de animale nu poate fi o moștenire ancestrală, căci din observațiile asupra primitivilor reese că aceștia au o frățească simpatie pentru creaturile pe care totuși le vânează și le devorează.

Lumina în care e privită lumea animală s'a schimbat, apoi, treptat odată cu progresul ideii de evoluție în lumea modernă. Dela Buffon, care a scris marea sa „Histoire Naturelle" *și care clasifica animalele pe baza asociației lor cu foloasele aduse omului și până la concepția de azi, e cale lungă. De altfel, în secolul al XVII-lea, secolul invenției, al microscopului și al descoperirii metamorfozei insectelor, adevăratul naturalist n'a fost marele scriitor Buffon, ci modestul Reaumur. Numele lui a rămas legat de termometru, dar el a lăsat și niște memorii servind la studiul insectelor, care sunt un adevărat antecedent al operei lui Fabre. Au urmat apoi o serie de mari naturaliști, ca Linnaeus, Lamarck, Darwin, etc. Seria s'a încheiat strălucit cu Fabre.*

In prezent, cronicarii animalelor nu mai sunt naturaliștii în senzul riguros al cuvântului. Se scriu cărți în care se găsește un material viu, fără de care știința n'ar putea să progreseze. Astfel este o carte apărută de curând la Londra, care se intitulează: „Sălbătăciunea celor ce cutreeră lumea" *de Wendell și Lucy Chapman. In această carte sunt povestite aventurile cutreerătorilor lumii printre animalele din Gellowstone Park și Munții Stâncoși. Cași Aristarc în mica și fina să cronică,* „Furnicile", *ei observă animalele în traiul pe care și-l organizează ele însile și pe care și-l modifică sub influența șanselor pe care le întâlnesc atât în activitatea lor liberă, cât și în viața domestică din parcurile din Londra.*

Cronica mizantropului Aristarc mi-a sugerat dorința de a intra în contact mai strâns cu cronicile mai voluminoase asupra vieții fraților noștri inferiori. Scurte, uneori sfichiuitoare, ele provoacă riposta, dar mai ales reflecția pe teme vii și actuale.

IZ. SD.

A APARUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUŞ

Polemici

A APARUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Amărăciunea d-lui prof. I. Bărbulescu

Revista „Arhiva", organul societăţii istorico-filologice dela Iaşi, de sub direcţia d-lui prof. univ. Ilie Bărbulescu, într'o notă intitulată „Academia Română şi naţionalismul", se leagă de informaţia apărută într'un număr anterior al revistei noastre, prin care aducem la cunoştinţă alegerea d-lui M. Sadoveanu ca preşedinte al Secţiei literare a Academiei, fapt înregistrat de toată presa şi se întreabă cum se poate împăca nota caracteristică a Academiei, naţionalismul, cu această ştire. (De ce cu această ştire şi nu cu înşuşi faptul alegerii?)

Motivele acestei nedumeriri?

„Sentimentul naţional românesc revoltat a desfăşurat o intinsă campanie împotriva d-lui Mihail Sadoveanu..."

Lăsăm la o parte faptul că nu prea pricepem cum a desfăşurat sentimentul revoltat o campanie. Vrem doar să atragem atenţia „Arhivei" istorico-filologice (sau d-lui Bărbulescu?) că face o mică, foarte mică şi neînsemnată confuzie: „sentimentul naţional românesc" *nu e chiar tot una cu sentimentul unor oficine de ură. Aceasta pentru istorie.*

Dar nu lucrul acesta interesează. „Arhiva" găseşte „curios că astăzi nu mai spun nimic: nici *„Universul", nici celelalte ziare naţionaliste.* Şi nici d-l *Brătescu-Voineşti* nu se simte dator să mai zică vreun cuvânt faţă de această alegere a secţiunii literare a Academiei".

Procesul pe care îl face mai departe „Arhiva" ziarelor naţionaliste şi d-lui Brătescu-Voineşti, că s'ar comporta, „cu două feţe", *nu ne priveşte. Ne întrebăm numai: ce-a păţit „Arhiva istorico-filologică"? Să fie pur şi simplu un act de afăţare?*

La sfârşit, notiţa cu pricina ne indică: „cf. în acest număr al „Arhivei", p. 91-95". *Ce găsim la locul indicat? Un articol* „Iarăşi despre d. Moses Gaster în Ştiinţa românească", *semnat de d. prof. univ. Ilie Bărbulescu. (Pricepem acum cine se ascunde sub anonimatul notiţei).*

In acest articol d. Bărbulescu se războeşte amarnic cu Academia Română, care „nu se conduce după criteriile de ştiinţă şi valoare recunoscută, ci — după criterii francmazonice ori poate şi de altfel, dar toate de solidaritate gregară — alege compilatori sau simpli vulgarizatori de ştiinţă, iar nu minţi originale şi cercetători prin care ştiinţa românească progresează".

Vasăzică d. Bărbulescu are o socoteală cu Academia Română. Nu-i plac criteriile după care îşi alege membrii Academia. In sprijinul acestei afirmaţii, d-sa dă o întreagă listă a oamenilor de ştiinţă care, deşi meritau, n'au fost aleşi membri ai Academiei.

Tot n'am înţeles însă de ce s'a supărat profesorul dela Iaşi pe informaţia noastră?

La pag. 91 din revistă, în articolul amintit, după ce-a terminat cu oamenii de ştiinţă nedreptăţiţi, d. Bărbulescu spune:

„Fie-mi permis, acuma, să mă pomenesc aci şi pe mine pentru ca cele ce invoc să poată servi ca materiale pentru o eventuală Istorie a spiritului public în România de după războiu".

D. prof. I. Bărbulescu vrea să intre în istorie. Foarte lăudabil! Iată un om de ştiinţă care uşurează sarcina istoricului de mâne şi-şi fixează singur locul în istorie.

Pe temeiul anumitor lucrări, în 1908, „adică, înainte de războiu (să fie *adevărat, oare?* n. r.), când această instituţie nu încăpuse încă în puterea coteriilor francmazonice sau dealtfel", d. *Bărbulescu a fost ales membru corespondent al Academiei. De atunci — ne asigură mai departe autorul articolului — d-sa şi-a continuat activitatea ştiinţifică, reuşind să capete o serie de titluri de „glorie" în străinătate.*

„Şi cu toate acestea, în a. 1936, când d. profesor academician Şt. Ciobanu m'a propus să fiu ales membru plin în Secţia literară a Academiei Române, în care eram corespondent de 28 de ani, s'a împotrivit în rândul întâi d. Mihail Sadoveanu"... *(Misterul nu mai e mister).*

La opoziţia făcută de d. Sadoveanu „s'au asociat de au constituit o majoritate, în secţia literară unde eram candidat, d-nii Rădulescu-Motru, Brătescu-Voineşti *(auziţi? Brătescu Voineşti francmazon!),* Murnu şi Sextil Puşcariu".

Această atitudine este socotită de către d. Bărbulescu lipsită de orice autoritate ştiinţifică sau morală, „pentru că nici d. Sadoveanu şi nici unul dintre ceilalţi 4 academicieni, pe cât ştim, nu era ca mine, membru şi al altor Academii de cât al celei române".

Nu e numai atât. Vorbind despre traducerea în sârbeşte a lucrării d-sale „Românii faţă de Sârbi şi Bulgari", *d. Bărbulescu continuă:* „De ce d. Sad. n'a ţinut socoteală şi de această *distincţie a mea,* ca să se fi jenat, în 1936, de a se împotrivi candidaturii mele, prezentată de către d. Şt. Ciobanu secţiei literare unde dumnealui e membru plin, iar eu numai membru corespondent încă din a. 1908?"

Am înţeles totul. D. Bărbulescu este supărat că nu e decât membru corespondent încă din a. 1908, vrea să fie membru plin şi se supără şi mai mult că academicienii i-au respins candidatura trecând „peste aşa valori, prin cari a progresat Ştiinţa filologică şi istoria românească, fără să se sinchisească de ele..." (de valori!)

Acum înţelegem şi amărăciunea d-lui Bărbulescu când prinde ziarele naţionaliste şi pe d. Brătescu-Voineşti „cu două feţe". *In 1936, d. Brătescu-Voineşti a făcut parte din opoziţia care s'a împotrivit candidaturii d-lui Bărbulescu.*

Ce ţi-e şi cu nemurirea asta, domnule! Lupţi, dai din coate, te căzneşti o viaţă întreagă şi contemporanii „trec peste aşa valori".

Nu e nimic însă. „Istoria spiritului public în România de după războiu", *ale cărei pagini le înscrie şi scrie însuşi d. prof. Bărbulescu de pe acum, se va răzbuna crunt faţă de această ingratitudine...*

Să ni-l pazim pe J. J. Rousseau

In „Vremea", d. Emil Cioran a scris un articol de revoltă împotriva excluderii din învăţământ a d-lui M. Eliade. Pentru aceasta, d. E. Cioran a fost atacat de un ziar de dreapta. „Vremea" găseşte că atacul ziarului de dreapta e un atac îndreptat împotriva generaţiei tinere, pentrucă „revolta lui Emil Cioran este revolta tineretului întreg". *Prin urmare,* „conflict între generaţii".

In sprijin, „Vremea" aduce ca mărturie rândurile primite dela patru studenţi din Buzău, pe care le publică pe două coloane, cu litere grase.

Iată-le:

„Te implorăm, pentru o Românie nouă, pentru Schimbarea la faţă a ţării noastre, continuă lupta începută!

„Suntem alături de tine, în lupta contra reumatismului şi cretinismului. Balele pe care le fac la gură cei avizaţi, e o dovadă că în curând vei învinge. Fii alături de Mircea Eliade, şi ca J. J. Rousseau fă începutul unei noui ere istorice pentru un popor narcotizat".

(Urmează semnăturile celor patru studenţi dela Buzău).

Descoperirea „Vremii" ne bucură şi ne îngrijorează. Ne bucură pentrucă pe viitor vom şti că printre noi se găseşte un nou J. J. Rousseau, român nu francez, care va face „începutul unei noui ere istorice pentru un popor narcotizat". *Ne îngrijorează pentrucă, odată descoperirea făcută, am putea rămâne fără el. Ce n'ar da străinătatea să aibă un nou J. J. Rousseau?*

Atragem atenţia „Vremii" să se păzească în special de Franţa. Corupţă cum e, această Franţă a frontului popular va întrebuinţa toate mijloacele ca să ni-l răpească pe J. J. Rousseau al nostru.

„Nasuri defuncte"

Se cunoaşte atitudinea pe care a adoptat-o Suveranul faţă de literatura nouă şi problemele pe care le ridică. Această atitudine a fost exprimată la Academie, cu ocazia primirii poetului Lucian Blaga.

Or, la Academie, mai înainte, se mai întâmplase ceva cu literatura nouă.

Iată ce crede d. Arghezi despre acest lucru: (ne mărturiseşte — sub titlul „Nasuri defuncte" *— primul bilet lăsat din cioc de către Cocò).*

„5 Iunie. La Academie sughiţuri. In acelaş loc, din care a pornit, jumătate dormitivă şi jumătate inconştientă, răsmeriţa câtorva insignifianţi grămătici, îmboldiţi de creatorul lor, atent să-şi asigure pretutindeni o gardă pentru acoperit cutezanţele bravurii personale, Suveranul a ţinut să dea o lecţie de inteligenţă, de nobilă ţinută şi de îndrumare literară. Atitudinea de pân'atunci a unor Academiciani, transformaţi în detectivi cu câini, a tins constant să-I tăgăduiască, ofensându-I-o, competinţa şi să facă din literatură, străină de toate preocupările instituţiei, un beci rezervat răzbunărilor cu pumnul şi cu limbariţa şi vrăjmăşiilor asasine, de concurenţă. Academia interzicea cu fanfaronadă priceperea în arte, sprijinul şi faptele de cultură, necontrolate de cheful şi accesele unui comediante cu bâzdîg, al căruia nas bosumflat, luat la purtare, avea să fie tăiat.

„Tăierea a fost o retezare radicală."

Ortodoxie şi interes

In revista „Sfarmă Piatră", un d. dr. D. Stăniloae închină un articol plin de supreme laude d-lui Nichifor Crainic „marele gânditor ortodox, talentatul scriitor şi poet al neamului". *Dar nu e un articol de laude ca atâtea altele. Fiecare din calităţile d-lui Nichifor Crainic —* „mare gânditor ortodox, talentat scriitor şi poet al neamului" *— îşi are justificarea corespunzătoare.*

Să vedem, de pildă, de ce-a devenit d. Crainic mare gânditor ortodox:

„Intr'o vreme când nimeni n'avea nici un interes şi nici un cuvânt de laudă pentru ortodoxie ca factor de viitor în spiritualitatea românească, Nichifor Crainic a pus singur această problemă, nu în câte o sentinţă sibilinică şi mai mult de dragul unei singularizări în originalitate, ci în esseuri ample, palpitante de simţirea unui suflet convins şi cuceritoare prin lumina cu care le îmbracă un scriitor de bogate resurse".

Aţi reţinut? Intr'o vreme când nimeni n'avea interes..., d. Nichifor Crainic „a pus singur această problemă..." *Deci, d. Crainic avea interes.*

A se descoperi de ce-a devenit d. N. Crainic „talentat scriitor şi poet al neamului"?

D. Crainic varsă lacrimi

In cinci numere consecutive ale revistei „Sfarmă Piatră", d. Nichifor Crainic a publicat programul unui viitor „stat etnocratic", în intenţia autorului menit să constitue „un catehism" *pentru tineret şi să producă o adevărată revoluţie.*

Felul cum a fost primit însă acest program de către ţara, a cărei fericire o doreşte cu atâta ardoare d. Crainic, ni-l spune chiar d-sa, în aceiaşi revistă, vărsând amare lacrimi, după ce zadarnic a aşteptat rezultatele miraculoase: câteva pişcături într'o parte, ceva cam echivalent cu nimic în câteva gazete de provincie şi... Şi atât. Incolo tăcere. Tăcere şi indiferenţă totală. „Chiar cele câteva ziare naţionaliste, pe care le avem, au păstrat tăcerea cu care ne-au obişnuit de mult în asemenea chestiuni".

Adică şi din partea tovarăşilor tăcere. Sau, de ce să nu fim drepţi?

„Unul singur a reacţionat". *Dar... nici acesta n'a reacţionat pe placul d-lui Crainic* ci „a crezut de cuviinţă să salute cu splendide înjurii şi calomnii pe autorul programului publicat. Era necesar, adică să se facă „atmosferă". Autorul acestui program a fost prezentat lumii naţionaliste într'o lumină inedită: cadavru, hoţ, tapeur, ignorant, căzătură scoasă din lupanare pe braţele extrem de binevoitoare ale amicilor. Şi cum acest autor are şi o soţie, nici ea n'a trebuit, fireşte, să fie cruţată de balele turbării. Şi cum el mai are şi o copilă, fiinţa ei fragedă a trebuit ofensată cum nici o vietate n'a fost vreodată pe faţa pământului".

Şi toate acestea unde?

„nu într'un ziar iudaic, nici într'un ziar democrat, ci într'un ziar naţionalist, care vrea să fie legionar şi să dea expresie „omului nou".

După toate aceste lacrămi, d. Crainic inchee:

„E atât de superbă atitudinea acestui ziar, încât eu, care nu l-am atacat absolut niciodată, n'am nimic de adăugat în scris".

Dacă nu „în scris", atunci cum are de adăogat ceva d. Crainic?

E atât de superbă „puritatea morală a oamenilor noi" — printre care are onoarea a se considera şi d. Crainic, — care se descoperă reciproc prin crâşme şi lupanare ca hoţi, tapeuri, căzături, cadavre, etc., încât nu mai avem nici noi nimic de adăogat. Dovezile sunt atât de convingătoare de o parte şi de alta, încât îţi vine să-i crezi şi pe unii şi pe alţii...

Viaţa Romînească

A apărut numărul pe Iulie al revistei „Viaţa Românească", cu următorul bogat cuprins:

C. Vişoianu: O poliţă externă naţională: Al. O. Teodoreanu: Pentru Topîrceanu; M. Ralea: G. Topîrceanu; D. I. Suchianu: Poetul Topîrceanu; Marg. Barcianu: Negustorul de fluturi; L. I. Carageale: Corbul; Virgil Madgearu: Rolul ştiinţelor în societatea democratică; G. Călinescu: E. Lovinescu (portret); I. D. Gherea: Domeniul implicitului; D. I. Suchianu: Cronica literară (Poeziile lui G. Călinescu); M. Ralea: Cronică internă: Noui forme de naţionalism; E. Poulopol: Cronica legislativă; Al. Graur: Cronică linguistică; Metode politice în ştiinţa limbii; G. Oprescu: Cronica plastică: Muzeul Simu. Premiile naţionale (cu planşe); V. Niculescu: Cronica sportivă: Sportul la munte.

MISCELLEANEA: *Radio-Bucureşti e în Italia?; Când vrei să eviţi neologismele; O mică prostie a unui mare român; Din cariera unui vechi neorofil; Bicentenarul Universităţii din Goettingen; Stricătorii de limbă; Premiera d-lui C. Manolache; Bilete de papagal; Un proaspăt comunist; Respectul ilegalităţii. Evoluţia dreptei.*

RECENZII *asupra cărţilor d-lor Cezar Petrescu, N. Iorga, A. Savelle, B. Fundoianu, I. Petrovici, R. Cioflec, T. Arghezi, S. Biberi, C. C. Giurescu, etc.*

PREŢUL 20 Lei *(pe velină 28 Lei).*

O artistă desăvârşită

In anul 1926, pictorul N. N. Tonitza, răscolind prin desenele refuzate la Salonul Oficial, dădu peste nişte desene care-l surprinseră prin calitatea şi mai ales prin factura lor. Ceru să fie primite imediat şi expuse, făcând fel de fel de ipoteze asupra autoarei lor. Nu se putea să fie vorba de o absolventă a vreuneia din şcolile noastre de belle-arte, — îşi zicea Tonitza.

„Nu cunoşteam, nicio şcoală particulară românească din care să fi putut ieşi, aşa de minunat organizat, un talent de prospeţimea şi puterea aceasta. Siguranţa minunată cu care erau executate acele desene, urmărirea sinceră a amănuntului expresiv şi nu ştiu ce amploare de stil, mă făcură să cred că autorul lor trebue să fie o femee în vârstă, cu studii îndelungi şi serioase în unul din acele ateliere străine, rare azi, unde se transmite elevilor respectul tradiţiilor mari...”

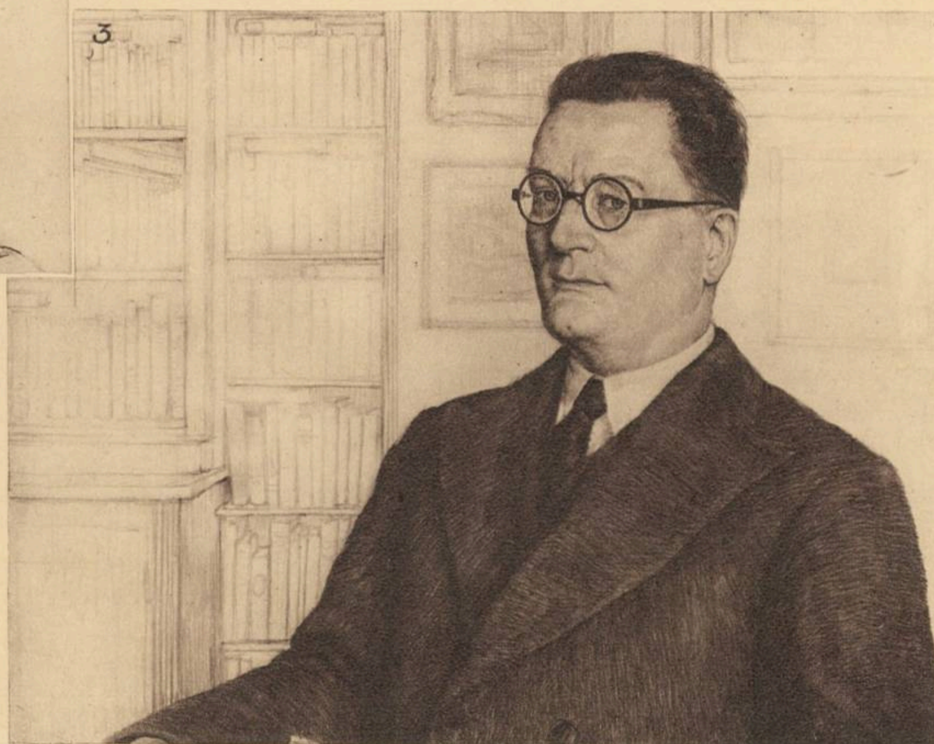
Care nu fu însă surprinderea d-lui Tonitza când, aproape un an după revelaţia dela Salonul Oficial, află că Paula Adina Moscu este aproape un copil şi n'a făcut nicăiri şi cu nimeni studii speciale... Cercetând mai de aproape desenele dintr'o mapă mai bogată a tinerei fete, pictorul a rămas cu credinţa că în copilul acela „sălăşluia cel mai mare talent de gravor din câte i-au fost dat neamului nostru”.

De-atunci, talentul d-nei Paula-Moscu-Melinte a evoluat şi azi se găseşte în plin apogeu. După două expoziţii, pleacă la Paris cu ajutorul profesorului Iorga, căruia atâtea talente şi valori tinere îi datoresc cariera şi posibilitatea lor de realizare.

In 1930, se prezintă la bursă la şcoala de „Beaux-Arts” din Paris, eşind a doua pentru 16 locuri, din trei sute de candidaţi. Concursul se prepară de obiceiu de către candidaţi în şcoli speciale, căci au un program destul de greu.

Expune la Salon la Paris, căpătând în 1931 menţiune, apoi la a doua expoziţie premiul Conté, iar la a treia expoziţie medalie pentru gravură. Era tocmai desenul „Vestea pe drum de seară”, care i-a şi fost cumpărat de muzeul zis „Musée des Ecoles Etrangères”.

Dăm aci câteva aprecieri ale presei franceze: Journal des Arts. *Salon 1932: „Deux dessins parfaits d'Adine Moscou”.* L'Echo. *1 Mai, 1933: „Adeline Moscou* évolue de M. Ingres à elle même”. *In* Journal des Arts *acelaş an: „Les portraits qu'a signé M-lle Moscou apparaissent finis avec un décision et une fermeté d'exécution qui en font des oeuvres de grand art.” Iar* Daily Mail *scrie despre expoziţia sa, portrete şi peisagii româneşti, salle Pleyel 252, Faubourg St. Honoré: „M-lle Adina Moscou se manifestă ca o artistă de un talent plin de făgăduinţe”.*

1 Adina-Paula Moscu: Portret

2 Adina-Paula Moscu: Portret

3 Adina-Paula Moscu: Portretul d-lui H. T.

4 Adina-Paula Moscu: La vedere

N'ar fi nevoe de aceste mărturii despre valoarea acestei artiste, a cărei operă e consacrată chiar în pretenţioasa opinie publică dela noi, foarte severă pentru talentele reale. Totuşi se pare că am avea chiar o datorie faţă de pictorii Tonitza şi Tache Soroceanu să facem dovada că nu s'au înşelat nici asupra calităţii artistei pe care au descoperit-o şi au incurajat-o dela primele sale incercări, nici asupra seriozităţii cu care a căutat să-şi cultive darul hărăzit de puterile divine.

A rămas „o sfântă a artei”, desemnând „cu aceeaşi încordată luare aminte, cu aceeaşi sinceritate, cu aceeaşi dezinteresată simpatie pentru lucrul şi omul pe care-l priveşte”, caşi atunci când, copilă fiind încă, s'a prezentat cu primele sale incercări.

Arta este însăşi esenţa fiinţei sale; desemnează, pictează, gravează cu aceeaşi naturaleţă cu care trăeşte, respiră şi se mişcă. Nu se turbură nici de criticile năbădăioase ale presei noastre atât de capricioase, nici de laudele neîndemânatece şi exagerate.

Expoziţia din urmă a fost prima sa expoziţie de pictură în uleiu, la care a trecut din dragoste de peisagiu. In adevăr, după cum s'a exprimat distinsul artist de fin gust Catargi, „peisagiul ei înfruntă vremea”.

O senzaţie unică de tăcere stăpâneşte aceste peisagii ale celei mai delicioase regiuni din ţara noastră. Fără nimic senzaţional, fără pitoresc şi spectaculos, ele străpung sufletul cu caracterul lor de realitate aproape miraculoasă, producând în acelaş peisagiu pânza neclintită şi densă a luminii din acea clipă, în aşa fel încât ne dă nota unică a veşniciei şi a tăcerii, în strâmtul colţ închis în rama tabloului.

Profesorul G. Oprescu, vorbind de ea ca pictoriţă, spune că are „cel mai precis ochiu ce se poate închipui”. Această exactitate, — zice d. Oprescu, nu este obţinută de Adina Moscu prin răbdare şi migală, ci printr'un procedeu liber. Iar d. Tache Soroceanu, într'o causerie la radio, caracterizează astfel pictura acestei mari artiste: „cuminte, curată şi emoţionantă ca un cântec, dus după frumuseţile naturii până la evlavie. Nici o abatere pe căi neglijente. Un respect profund pentru adevărul ascuns în cel mai mic amănunt anatomic al figurii omeneşti, până în cea mai mică cută a hainelor, o desăvârşită conştiinţă a meşteşugului, ca la vechii maeştri, alcătuind o personalitate de durabilă desfăşurare picturală”.

Sunt aci omagiile unor oameni de competinţă şi meşteşug, nu vorbele zădarnice ale unor apologişti nepricepuţi şi naivi.

IZ. SADOVEANU

Adevĕrul literar si artistic

Adina-Paula Moscu: Portretul d-nei N. S.

Anul XVIII, Seria III-a, No. 866 | 11 Iulie 1937 | 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar
şi ... tic

867
BIBLIOTECA ... „ASOCIAT... SIBIIU

Autor necunoscut: Aneta Nicolae St. Ipătescu, revoluţionară dela 1848 (ulei, ca. 1825)

Livaditi : Constantin Mavrocordat (miniatură fildeș)

Autor necunoscut : Iordache Filipescu (miniatură carte)

Autor necunoscut : Teodor Nic. Balș, caimacanul Moldovei

Muzeul Alexandru Saint-Georges al Fundațiilor Culturale Regale

Înființat de Alexandru A. G. Saint-Georges și pus la dispoziția publicului la Bârlad în 1909—1915 și la Târgoviște în 1915—1916, unde a avut cinstea să fie vizitat de Familia Regală.

Distrus de trupele de ocupație inamică în toamna anului 1916.

Refăcut după război.

Donat Fundațiilor Culturale Regale în 1932, în amintirea împlinirii a 30 ani de când Majestatea Sa Regele Carol II, a fost înscris în promoția 33 a școalei Fiilor de Militari Iași, din care promoție a făcut parte și Alexandru Saint-Georges.

Muzeul Saint-Georges este instalat provizoriu în palatul Fundației pentru Literatură și Artă Regele Carol II, din Bulevardul Lascar Catargiu 39 și posedă și un număr mic de obiecte in localul dela Grădina Botanică. Actualmente se lucrează la catalogarea acestor colecțiuni care au avut cinstea să fie vizitate de Majestatea Sa Regele.

Muzeul Saint-Georges are un caracter special, documentar. El este o instituție unde cercetătorii vor putea găsi material în legătură cu oameni sau evenimente importante depe teritoriul României Mari, din trecut și până în zilele noastre.

Muzeul adună portrete, busturi, miniaturi, fotografii, peceți, arhive, costume, uniforme, decorații, arme, instrumente, etc., relativ la diferitele categorii de oameni care s'au manifestat într'un mod mai deosebit pe teritoriul României Mari, indiferent de origine și religie ca:

Familia actuală domnitoare, familiile care au domnit în trecut peste diferitele noastre provincii, boerime, militari, oameni politici, oameni de știință, scriitori, muzică și teatru, artele plastice, culte, educația tineretului cu sporturile, bănci, industrie, comerț, filatelia, numismatica, gliptica, măsuri și greutăți, etc.

Muzeul posedă o bogată arhivă de mai multe zeci de mii de documente dintre anii 1400—1937 și o bibliotecă foarte importantă conținând lucrări tipărite în România, precum și streine, relative la România, și o secție de rarități bibliofile începând din secolul XV.

Secția artistică este unică prin felul ei de organizare și conține o mare cantitate de autoportrete ale artiștilor vechi și moderni, lucrări din diferite epoci prin care se vede modul cum aceștia au evoluat, apoi, biografia artiștilor, cataloage dela expoziții, critica artistică, fotografii cu reproduceri după lucrările, desenele și schițele artiștilor, corespondențe, brevete și medalii obținute în școală, etc.

Relativ la scriitori, Muzeul posedă o colecțiune extrem de importantă, având scrieri, în mare parte cu autograful autorului, manuscrise, corespondență, fotografii, etc.

Cabinetul numismatic este compus din mai multe mii de piese: Monete, bani de hârtie, falsificări, jetoane, medalii, decorații românești, precum și monetele care au circulat pe teritoriul României Mari, din timpurile cele mai vechi, până în ziua de azi.

Secția bisericească cuprinde o mare colecție de cult, ca: icoane, cruci, candele, odăjdii, cărți sfinte, portrete, fotografii de fețe bisericești, suluri sfinte, etc.

Fischer : Marie de Herz, bunica scriitorului A. de Herz (1837)

Autor necunoscut : Eufrosina A. Calimachi (miniatură pe fildeș, ca. 1825)

Autor necunoscut : Elisa Lupu Th. Balș (miniatură pe carte, ca. 1860)

Duminică 18 Iulie 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 867

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în ţară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Trei sute de ani ai lui Descartes

Descartes n'a aparţinut nici unuia din grupurile care-l revendică azi. El n'a fost nici al Universităţii, nici al Bisericii, nici al Statului și n'a făcut parte din nici o sectă și din nici un partid, adică din nici unul din sistemele care doresc o ortodoxie, un sistem de afirmări sau negări, care pot fi rezumate într'un manual și apoi impuse, uneori chiar cu forţa, tuturor locuitorilor dintr'o ţară.

Ceiace a căutat el să propovăduiască a fost recunoașterea și supunerea minţii la fapte, nu revolta împotriva lor, apoi economia în vorbe, și gesturi inutile. Ceiace a căutat Descartes a fost „nu știinţa, erudiţia, ci arta de a trăi", „nu cunoașterea, ci metoda de a cunoaște", adică „cea mai bună cale de a reacţiona la fapte".

Nu există deci un sistem Descartes, ci numai o disciplină care se poate aplica la fapte sau „ipoteze" care să se impună numai prin desfășurarea metodei. Hotărît, Descartes rămâne numai în domeniul experienţei. Dela început admite fără discuţie, capacitatea omului de a cunoaște, de a lumina realitatea faptelor, de a avea bun simţ. Bine înţeles, dacă această capacitate este comună tuturor oamenilor, ea nu este și egală, la acelaș nivel, pentru toţi; deci și randamentul nu este acelaș. Din această cauză, trebue „o metodă" pentru a controla și verifica dacă puterea spiritului de a cunoaște a fost sau nu bine utilizată. Studiul limbilor și al matematicilor este acel care se apropie, în principiu, mai mult de munca meșteșugarului care poate fi luată drept model. Ele cer, ca și meșteșugul, exerciţiu și progresiunea dela simplu la dificil, deși formarea spiritului are aci un caracter mai general, căci există în oarecare măsură o technică comună tuturor științelor, adică o aceiași metodă, o aceiași disciplină aplicabilă tuturor, o formare a spiritului adaptabilă tuturor.

Dintre știinţe, însă numai știinţa numerelor s'a putut feri de erori, prin însăși simplicitatea relativă a obiectului lor.

Deci în aceste știinţe se poate observa mersul cugetării în cercetarea adevărului, mers care este și rămâne acelaşi ori care ar fi câmpul realităţii în care se aplică.

In adevăr „a cerceta" înseamnă a *enunţa* clar *problemele* și *a le căuta soluţiile.*

Prin enunţarea problemelor, încercăm a determina cu exactitate ceiace căutăm. Cu sagacitatea spiritului, plecând dela elementele date imediat evidente, cunoscute, descoperim elementele necunoscute, adică relaţiunile existente între ele, și care ne vor da soluţia problemei puse. Calea ce trebuie urmată nu poate fi dată decât de analiza atentă a procedeelor matematice. Descartes a căutat să se iniţieze atunci singur în metodele știinţelor exacte.

Din procedeele algebrice se desprindea clar pentru el că trecerea dela cunoscut la necunoscut nu se poate face decât dacă există relaţii invariabile între cantităţi, care se învederează mai ales în seria numerelor, în care fiecare termen este egal cu următorul, plus o unitate. Deci putem imediat să o restabilim, dacă termenii au fost omiși sau să restabilim ordinea când

DESCARTES

aceasta a fost turburată. Artificiul algebric consistă în *a distinge termenii de raporturile care-i leagă,* desemnând termenii prin litere și raporturile prin semne care indică natura operaţiilor ce sunt de efectuat. In al doilea loc, algebriștii înseamnă cu litere și datele cunoscute și pe cele necunoscute. Iar după ce restabilesc ordinea seriei, dispunând și cunoscutele și necunoscutele într'o serie crescândă sau descrescândă, după lege regulată, procedează la calculele necunoscutelor, obţinând egalitatea între două părţi ale seriei, dintre care una cuprinde toate necunoscutele. Aceasta ar fi technica destul de simplă. Ceiace constitue dificultatea însă este de a descoperi care este „întorsătura" pe unde putem ataca problema, căci printre toate datele cunoscute numai una poate să ne dea „primul termen" al seriei pe care o avem de constituit. Pentru a o găsi trebue adesea de încercat mai multă vreme. Apoi chiar trecerea dela aceasta la celelalte cu care e în legătură cere multe încercări.

Aceste încercări nu pot izbuti decât dacă înlăturăm cauzele obișnuite ale erorilor: graba în alegerea termenului iniţial, ales în acest caz la întâmplare, ideia preconceputǎ cu care intrăm la lucru, apoi chiar faptul că se poate intra în lucrarea problemelor pe mai multe căi. De aci se vede că această cercetare a problemelor are în ea ceva viu și mlădios, care nu se poate confunda cu nici un preţ cu rigiditatea silogismului. Trecerea dela un termen la altul nu se face ca la silogism dela cunoscut la necunoscut, dela particular la general. Dimpotrivă, pare că spiritul ar face un salt de la unul la altul, încercând a ordona seria când într'un fel, când în altul până ce nimerește pe cel mai bun și mai satisfăcător pentru inteligenţă.

Aceasta înseamă până în momentul când putem insera necunoscuta într'o serie de termeni cunoscuţi și ordonaţi, fixând valoarea ei prin această situare.

Din cercetările noastre, din metoda noastră de a face aceste cercetări se naște o concepţie filosofică, dar nu un sistem general, — zice Descartes, — ci în fragmente independente, atât cât ne trebue pentru a înţelege condiţiile necesare pentru izbândă în lupta pentru existenţă. Viaţa își ia sarcina de a ne propune la fiece pas obiecte pentru reflexiunea noastră, iar acestea sunt mai ales asupra felului nostru de a ne comporta în viaţa de toate zilele. Inţelepciunea practică pare a fi rezultatul real al metodei.

Descrierea sumară a naturii și a omului sunt întreprinse de Descartes în cele două tratate, „Du Monde" și „de l'Homme" numai cu scopul de a răspunde la unele chestiuni grele puse de savanţi. Din acestea nu publică însă decât „Dioptrique", „Météores", mai târziu „Méditations", ca „probe" ale rezultatelor ce se pot căpăta prin metodă. In „Principes de la Philosophie" el ia în considerare repede o parte din chestiunile clasice cu care se ocupă Scholastica, alegând temele cele mai greu de tratat, tot în scopul de a proba excelenţa „metodei". Afirmările pe care le face se acordă în parte cu tradiţia, cu indicaţiile celor „vechi". Dar fiecare din noi avem feluri deosebite de a privi datele problemelor, pe lângă tradiţie și experienţe care ne îngădue de a intra în mai multe feluri în contact cu realul. A simţi, a imagina, a înţelege prin spiritul pur, a simţi durere, a dori, a voi sunt date reale prin care ni se fac cunoscute atât stările exterioare cât și cele interioare. Cunoștinţa aceasta imediată este „intuiţia", „viziunea". Fiecare din aceste intuiţii ne pune în faţa unei date, a unui fapt, ele însăși reprezintând în noi prezenţa aceleiași puteri mintale care e spiritul.

După Descartes, afirmările intuiţiilor sunt „sigure". Unele din aceste intuiţii sunt simple, cel puţin relativ, în sensul că nu conţin în ele ingrediente disparate. De pildă „întinderea", spaţiul e perceput în acelaș timp de simţuri, de imaginaţie și de spiritul pur. El comportă o serie de mișcări și figuri și are atâtea proprietăţi, încât geometrii nu le-au putut descoperi pe toate deși lucrează de veacuri. El este totuși simplu în felul său. De asemenea e simplă și perceperea perfect determinată și clară a durerii, dar sub altă formă.

In această impresie de durere niciodată nu vom putea izola prin analiză unele elemente și nici spiritul nu le va percepe distinct, așa cum percepe lungimea, lărgimea și adâncimea spaţiului.

Unele „intuiţii", cum e cea de Dumnezeu sau Spirit, nu pot fi percepute de simţuri, nici proectate în spaţiu. Dar așa numitele „intuiţii intelectuale" ne sunt tot atât de reale ca și cele percepute prin simţuri. Sunt apoi unele cunoştinţe imposibil de a fi reductibile unele în altele pentru că cel puţin în starea actuală a cunoștinţelor, ele sunt diferite unele de altele. De pildă, nu vom putea să ne reprezentăm prin simţuri imaginile unor lucruri care sunt pur spirituale, ca Dumnezeu, spirit, după cum nu ne vom putea niciodată face o imagine „pur intelectuală" despre durere, dorinţă sau chiar despre mișcare și întindere.

Fapte sigure, evidente pe care trebue să ne mărginim a le constata, chiar dacă nu le putem explica.

Altfel se prezintă lucrurile dacă înţelegem spiritul lui Descartes. Introducerea ipotezei „spiritelor animale" în legătura dintre corp și suflete de către filosof, nu explică nimic. Dar practic, ea prezintă o imagine schematică simplificată, care servește a ordona impresiile, a găsi prin ajutorul ei „intrarea" în mijlocul datelor sensibile și a ne servi de ele.

Astfel, știinţa ne arată un „Univers sensibil simplificat", pentru a se acorda cu senzaţiunile noastre. Dar pe de altă parte acest Univers nu este decât un „simbol" al unei lumi mult mai complexe în care nu putem pătrunde

(Continuare în pag. 2-a)

Jose Maria de Heredia

Samuraiul

— era un om cu două săbii —

Plimbând ușor un deget pe struna ce vibra,
Prin trestia de bambus ce sue inelată,
Ea a văzut pe plaja strălucitoare, lată,
Venind învingătorul ce inima-i visa.

E dânsul, poartă săbii, cu teci de mucava.
O cingătoare roșe, cu ciucuri, modelată,
Ii tae-armura sumbră, purtând pe omoplată
Blazonul său de Hizen sau de Tokungava.

Acest frumos războinic învestmântat în zale,
Sub greaua-i carapace de bronz cu plăci ovale,
Iţi pare un gigantic și negru crustaceu.

Trecând el a văzut-o. Surâde pe sub mască,
Și cum se duce 'n soare, îi scapără mereu
Antenele de aur ce-i tremură pe cască.

ION PAVELESCU

prin facultățile noastre mărginite. Este aceiași metodă pe care o întrebuințează și știința actuală de altfel. Descartes a negat cauzele finale, deși credea în realitatea unui plan divin. Acest plan noi nu-l putem cunoaște, după cum nu putem avea nici pretenția de a înțelege pe Dumnezeu. Intuiția spiritului asupra existenței, a tot puterniciei și a tot perfecțiunii lui Dumnezeu este clară și netăgăduită. Dar nu putem ști niciun amănunt din acțiunea divină și nici cum întrebuințează Dumnezeu libertatea sa de a creia.

Omul, ca orice mecanism, ascultă de o finalitate. Greșala e a căuta această finalitate în materia formelor. Ea nu există decât acolo unde intervine cugetarea. Afirmările acestea au surprins pe teologi și pe scholastici, care credeau a descoperi la fiece pas virtuți ascunse.

Descartes cu toate acestea nu este nici un răzvrătit, nici un necredincios. Din potrivă, el primește și religia și ordinea politică și socială așa cum sunt date. Știm prin mărturiile unora și a altora că a avut crize religioase, iar din scrisorile către Elizabeth Chamet aflăm că vorbea despre dragoste ca un teolog mistic.

Filosofia vastă și complexă a Cartezianismului se dezvoltă deci pe marginea metodei, din hotărîrea filosofului de a da oamenilor putința de a se servi cât mai bine de facultățile lor. Această filosofie e tot atât de departe de Scolastică cași de unele interpretări superficiale și false ale scrierilor carteziane datorită urmașilor. Revenirea la cartezianism, în zilele noastre, înseamnă revenirea la cugetarea unui om care gândește sănătos și înțelept.

Teoriile și ipotezele sale științifice s'au perimat. Dar spiritul cartezian rămâne viu și veșnic, păstrând multe din atitudinile lui Platon sau Epicur. Inteligența pentru el nu este o facultate izolată, ci o constatare asupra realului, spre a scoate date ce vor servi activității umane sub formă de calcul și simțire. De aceia ea nu se poate căpăta nici din cărți, nici prin învățare, căci este viața însăși, în veșnică mișcare spre o nouă desăvârșire. Viața nu e niciodată definitivă, ci se află în veșnică preînoire.

Comemorându-l pe Descartes ne dăm seama cât de viu și actual a rămas după trei sute de ani.

IZABELA SADOVEANU

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări

CELEB... ROMAN CRIMINAL
de zguduitoare
conflicte sufletești
Colecția
„Romanele Captivante"
15 LEI — La chioșcari și librari.

Actualități Științifice

Vindecarea cancerului

A stârnit o deosebită vâlvă știrea — apărută de curând în presa mondială — după care savantul endocrinolog italian, profesorul dr. Sabino Lambo, ar fi reușit să descopere un mijloc de tratare eficace a cancerului.

In declarațiile făcute ziarului „Giornale d'Italia", D-rul Lambo afirmă că — în urma unor îndelungate cercetări și experiențe — a ajuns la concluzia că întotdeauna cancerul e pricinuit de un dezechilibru în funcțiunile glandelor cu secrețiune internă.

Medicul italian a studiat în mod aprofundat leziunile precanceroase, care declanșează mai târziu groaznica boală. Micile ulcerațiuni, inflamații, vegetații, manifestate încă din tinerețe, și neglijate în general, prezintă — după părerea sa — o însemnătate fundamentală în provocarea cancerului.

Intr'adevăr — susține doctorul Lambo — aceste leziuni trebuesc considerate ca prima formă a unei dezarmonii endocrine și deci combătute prin grefarea unor glande cu secrețiune internă, împrumutate dela maimuță. Dece tocmai dela maimuță? Pentru că acest animal „fabrică" hormoni mai buni chiar decât acei ai omului.

Odată ivit dezechilibrul funcțiunilor endocrine, se produce o îngrămădire de reziduuri și toxine interne, care, nefiind neutralizate prin mecanizmul normal al hormonilor fiziologici, se desvoltă într'un punct, de minimă rezistență.

Acest punct coincide deobiceiu cu locul unei eroziuni — oricât de ușoare — și devine sediul unei înmulțiri anarhice și monstruoase a celulelor. Or, acesta este însuș simptomul caracteristic al cancerului.

In leziunea precanceroasă se formează astfel un obstacol pentru pătrunderea hormonilor, până când, în cele din urmă, curentul secrețiunilor devine cu desăvârșire izolat.

Rezultă de aci că în afecțiunile cancerului avem posibilitatea să stabilim un diagnostic încă din prima fază, examinând echilibrul funcțiunilor endocrine. Cea mai ușoară dezarmonie constitue în acest caz un semnal de alarmă.

Astfel pusă problema, cancerul ne apare ca o boală a glandelor cu secrețiune internă, boală ce trebue tratată cu mijloace adecvate. Vom renunța deci la intervențiunile chirurgicale și aplicațiunile de raze, procedee folosite în mod curent pentru extirparea sau distrugerea țesuturilor bolnave.

„Trecutul trebue înmormântat" — afirmă hotărît doctorul Sabino Lambo. „Ne vom orienta de-acum înainte într'o direcție cu totul nouă: aceea a injecțiunilor cu ser din sânge de maimuță și a grefelor de glande extrase dela aceste animale".

Și ca un corolar firesc, se impune și nevoia de a cultiva maimuțele antropomorfe, al căror sânge, extrem de bogat în hormoni binefăcători, e destinat să ne refacă echilibrul endocrin zdruncinat.

In practică, problema nu prezintă nicio dificultate, întrucât dispunem de pe acum de mijloace de a grefa cu succes principalele glande cu secrețiune internă, la orice vârstă a pacientului.

D-rul Lambo susține că nu numai cancerul, ci și multe alte boale ca tuberculoza, leucemia, afecțiunile mintale și nervoase, etc., vor putea fi tratate în curând prin aceeaș metodă.

Păsări fosforescente

In împrejurimile localității Topeka din Cansas (Statele-Unite), un vânător a avut prilejul să facă o interesantă descoperire. El a observat, în repetate rânduri în întuneric, mai multe pete mari fosforoscente, care își schimbau mereu locul, pentru a dispare după câtva timp cu desăvârșire.

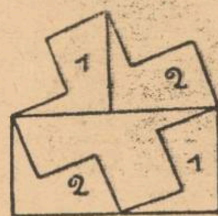
La început, crezu că are aface cu o simplă iluzie optică. Pentru a se convinge, se hotărî să tragă cu pușca asupra acestor ținte care se deplasau în spațiu. Rezultatul a fost că împușcăturile provocau imediata dispariție a petelor fosforescente. Urmărindu-le mai de-aproape, vânătorul a descoperit că fenomenul era datorit unor păsări din specia cocorilor.

Aceste păsări posedă în regiunea pieptului centre de lumină fosforescentă, pe care după voie le pot descoperi sau acoperi cu penele lor.

După toate probabilitățile, asemenea pete de lumină le slujesc ca să atragă peștii și alte animale mici, cu care se hrănesc.

Concursul nostru de perspicacitate

Soluțiunile problemelor

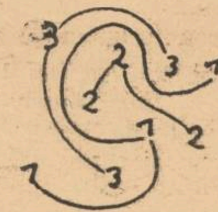
1) Problema crucei

Divizinnea se face conform desenului alăturat

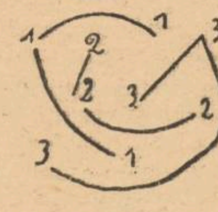
2) Problema mingei

Se toarnă apă în tub până când mingea se ridică la suprafață

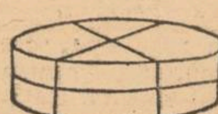
3) Problema peștilor

Cele două soluții sunt indicate în schițele alăturate

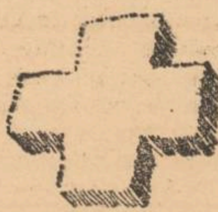
4) Problema rezervorului

Prima conductă debitează 11 metri cubi pe minut, iar a doua 7 metri cubi pe minut

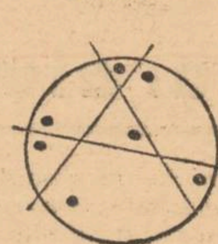
5) Problema tortei

Se împarte prin trei tăieturi conform desenului alăturat.

6) Problema răzorului

Cea mai simplă soluție o avem în desenul alăturat

7) Problema gardurilor

Despărțirea se face conform schiței alăturate

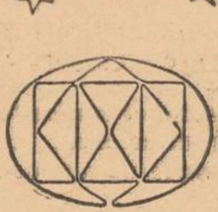
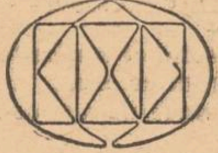
8) Problema trunchiului

16 minute, întrucât, pentru a obține 5 segmente, avem nevoe numai de 4 tăeturi.

9) Problema stelei

Conform schiței alăturate

10) Problema covorului

Conform schiței alăturate

„Oameni-Radio"?

A stârnit o deosebită vâlvă în rândurile marelui public ca și în cercurile oamenilor de știință, o recentă întâmplare petrecută în orașul cehoslovac, Moravska-Ostrava.

Doi tineri lucrători mecanici din această localitate au făcut dovada că posedă anumite însușiri extraordinare în felul de a se comporta față de undele hertziene. Intr'adevăr, din experiențele repetate în prezența unei numeroase asistențe, — în care figurau și numeroși specialiști și oameni de știință —, rezultă că trupul celor doi lucrători funcționează în felul unui receptor sensibil și selectiv de radio. Un circuit format din aceste două medium-uri umane și un obicinuit difuzor de T. F. F. e suficient pentru a capta din văzduh diverse emisiuni, care sunt redate puternic și clar în haut-parleur. Muzica și vorbele astfel reproduse corespund întocmai programelor posturilor de radio respective. Această funcțiune anormală de radiofon uman, inexplicabilă pentru moment, e obținută de cei doi tineri printr'o prealabilă gimnastică respiratorie. Incordându-și progresiv mușchii, ei ajung — după cât se pare — să-și încarce organismul cu electricitate.

De altfel, existența unui câmp electric în preajma corpurilor operatorilor a fost pusă în evidență prin mijloace științifice incontestabile.

Cu toate precauțiunile luate pentru controlul și înlăturarea unor eventuale mistificări, trebue să mărturisim că nu putem crede într'o „minune" ca aceea descrisă mai sus. Este exclus ca organismul nostru să poată nu numai recepționa, ci chiar selecționa o anumită emisiune din multitudinea celor existente în eter. Pentru moment însă enigma persistă.

ING. I. S.

Revista săptămânală „Reporter" își continuă apariția cu regularitate și aducând un material din ce în ce mai viu și mai interesant.

Din cuprinsul ultimului număr semnalăm: Din jurnalul unui scriitor *(Ion Călugăru)*, Spania lui Castelao *(A. G. Grama)*, Ambasadorul Titulescu *(Ștefan Tita)*, Liga drepturilor omului trebue să reînvie *(N. D. Cocea)*, Lupta avocaților democrați în barouri continuă *(Romulus Georoceanu, I. N. Vlădescu, Al. Iorgulescu, etc.)*, *și alte articole și reportagii semnate de Șt. Voicu, Virgil Ștefănescu, Ilie Zaharia, Mihail Sebastian, etc., etc.*

Autobiografie

(urmare din numărul trecut)

....Poarta pe care plec la larg e poarta îngustă a vieţii curente. Mult prea timpuriu, nepregătită, lupt pentru a mă putea pune abia în cursul ei aparent. Visul, gândul, s'au dosit în grabă la loc bine ascuns, printr'un gest instinctiv de prezervare.

Nu opun cotidianului nici un conflict, aşa de mult am sentimentul incompatibilităţii. In jurul meu nimeni nu mă *bănuieşte*, iar eu sunt absorbită de sforţarea de a mă conforma. Nu abdic nimic deoarece nu am precugetat niciodată. Sunt eu — inalterabil — care trec prin timp.

Scrisori lungi către prietene apropiate, sunt singura frondă; scrisori în care impresii şi gânduri trec într'un vălmăşag de cataractă. Conţinutul lor, atunci chiar recitit, ar fi părut surprinzător pasivităţii mele... Nici un regret, — dar mereu grija pasionată de a nu confrunta una cu alta cele două vieţi. Mă cred încă exclusiv necesară cotidianului, am credinţa violentă că Arta e exclusivă... Ce aşi regreta? Nu am renunţat la nimic. Aştept însă... aştept mereu ceva şi timpul la care... nu ştiu ce... Aştept numai cu pasiune.

Concurs al cauzelor pentru ceeace trebuie să fie. Prietenele dela un timp au început a mă mustra că îmi cheltuiesc pentru ele în scrisori avuţia. Una din ele mai ales mă impresoară: Să scriu!

Existenţa unei lumi literare contimporane îmi este încă străină. Locuiesc departe, citesc la întâmplare, despersonalizat. Dar una din prietene trăeşte în chiar lumea aceia literară şi mă familarizează cu realitatea ei... Mă îndeamnă totodată neobosit să scriu. Neobosit şi obositor, deoarece deodată cu conştiinta trezeşte şi conflictul... Un ziar francez vine în casă. A murit *Petre Liciu!* Il preţuiam din rândul spectatorilor — aceiaşi spectatoare sensibilă, acelaşi disc de înregistrare — numai fără de glas şi de ecouri.... A murit Petre Liciu! Putea fi prilejul unei scrisori. E însă minutul de coincidenţă a unui traumatism; s'a surpat ceva din zidul în care statornic loveau prietenele.

„Sur la mort de Pierre Liciu". Un articolaş trimis din oraşul de provincie ziarului *La Politique*, subt pseudonim. Apărut. Uimire a primei slove tipărite... Alte articolaşe, frânturi de impresii, — şi ele regulat apărute... Progresul până la un foileton dramatic asupra operei lui H. Bataille. Naivă bucurie. Autorul mulţumeşte. Apoi un articol care *nu apare*. Subversiv pesemne, în deplină inocenţă. Incetez a mai trimite.

Prietena mea a devenit ameninţătoare, vrea să ia iniţiative; de nu mă hotărăsc va publica scrisorile. Ştiu că scrisorile sunt domeniu exclusiv şi că exercită numai o coerciţie afectuoasă asupră-mi. Iată însă ceva mai instigator: prietena mea scrie ea însăşi şi am citit cu bucurie scrisul ei într'o mare revistă... Să scriu! Dar îmi trebuie o convingere: semnele vocaţiunii copilăreşti, temele şcolare, articolele de ziar, nu-mi înseamnă nimic. Vreau să aflu *acum* şi prin mine însămi. Candoare şi Temeritate... şi iarăşi „ceeace are a se îndeplini". Sunt scoasă din coşul de redacţie al *Vieţii Româneşti*. Aşa dar:
—Anch'io son pittore! —

Dar ce am trimis? — Decum luasem hotărîrea, totul pălise, totul se topise: impresii, gânduri, spontană revărsare din scrisori — dispărute. Vacuum perfect. Strălucea interiorul pustiu ca un parchet lunecos. *Vroiam* şi totodată era *altceva*. Două convingeri înfipte adânc.

Ce lopătare anevoioasă, ce încordare şi rupere de fibre... Unde erau acum facilitatea şi risipa? Erau... altceva.

....Şi într'o zi — căci am aşteptat atât şi nu mă grăbesc — iată cuvinte smulse unul cu unul din baere adânci, cu alt sens, cu alt sunet, ale unei alte vorbiri încă niciodată încumetată... Cuvinte ce se sileau să prindă pe pânza unei lumini de o secundă trecerea fugară a unei imagini „Viziune" primul fragment publicat în Viaţa Românească — necuprins (ingratitudine) în volumul meu prim... Problema iscăliturii! — Ofrandă tatălui meu — voi iscăli cu nume propriu. Rezolvată şi

H. PAPADAT-BENGESCU

mereu deschisă, problema numelui şi a pseudonimului! De al meu nu mă vreau desprinde,... îmi caut permanent un nume... al meu...

Am acum autorizarea Revistei de a trimite oricând — orice aşi scrie. Această încredere, această lărgime, sunt ceeace trebuieşte elanului meu proaspăt pentru a-i da curaj, totodată ceea ce-mi poate da rezistenţă către antagonisme acum precise ale vieţii curente.

Eu trimit mereu numai ceeace este extras din acel anume isvor, dar simultan acopăr caiete nesfârşite cu tot ce-mi trece prin minte într'o înşiruire deşirată, isbucnire a unei pasiuni indiguite, manevră febrilă a mâinii de a urmări gândul, nepremeditată dar cu consecinţa salutară a exerciţiului. Deunăzi abia, din sertare nemaiîncăpătoare, am ars multe din acele caiete. Deschise ici-colo la vre-o pagină, am întâlnit incoherenţa unui mozaic cusut cu ochi închişi pe o pânză fără de capăt. E geneza şi ambianţa volumului *Ape Adânci*. Publicarea cărţii întâmpină aceeaşi prielnicie decizivă. Cel mai mic obstacol la acel timp ar putea aduce renunţare tragică.

Tot atunci se rupe încă un alt dig — revărsare paralelă — ...iată Versuri...

Acum ştiu şi cred. Crezul meu e însoţit de un ison armonios, de un freamăt cald dinafară. Sunt scrisorile numeroase pe care cu spontaneitate mi le trimit de pretutindeni necunoscuţi. Am fraţi şi surori: iată că am desluşit unuia durerea sa, am împlinit visul celuilalt, am dat înţelesuri nebănuite... O siluetă ce a trecut prin scrisul meu e chiar a logodnicii sale — deşi desigur nu am putut-o cunoaşte — dar logodnica nu înţelege aşa cum ar trebui... şi iată un minut — numai unul, — logodnica acolo în scrisoare trădată... „Ce frumoşi sunt oamenii pe care nu-i cunoaştem!"

Ştiu acum şi cred — iar în lupta de care va fi nevoie, voi avea încăpăţinarea unui crez. Antagonismele în adevăr sunt înarmate puternic şi agresive. Mi-ar trebui pentru a le învinge, o avântare absurdă, cotropitoare. Le înving.

In incinta acelui „tot ce concură" vocaţiunea mea şi-a aşezat voinţa neclintită. Scriu şi public. Mă caut neobosit pe mine pentru a descoperi în mine lumea şi îmi caut drumul, caut ceeace mă poate lămuri din tumultul glasurilor suprapuse.

La răspântie am întâlnit totdeauna ceeace trebuia să hotărască. Autoritatea nu se explică, se constată şi tot aşa puterile ei de suggestie. E privilegiul şi sunt miracolele sale.

Aparţin acum unei grupări literare. Aduc acolo consimţimântul meu selectat şi munca mea în mers pe un drum instinctiv al determinării. Sunt membră fondatoare a *Sburătorului* în al cărui cadru literar mă însumez definitiv.

Acei care nu cunosc gustul izolării, nu cunosc nici preţul unei ambianţe, nevoia unui svon prielnic în jur, animator, asemeni acelor ritmice bătăi din palme şi exclamări ce însoţesc elanul crescând al dănţuitorului. In atmosferă, în afirmaţie simt beţia crescândă a dănţuitorului — dansul sfârşit mă aşez domol pe locul meu cu sfiala de a nu fi putut dărui mai mult, cu stimulentul unei nobile obligaţii... Până la ce măsură neîngăduită ar putea duce prielnicia deslănţuită la măsurile ei extreme. In forul tău fapta artistică pare a atinge uneori culmea dincolo de care idei şi simţiri s'ar disolva în flacăra esenţelor. Dar în faptă, în scrisul tău, cauţi şi găseşti un echilibru.

. . . .

....Scriu şi public. Scriu cu pasiune în firul devenirii. Dar iarăşi aşi vrea să *aflu*. Artistului îi trebuie — medalie dublă — fremătare şi linişte. Linişte care să nu-l întoarne dela ascultarea permanentă a freamătului; conştiinţă de sine — necesară pentru a nu fi oprit în drum de întrebările conştiinţii. Şi iată aflu. Mă înscriu în valoarea decizivă a unei opinii critice. Mă pot deacum inclina bucuroasă subt miruirea oricărei dăruiri şi pot sta răbdătoare subt orice apăsare. Fizionomia mea literară e configurată. Imi pot reconstitui neisprăvit enigma.

. . . .

. . . .

„Aşa a venit" — va zice cu convingere orice scriitor supus aceleeaşi legi — a inspiraţiei — despre fenomenul creaţiei. Intr'adevăr, într'o zi, la un ceas, *ceva* se va ridica în el gata înarmat.

Polenul depe toată întinderea, purtat de toate vânturile a căzut într'o brazdă — aceia. Iată planta. Acum eşti pentru ea climatul şi eşti grădinarul... sau copil pe care îl vei ţine viu şi îl vei creşte după puterile tale. Născut în trudă — căci un sdruncin, o rupere, a însoţit miracolul. Crescut cu oboseli: grijă de a desgrădina de aderenţe fruptul fără a atinge nimic din substanţa esenţială, nici o cruţare pentru a-i salva respiraţia, pentru a păstra cel mai infim dintre semnele autenticului; tensiune a energiilor, spaimă a răspunsurilor... Fapta literară va trebui neapărat să intre în domeniul esteticului dar pe orişicare riscuri nu va trebui să piardă nimic din adevăr. Aci e pasiunea şi aci e truda... Dacă o asperitate va însoţi o asprime a faptului, dacă sincopa unui cuvânt va păstra în ea o dezarmonie între sufletul şi actul unui vis, vor fi sincronisme, necesităţi — nu precepte. Acolo unde obiectul va îngădui podoabe sau unde le va cere, vei fi fericit să împodobeşti căci ai pe deget mătasa şi mărgeaua şi esteticul e o ademenire — căreia însă nu-i vei ceda dinadins — căci îţi vei răpi ceva mai profund care merită sacrificiul.

Pentru această *pasiune* voi fi înţeleasă şi răsplătită. Chiar în blam uneori, voi întâlni mărturia suggestiei care a operat.

. . . .

....Legea inspiraţiei, acel „a veni" ia uneori forme cu totul ciudate: Iată o serie de impresii accentuate, avute cândva în legătură cu fapte precise şi care cer stăruitor să se exprime. Se urcă în mine subt nenumărate forme şi se retrag. Nu le silesc, nu le împiedic, nu însemn nimic din ele atâta timp cât sunt fluctuante... şi într'o zi când le cred risipite, aud un glas străin în ureche, un glas de moşneag bătrân şi graiul lui ţărănesc sfătos. Mă aplec să ascult; îmi trebuie o sforţare pentru a nu pierde nimic; când nu mai disting bine mă resemnez — n'aşi putea reconstitui. Iluzie auditivă absolută şi care revine prin coincidenţă pe acelaşi loc unde am auzit întâi. Scriu subt dictare iluzorie: *„Pe cine a iubit Alisia"*. Din toate formele, ruralul ar fi trebuit să fie cea mai absurdă pentru acel subiect, şi iată că prin vre-o transpunere s'a dovedit cea mai caracterizată. Limbagiul rural nu-mi era uzual, tocmai de aceea va fi fost mai pregnant întipărit pe vre-o peliculă a memoriei... Iluzia însă absolută a unei prezenţe exterioare e un fenomen de excepţie. Inferioritate a explicaţiilor:
— Am auzit glasuri.

. . . .

....La o Vie în deal. Repaos, lenevie.. dar într'o dimineaţă mă scol pronunţând distinct câte-va cuvinte, aşa cum te deştepţi cu vre-un refren pe buze. Sunt însă cuvinte necunoscute şi fără noimă. Stăruiesc în jurul gurii ca un zumzet de albină... Mă apăr, le isgonesc... se reîntorc plictisitor... Mă necăjesc şi le spun în gând ceeace ştiu mai rău de ocară (nu e mult)... Stăruiesc acum duios şi trist... Anevoie de găsit acolo, iau un creion şi însemn fraza melopeei. Din ea se înşiră alte fraze... Persecuţia încetează. — „O Pasăre a sburat prin fereastra odăii unde a murit Flamina!" — (fragment).

. . . .

....O Vară! Aceia anume între ale climatelor... O vară peste grădini, peste pământ, dincolo de ele... Suverană, copleşitoare. Subt ea toropiţi oameni, gânduri... Abia spre seară o suflare de înviorare... în fiecare seară spun *Verei* lenos şi desfătat cuvinte lâncezi... Au un ritm pe care poate nu-l vor mai avea asemeni... Târziu în aceeaşi seară, însemn pe foi desprinse, pe foi ce pot sbura, versetul succint al acelui rit văratec... Sunt: — *Scrisorile către Don Juan*. Cândva trimise Redacţiei, ca le retrimite prin tipar în larg... Au sosit, deoarece am primit fremătător şi numeros de pretutindeni răspuns...

. . . .

....O Revistă medicală vine în casă. Uneori o răsfoiesc. Un doctor oarecare iscăleşte acolo un articol de injurie violentă pentru Femee — principial. N'ar avea nici o importanţă sau ar putea avea. Dar aci, lipsa de ţinută ştiinţifică, lipsa de ţinută de orice fel şi o anume stupiditate epileptică pot revolta... Şi mă revolt neobicinuit, disproporţionat, peste diguri... Trimit mintal răspunsuri fulminante, discut pe un ton peste orice diapazon. ... Imi sdrobesc nervii şi muşchii... Am obosit. Pe divanul mic nu adorm dar aromesc... cu vis... pe care-l controlez însămi — somn! — Ce oraş e Acela?.. Ce casă necunoscută?... O femee şi un bărbat necunoscuţi, dar pe care-i văd clar, par a avea între ei pricini mari, grave... Mă deştept, am prezenţa lor încă vie, pecând revolta deadineaorea

(Continuare în pag. 6-a)

s'a mai liniştit... cu isbucniri intermitente.

Curând după aceia scriu dintr'o suflare drama *Povârnişul.* Coincide cu revolta, coincide cu Visul, dar caut zadarnic legătura. Uneori par a prinde un fir subţire care scapă... la intervale îl mai apuc uneori... dispare. Aşa dar scriu Teatru. Una din formele ce mi-au fost totdeauna dragi. La lucru, teatrul e dintre toate, genul care mă desfată mai mult. Pot spune — cu şi fără de glumă, că sunt spectatorul care se amuză mai mult la piesele sale. Truda are aci — prin exterioritatea dialogului — o compensaţie. La lucru... căci la reprezintare — această fericire — cea mai palpabilă din cele literare — stau înfiptă crud în cangea acelui „trac" pe care îl duc la măsuri maximale. Am totuşi dela reprezintarea *Bătrânului* amintirea mulţumitoare a unei săli aplecată într'o aceeaşi mişcare de atenţie.

Nereprezintat, *Povârnişul* îmi dă după mulţi ani, satisfacţia de a fi scris parcă din ajun — nu datează, durează. Dar firul acela subtil de legătură nu-l mai pot prinde...

. . . .

Aşa dar voi scrie *roman.* Da voi scrie! Toate energiile se concentrează asupra acestui punct necunoscut, căci n'am premeditat nimic şi nu caut nimic. Aştept starea de fapt şi va veni. In aşteptare mă întreb cu multă curiozitate şi nu fără maliţie de mine, cam ce roman voi scrie.

De toate preocupările latente am făcut iarăşi *tabula rasa;* mai ştiu că nu voi scrie niciuna din întâmplările omeneşti ce-mi sunt cunoscute; nu voi reproduce nici nu voi reconstrui — deşi aşi putea-o cumva face — ceeace mă împacă cu controlul de mine. Sunt liniştită şi aştept. Tensiunea, temperatura sunt ale fenomenului, dar nu bănuiesc încă ce are a veni. Iată întreagă, dela înstărirea ei pe pământ românesc familia Hallipa, cu traiul, cu păsul, cu devenirile ei, intrată în conştiinţa mea caşi fapte aevea. „Fecioarele despletite" — întâiul meu roman...

Viaţa e peste tot aceeaşi şi felurită. Nu se face ruptura aceea drastică ce cunosc după fiecare volum. O parte din personagii stau încă cu mine; s'au strămutat la oraş şi acolo se contopesc în conglomeratul urban... *Concertul Bach.*

Materialul stă gata; am toate îndemnurile mari cum şi imbolduri mai mărunte. In *Fecioare* trecea din fugă un Lică oarecare, chipeş băiat, schiţă vioaie... Aşa dar Lică!... Mai departe de un fluierat şi de o biciuşcă ce aşi mai şti despre el?...

In *Concertul de Bach,* Lică şi-a afirmat putinţele printre alţii... Incidente stimulatorii care declanşează: — *D-rul* Walter — un nume asvârlit odată în Concertul Bach. D-rul Walter? Cine e acela?... un nume! Dar subt un nume trebuie să fie un om. E un om — şi încă unul care mi-a dat de lucru. — *„Drumurile care nu se văd"* — roman în curs de editare la *Naţionala.*

....Am aflat ce înseamnă pentru mine roman: ceva aspru, grav, fără cruţare, caşi viaţa cea de dincolo de faţade. Muncă aridă în materialul cel mai dens al adevărului. Aşa dar în laboratoriu, fenomenul creeaţiei —după putere. O singură dată copia exactă până la minuţie, datele precise până la manie. In Cartea mea de Răsboiu *Balaurul,* dacă îmi scapă numele unui rănit nu mai pot scrie până când nu-l aflu... Dacă nu-mi amintesc sala anume din spital a vre-unui episod, aştept până îmi aduc aminte că era cea dela etaj la stânga. Aci — fie el cât de modest — nu valorează decât documentul... Atmosfera, are aceeaşi exactitate. Lirismul deacolo nu e al unei infirmiere, e temperatura locului şi oamenilor. E aceea „ieşire din fire" a fiecăruia şi a tutulor...

. . . .

Starea de Graţie! Am scris nevoit la început în sgomotul cotidianului. Am dobândit un exerciţiu tot mai perfecţionat de a mă abstrage. Am scris pe genunchi, pe un colţ de masă, în tren, oriunde şi în acelaşi timp căpătând deprinderi. Nici acum nu mă pot închipui în faţa unui birou mare. Mi s'ar părea o precugetare asupra libertăţii mele... Aşa dar starea de graţie e o stare de fapt pe care o chem sau o refuz după voie şi nevoie — totdeauna gata a mă cuprinde, a creşte, a-şi îndesi aburul ebriant... fără ţigară, fără cafea, fără cocktail... căci fumul, beţia spumoasă sau cea narcotică, toate aceste stări le cunosc fără nici un stimulent exterior, numai din filtrarea esenţelor interioare... Mai am pentru a mă ajuta la lucru numeroşi colaboratori, zeloşi, prea zeloşi chiar, care mă înconjură pentru a mă izola mai bine cu obiectul preocupării mele:— Un discurs (cel puţin) în chestia arzătoare la ordinea deatunci a zilei — dela tribună fireşte şi oportun aplaudat. O petiţie înflăcărată în favoarea — de pildă a culanţei paşapoartelor — aspiraţie de artist spre lărgimea orizonturilor. Un ecou de ziar îmi impune să făuresc o pledoarie în chestia Federalizării Europei... Inchin un imn de admiraţie celei mai recente fapte oratorice a Domnului Titulescu. Sunt apoi dialoguri amicale importante deşi imaginare... Răspund spontan la scrisori — răspunsuri ce vor întârzia adesea. Un sketch simpatic mă amuză — aşa de simpatic că l-aş trece pe hârtie dacă... Un Vers! Asta nu. Altădată când vom avea răgazul. Versurile sunt prea alintate... Din bucuria unei cărţi, un articol elogios — pe care confratele nu-l va cunoaşte niciodată....

Acel *tot* ridică mercurul diviziune cu diviziune. Subiectul meu încălzit, adăpostit de acele diversiuni, creşte, se întăreşte ca un jurământ regesc.

...Dar vreau să trec pe hârtie... Ii pun pe toţi la uşă — nu fără ceva cârtire a lor şi a mea... petreceam laolaltă aşa de bine... lucram aşa de frumos!.... şi acum va fi scrisul... cu mâna care doare (nu pot scrie mai mult de patru, cinci ore pe zi)... Mâna, care rămâne în urma dictării mintale şi trebue să te întorci mereu din drum.... Când lucrarea purtată doi trei ani în tine, după lungi transformări şi-a gravat însuşi textul pe plastilina gândirii, începe abia mâna, munca ei de transformări succesive pe hârtie, în urmărirea formei — ce acolo în minte se desăvârşise. Deaceia (adică din lene manuală) nu am trecut pe hârtie decât o parte din ceeace aveam *gata.* Aştept putinţa de a stereotipa gândul pentru a fi un scriitor foarte fecund şi a tipări însăşi versiunea — straşnică — dela cinci ore dimineaţa.

...Cele astfel înlăturate se răsbună revenind întregi la intervale să-şi ceară drepturile.... Le argumentez ce pot... Le sperii cu Editura de pildă... Căci în ce priveşte manuscrisele postume... Cu postumul am desbaterile mele contradictorii; nu-i acord decât ceeace îi aparţine de drept — deci nimic din ce ar fi putut aparţine vieţii... Am cu postumul uneori şi socoteli sentimentale. Confundându-mă cu el — o secundă provizorie — împodobită cu văluri lirice, îmi zic — cu aceea inefabilă emoţie de sine: — am fost o bună camaradă — brevă oraţiune.

E drept că am trăit departe şi deoparte; ştiu totuşi că în vâltoare aşi fi rămas aceaşi bună camaradă. Nu cunosc competiţia. Mi-ar fi cu neputinţă să-mi închipuesc că ceeace e al meu poate fi al altuia şi nici că ceeace e al altuia mi-ar putea aparţine.

Spre orice carte mă duc cu bucurie apriorică; când îmi dă mult îi dau înapoi cu entuziasm — dar nu se poate să nu-mi dea cât de puţin şi atunci merg deadreptul la acel puţin şi mi-l amplific...

Mai sunt fireşte cărţile şi oamenii, care nu există.

Am camarazi am şi prietenii... Tentaculele afinităţilor mi le-a selectat tăcut şi expresiv prin deosebire — ca tot ce îmi este bun — numai prin deosebire... Sunt acele prietenii pe care mi le-aşi fi dorit şi pe care nu le-aşi schimba niciodată cu altele...

....Crezul meu are acum minunata sclavie a libertăţii depline. Trăiesc cu lucrul meu numeros şi cu propunerile lui ilimitate, cărora le voi oferi treptat puterile mele limitate. Sunt *eu* prin timp... Iată că imagina mea interioară mi-a şters cu totul pe cea exterioară — precizia aparenţei mele — dacă cumva ne dăm seama vreodată de dânsa. Ea există totuşi şi am căpătat deunăzi o impresionantă fişă de identitate: expediam la un oficiu postal nemaifrecuentat un plic recomandat. Dela o masă din fund se scoală un oficiant şi ia din mâna colegului plicul pentru a cerceta pe verso numele expeditorului. Ciudată procedare. Se scuză însă: — a vroit numai să se convingă... Mă recunoscuse după descrierea ce-i făcuse un prieten al său scriitor... el însuşi scrie... aşa dar în adevăr sunt...

O staţie puternică de emisiune, o bună staţie receptivă... iată proiecţia mea exactă!... Eu care totdeauna am trăit cu convingerea unei existenţe mai ample decât concretul!....

...Mi s'a întâmplat să mă recunosc eu însămi în două schiţe condeiate de artişti ai scrisului: una din mers în care mi-am regăsit cadenţa mişcării proprii, cealaltă statică — în efigia ieratică, cu braţe adunate liniştit peste pasiunea interioară, trasă din câteva linii adâncite a iconarului, m'am privit recules...

...Am răspuns chemării autobiografice cu simţirea cuvioasă a cuminicăturii, desgolire şi sfială de sine, — ...când m'am scufundat în apele din mine, din împletitura lor deasă am ridicat la suprafaţă numai semnul celor zece degete... iar după spovedanie am simţit că timpul o secundă mi s'a oprit în loc.

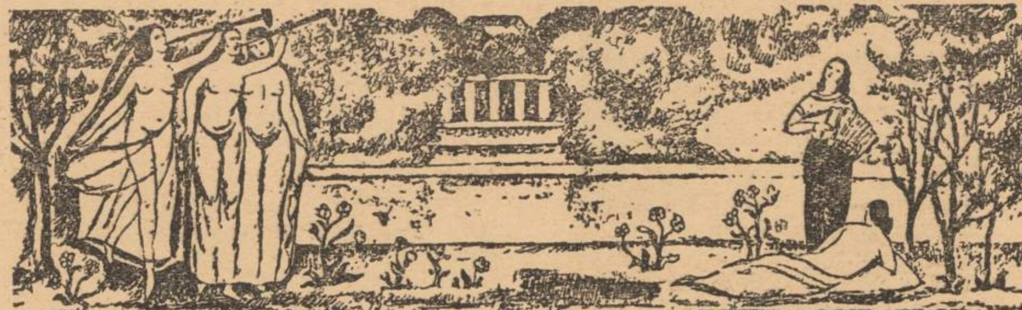
. . . .

Temps! organe sensible... ovule
illimité
Pulsation chaotique qui amorce
l'instant

. . . .
. . . .

...Sur l'infini de ta voie libre
Temps!... Cette seconde posée en
suspens en équilibre...
— dintr'un poet necunoscut.

H. PAPADAT-BENGESCU

O amintire despre Topîrceanu

Eram prin cursul superior de liceu. Intr'o zi, ni se vesteşte o şezătoare literară, care avea să aibă loc în singura sală de spectacole mai acătării din târg.

Şi ce fel de şezătoare!

Dela Iaşi veneau scriitorii Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Topîrceanu, ca să ne citească câte ceva din scrierile lor, în scopul strângerii unor fonduri pentru a se ridica la Iaşi statuia lui Eminescu.

Câţi dintre noi văzuseră un scriitor în carne şi oase? Puţini. Aceştia, lăudându-se mereu cu acest privilegiu, nu făceau decât să ne aţâţe curiozitatea. Cei mai mulţi însă, aveam câte o imagină personală despre fiecare scriitor, influenţaţi de lecturi, de chipurile de prin reviste şi ajutaţi de imaginaţia noastră.

Afară de aceasta, bănuiam că şezătoarea care ni se anunţase nu prea avea să se asemuiască cu cele la care mai luaserăm parte, sau cu ora specială de limba română, când fiecare din noi, măcar odată pe an, devenea un adevărat critic literar.

Şi nu ne-am înşelat.

In seara atât de aşteptată, eram numai ochi şi urechi.

Statura şi calmul lui Sadoveanu ne-au dominat, iar Ionel Teodoreanu, a cărui înfăţişare a corespuns întocmai închipuirilor noastre, ne-a citit fragmente din „Madeleni". După cele din urmă cuvinte ale lui Teodoreanu, a apărut de undeva şi Topîrceanu, modest, cu atitudinea stingheră. Astăzi cred că sfiala caşi vocea slabă cu care a început să ne citească, erau rezultatul simţământului că nu va fi înţeles, aşa cum ar fi dorit. Din fundul sălii, nu auzeam tocmai bine, iar din ceia ce auzeam, nu înţelegeam totul. Simţeam însă că este ceva minunat. Versurile sale în intonaţia pe care numai autorul lor putea să le-o dea, produceau un efect unic.

Din sală, cineva a întrerupt.

La moment, caşi cum şi-ar fi continuat cititul, doar ridicând ochii de pe carte, Topîrceanu i-a răspuns:

Pe acel care 'ntrerupe,
Aş dori să-l fac atent,
Că aici suntem la teatru
Şi nu în parlament.

După ce auditorii şi-au potolit entuziasmul în aplauze şi fel de fel de exclamări, Topîrceanu a continuat să citească, în atitudinea de mai înainte.

Topîrceanu

A doua zi la şcoală, şi în tot târgul, aceste patru versuri circulau din gură în gură, iar cei care îşi arogau celebritatea de a fi provocatorii lor nu erau prea puţini.

Mai târziu, l-am recunoscut pe străzile Iaşului, care l-a plâns împreună cu micuţul lui prieten de astă-toamnă, greerul:

Cri, cri, cri,
Primăvară ai venit,
Dar eu îs tot necăjit!

CONSTANTIN RUSU

Procesele lui Titu Maiorescu

Procesul al doilea şi al treilea

Al doilea proces

Duşmanii lui Maiorescu, în fruntea cărora se afla profesorul Nicolae Ionescu nu s'au mulţumit cu primul proces intentat împotriva lui Maiorescu, ci au căutat prilejul să recurgă la o nouă înscenare.

Urzirea celui de al doilea proces îşi are origina în împrejurările următoare:

In toamna anului 1869 Maiorescu observă că a început să-l părăsească auzul urechii din stânga. Spre a se convinge merse la doctorul Flaischlein, care după ce l-a consultat cu amănuntul, l-a sfătuit prieteneşte să plece la Berlin pentru ca să consulte pe specialistul *Lucae,* de teamă ca nu cumva răul să treacă şi la urechea dreaptă.

Surzenia ar fi fost o catastrofă pentru Maiorescu, care fără avere, îşi câştiga existenţa din profesorat şi advocatură, carieră pe care şi-o începuse încă din timpul primei suspendări.

Sub impresia sfatului medical şi de teama surzeniei complecte ce simţea că-l urmăreşte din zi în zi tot mai mult, se hotărăşte să-şi ceară concediu pentru căutarea sănătăţii.

Inarmat cu certificatul medical, care arăta că suferă de *„Memicramie"* se adresă rectorului universităţii, care nu era altul decât *Ştefan Micle,* soţul Veronicăi Micle, muza poetului Mihail Eminescu.

Maiorescu arătă rectorului că e suferind, că are nevoe de un concediu şi că la înapoerea din străinătate îşi ia obligaţia să dubleze numărul prelegerilor, pentru ca în felul acesta învăţământul să nu sufere.

Concediul i-a fost acordat, dar între timp, până să plece, fiindcă era şi advocat, a trebuit să se prezinte în faţa instanţelor judecătoreşti spre a susţine un proces pe care-l angajase de mai înainte.

Procesul a fost câştigat şi cu onorariul ce l-a primit şi cu ce mai avea strâns a putut pleca liniştit la Berlin, către jumătatea lunei Decembrie 1869. Aici consultă medici specialişti ca: Lucae, Bardeleben şi Kremnitz şi se supuse unui tratament sever ce ţinu până către începutul lui Ianuarie 1870, când se reîntoarse în ţară cu constatarea sigură că şi-a pierdut auzul urechii stângi.

In timpul lipsei sale din ţară, duşmanii s'au pus pe lucru, şi i-au deschis un al doilea proces, aducându-i învinuiri înaintea Ministrului Instrucţiunii de pe atunci, — *George Mârzescu,* cel care iscălise alături de Maiorescu, la 7 Septembrie 1864, suspendarea şi darea în judecată a lui Nicolae Ionescu.

Acum însă Mârzescu, fiind duşman înfocat al *Junimiştilor,* cum primi reclamaţia ceru îndată la parchetul de Iaşi constatarea zilelor în care pledase Maiorescu, suspendă pe cel pârît şi-l trimise înaintea juriului de judecată format din profesorii Universităţii din Bucureşti.

Maiorescu cum află de această nouă înscenare, trimise un memoriu preşedintelui de judecată în care arăta cum s'au desfăşurat lucrurile, înaintând totodată prescripţiunile şi dietele medicale.

Juriul nu ţinu seama de acestea şi sub preşidenţia lui G. Costaforu, rectorul Universităţii bucureştene, hotărăşte că suferinţa lui Maiorescu n'a fost reală, deoarece a putut pleda şi că deci el *„a surprins buna credinţă"* a autorităţilor superioare şi în felul acesta a compromis *„demnitatea caracterului profesoral"*, ajungând la concluzia că din această pricină Maiorescu trebue să fie destituit din învăţământ.

Actul de acuzare al Consiliului Permanent, de pe lângă Ministerul Instrucţiunii este redactat de Aaron Florian şi semnat de Marcovici şi Zalomit.

(Datele relative la acest proces le-am luat din:

Titu Maiorescu de Soveja, pag. 74.

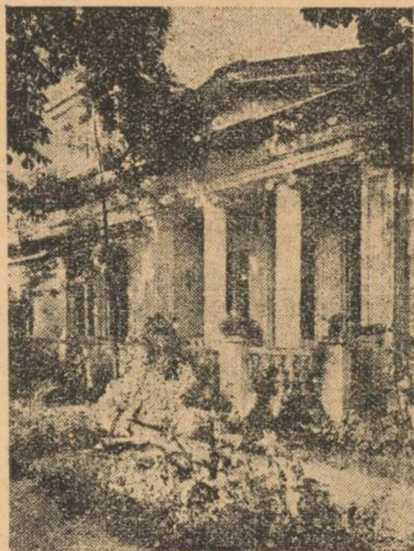
In arhiva ministerului instrucţiunii, de atunci nu exista nici un dosar relativ la această chestiune.

Probabil că hotărârea aceasta să se fi părut prea monstruoasă chiar judecătorilor şi de aceia vor fi căutat să nu lase nici o urmă despre felul cum s'a procedat. Se mai poate ca la acest proces să se fi încheiat o simplă hotărâre ce se va fi pierdut.

Am căutat să-l menţionez pentru că face parte din şirul cronologic al proceselor lui Maiorescu).

Hotărârea procesului s'a pronunţat la 24 Martie 1870; ca termen de apel se îngăduia 10 zile. Până să se ajungă la judecata apelului însă, Ministerul, din care făcea parte Mârzescu, cade de la putere şi în locul lui este chemat un guvern sub preşidenţia lui *Manolache Costache Epureanu.*

Din noul guvern făceau parte şi ju-

Terasa spre grădină a casei Maiorescu
(fotografiile reproduse sunt luate din vol. „Insemnări zilnice", publicat de d. Rădulescu-Pogoneanu)

nimiştii, deci prietenii şi partizanii lui Maiorescu.

Mai mult, pe lista junimiştilor figura şi numele lui Maiorescu la instrucţia publică.

Din păcate însă îl urmărea învinuirea procesului, pomenit mai sus, şi de aceia n'a făcut parte din guvern.

Totuşi ad-interim la instrucţiune era *Petre Carp,* prietenul lui Maiorescu. Carp se opuse şi refuză aprobarea sentinţei şi invită telegrafic pe Maiorescu să-şi reia cursurile.

Un lucru curios însă: Petre Carp,— din ce motive nu se poate şti, — n'a luat nicio măsură pentru anularea procesului.

Deşi Maiorescu stărue şi-l roagă pe Petre Carp, căruia îi înaintează şi un model de *„Decizie ministerială"* ca să anuleze procesul, Carp nu reacţionează, probabil fiindcă era numai ad-interim şi se temea de opoziţia lui Nicolae Ionescu, orator şi opozant înfocat.

Incât putem spune că acest proces nu s'a rezolvat aşa cum ar fi trebuit, ci s'a pierdut în evenimente şi a rămas uitat.

Procesul al treilea

Dar paharul amărăciunilor nu s'a terminat încă. Maiorescu mai are de îndurat din partea duşmanilor.

Guvernul Epureanu fiind la putere şi junimiştii tovarăşi la guvernare, Maiorescu îşi pune candidatura şi este ales ca majoritar, la Piteşti şi Mehedinţi.

Acelaş Costaforu care-l judecase şi-l condamnase în 1870, acum îl felicită telegrafic pentru succes. Ce schimbare!

TELEGRAMA

„Domnului Maiorescu, profesor Iaşi.

Vă felicit de a Domniei-Voastre îndoită alegere la Mehedinţi şi Argeş. ss Costaforu. Ministrul justiţiei".

S'ar părea că soarta a început a-i surâde şi că acum va putea participa efectiv la desbaterile parlamentare spre a-şi spune de la Tribuna parlamentului, părerea în chestiunile mari ale ţării, mai ales în chestiunile învăţământului, căruia i se dedicase trup şi suflet.

Din nefericire pentru Maiorescu, odată cu el pătrunse ca opozant şi Nicolae Ionescu, temutul orator.

Generalul Chr. Tell, ministrul instrucţiunii, pentru ca să oprească pe Nicolae Ionescu de a intra în parlament şi deci ca să scape de opoziţia îndârjită a acestuia, chiar din toamna anului 1871 dă o *Decizie Ministerială* prin care opreşte pe deputaţii profesori de a-şi părăsi catedrele neîngăduind sub nici un motiv, concediu.

Parlamentarii profesori, între care se afla şi Maiorescu, deşi majoritar, erau puşi în dilema de a alege între catedră şi mandatul de deputat.

Concediul nu se aproba, lipsa nemotivată timp de 30 de zile de la Catedră, atrăgea legal punerea în disponibilitate.

Maiorescu ca şi Nicolae Ionescu, n'au voit însă să renunţe la drepturile constituţionale, de aceia amândoi se prezintă în parlament. Ministrul Chr. Tell înţelege să aplice „Decizia" şi printr'o simplă încheere ministerială îi pune pe amândoi în disponibilitate.

Actele acestui proces sunt interesante şi de aceia le vom face cunoscut mai departe.

Titu Maiorescu, omul legii şi al drepturilor înaintează Ministerului Instrucţiunii, chiar de la începutul anului şcolar o petiţie de concediu, prin care îşi arată drepturile constituţionale de a participa la desbaterile parlamentare, fiind deputat. Işi cere concediu legal de la catedră şi îşi recomandă suplinitorul, aşa cum cerea simţul legal şi al dreptăţii.

Suplinitorul era ales în persoana lui Alexandru Xenopol, doctor în filosofie şi legi, dela Universitatea, din Berlin.

Petiţia lui Maiorescu, trimisă din Iaşi la 27 Septembrie 1871, ajunge la Ministerul Instrucţiunii la 2 Octombrie 1871, când Ministrul Instrucţiunii, generalul Christian Tell, o îndreaptă către Consiliul Permanent al Instrucţiunii.

1871 Octomvrie 2.
La Consiliu
(ss) Chr. Tell.

Ministerul Cultelor
Registratura Generală
No. 14929

Intrat la Octombrie 2, 1871.

Domnule Ministru,

In urma covocării Adunării Legislative pentru zioa de 17 Octomvrie a. c. şi a invitării ce Guvernul întreg, prin urmare şi D-voastră, face tuturor deputaţilor, prin urmare şi mie, de a veni la Cameră, sunt silit, precum ştiţi de a întrerupe, în timpul sesiunii, prelegerile mele dela Universitatea Iaşi.

Pentru a nu suferi învăţământul, am onoare a vă propune de suplinitor, până la întoarcerea mea, pe d. Alexandru Xenopol, Dr. în filosofie şi în legi, dela Universitatea Berlin, autorul mai multor scrieri importante, publicate în timpul din urmă, şi pe care D-voastră le cunoaşteţi fără îndoială.

Dacă totuşi, acest june erudit nu ar afla destulă încredere pe lângă D-voastră, vă rog să binevoiţi a numi pe cine veţi crede de cuviinţă pentru suplinirea cursului în chestie şi a manda pe numele lui salarul alocat profesorului de filosofie în tot timpul absenţei mele.

Primiţi, Domnule Ministru, încredinţarea prea osebitei mele consideraţiuni.

Iaşi 27 Sept. 1871.

T. Maiorescu
deputat şi profesor,

D-sale
D-lui Ministru de Culte şi Instrucţiune Publică.

Consiliul Permanent al Instrucţiunii se 'ntruneşte şi găseşte cu cale să dea avizul de mai jos:

Nr. 2202 din 5 Octombrie 1871.

Consiliul Permaninte

AVISU

Se va răspunde d-lui Titu Liviu Maiorescu, profesorul de filosofie dela Facultatea de Litere din Iassy:

1) Că Domnia sa să-şi ceară concediu în regulă şi prin intermediul Rectorului Universităţii conform ordinului circular Nr. 2950 şi

2) că spre a i se putea acorda concediu, trebue a-şi lăsa suplinitor pe unul dintre profesorii Facultăţii de Litere iar nu persoane străine corpului didactic.

(ss) Aron Florian. (ss) I. Zalomit.
(ss) A. Mareş. (ss) D. Petrescu.

6 Oct.

Având în vedere circulara Nr. 3183, nu i se aprobă cererea.

(ss) Chr. Tell.

Această circulară suna astfel:

Circulara ministerului instrucţiunii publice şi al cultelor către d-nii rectori ai universităţilor, către toţi d-nii directori şi directoare de şcoale secundare şi către toţi d-nii institutori şi institutoare superioare a şcoalelor urbane-primare din ţară.

Domnilor,

Pe cât sunt de gelos de a defende drepturile fiecăruia din membrii corpului didactic şi a lucra din toate puterile a înălţa prestigiul şi autoritatea sa morală, pe atât mă simt dator de a chema pe toţi la îndeplinirea strictă şi riguroasă a datoriilor lor.

Reamintindu-vă, domnilor, stricta observare a dispoziţiunilor cuprinse în ultima mea circulară cu Nr. 2077, publicată în Monitorul Oficial Nr. 64, dispoziţiuni a căror aplicare cu severitate o cer cu tot dinadinsul de la D-voastră, viu astădată a vă atrage cu deosebire aenţiunea asupra unui fact care denotă în aceia cari-l săvârşesc o lipsă complectă de înţelegere a noţiunei datoriei şi pot zice chiar a bunei cuviinţe.

Sunt, domnilor, unii din membrii corpului didactic cari, cu o rară nepăsare îşi părăsesc postul ce le este încredinţat şi cred că este destul de a-şi da abia osteneala să adreseze la minister o cerere de congediu fără a mai aştepta să le vină încuviinţarea,

(Continuare în pag. 8-a).

considerând astfel ministerul instrucţiunii publice ca un simplu birou de înregistrare.

Inţelegeţi, domnilor, că-mi este imposibil de a tolera un singur moment asemenea procedări; înţelegeţi asemenea că d-voastră, împărtăşind împreună cu mine responsabilitatea celor ce se săvârşesc în sfera instrucţiunii de către aceia asupra cărora legea (art. 100, 187, 229 şi 295) vă dă drept de control şi supraveghere, sunteţi datori, întrucât vă priveşte, a lua toate măsurile de îndreptare ce vă dictează interesele instrucţiunii şi demnitatea corpului din care faceţi parte.

Vă invit dar a nu mai permite sub nici un motiv ca un învăţător din institutul în corpul căruia vă aflaţi să-şi părăsească postul fără un congediu în regulă, congediu ce urmează a să acorda prin intermediul D-voastră.

Cererile de congediu se vor adresa dar către minister şi nu va putea un membru din corpul învăţământului părăsi postul său decât după primirea încuviinţării acestui congediu de către minister.

Terminând, domnilor, vă invit a încunoştiinţa pe toţi colegii D-voastră că sunt cu tărie decis a îndeplini prescripţiunile art. 388 şi 389 relativ la frecuentarea regulată a claselor şi la penalităţile ce atrage după sine absenţele nemotivate, precum şi art. 390 care sună astfel:

„Lipsirea de la clasă în curs de o lună fără congediu şi fără scuză binecuvântată va face să se considere demisionar învăţătorul, etc.”

Primiţi, domnilor, asigurarea osebitei mele consideraţiuni.

Ministru CHR. TELL.

1871 Aprilie 20.

No. 2.950.

Monitorul Oficial Nr. 88-1871.

Vom continua.

MIH. POPESCU

POEZII POPORALE

Din jurul Năsăudului

Frunză verde bob năut,
De când mama m'a făcut,
In rele m'am petrecut.
Am dorit de multe ori
Să mă duc în câmp să mor,
Dar de jăle şi de dor
N'am putut de feliu să mor;
In câmpu cu florile,
M'ar fi plâns surorile;
In grădina cu tulpină,
M'ar fi plâns maica cea bună,
Şi de-a ei jăle şi plâns
Iar m'ar fi scos din pământ,
De jăle şi de'ntristare
M'ar fi scos din pământ iară.

●

Frunză verde de pe rât,
Tu bade aşa-'i gândit,
Că dacă nu me-i iubi,
In apă m'oiu asvârli,
Şi dacă tu mi-i lăsa,
In apă m'oi arunca;
Dar te-a ferit Dumnezeu
Să mă'nnec de dorul tău,
Şi te-a ferit Precesta
Să m'nnec de dumneata,
Că nu-i lumea cât o sâtă
Să le fiu la toţi urâtă;
Lumea asta-i mare, largă,
Oiu găsi cui să fiu dragă.

●

Mă dusei pe vale'n sus,
Mă 'ntâlnii c'un pui de urs.
Puiu a zis că m'a lua,
Mam'a zis că nu m'a da
Pân' s'a coace cânepa
Cea de vară şi de toamnă,
Să mă'mbrace ca pe-o doamnă,
Iar atuncea ea m'a da
Dup'un popă românesc
Să nu mai căpăluesc,
Dup'un popă de român
Ca să nu mai strâng la fân.

(Culese din Gazeta Transilvaniei pe 1893).

Carul cu foc

Iarna fusese uşoară în anul acela. Ogoarele au stat aproape fără zăpadă, iar soarele cel somnoros al lunii Martie le-a putut desgheţa cu multă uşurinţă.

Sămănăturile s'au terminat mai de timpuriu decât în alţi ani. Drumurile se zbiciră şi se făcură netede ca 'n palmă, dar, lucru foarte ciudat, nu mai treceau peste ele nesfârşitele convoae de cărăuşi. Rar se 'ntâmpla să meargă unii săteni cu căruţele, ori călări, dela un sat la altul, numai după nevoile lor.

Caravanele cele lungi ale „Chiovenilor” însă, acelea care cu roatele lor grele mergeau mult mai năpraznic decât cele mai iuţi poştalioane, parcă nici nu mai fură de când lumea, aşa intraseră în pământ. Iar din largurile zării, lipseau puternicele lor chiuituri şi văzduhul nu mai clocotea de chiotele prelungi:

— Hiiiiiii... hăiiiiiii!...

Tunetele harapnicelor amuţiseră pentru totdeauna.

Hangiii de pe marginea drumului către Galaţi tânjeau după vremurile când aceşti cărăuşi din generaţie în generaţie, numai într'o singură noapte de chef, scoteau butoiul gol din pivniţă.

Dar şi sătenii se mirau. Ei stăteau trişti în faţa tivdelor cu vin şi căutau deslegarea acestei nepătrunse taine.

— Să fi dat niscaiva lifte de tătari peste ei?...

— Aş! — zise altul. — Nu cred!... Or fi sămănăturile târzii şi n'or fi terminat oamenii lucrul câmpului!

Dar a trecut primăvara cu toate treburile ei, a venit vara cu soarele cel puternic, s'au aşternut ariile şi a trecut şi vremea lor, dar carele cele mari cu grâul învelit între scoarţe înalte şi curbate, deasupra cărora se mai aruncau încă trei saci de câte o chilă moldovenească unul, nu mai treceau.

— Măi!... Să nu fi dat vr'o molimă peste bieţii Chioveni?... Doamne fereşte!...

Veşti rele veniră din susul Moldovei. Unii hangii închiseră prăvăliile, alţii le mutară la alte drumuri.

Intr'o dimineaţă, unul aduse o veste care încremeni suflarea oamenilor: Stanca, hangiţa cea frumoasă, aceia care-avea în pivniţele ei mai mult de o sută de buţi de vin, s'a ridicat cu totul şi-a plecat în altă parte... Dumnezeu ştie unde i-a 'ndreptat paşii!...

Nimeni nu voia să creadă.

— Dar cum să lase ea aşa mândreţe de gospodărie?

In zilele următoare, oamenii se 'ncrezură că vestea era adevărată. Casele cele mari, zidite cu cărămidă, cu cerdac larg şi învelite cu şindrilă, erau pustii, cocoţate pe vârful movilei din dreapta drumului către Galaţi, acolo unde intrau în drumul poştelor drumeagurile ce veneau din Umbrăreşti şi celelalte sate despre Siret, precum şi drumul care venea din Cudalbi, sat mare de răzăşi răzleţiţi de drumuri, sat care se mândrea cu cele patru biserici ale lui.

Treceau cărăuşi de către Focşani, ori Bacău, dar nu se pomenea nici urmă despre Chiovenii, ori despre „carele lor strâmbe”.

In târziul toamnei, trecu spre Galaţi un negustor de către părţile Vasluiului, care opri, pentru odihnă, la hanul lui Zaharia Stănculea din târgul Mânăstirea Florii. Imprejurul lui se grămădiră oamenii, şi îl întrebară despre Chioveni.

— Feţii mei!... Să nu mai aşteptaţi pe oamenii ceia că nu veţi mai vedea vreodată Chioveni şi care strâmbe!... S'a întâmplat acolo în susul Moldovei nenorocire mare!... Nişte diavoli care au luat chip de nemţi, au aşternut un drum de piatră, au pus două rânduri de fiare cât nişte grinzi mai subţirele, şi-au adus până la Iaşi carul de foc al satanei!...

Oamenii se strânseră şi mai aproape de călător.

— Ei!...

— Nu mai pomeni, frate!

— Ferească Dumnezeu să vie şi pe la noi!

— Dar încă nu l-a trăsnit Cel de sus?

— Aş!... Da' parcă-i chip să-l prindă?!... Diavolul e ferecat în inima carului, răsuflă fum de pucioasă şi scântei, varsă pe nări aburi fierbinţi, geme cu greutate şi ofteazǎ de se aude dela o poştă şi fuge... fuge de nu-l ajunge nici fulgerul lui Dumnezeu!...

— Breeee!...

—Maaaare lucru şi aista!...

— Acu... să mai iasă şi păsări cu cioc de fier, şi ...s'a terminat şi cu lumea asta păcătoasă!...

Făcându-şi cruce şi 'ngrijoraţi peste măsură, oamenii se răspândiră pela căsuţele lor de lut. Dar icoana carului de foc îi urmări până şi'n aşternut. Nu mai avu nimeni chip să doarmă liniştit.

Oare cum va fi arătând această făcătură nemţească a satanei?

In primăvara care urmă, Vornicul târgului bătu toba şi chemă pe oameni la primărie.

— Măi oameni buni!... Stăpânirea vrea să aducă pe-aici „drumul de fier”! Vi se plăteşte bine ca să căraţi pietriş dela Siret, dela Vadul Roşca, şi losbe de stejar pe care le cioplesc nişte unguri în pădurea Drăgăneştilor!... Care se 'nvoieşte?...

Niciun glas nu se ridică din mulţime. Toate privirile erau ţintuite în pământ.

— Cum?... Nimeni?... Dar vă plătesc cu câte un galben de fiecare patru transporturi!...

In cele din urmă, izbucni revoltat unul din marii gospodari ai târgului:

— Să cărăm noi piatră pentru drumul satanei?... Să ne ferească Dumnezeu!

Gospodarul eşi la faţă, cu privirea fixă la Vornic, gata parcă să 'nfrunte cea mai năpraznică moarte de mucenic.

Atunci Vornicul îi slobozi, dar luă cu sine patru dorobanţi armaţi, merse prin târg şi ridică sătenii de trebuinţă. Aceştia se supuseră, dar parcă mergeau la spânzurătoare.

— Incotro, vere, cu dorobanţul în spinare?...

Omul răspundea trist, dând din umeri în semn că nu are ce face, şi spunea cu desnădejde:

— Blestemul lui Dumnezeu, măi vere!... Cad păcatele să car chiatră pentru calea dracului!

Prin Mai, răsăriseră prin partea locului vr'o 30 de nemţi. Ei înşiruiră nişte pari coloraţi, săpară două şanţuri paralele şi netezirǎ între ele un drum peste care aşternură pietrişul şi-l bătură cu tăvăluci grei de fier, apoi aşezară de-acurmezişul losbele de stejar, şi aşa merseră mai departe către rateşul din pădurea lui Conache.

Pe urma lor veni altă ceată de străini şi bătură două rânduri de grinzi de fer, apoi dispărură şi ei tot într'acolo.

Câteva zile la rând, oamenii priviră numai de departe drumul. Samson Bădilă, cel care 'n tinereţea lui fusese „Căpitan de poteraşi” în contra tâlharilor, şi care încă mai umbla cu brâul plin de pistoale înflorate, scoase un pistol de Smirna cu două ţevi din sârmă împletită, îl încărcă bine, ridică amândouă cocoaşele şi sprijini degetele pe ele. Apoi se apropie de linie, în vreme ce toată lumea se feri mai depărtişor, cu respiraţia oprită şi cu buzele larg deschise. Samson se aplecă asupra drumului şi pipăi una dintre şine cu vârful degetului arătător.

— Cum îi, Samsoane?

— Tare-a dracului, măi vere! — răspunse întrebatul, şi mai apăsă încă odată cu degetul peste şină.

După el se mai apropiară câţiva. Văzând că nu se petrece nimic rău, măsurară cu palmele şi palmacele, lăţimea şinelor şi a distanţei dintre ele.

— Taman câtu-i osia dela un car chiovean!

— Da... oare să poată merge carul pe-aicea?

— Aş!... Nu cred!

— De bună seamă!... Cum să meargă el roata pe o dunguliţă de fer?... Cade şi se duce 'n şanţ cu toţi dracii din el!

De-odată, un fluer drăcesc spintecă văzduhul. Un zgomot avan venea de către Tecuciu. Un singur strigăt domina Târgul:

— Carul cu foc!... Vine carul cu foc!

Intr'o clipă, toată suflarea fu la linie. Prăvăliile şi casele rămaseră pustii.

In curând se văzu că vine o matahală neagră care pufăia aburi şi scuipa în sus un fum negru, plin de scântei.

Oamenii îşi făcură cruce.

— Piei, Satană!

Dacă fu mai aproape, văzură că erau mai multe care, bine ferecate între ele.

— Oameni buni!... Feriţi mai depărtişor că se prăvale!...

Lumea se dete înapoi cu groază, însă Carul satanei se ţinu bine pe şine. El merse ca un fulger şi se opri mai depărtişor pentru ca să arunce jos alte fiare la fel cu acelea pe care mergea aşa de bine.

Oamenii alergară într'un suflet acolo, dar nu se apropiară. Un singur copil îndrăzni să se alăture de namila în inima căreia gemea satana. Un bătrân cu pletele albe se apropie de el şi-l trase înapoi de cămăşoi:

— Feri mai departe şi scuipă-ţi în sân, şi zi Tatăl Nostru, să nu se lichească necuratul de tine!

Indată carele se retraseră înapoi de unde veniseră, mergând şi pe-a 'ndăratelea tot aşa de bine.

Oamenii s'au întors muţi la vetre.

Seara, femeile umblară cu tămâe împrejurul gospodăriilor lor întunecate.

Şi deatunci nici că s'au mai văzut diligenţe şi care de Chioveni.

Blestematul Car cu foc al satanei a sfărâmat totul.

MIHAIL I. PRICOPIE

Publicaţii primite:

CARŢI:

Mişu Const. Dragomirescu: *Gânduri prăfuite* (poezii).

D. I. Atanasiu: *Nyusu* — roman; Editura Cugetarea.

A. L. Zissu: *Logos, Israel, Biserica.* Buc. 1937.

REVISTE:

Revista de Igienă Socială No. 4—5 (Aprilie-Mai).

Front Literar No. 1—3.

Conferenţa No. 11—12 şi 13—14 (Mai-Iunie).

Adam No. 103—104 (Iulie).

Din trecutul nostru No. 40—45 (Ianuarie-Iunie).

Revista scriitoarelor şi scriitorilor români No. 6—7 (Iunie-Iulie).

Siebenbürgische vierteljahrsschrift, 1937, Heft 1—2.

Revista pentru moralizarea şi instruirea deţinuţilor No. 6—7 (Iunie-Iulie).

Bonaparte văzut de un călugăr român

Dionisie Eclisiarcul socotea să-și înceapă cronograful său dela suirea în scaun a lui Alexandru Ipsilante (1774) dar, istoric cu viziune europeană, găsește cu cale a mai face o introducție dela 1764 în care se vorbește de ocupațiunea rusească (1769—1774) și de turburările din Polonia care au dus la împărțirea ei. Domniile lui Caragea și Șuțu sunt abia atinse. Grosul cronicei, bizuit pe experiență personală, începe odată cu domnia lui Mavrogheni și merge până în domnia lui Caragea (1814) trecând printr'o ocupație austriacă și sfârșește din nou cu una rusească. Intâmplările externe în jurul cărora se învârtesc mai cu deosebire foile lui Dionisie sunt episodul lui Pasvantoglu și campania din Crimeea.

Ca izvor istoric, cronograful lui Dionisie trebue folosit cu băgare de seamă ca fiind al unuia care n'a avut un amestec direct în evenimente. Cronologia acestui contemporan e în chipul cel mai curios greșită. Cât privește însă viața socială pe care putea s'o observe un călugăr ca el și reacțiunile față de vremuri ale păturii mijlocii, cronica este remarcabilă. Dionisie are materialismul istoric al omului sărac care judecă o domnie prin lista de prețuri. Vremea lui Ipsilant a fost un veac fericit „care pot zice că nu va mai fi niciodată." Dar de ce? Peștele, „berechet, morun proaspăt la Dunăre ocaoa 4 parale, la târg la scaune ocaoa 8 parale, crap, somn 5 parale și 4, ocaoa, cosac și alt pește mărunt, era o para ocaoa și nici-l lua cineva, raci 20 de o para, icre tescuite de morun 30 parale ocaoa, de cele proaspete 20 parale ocaoa, fasolea, lintea, mazărea 1—2 par. ocaoa, zaharu ocaoa 2 lei de cel bun, ear cel mai prost 2 zloți" și așa mai departe dela bou până la puiul de găină. Această viziune terestră amestecată cu sarcasm, văetături și cu o imaginațiune istorică de Alixăndrie fac din Eclisiarcul un scriitor plin de coloare, la care contribue și naivele interpretări ale unor evenimente celebre. El se arată ca un iubitor de țară („Cu dulceață este oareșcum a povesti cineva de patria sa") însă despre pierderea Bucovinei și a Basarabiei nu are niciun cuvânt. Ca toți cronicarii munteni Dionisie are condeiul caricatural și trăsătura grasă, pitoresc vulgară. Muscalii care ocupase Bucureștii înainte de venirea lui Ipsilante erau „niște găinari cu arme chiloame, lănci, giumege, și cu câteo pușcă ruginită, și la altul fără oțele, la altul câte un pistol ca un picior de porc la brâu". Boerii care au mers la Țarigrad cu gând să pună domn pe Ștefan Parscoveanu „au rămas cu buzele umflate", căci se alesese Ipsilant. Judecătorii „au pravili cu foile de piele, și în cotro voește într'acolo o întinde să iasă bani." Mavrogheni e înfățișat cu toate ciudățeniile care au speriat pe contimporani dar fără prea mare ostilitate. Sunt alte lucruri de bârfit acum și anume ocupația austriacă. Intâi însă Dionisie găsește necesar să facă un excurs asupra războiului ruso-turc în Crimeea. Ceeace-l interesează pe el este tehnica modernă. Un ipochimen i-a spus că tunurile muscalilor sunt așa de tari „că de mare trăznet, i-a căzut calul pântece jos, și lui i s'au luat auzul". Cu o curiozitate de om din popor cronicarul desvălue misterios formula „secreturilor" un fel de unealtă de iad: „Așa spun că acele secreturi, două seau precum spun unii patru ear nu mai multe, cumcă au fost pe acea vreme un Franțoz, meșter foarte iscusit la facere de tunuri, și cerând dela împăratul multe feluri de metaluri le-a băgat în topitoare, amestecându-le și cu multe feluri de otrávuri iuți împreunându-le, și fierbându-le cu foc iute, după ce s'au topit toate materiile, le-a vărsat în tipar, eșând tunuri nu prea mari, cu gura ca de somn, și apoi au adunat otrăvuri foarte iuți și scumpe foarte, de pela spițeriile împărătești dela Hindiea, Franția, Englitera i proci, amestecându-le și coleșându-le cu pravuri iuți și cu alte materii veninoase și făcându-le barut cum au știut; au făcut și măsură cu cumpăna cât să bage într'însul la o umplătură, si cercându-le spun că

BONAPARTE

mare trăsnet fac, și numai fum ese dentr'insele, că ghiuleale sau altceva nu bagă în ele, și fumul acela răsfirându-se, cine-l va mirosi moare îndată și de năpraznă, ori om ori dobitoc, și țâne multe ceasuri acea putoare iute". In acest conflict Craiul leah ședea la îndoială dacă trebue să meargă alături de Turci; „se temea să nu pearză și partea ce o are supt a lui oblăduire, și să pătimească ca cămila, când au mers să se potcovească și și-au pierdut și urechile". Aceasta e un fel de filosofie. Tot filosofie, de Calderon călugăresc, înfățișează și aceste observațiuni asupra lui Potemkin: „Spun unii că acest Potemkin feldmașar fiind om frumos la chip și la stat, ar fi fost ibovnic împărătesii, Ecaterine, și s'au fost purtând foarte împodobit cu haine împărătești și cu cavaleriile cele mai înalte, și au fost umblând în carâtă împărătească foarte împodobită cu lucruri de mult preț, cu zug 8 cai telegari împărătești, hamurile cailor și frânele, în loc de curele de piele, și chingile, țăsute șireturi late de mătasă și cusute cu flori de fir și țintele pe hamuri toate de aur cu pietri scumpe. Dar ce folos dacă au fost om muritoriu, și toate au rămas de el, și i-au fost vieața ca un vis."

Nemții, dacă au venit în București și Craiova, speriind pe Turci cu „popara" lor s'au apucat de musici și de baluri „și iubia și boerii, mai vârtos muerile, musicile și balurile nemțești, că se aduna cu ei la cele veselitoare". Nemții ședeau fără grije cu caii pironiți la pășune și „avea și multe mueri cu ei după obiceiul nemțesc, unele ale ostașilor, altele cu oștile se țân, de spală rufe, și curvesc cu cine poftește, că acest lucru este la Nemți fără de nicio sfieală, și Muscalii încă o au aceasta fără perdea, avea Nemții cu ei și vaci, și capre, pentru lapte, și acel lapte era pentru generari și ofițieri de-l bea cu cafea, avea posadnice, și slujnice țiitoare cei mai mari."

Firește că în aceste condițiuni, viind Turcii i-au tăiat cu iataganele „ca pe verze" în vreme ce „Prinț Cobor cu generarii tremura și striga, husari, husari, arnăut." „Și așa — moralizează biblic Dionisie — au isbăvit Dumnezeu țeara de peire, Dreapta ta Doamne au sfărâmat capetele vrăjmașilor și au surpat sprinceana cea înaltă". Ni se mai povestește luarea de către Suvarof a Ismailului în imagini naive dar vii. Urcându-se pe ziduri cu ajutorul scărilor Muscalii „poezise ca furnigile când se suie pe copaci primăvara, și Suvaro răcnia ca un leu, să iea cetatea măcar de ar peri toți. Muscalii striga, Stupai na pred, pomagai nam Bog, adecă, înainte să mergem, ajutându-ne Dumnezeu". Asupra domniei Șuțului se trece repede, Moruzi era „străcurând țințarиul și înghițind cămila", domnia lui Hangerliu ocupă însă mai mult loc din cauză istoriei lui Pasvantoglu, povestită umoristic cu dialoguri, așa cum înțelege omul din popor afacerile politice. Căpitan-pașa apare înaintea Vidinului pe care se făcuse stăpân cu dela sine putere Pasvantoglu. Leu-pașa, venit mai dinainte să prindă pe răsvrătit ceeace n'a putut sau n'a voit face, primește pe Căpitan-pașa cu ceremonie „eară dela inimă-i cocea turta". „Bre haine, — îi zise Rumelevalis lui Leu — șezi aici de o jumătate de an de când ai venit, pentruce nu mergi să bați cetatea, cum ți s'au poruncit dela împăratul." Leu-pașa răspunde: „Bre, domuz, tu să-mi poruncești mie." Suferind cu cei asupriți, Dionisie deplânge impilările pentru bani ale domnului și le descrie dramatic: „Ear slujbașii închidea oameni și mueri prin coșeri, și-i îneca cu fumuri de gunoiu și cu ardei îi afuma și-i țânea închiși ziua și noaptea flămânzi să dea bani, pe alții-i lega cu mâinile îndărăt, și cu spatele de garduri, și-i bătea cu bicele, pre alții legați-i băga cu picioarele goale în zăpadă geroasă, așa chinuia pe creștini, o amar de bieții creștini..." Este o întâmplare și tristă și bufonă pe care Dionisie o povestește cu mișcări de comedie. Căpitanului-pașa venit la București i s'a năzărit să facă ziafet cu nevestele de boieri. Boierii vin se înțelege la curte fără jupânese. „Vodă văzând că n'au venit cu muerile lor, nu i-au silit, ci au trimis pe postelnicul cel mare și pe cămăraș de au adus mueri podărese curve, și cârciumărese, însă au ales mueri mai chipeșe și mai frumoase, și le-au îmbrăcat cu haine frumoase din cămara lui vodă, făgăduindu-le daruri domnești să facă toată voia lui căpitan-pașa și agalelor lui, și să se sloboază la chefuri. Deci la vremea mesei le-au poftit să șează cu boerii, și aducându-le velpost, le-au numit că sunt cocoanele boerilor, arătând eată aceasta e Brâncoveanca, aceasta e Goleasca, aceasta e Corneasca, aceasta e cutare, și aceasta e cutare Filipeasca. Căpitan-pașa văzându-le s'au bucurat, și șezând toate la masă cu boerii și vodă și căpitan-pașa cu agalele, zicându-le musicile la masă, și după ce au mâncat s'au sculat, și rădicând masa au poruncit căpitan-pașa să joace boerii cu cucoanele lor, și au și jucat..." După această comedie turcii au dorit să doarmă cu „jupânesele" fiind „Bucureștencele iubitoare de împreunări" și au rămas foarte mulțumiți. Un tablou istoric cu desen viu este uciderea lui Hangerliu. „Deci postel au zâs capigiului: te poftește măria sa, și mergând capigiul cu arapul au intrat în iatac la vodă, și i-au părut bine că au apucat înlăuntru, și făcându-i capigiul obicinuita închinăciune cu mâna după obiceiul turcesc, asemene și vodă către capigiu, l-au poftit să șează, și au șezut în pat pe saltea lângă vodă, ear arapul au șezut pe laviță seau pe scaun; dat-au capigiului cafea și cebuc, ear harap n'au priimit, și începând a vorbi unul cu altul, întrebând vodă pe capigiu de cele ce sunt la împărăție, capigiul i-au spus cele ce au știut, și înfiorându-se vodă de vederea harapului vodă au făcut semn postelnicului să mai cheme ciohodari în casă grăindu-i franțuzește, și eșând prost: afară, harapu au sărit repede în spinarea lui vodă, puindu-i lațul în gât, capigiul au slobozât amândouă pistoalele odată în pântecele lui vodă; harapu-l sugruma cu lațul, trăgând cu amândouă mâinile gios din pat, și fiind și vodă cu vârtute de se svârcolea, capigiul au înfipt hangerul în pântece-i, de i-au vărsat sângele; harapu ședea pe el și-i frângea grumazii..." In domniile următoare mai mult decât evenimentele propriu zis politice îl interesează pe Dionisie ce-a putut să vază „cu ochii miei" sau s'auză, ca de pildă focul dela București sau trecerea unui sol francez (1806?) spre Poartă. „Acest sol spunea unii că au fost frate lui Bonaparte, alții zăcea că este altă rudenie. Deci a doua zî și a treia zî mergând la domnie, vodă i-au făcut zeefet ospătând pe toți, fiind-că era cu el și madama lui, și mai era și alte persoane mari cu madamele lor, calabalâc mult avea". In 1806, Ipsilant fuge dar numaidecât se întoarce cu Rușii, Turcii ședeau în curtea mitropoliei ca cânepa de deși". Venind Muscalii în sunetul clopotelor, Sarbii mahalagii prind inimă și taie din Turci, întorcându-se „fieștecare cu câte două trei capete de Turci legate la oblâncul șeii (carele le-am văzut și eu)". Ce nu vede cu ochii, din minunății, credulul Dionisie aude.

Un archimandit i-a spus că Muscalii au trecut Dunărea pe un pod din „foi de vite boi și vaci și bivoli, cu mare meșteșug încheiat". Dela alții află lucruri vrednice de Baronul Münchausen. „Spusu-mi-au unii, carii zăcea că au văzut și cu ochii, cumcă au fost venit la București o oaste ce le-au fost zicând Calmuci, cu masdrace și alte arme tot ca ale Cazacilor, și călări, în starea trupului scunduteci și groși, cu capul mare, și fruntea lată, și obrazul mare, ear ochii și urechile mici. Acest neam de oameni spunea toți că n'au nicio lege și nu cred nici într'un chip, numai de porunca împăratului ascultă și se supun. Aceștia spun că mânca orice vedea și le eșia înainte, și dobitoace necurate, și jigănii, nu alegea nimic, încă și crud și gol fără pâne seau mălaiu, încă și carne de om au fost mâncând... Calmucii aducea disagiu pe cai fete și copii de Turci și-i mânca, a oare friptură, a oare rasol, și bea horelcă dela marchitani..." Tăria lui Dionisie este în politica externă unde se arată informat din „gazeturi" și din „istoria tipărită la Viena pe larg rumânește" despre campania lui Napoleon în Rusia. Despre Napoleon se spun lucruri de basm iar revoluția franceză se explică prin noțiunea de „rumânie" (vecinătate) încât rezultă că Franțezii erau... rumâni. „Bonaparte, spun unii că au fost fecior de neam greco-romeos, și în copilăriea lui au trecut în legea papiștășească, și făcându-se ostaș au ajuns ofițer la împărăția Nemților, și apoi căpitan mare, și fiind isteț s'au purtat bine în oștire, deci căutând a i se da mai mare ofichie, într'aceeași dată nu i s'au dat. El scârbindu-se s'au dus la Franțezi, și priimindu-l Franțezii, și preste puțină vreme au ajuns din treaptă în treaptă prin istețimea lui de l-au făcut obârster, adecă cum e la Muscali polcovnic mare." Pe atunci era „mare turburare la Franția, căci craiul franțiuzesc vrea să-și orânduiească crăiea a avea din toate țările oști regulate ca la împărăția Nemților, dar boerii cei mari care aveau sate multe cu iobagi, adecă rumâni, nu îngăduia," și așa „au tăiat pe craiul lor". Tot norodul, îndemnat și de Napoleon „s'au sculat și s'au adunat la palaturile de jude-

(Continuare în pagina 10-a)

Lozul 17175 B

Cei patru prieteni nedespărţiţi se aflau iar la grădina „Mondial", urmărind cu coada ochiului femeile, bârfindu-şi colegii de Minister şi sorbind cu sete berea spumoasă. Acordurile muzicii se împleteau cu şoaptele consumatorilor, chelnerii nu pridideau cu comenzile, lumea era veselă şi satisfăcută. Inainte cu vreo săptămână se trăsese clasa IV-a a Loteriei Statului şi pe toate feţele se putea citi o bucurie nemărturisită.

Unii câştigaseră câteva zeci sau sute de mii de lei şi aveau motiv să se laude:

— Ehei... eram sigur, monşer... Cu mine nu merge! Se ţine norocul după mine, scai. Uite ici lozul! Un milion în cap!

— Cât se scade impozit? — mă interesai eu, aşa, ca să mă aflu 'n treabă, deoarece din principiu, nu joc la loterie.

— O nimica toată. 12.000 fiscul, 15 mii pentru Eforie şi vreo 5.000 de lei „şperţul" funcţionarului care-ţi aduce vestea.

Erau printre dânşii şi unii jucători, care — din spirit de prevedere, — deşi câştigaseră sume fabuloase la loterie, preferau să rămână în anonimat, de frica rudelor şi a prietenilor, hoardă de lăcuste ce-ar fi năvălit fără cruţare asupra lor.

— Să trăeşti, coane Ioane şi miliardar să te văd! — se tânguia o rudă săracă din Câmpulung. — Am şapte copii şi mi se scoate casa 'n vânzare.... Dumneata, care-ai fost nobil totdeauna...

Amicul Ion Dumitru, căruia i se adresau aceste implorări (devenite refren-tip de când câştigase un milion) băga mâna 'n buzunar şi, fără să se uite la solicitator, îi dădea o hârtie de cinci sute. Ioanid însă, grijuliu pentru milionul lui Ion Dumitru şi temându-se ca acesta să nu-şi împartă averea rudelor, neamurilor şi prietenilor, intervenea:

— Sunteţi rudă cu dumnealui? In ce grad?

— Rudă, rudă bună, să trăiţi! Tatăl meu şi tatăl dumnealui se jucau cu smeul şi'n arşice...

— Am înţeles, — rostea Ioanid concediind pe „tapeur". Apoi chema chelnerul:

— Mituş! Veghează, rogu-te, ca nimeni să nu ne mai turbure.

In special rubedeniile... Am zis!

Dar nu apucase bine să zică aceste vorbe, când sosi vechiul nostru prieten Firică Andronescu. Călca apăsat şi greoi, sprijinindu-se 'n baston şi cu mustăţile pleoştite. Ne salută, zâmbind acru, cu un fel de salut care prevestea furtuna. El însuşi parcă era un vulcan în fierbere.

Aveam în faţa noastră un Firică Andronescu inedit. Morocănos, gâlcevitor, plin de harţag. Pentru respectul pe care i-l datoram, (nenea Firică era şeful nostru) ne ridicarăm în picioare, îi făcurăm loc în capul mesei şi cerurăm chelnerului:

— Mituş, o halbă extra, spumă deasă!

După ce-şi mue mustăţile 'n lichidul gălbui, d. Firică oftă şi spuse scurt:

— Mare porcărie!

Toţi păstrarăm tăcere, bănuind că la mijloc ar fi niscai certuri cu Secretarul General al ministerului (un parvenit şi-un intrigant de prima clasă, mă rog, o lichea!) Aşteptarăm deci cu religiozitate spovedania şefului, gata să-l încondeem pe secretarul general, — un parazit care nu e bun decât să facă mizerii oamenilor cumsecade. Nenea Firică goli halba şi, când a doua îi luă locul oftă, iar din rărunchi şi nu ne spuse altceva decât acest aforism:

— S'o dai dracului de viaţă!

Chestiunea era gravă! Când un şef de birou clasa I-a vine îndurerat şi melancolic la ora aperitivelor, bea două halbe pe nerăsuflate şi cu mustăţile pleoştite, adresând astfel de invective vieţii, se chiamă că e ceva serios! Se chiamă că ceva îl roade pe inimă şi-l tortureazǎ! Nu-l puteam lăsa să se cufunde în melancolie şi 'n mutism. Era de datoria noastră, ca subalterni şi ca oameni, să descoperim cauzele răului, să-i prezentăm viaţa într'o culoare mai roză şi să prevenim — Doamne fereşte — o sinucidere. Nenea Firică, în starea în care se afla, era capabil s'o facă!

Il luarăm cu binişorul. Ioanid îi vorbi despre cursele dela Floreasca; îi spuse că, după pronosticurile sale, Joi după masă, *Bastard* va lua *Derby-ul*. Ion Dumitru, turist de prim rang, lăudă peştera Dâmbovicioarei şi activitatea turistică a bucureştenilor.

Eu însumi căutai să-l conving despre foloasele radiofoniei la sate.

Dar... nu isbutirăm nici unul. Chelnerul aduse a treia halbă şi — în sfârşit, când aşteptam din gura domnului Firică mărturisirea revelatorie, el suspină trist:

— Catastrofă!!!

Intrigaţi peste măsură, cerurăm lui Mituş ţigări şi cafele. Nenea Firică slobozi un pumn în masă şi zise:

— Mituş, cinci halbe cu guler imperial şi să fie tăcere!

Clipa destăinuirilor se apropia. Andronescu îşi îndreptă cravata, tuşi sec şi spuse:

— Ei, comedia dracului!

Noi... muţi, — vorba ceia, „tăcerea e de aur" — sorbeam în tăcere. O tăcere grea.

— Hm, — spuse el, — care dintre voi aţi jucat la loterie?

— Toţi, — spuserăm noi, fericiţi că discuţia a alunecat pe o pantă de actualitate. — Şi eu, şi Ioanid, şi Ion Dumitru şi... dacă nu mă 'nşel şi matale!

Nenea Firică zâmbi superior, ne privi de sus şi ne spuse mustrător:

— Nu eu, ci nevastă-mea! Şi, fiindcă veni vorba de asta, daţi-mi voe să vă spun tot jarul ce mă arde.

Mituş aduse din nou halbele respective.

— Dumnezeu mi-e martor că nu sânt vinovat. Am vrut să-i fac o surpriză... Măi mânjilor, voi o cunoaşteţi pe Cleopatra mea, nu-i aşa?

Dădurăm toţi, aprobativ, din cap.

— Ei bine, măi fraţilor, Cleopatra mea e o scorpie!!!

Cuvântul ne plăcu şi-l rugarăm frumos pe şeful nostru să ne istorisească din fir-a-păr întâmplarea.

— Teribilă femee, fraţilor! Şi cicălitoare, de nu-şi află păreche. Cum oi face, cum oi drege, nu-i intru 'n voe.

De pe obrajii-i puhavi, curgeau lacrimi. Induioşaţi la culme, ascultarăm nai departe:

— Sânt eu ticălos, măi băeţi?

— Se poate, don şef...

— Sânt eu măgar?

— Vai!...

— Sânt eu un imbecil.

— Nu, din contră...

— Sânt eu o canalie care nu-şi vede de casă?

— ....?!?...

— Atunci de ce, mă, de ce mă cicăleşte? De ce-mi face zile fripte, mă, de ce mă tortureazǎ? Sânt sau nu sânt un soţ model?

— Eşti! — isbucnirăm noi în cor.

— Că de iubit o iubesc, de respectat o respect, de adus în casă, aduc, de făcut toate poftele, i le fac; şi totuşi mă bâríe la cap ca o morişcă. Imi găseşte ea motive de ceartă din temiri-ce. Ba, că de ce viu târziu acasă seara, de ce joc la curse, de ce trag Duminica vr'un ecartè. — „Eşti viţios", — îmi strigă Cleopatra zi la zi. — „Viţios şi pervertit".

— Pervertit?!?...

— Da, pervertit. Aşa m'a categorisit dumneaei. Ci-că un bărbat care se respectă şi care are o situaţie socială de şef de birou ca a mea, n'are voe să vie noaptea şpriţuit... adică, cherchelit, acasă. E în joc, — spunea ea, — *moralitatea!...* Desigur că eu, pentru fiecare dintre aceste presupuse viţii ale mele, găseam explicaţiile de rigoare. Ii demonstram că hipismul e o distracţie nobilă, că jocul de cărţi e un efort al inteligenţii şi că băutura — chiar exagerată — datează de pe vremea Romanilor, care aveau un adevărat cult pentru ea. Este?

— Este, — aprobam noi admirativi, argumentaţia domnului Firică.

— Ei bine, cu toate acestea, mă făcea bou şi măgar în râsetele vecinilor...

— Pardon, — zise Ioanid. — De ce n'ai căutat şi mata s'o îmbunezi? Zău, nene Firică, un cadou, o atenţie, o plimbare cu automobilul, aceste lucruri au priză la femei...

— Par'că n'am făcut-o? Numai în plăceri am ţinut-o. Am dus-o la „Luna Bucureştilor" şi-am plimbat-o cu vaporul, i-am arătat circul cu pitici, ba, într'o seară, i-am adus ca surpriză şi-o muzicuţă automată. Când suflai pe tub, făcea: pam! paaam! şi când o întorceai şi te uitai pe partea ailalta, vedeai turnul Eiffel şi Expoziţia dela Paris.

— Nostim, — râserăm noi... şi amuzant.

— Amuzant? Ei bine, Cleopatra mea nu era mulţumită. Nici n'apucam bine să-i demonstrez cum merge drăcia asta nemţească, că mă pomeneam că mi-o smulge din mână şi-o face ferfeniţă. Ba, mi-o zvârlea şi 'n cap, spunându-mi: — Tâmpitule!...

— Tâmpitule?!?...

— Da, da, tâmpitule, mie... şef de birou cl. I-a, decorat cu Meritul Agricol...

— Trist, — reflectarăm noi.

— Trist dar adevărat... Aşa că, într'o zi, veni la noi în vizită, domnul Rabinovici, îl ştiţi, colectorul principal al Loteriei de Stat. I-am şoptit în taină, secret, la ureche: „Dragă Rabinovici, vreau să-i fac o supriză nevestei mele. Dă-mi două lozuri. Unul pentru ea, unul pentru mine".

Rabinovici se execută şi notă în carnet: 3865 A, Firică Andronescu, 17175 B Cleopatra Andronescu. I-am dat imediat 1600 lei.

— Şi?...

— Şi... am fost la tragere. M'am dus la Fundaţie, m'am înghesuit printre jucători şi, emoţionat, am aşteptat să-mi iasă numărul. Când colo, ce să vezi?

— ?!?...

— Mă uit la aparatul care scoate numerele câştigătoare. Ese lozul de 6 milioane, ese lozul de 4 milioane, ese lozul de 3 milioane şi... hop! să înebunesc, nu altceva: în faţa ochilor mei, aparatul marchează 17175 B: două milioane. Lozul nevestei mele! Mă pipăi, mă ciupesc de nas, pocnesc din degete, ca să mă conving că n'am leşinat. Mă mai uit înc'odată: 17175 B. Mă reped într'un suflet acasă şi-i spun Cleopatrei:

— Cleopatro, suntem bogaţi, două milioane...

— Bravo, — ziserăm noi. — Asta e o adevărată surpriză.

— Surpriză?? — se uită el chiondorâş la noi, — surpriză zici? Află, domnule Ioanid, că aceasta n'a fost o surpriză. Ci un adevărat calvar. De unde până unde, Cleopatra mea mă cam certa şi mă ciondănea pe chestia întârzierilor mele, pe chestia ecarté-ului, pe chestia Hipodromului şi pe chestia şpriţurilor, odată ajunsă milionară, a devenit călău. D. Rabinovici a venit cu maşina şi cu servieta doldura de hârtii de câte o mie, am fost siliţi să ne fotografiem cu vecinii, s'au scris articole elogioase în ziare, i s'au plătit banii, dar...

— Dar?...

— Dar! — scrâşni nenea Firică din dinţi, înfiorându-ne! — Dar? De atunci, din ziua fatală a câştigului norocos, eu nu mai sânt om, nu mai sânt bărbat!

— De ce?

— Pentru că!... D'asta! Ea e milionară şi eu sânt un biet şef de birou la Minister! Ea are maşină şi 'nvaţă c'un şofeur de lux să umble prin serpentinele dela Sinaia şi eu trebue s'o însoţesc. Ea pleacă cu o societate selectă în excursie pe munţi şi eu sânt doar un biet decor, un biet soţ.

Vreau şi eu, ca omul, să beau o ţuiculiţă. „Nimic, — îmi spune ea, — vei bea coktail!"

Vreau şi eu să mă plimb pe munte, în singurătate, contemplativ. Ea, nu! „Firică, te vei plimba în societate!"

Aşi vrea şi eu să mă duc la un cinema, să văd pe Greta Garbo; ea nu, are preferinţe pentru Boris Karlof! Fraţilor, Loteria de Stat e o nenorocire pentru bărbaţii însuraţi! Dacă nu i-aşi fi cumpărat cu banii mei, lozul 17175 B, astăzi aş fi fost om!

— De ce nu i-ai cumpărat un gramofon? — insinuă Ion Dumitru.

— Pentrucă sânt imbecil!

— Imbecil?!?...

— Tâmpit, bou, măgar, idiot şi, mai presus de toate, imbecil. Pentru că i-am cumpărat lozul 17175 B.

Chemă brusc chelnerul, plăti şi ne întinse mâna.

— Salutare, m'aşteaptă Cleopatra... Ea nu ştie de glumă...

Astăseară avem un *garden-party* la Braşov. Mă duce ea cu maşina... Şofează... închipuiţi-vă.. .şofează...

IULIU LAZĂR

Bonaparte văzut de un călugăr român

(Continuare din pag. 9-a)

cătorie, cu un glas toţi au cerut slobozenie de rumânie, seau va porni zurba asupra boerilor. Apoi n'au avut cum să facă boerii a-i avea rumâni mai mulţi, ci s'au făcut deslegare şi slobozenie rumâniei Franţiei". Bonaparte „au intrat cum am zâce pe supt pielea tuturor ministrilor şi a tuturor boerilor mari ai Franţiei" să-l facă împărat. Bătându-se crunt cu Muscalii, Costandin fratele ţarului Alexandru i-a zis lui Bonaparte că ajunge atâtă prăpăd: „poftim să mergem la frate-mieu împăratul la Petruburg, să facem pace". Napoleon se bate şi cu „Spanioru" pe care-l ajută „craiul Portucalii". Apoi iar se scoală asupra Muscalilor spre îngrijorarea lui Alexandru. Insă miniştrii ruşi spun Impăratului: „te temi măria ta de un unchiaş bătrân! Unchiaşul bătrân porneşte drept spre Rusia scriind lui Alexandru „cumcă are poftă să bea pocineu în Moscovia" * Toate aceste hazlii bazaconii sunt de felul celora pe care şi le spun bătrânii din mahalale ca aceia în care trăia Hagi Tudose al lui Delavrancea, seara, pe o laviţă la poartă. Istoriceşte ele nu preţuesc nimic, ca literatură sunt un basm frumos.

* Dionisie crede de cuviinţă să-i facă lui Napoleon o straşnică morală creştinească: „Dar mai aşteaptă, o Bonaparte, să-ţi vezi şi tu sfârşitul, că Dumnezeu celor mândri şi înalţi cu mintea le stă împotrivă, că prin cel ce te-au înălţat, printr'acela va să te surpe din scaunul teu, precum scrie: Pogorî-vei pe cei puternici de pre scaune, i proci".

VIRTUOASA DOAMNĂ MANOLIU

In orășelul lor, d. Nicu Manoliu și d-na Aurica Manoliu treceau drept niște oameni model. Femeile nu mai conteneau cu laudele la adresa soțului, care: „nu bea, nu fuma, nu juca cărți, n'avea amante, în sfârșit, nu suferea de nici o pasiune cunoscută"; bărbații nu știau cum să-și arate mai mult admirația față de soție, care: „nu se farda ca o....., nu se ducea singură la cinema, nu-și cumpăra zece pălării pe sezon, și — deși tânără și frumoasă și cu... „sex appeal" — era virtuoasă cum puține femei sunt".

Desigur amândoi meritau pe deplin buna părere pe care cetățenii din mica lor urbe o aveau despre dânșii. Dar dacă vreunul din ei ar fi putut afla de ce gânduri era năpădită virtuoasa doamnă Manoliu, pe când stătea plecată deasupra unei broderii sau dantele, s'ar fi inspăimântat. Fiindcă, sub aparența ei de burgheză împănată cu prejudecăți s'ascundea o romantică și senzuală „M-me Bovary" care-și trăia — vai! în gând numai! — toate aventurile. In gând era: când amanta ajutorului de judecător, când a telegrafistului dela gară; în gând petrecea clipele de deliciu, pe care dragostea potolită și uniformă a domnului Manoliu nu i le putea da — cu toate că acesta era convins că-și îndeplinea cu prisosință obligațiile de soț. De aceia, el nici nu putea pricepe pentru ce —când o striga uneori — o vedea ridicând de deasupra lucrului, un cap atât de schimbat că aproape nu i-l recunoștea. De unde era să știe din ce gânduri o smulgea?

●

Astfel stăteau lucrurile când d. Manoliu, obligat să plece la București în interes de serviciu, îi aduse la inapoiere — odată cu un kimono negru de mătase brodat cu iriși, o sticluță cu: „Mon rève", „parfumul care distinge doamna elegantă" și ultimul disc la modă: „Doi sub o umbrelă" — o noutate senzațională: de Crăciun aveau să aibă... mosafiri din capitală: pe Liviu Varlam, un vechiu prieten al său, cu care se jucase pe acelaș maidan, fusese coleg în școală, camarad în armată, și se întâlnise, așa, întâmplător....

— Trebue să fie un caraghios... aruncă în toiul discuției, în aceiași seară, d-na Manoliu — pe când se desbrăca în fața oglinzii cu veșnicul regret că n'avea cine s'o admire... și 'n intimitate. (Șireată, ca mai toate femeile, voia să fie informată fără să aibă aerul că se interesa....)

— Cine? Liviu, dragă? sări, ca ars, d. Manoliu. Dar e o bomboană de băiat! Fă-ți numai ideie: înalt, subțirel, brun, fără mustăți, manierat, distins... Și măcar că-i de vârsta mea, ai zice că-i cu zece ani mai tânăr. Poate unde nu-i însurat?... Afară de asta-i om de societate: cântă, danseazä, povestește anecdote picante.... Femeile se prăpădesc după el; și eu... Uite! Să nu râzi! — dacă n'aș avea în tine încrederea pe care o am, mi-ar fi frică să-l aduc în casă. Dar acuma... Hai! Să ne culcăm, că-s mort de oboseală. Noapte bună, fetițo!...

Și, sărutând-o patern pe frunte, își înfundă capul în pernă, iar peste câteva minute — cum era el, somnoros — și sforăia.

Numai d-na Manoliu nu putea s'adoarmă. Urmărită de imaginea trasată de soțul ei, ca și de cuvintele acestuia, se învârtea când pe-o parte, când pe alta....

„Inalt, brun, fără mustăți...." Exact tipul bărbatului care-i plăcea; visul ei de domnișoară. „Dacă n'aș avea în tine încrederea pe care..." Ei bine! Nu mai trebuia s'o aibă. Fiindcă, dacă până acum ezitase, dacă pusese mai presus de orice grija de reputația ei, teama de gura lumii și etcaetera... acum avea să renunțe la tot... la tot... Mai ales că Liviu — ah! în inima ei îi și spune pe nume!—nefiind din partea locului, nimeni n'avea să știe...

●

Imbrăcată cu kimonoul de mătase (atunci îl înoia), parfumată cu: „Mon rève" (își turnase mai mult de jumătate din sticluță pe ea) d-na Manoliu — care era de părere că prima impresie decide totul — se plimba agitată de colo-colo: mosafirul trebuia să sosească dintr'un moment în altul.

Țârâitul soneriei și... iată-l!

D-na Manoliu fu atât de turburată când Liviu Varlam îi sărută mâna (de mirare cum Nicu putea avea un asemenea prieten!) că nici nu băgă de seamă că i-o săruta prea ceremonios, prea discret: ca unei adevărate femei virtuoase. Fiindcă acesta, pus în gardă de d. Manoliu, care i-o descrisese așa cum o știa el, săracul; deși grozav de tentat — era o femeiușcă destul de nostimă d-na Manoliu — se hotărîse să-i lase impresia că-i băiat simpatic dar... de treabă.

Dar d-na Manoliu ignora și felul măgulitor în care soțul ei îi făcuse portretul și intenția prietenului său de a rămâne... neutru. Ea știa un singur lucru: că cel mult așteptat sosise; că era mai încântător chiar de cum și-l închipuise... Și de-o eleganță!

— Coniță! o informase servitoarea care-i ajutase lui Liviu la despachetatul lucrurilor. Are atâtea haine! Și ce alea... Cum se cheamă? Pajamale, toate de mătase...

Un bărbat în pijama!... Era așa de sătulă de cămășile de noapte ale d-lui Manoliu — mai ales de cele naționale cu canafi roșii la gât — la care el, cu toată stăruința ei, nu voia să renunțe! „Așa am apucat, așa port". Că de încăpățânat nu-l întrecea nimeni! Dar acum nu era vorba de asta. Trebuia să chibzuiască cum să procedeze cu Liviu. Să se arate dintr'odată excesiv de tandră sau... De! Lumea spunea că-i drăguță și are șic. Dar cu bărbații ăștia din București.... Și 'n deosebi cu'n bărbat ca Liviu...

Și insomnia din nopțile precedente continuă și 'n noaptea aceia.

●

— Ce-ați zice de-o plimbare cu sania? propuse d. Manoliu, a treia zi de Crăciun, pe când luau cu toții cafeaua cu lapte. A nins așa frumos peste noapte!...

„Cu sania?" gândi d-na Manoliu — care de trei zile se silea, fără folos, să-și seducă mosafirul. „Cer lui Nicu să-l invite și pe Ionescu; într'o sanie o să stea ei amândoi; într'alta eu cu Liviu... Și las pe mine!"

Iar tare:

— De sigur, mergem. Dar treci alături la Ionescu să-i iei și pe el, ca să fim mai mulți... Și angajezi două sănii. Acceptat, nu-i așa, domnule Varlam?

— Mai începe vorbă, scumpă doamnă! Dar zău, mă copleșiți. Ceaiuri! Baluri! Mese peste mese... Mă simt cu adevărat confuz și nu știu cum aș putea...

— Iți vom da noi ocazie să nu te mustre conștiința, când vom veni la București, îl liniști d-na Manoliu.

Și cu 'n zâmbet adorabil se retrase în dormitor ca să-și facă toaleta.

— Fermecătoare femeie! șopti Liviu, privind lung în urma ei. Păcat numai că-i inaccesibilă. (Biata doamnă Manoliu! Neavând experiența necesară, toate tentativele ei fuseseră interpretate ca simple și inofensive amabilități de gazdă). Să fie cu adevărat — așa cum se spune — îndrăgostită de moroiul ăsta de Nicu? Sau ține să-și păstreze cu orice preț... aureola? In orice caz, pot să mă laud că m'am menținut la nivelul ei — ceia ce-i enorm pentru Liviu Varlam!

Cu un: „acum ori nici odată!" d-na Manoliu își mai trecu odată puful de pudră pe obraji; scurse ultimele picături — pe ceafă și după urechi — din sticluța cu „Mon rève" (Ce-i mai trebuia dacă Liviu pleca?) și se îndreptă spre săniile care așteptau la poartă. Dar Ionescu (Ah! mizerabilul!) îi strică tot planul, fiindcă adusese cu el și pe soră-sa, Aglaia — „văduva neconsolată" a orășelului, care pusese acum ochii pe Liviu, se vede. (Observase ea, aseară, la Popeștii, că se învârtise tot timpul pe lângă dânsul). Și după ce-i instală pe amândoi în aceiași sanie, veni spre sania în care ea — ce era să facă? — se așezase lângă Nicu, ca să se arunce la spatele lor, bucuros ca de-o ispravă:

— Am lăsat tinerețea singură.

Auzi? Tinerețea!.. Și soră-sa care avea patruzeci de ani bătuți pe muche!

●

— Știu c'am petrecut de Crăciunul ăsta! exclamă satisfăcut d. Manoliu. (Mosafirul le plecase de vreo oră). Și numai datorită lui Liviu. Nu ți-am spus eu că e o bomboană de băiat?...

Dar observând că d-na Manoliu nu-i răspunde nimic, — ci continuă să stea pe scaunul de pe care nu se mișcase dela plecarea lui Liviu cu buzele strânse, privirea fixă — o întrebă, intrigat:

— S'a întâmplat ceva, Aurico? Pari supărată.

— Supărată? reuși, însfârșit, să vorbească d-na Manoliu. Indignată! Revoltată! Scârbită! Vrei să zici. Fiindcă... bomboana d-tale de băiat a întrecut orice așteptare în ceia ce privește: obrăznicia, stricăciunea, murdăria...

— A fost necuviincios cu tine, se interesă, speriat, domnul Manoliu. A încercat să-ți facă curte?

— Mie?... răcni d-na Manoliu, cu ochii scăpărând de furie. Numai să fii îndrăznit, măgarul! Nu, nu mie, ci.... Ascultă! continuă gâfâind și tremurând toată. L-am văzut, cu ochii mei, când o săruta pe Aglaia în sanie. Pe drum! Ziua în amiaza mare, nerușinatul! Și adineaori, înainte de plecare, l-am surprins pe culoar, când o strângea în brațe pe Ileana. Pe-o servitoare! Auzi? Pe-o servitoare?...

Și ne mai putându-se stăpâni, isbucni în plâns.

— Dar bine, dragă... căută s'o calmeze d. Manoliu. Se poate să-ți faci sânge rău pentru un fleac? Și dacă a sărutat pe sora lui Ionescu și a strâns în brațe pe servitoarea noastră, ce-i? Ne-a făcut vreun rău cu asta? Nu. Atunci?....

— Apoi tu... cu logica ta... o lăsă mai domol d-na Manoliu, care — odată ocazia pierdută — se temea să nu dea ceva de bănuit d-lui Manoliu. In orice caz, te-am auzit invitându-l pentru Paște. Să faci bunătatea să aranjezi așa fel lucrurile ca să nu mai vină. Ai înțeles? Nu vreau să-l mai văd niciodată... niciodată...

— Foarte bine! aprobă domnul Manoliu, care în materie de morală se închina în fața... competinței soției sale.

Și bucuros c'a scăpat numai cu atât se grăbi să se bage sub plapomă.

●

...Finalul acestei banale întâmplări e tot pe atât de banal. Micuța și modesta doamnă Manoliu s'a răsbunat așa cum a crezut pe cele două infractoare la legea respectată de ea: pe servitoare concediind-o; pe „văduva neconsolată" ne mai primind-o prin casă și bârfind-o către toată lumea. Iar ea a rămas să-și continue gândurile de romantică și senzuală „M-me Bovary" plecată deasupra unei broderii sau dantele.

Speră însă mereu să treacă la fapte.

EUGENIA PETRESCU

Marfă umană în Africa

Vânătoarea de elefanți din regiunile Nilului superior face parte din istoria nouă a acestui măreț fluviu. Negrii din Uganda și din Sudan nu vânau altădată decât arareori pe uriașul pădurilor virgine.

Decând a înflorit comerțul și industria fildeșului, lucrurile s'au schimbat. Vânătoarea de elefanți însă a avut o consecință mult mai gravă: a fost preludiul vânătoarei de oameni în regiunile unde indigenii trăiau în simplicitate paradisiacă.

Lucrurile s'au petrecut cu multe variante. Tema de bază însă —comerțul cu oameni — a rămas permanent aceiaș. Se întâmpla că negrul pentru care perlele de sticlă eftină sunt un miraj ca și nestimatele pentru doamnele din lumea albă, nu avea la dispoziție fildeș pentru a face schimbul mult dorit. Neputând aștepta până când tribul se întrunea pentru o nouă vânătoare de elefanți, mici negustorul-brigand venit din Arabia nu avea răbdare. Ce putea oare să ofere un biet negru unui mare negustor din Orient? Tot avutul negrului se reducea la vite și la sclavi, proveniți din triburile vecine învinse. Perfidul aventurier venit cu câteva lăzi de bile de sticlă colorată prevăzuse dinainte acest moment. După câteva discuții și tocmeli, făcute mai mult de formă, negrul intra în posesiunea șiragurilor de bile colorate, sau eventual a unor șaluri din țesut prost, dar bătător la ochi, iar neguțătorul pleca înspre Nord cu încărcătura lui de marfă vie.

Erau cazuri când lucrurile se petreceau invers; negrul achiziționa de la negustorul alb sclavi. O variantă a temei. Un șef de trib putea să aibă nevoie de brațe de muncă și fiind prea fricos pentru a duce pentru acest scop război cu tribul vecin, recurgea la negustorul levantin cu cireada lui de oameni reduși la sclavie. In această împrejurare se întâmpla ca șeful negru să aibă un mic lagăr de fildeș. Negrul furniza fildeș din depozitul lui, iar albul oameni. Astfel negustorul de fildeș se transforma circumstanțial în negustor de sclavi și viceversa.

Impulsul inițial a venit dela comerțul cu fildeș, care a luat o desvoltare extraordinară dela înființarea marilor industrii de bile de biliard.

Negustorii de fildeș și sclavi operau fără scrupul. Nu s'au dat îndărăt de la impilări, nici dela devastări. După ce tratau cu un șef de trib, obținând tot ce voiau, îl ucideau de multe ori și pe el, pentru a mări prada prin luarea femeilor și copiilor săi.

Această ramură a comerțului african devenise în secolul trecut atotputernică, cu influențe economice și politice care au avut o înrăurire adâncă asupra statului egiptean. Pela mijlocul secolului s'ar fi vândut, se zice, peste 50.000 de oameni anual. Comerțul cu sclavi a fost întotdeauna unul din cele mai triste aspecte din activitatea omenirii. Negoțul de sclavi din Sudan și Uganda formează în aceastä vastă tragedie un capitol aparte, cu legile lui proprii.

LSER

Cronica şahului

In cronica noastră din „Adevărul Literar" No. 851, ne-am ocupat în mod foarte sumar de vechimea jocului de şah. In urma acelui articol am primit câteva scrisori de la cetitorii noştri, cu rugămintea să publicăm o istorie, mai pe larg, a şahului. Voi căuta a satisface această cerere, publicând în câteva cronici consecutive un rezumat istoric asupra originei jocului, bazându-mă pe datele câtorva orientalişti dela Universitatea din Oxford, care s'au ocupat de această chestiune. M'am servit în special de lucrările profesorilor: dr. Hyde, Duncan Forbes şi Sir Wiliam Jones, precum şi de notele maestrului francez Arnous de Rivière, care a trăit în secolul trecut.

In limba română n'a apărut până azi nici un rând despre originile şi evoluţia jocului de şah, în afară de admirabila carte a d-lui Mihail Sadoveanu: „Soarele în Baltă sau Aventurile Şahului" (Editura „Adevĕrul" S. A.) D. Sadoveanu a schiţat mai mult o istorie romanţată a jocului şi a jucătorilor, noi însă ne vom ocupa mai mult, în afară de originile jocului, de modul cum acest joc a evoluat dela naşterea lui şi până azi, adică de toate transformările prin care a trecut, ajungând la perfecţiunea din zilele noastre.

●

Istoria jocului de şah se împarte în trei perioade distincte. Prima e aceia a vechiului joc al hinduşilor numit *Ciaturanga* sau Şaturanga, în care mutările şi forţa tuturor pieselor întrebuinţate, în afară de o excepţie, au fost aceleaşi ca în zilele noastre. Originea acestui joc se pierde în negura timpurilor celor mai îndepărtate; dar nu e nicio îndoială, cum vom arăta, că acest joc a fost inventat în India. Eşichierul sau tabla de şah consista atunci, ca şi azi, din 64 de câmpuri. Jocul era jucat de patru persoane, fiecare având un Rege, un Turn, un Cal şi un Nebun (reprezentat atunci printr'o corabie), la care se mai adăugau patru pioni.

Cei doi jucători, faţă în faţă, erau aliaţi contra celorlalţi doi şi mutările se decideau aruncându-se un zar lunguieţ, care avea numai patru feţe. Marea simplitate şi imperfecţie a acestui joc ne dă cea mai bună dovadă, ce se poate furniza asupra locului originei sale. Durata acestei perioade poate să fi fost de trei sau patru mii de ani înainte de al VI-lea secol al erei noastre.

A doua perioadă a istoriei şahului ocupă circa o mie de ani, începând cu sec. al VI-lea d. Hr. La începutul acestei perioade, îmbunătăţirile aduse jocului au un caracter foarte important. Eşicherul şi mersul pieselor rămân aceleaşi, dar cele două forţe aliate s'au reunit pe o singură parte a tablei şi adversarii au făcut la fel. Atunci unul din Regii aliaţi devine o piesă secundară, al cărui nume e Farzin sau Wazir, ceeace înseamnă consilier sau ministru, cu o forţă redusă la jumătatea aceleia pe care o avea ca suveran independent. In acelaş timp Turnul e transportat în colţul eşicherului şi Nebunul plasat pe locul unde a rămas până azi. Insfârşit zarul e desfiinţat şi tot jocul se reduce la un pur exerciţiu mintal şi de inteligenţă.

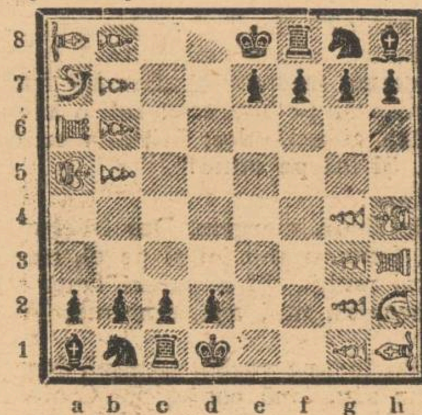
A treia perioadă, cea modernă, începe cu sec. al XVI-lea. Principala schimbare consistă aici întâi prin extensiunea puterii dată Nebunului: i se permite să acţioneze pe toată lungimea diagonalei, în loc să-i fie limitată acţiunea la fiecare al treilea câmp, ca altădată; în al doilea rând enorma forţă combinată a Turnului şi Nebunului dată Reginei; însfârşit prin dreptul ce-l vor avea pionii să avanseze, la facultatea jucătorului, cu un pas sau doi la prima lor mutare. La aceste îmbunătăţiri putem adăuga şi aceia a rocadei.

E probabil că posteritatea va mai adăuga încă câteva modificări, de exemplu dând Reginei mersul Calului.

Ciaturanga, jocul Hinduşilor

Piesele sunt aranjate aşa cum se vede pe diagrama de mai jos. Ele erau de patru culori: galbene, roşii, negre, şi verzi, fiecare jucător conducând câte o culoare.

Eşichierul, sau tabla, de care se serveau jucătorii din acest timp era divizat, prin linii, în 64 de câmpuri, toate de aceiaşi culore. In evul mediu Arabii încep a colora câmpurile, ceeace, în practică prezintă un mare avantaj.

Aici Verzii şi Negrele sunt aliaţi contra Roşilor şi Galbenilor. Turnul reprezenta elefantul şi Nebunul în colţ, corabia. Regele, Turnul, Calul şi Pionii aveau atunci exact aceleaşi mutări ca în zilele noastre, cu excepţia că Pionii nu puteau să facă decât numai un singur pas la începutul jocului. Nebunii mutau diagonal, la fiecare al 3-lea câmp, trecând peste câmpurile intemediare, pe care n'aveau acţiune. Mersul lor nu e deloc împiedicat de o piesă situată pe câmpul intermediar. Forţa lor e foarte limitată, căci se va vedea că nu pot atinge şi ataca decât şapte câmpuri pe eşichier, în afară de acele pe care le ocupă. Aceasta a fost forţa pe care o avea Nebunul în Asia şi Europa până la începutul sec. al XVI-lea. Exista o mică excepţie numai în jocul Birmanilor (Burmese).

O altă particularitate care priveşte această piesă e că nici unul din cei patru Nebuni, aliaţi sau inamici, nu pot ataca niciunul din câmpurile pe care ceilalţi trei au dreptul să se plaseze; în acest fel se poate înţelege senzul unui vers dintr'un manuscris din sec. al XII-lea conservat la British Museum: *Firmum pactum Calvi tenent, neque sibi noceant. Adică:* „Nebunii se ţin strânşi în acelaş grup şi nu-şi dăunează reciproc".

Eşichierul şi piesele fiind aranjate, să presupunem că ne adresăm jucătorului de culoare verde, cu scopul să-i indicăm principiile jocului. Prima voastră ţintă e de a face ca cei doi pioni din centru să ajungă pe ultima linie a eşichierului, cu scopul ca să fie avansaţi la rangul de Cal sau Turn (cele mai puternice piese) ceiace va dubla aproape forţa voastră. O altă ţintă, de o importanţă egală, dacă nu superioară, e de a dirija Regele vostru, printr'o serie de manevre meşteşugite, către câmpul Regelui negru, demnul vostru aliat. Dacă atingeţi acest câmp, înainte ca aliatul vostru să fi putut face la fel, veţi avea comandamentul forţelor coalizate; aliatul vi se încorporează şi prin urmare, forţa voastră creşte enorm graţie unităţii de acţiune care domină în câmpul vostru: un punct capital în arta de a face războiul.

E dela sine înţeles că trebue să profitaţi de orice ocazie pentru a dăuna inamicului, exterminându-l, şi aceasta pentru propria voastră salvare, sau dacă nu pentru aceia a aliatului vostru; căci aşa cum am menţionat-o deja, alianţa, în acest caz, nu e lipsită cu totul de egoizm. Cucerind tronul aliatului vostru — şi în consecinţă — comandamentul forţelor sale, principala ţintă e de a cuceri Regele inamic, câştigând astfel partida (Şaturaji).

Acestea par a fi fost principiile generale ale jocului „Ciaturanga"; dar cum am spus-o deja, sunt un mare număr de reguli mai puţin importante, despre care nu vorbeşte textul şi care sunt deschise simplelor împrejurări. Credem însă că dacă patru jucători inteligenţi şi-ar da osteneala să rejoace şi să studieze un mic număr din vechile partide, ar fi în stare să stabilească legi fixe pentru toate cazurile ce s'ar prezenta. Punctele la care facem aluzie nu afectează deloc natura jocului, care reprezintă jocul de şah în forma sa cea mai veche şi mai simplă. Acestea sunt detalii mici asupra cărora poetul antic Vyas (care a descris jocul), a crezut că nu e demn de a insista.

AUREL LERNOVICI

POEZII POPORALE

— Oi leliucă Anisie,
Hai cu mine'n cununie!
— Eu frate-o'u mere atunci
Când tu mie îmi aduci
Mure coapte'n postu mare,
Sloi de ghiaţă la Rusale,
Pod de-argint peste pământ,
Pod de-aramă peste vamă.

●

Munte, munte, piatră seacă
Lasă voinicii să treacă,
Să treacă la ciobăniă
Să scape de cătăniă;
Cătănia-i jug de fier,
Trag voinicii până pier,
Cătănia-i jug de-aramă,
Trag voinicii fără seamă.

(Din „Gazeta Transilvaniei" pe 1893)

Viaţa teatrală

„Comoara" de Salom Alechem, la Teatrul Izbânda

Imprejurări independente de voinţa noastră, ne-au împiedicat să vedem până acum spectacolul pe care-l oferă publicului, compania Sidy Thal şi A. Teffner, la Teatrul Izbânda, în regia d-lui I. Sternberg.

„Mai bine târziu, decât niciodată", spune un binecunoscut proverb francez. Deşi a trecut aproape o lună, de când a avut loc prima reprezentaţie a „Comoarei", cronica noastră nu vine la spartul târgului. Inalta valoare artistică a întregului spectacol îndreptăţeşte o serie lungă de reprezentaţii, şi n'ar fi de mirare ca începutul toamnei, să nu coincidă cu sfârşitul acestui binemeritat succes.

Marele scriitor evreu Salom Alechem nu a creat propriu zis piesa de teatru. Abia după moartea lui, unii regisori şi-au dat seamă de materialul dramatic cuprins în vasta-i operă şi au încercat felurite adaptări care au dat cele mai bune roade.

Un mare merit în această descoperire postumă, o are incontestabil, d. I. Sternberg, unul din cei mai înzestraţi oameni de teatru din ţara românească.

Adaptarea făcută de d. I. Sternberg pentru piesa „Comoara" este dintre cele mai fericite. Atât din punct de vedere al textului, cât şi al spectacolului. D-l Sternberg, pătruns de cea mai logică viziune a dramaturgiei, şi-a dat seama de strânsa legătură care există între text şi spectacol, îmbinându-le cu o armonie desăvârşită, ce a dus la realizarea unui tot, unitar şi omogen.

Intriga este simplă, naivă chiar, dar cât se poate de adaptabilă scenei. Dintr'o vorbă aruncată de fiul lui Idel Torbă, care a găsit o monedă purtând efigia lui Napoleon, un târg întreg se sugestionează pe tema unei pretinse comori ce ar fi fost ascunsă în cimitirul orăşelului de împăratul francezilor, în drum spre Moscova.

Această problemă de psihologie colectivă a dat prilej autorului şi regisorului (în realitate una şi aceiaşi persoană, d. I. Sternberg) să alcătuiască un spectacol în care mişcarea de ansamblu, creată pe cele mai sănătoase elemente de artă dramatică, să se realizeze pe un plan neted şi desăvârşit, într'un ritm perfect şi omogen.

Bine înţeles, comoara nu o va găsi nimeni. De există sau nu, problema nu ne mai interesează. Ea cade pe un plan secundar, în faţa spectacolului de teatru care te vrăjeşte de la început până la sfârşit, cu erupţia unor anumite scene, de care vom vorbi mai jos. Intocmai ca în capodoperele clasicismului, intriga devine la sfârşitul piesei, o încheere necesară, dar de puţină importanţă pentru public. Ce mai importă, după ce am văzut „Avarul" că Mariana şi-a descoperit tatăl în persoana lui Anselm, şi că două căsătorii vor preceda căderea cortinei? Am râs şi am suferit pentru Harpagon, pentru maniile lui, pentru viciul lui. Puţin ne interesează încheerea logică a unei intrigi, care nu a avut rost decât să evidenţieze, în cadrul unui climat dramatic, personajul Avarului. Tot astfel, indiferentă ne rămâne cheia intrigii acestei comori, în momentul în care ea şi-a atins obiectivul, adică pretextul realizării unui spectacol de artă dramatică.

Dacă ne-am gândit la Molière, când am făcut această comparaţie, este pentrucă, din punct de vedere al textului, am găsit, în simplicitatea lui, o mare asemănare cu întreg spiritul constructiv al marelui autor şi actor francez.

Valoarea spectacolului realizat de d. I. Sternberg constă însă, în ceeace a inventat d-sa, în afară de textul propriu zis. Acele minunate momente de omogenitate scenică, în mişcarea grupurilor, (în special în actul întâi, o adevărată „comoară" de realizare artistică), acea desăvârşită armonie între muzica d-lui Max Halm, şi desfăşurarea treptată a scenelor, acea îmbinare strălucită a tuturor elementelor dramatice, au ridicat nivelul spectaculos al reprezentaţiei, dând textului acea nuanţă de putere scenică, nuanţă fără de care nici o realizare concepută de un adevărat regisor, nu poate să fie înfăptuită.

Arta d-lui I. Sternberg se valorifică însă pe deplin, în viziunea scenelor extra-reale, adică în acele scene de deformare a realităţii, prin prisma visurilor. O asemenea scenă nu a lipsit în „Comoara". Realizarea ei a fost însă sub aşteptările nosstre. Venirea subită a lui Napoleon pe scenă, a fost făcută fără acea diformare, necesară pentru marcarea trecerii din realitate în ficţiune. „Visul" conceput de d. I. Sternberg a fost cât se poate de pământesc, de cotidian, iar personajul lui Napoleon, venit în mijlocul târgoveţilor, obsedaţi de comoara pe care ar fi ascuns-o în cimitirul lor, era lipsit de orice semnificaţie. Nici jocul luminilor, destul de sărac în această scenă, nici mişcările ansamblului, cât se poate de adequate ritmului care precedase venirea lui Napoleon, nici muzica, nu ne-au sugerat, măcar o clipă tranziţia la care eram de faţă.

Această scenă, la care desigur d. I. Sternberg a ţinut mai mult decât la oricare alta, a fost tocmai punctul slab al întregii realizări. Restul spectacolului a fost însă pur şi simplu minunat, şi denotă încă odată — dacă mai era nevoe, — marele talent regisoral al d-lui I. Sternberg, cât şi admirabila înţelegere de care dă dovadă întru tălmăcirea şi evidenţierea elementelor de artă dramatică.

D-na Sidy Thal, vedeta ansamblului este o artistă cu multiple posibilităţi. Ea întruchipează de minune tipul interpretei teatrului modern, tip care cere deopotrivă calităţi artistice şi vocale. D-na Sidy Thal ştie să cânte, să danseze şi să joace. Este ceeace se cheamă într'un cuvânt, un element complect.

Excelent ca ţinută şi joc de scenă, partenerul d-sale, d. Adolf Teffner.

Ne-a impresionat mult, talentul d-lui B. Sadigursky, un strălucit comedian, cu un umor sec şi sănătos.

D-nii S. Smilovici, B. Koitman şi S. Bercovici au alcătuit un trio de negustori, foarte omogen. Am remarcat deasemeni pe d-nii L. Levin şi A. Bercovici, precum şi pe d-nele Etta Sadigursky şi Roza Fachler.

Machetele d-lor S. Perahim şi M. Rubinger, pline de gust. D-l B. Sigally-Iaşi a condus orchestra cu multă discreţiune. Cât priveşte aranjamentul dansurilor, el este opera d-lui I. Sternberg, şi vă închipuiţi de câtă minuţiozitate s'a bucurat.

In rezumat, un mare, un excepţional spectacol de artă dramatică.

GH. NENIŞIOR

Poşta redacţiei

Manuscrisele de mai jos — notate prin iniţialele autorilor, — neîndeplinind condiţiile nu pot fi publicate.

Bucureşti: F. C.; S. R.; D. M.; S.; T. I.
Găeşti: B. O.
Iaşi: A. M.
Alba-Iulia: M.
Buteni-Arad: I. B. R.
Galaţi: J.
Bran: S. M.
Brăila: Al. D.
Huşi: C. S.

Spania contrastelor văzută de doi scriitori greci

Spania a fost una din ţările preferate ale călătorilor eleni. Mulţi sunt scriitorii eleni cari au vizitat această ţară a contrastelor şi a pasiunii, iar câţiva dintre ei au ţinut să-şi scrie impresiile în cadrul unor preocupări superioare, trecând dincolo de domeniul simplelor note de drum, după cum obişnuesc cei mai mulţi. Dintre aceştia, semnalăm pe cei mai bine cunoscuţi: *N. Kazantzakis* şi *Costas Uranis*, amândoi poeţi de valoare şi în acelaş timp călători pasionaţi. Atât la unul cât şi la altul remarcăm bucuria sublimă de a evada, de a descoperi peisagii noui, de a vedea pentru prima oară ceiace nu văzuseră până atunci; şi unul şi altul şi-au tipărit impresiile în volume, încât putem face acum o mică încercare de comparaţie între felul cum au privit şi cum au descris ei ţara Iberilor.

N.Cazantzakis caută să descopere esenţa lucrurilor

Spania lui N. Kazantzakis a apărut în Aprilie, anul acesta; e însă în mare parte o prelucrare, sau, mai exact, o punere la punct a unui volum apărut acum 10 ani în Alexandria (Egipt). Partea absolut nouă din ediţia de faţă cuprinde o treime din volum şi descrie ceiace a văzut autorul în călătoria recentă pe care a făcut-o astă iarnă pe front, imediat după căderea Alcazarului, — singura parte a lucrării care se încadrează în actualitate şi cuprinde o fărâmă de epic.

Kazantzakis face parte din acea rasă de scriitori care sunt torturaţi de probleme esenţiale şi neliniştitoare. El nu călătoreşte ca să descrie simple itinerarii, trecând în revistă ceiace întâlneşte şi vede. Voiajul său nu e o alcătuire sau o răsfoire — cum vreţi — de album fotografic, bun numai pentru o iscusită reclamă turistică sau profesională. Kazantzakis călătoreşte ca să descopere peisagii ascunse dincolo de piesagiile obişnuite, oferite ochilor. Caută în primul rând ceiace e mai caracteristic într'o ţară, se străduieşte să-i pătrundă înţelesul, să-l simtă, să şi-l apropie cât mai mult. Incă din 1927 această tendinţă era unicul său scop, fie în călătoria din Spania, fie în cea din Italia, sau în memorabilele evadări în Egipt şi la muntele Sinai: să descopere *esenţa* lucrurilor. Acesta e singurul scop nu numai al peregrinărilor, ci în primul rând al vieţii sale, singurul mijloc de a găsi formule şi soluţii pe care le caută cu atâta ardoare. „Călătoria şi confesiunea, — îşi începe el cartea de faţă, — au fost cele mai mari bucurii din viaţa mea. Să cutreeri pământul, să priveşti — să priveşti şi să nu te saturi — meleaguri noui şi mări şi oameni şi idei şi să le vezi pe toate ca pentru prima oară şi să le vezi pe toate ca pentru cea din urmă oară, cu privirea prelungă şi apoi să închizi ochii şi să simţi bogăţiile cum se limpezesc în tine liniştite, furtunoase, cum vor ele, până ce timpul să le treacă prin sita sa şi să le limpezească de toate bucuriile şi amărăciunile tale — această alchimie a inimii cred că este o mare şi vrednică voluptate a omului. Fiindcă aşa ai putinţa nu numai să te cunoşti pe tine însuţi, ci, mult mai important: să treci dincolo de eul tău înfumurat şi prost, cufundându-l şi armonizându-l în armata rătăcitoare a oamenilor străduiţi".

Iată pentru ce *Spania* lui Kazantzakis nu e atât o simplă carte de impresii în accepţiunea curentă a cuvântului, cât mai degrabă un studiu sui generis asupra sufletului şi specificului spaniol, cu dese şi năvălitoare evadări în probleme de enciclopedie filosofică, probleme torturătoare care deschid răni în sufletul omului chinuit de misterul propriei sale existenţe.

Trebue menţionat din capul locului că scriitorul elen e perfect pregătit pentru o călătorie de felul acesta. Imensul său bagaj de cunoştinţe completează marile sale aptitudini intelectuale, spiritul ascuţit de observaţie, profunzimea gândirii şi exaltarea întregului său eu. Cartea sa e o lucrare de studiu în care faptul călătoriei apare ca un simplu pretext de a face săpături arheologico-filosofice pe terenul atât de bogat şi variat al peninsulei iberice, cu răsunet în sfere mai generale de preocupări ale cugetului. Poporul spaniol e prezentat sub toate aspectele sale caracteristice şi în acelaş timp sufletul autorului e frământat tot timpul de înrebări şi probleme din domeniul sociologiei şi filosofiei destinului, fie cutreerând oraşul Avila şi aducându-şi aminte de Sf. Thereza, fie rătăcind în Alcazar în vremea dinaintea catastrofalului fratricid şi căutând să descifreze înţelesul istoric şi sufletesc al arabescurilor minunate, fie oprindu-se în faţa casei lui Greco şi străduindu-se să descopere în personalitatea artistică a aceluia sufletul artistului şi sufletul spaniolului din toate timpurile. Ajunge astfel autorul la o intelectualizare totală a materialului; el nu mai vede, ci gândeşte; nu descrie, ci studiază. In Spania, Kazantzakis descoperă o zeitate cu două chipuri, un fel de Janus roman: „pe deoparte figura lunguiaţă şi arzătoare a cavalerului caraghios; pe de altă parte capul pătrat şi practic al lui Sancho". Mulţi străini au crezut că Don Quijote şi Sancho sunt două realităţi deosebite. Adevărul însă e că, dimpotrivă, amândoi aceşti eroi alcătuesc sufletul unitar al Spaniei. Kazantzakis a disecat cu răbdare şi pricepere sufletul spaniol, l-a căutat pretutindeni, în oraşe, la catedralele impunătoare, în comorile de artă, sau afară pe câmpie, în parcuri şi castele medievale, l-a studiat şi i-a găsit formula sufletească prin care a încercat să lămurească şi să definească destinul acestui neam neliniştit şi pasionat care-şi caută drumul în haosul de astăzi al istoriei. — Cartea lui Kazantzakis e documentul preţios al unui călător-filosof. Scrisă într'un stil sobru, auster şi lapidar, cu mâna sigură şi cu mişcări meşteşugite de artist, ea prezintă o comoară intelectuală de o necontestabilă valoare. Niciun amănunt de prisos. Totul e plin de viaţă, de putere de pătrundere, de simţire, de idei, de curiozitate, — e unul din acele daruri rare pe care ni le poate oferi un om superior şi iubitor de semenii săi.

Costas Uranis caută imagini, poezie...

Cartea lui Costas Uranis se intitulează *Sol y sombra* şi a apărut în Atena în 1934. Deosebirea dintre aceasta şi cea anterioară apare dela început, din chiar precuvântarea ei: Pe când *Spania* lui K. e opera unui gânditor, *Sol y sombra* e opera unui poet pur şi simplu. E adevărat că şi acesta din urmă nu se mulţumeşte numai cu

Costas Uranis

prezentarea materialului într'o formă aleasă şi atrăgătoare, ci caută la rândul său să străpungă puţin pojghiţa suprafeţei şi să pătrundă o clipă în esenţa lucrurilor, să le simtă, să le înţeleagă, să le determine. Dar nu aceasta e preocuparea sa de căpetenie. In primul rând, Costas Uranis e un slujitor al versului. Sensibilitatea sa îl mână spre imagini, spre culori, spre linii care să-l impresioneze, să-i distragă sufletul dela cotidianul ucigător să-i satisfacă nesaţiul ochiului, dornic de a fugi de atmosfera staţionară a oraşului său, de a vedea mereu tablouri noui şi de a descoperi poezia şi farmecul ca pe o salvare dela moarte. Singura sa nelinişte e cea a drumurilor, a veşnicelor plecări şi poposiri, — poate singura aventură a vieţii sale care l-a mânat să călătorească şi să scrie. Un volum al său de poezii se intitulează *Spleen* şi poetul însuşi a mărturisit că nota caracteristică a poeziei sale e acel plictis al vieţii care te mână mereu înainte şi te sileşte să schimbi decorul cu o desnădejde crescândă şi cu o curioasă dar explicabilă teamă de a nu se opri undeva pentru totdeauna.

Cu toate acestea Costas Uranis nu respinge meditaţia. Printre strofe îi ghiceşti gândul cum alunecă cu o vădită nelinişte de a cunoaşte şi descoperi adâncul lucrurilor. Problema desigur nu-l absoarbe cu totul, fiindcă îşi dă seama că atunci va trebui să părăsească poezia. Dar aceasta nu înseamnează că nu ştie să privească şi să caute. Dimpotrivă, Costas Uranis a isbutit să descopere multe adevăruri esenţiale pe care însă a căutat să le ofere într'o haină cât se poate de transparentă şi poetică. Incât gândirea apare ca un vers printre peisagiile spaniole, sub soarele dogoritor al Castiliei sau în grădinile minunate din Sevilla. El descoperă diferitele chipuri ale Spaniei în figurile eternilor săi eroi, Don Quijote, Don Juan, Figaro şi chiar figura mistică şi rece a lui Filip II. „La aceştia se gândeşte călătorul, pe aceştia îi recunoaşte sub miile de măşti contimporane, — aşa cum recunoaşte pe cruda şi fermecătoarea Carmen într'o mulţime de tinere femei din Andaluzia ce trec pe lângă dânsul cu un trandafir roşu în păr, cu mâna la şoldul mlădios şi cu provocarea în privirea lor piezişă... Toate aceste figuri ale legendei, ale cărţii şi ale istoriei sunt mai vii decât toţi oamenii dimprejurul nostru. Trăiţi în atmosfera lor psihică, sunteţi transportaţi în epoca lor, simţiţi atracţia lor de neînvins..." Şi mai departe, căutând să găsească formula definitivă prin care să caracterizeze tabloul Spaniei, şi fără să părăsească stilul său leger şi confortabil, Uranis spune că „tot farmecul acestei ţări rezidă în anacronismul ei, în rezistenţa ei pasivă de nu primi ceiace noi numim spirit modern". — Costas Uranis, chiar atunci când caută să formuleze definiţii şi să intre în domeniul abstractului, aceasta o face cu discreţie şi reuşeşte să rămâie acelaş povestitor simpatic. El inserează în observaţiile sale cele mai esenţiale un spirit de comunicativitate care are darul să nu le îngreuieze şi să le desprindă din atmosfera de discuţiune filosofică aridă. El se mulţumeşte numai să le descopere şi să le menţioneze sub forma cea mai uşoară a impresiei.

Ca scriitor de impresii de călătorii, Costas Uranis ocupă un loc de frunte în Grecia de azi. Scrisul său e ponderat şi limpede ca apele canalelor din parcurile minunate dela Aranjuez, fraza mlădioasă şi sonoră plină de armonie şi culoare poetică. Călătoria pentru el nu apare ca un pretext, ci un prilej de primenire sufletescă, de distracţie dela monotonia vieţii. Kazantzakis semnalează scurt şi apoi se cufundă în meditaţii personale. Uranis înregistrează, descrie amănunţit, şi trece prin alambicul sufletului său fiecare tablou, fiecare chip, fiecare melodie, preschimbându-le în pagini proprii, în care personalitatea sa se imprimă în întregime. Kazantzakis impresionează prin gândire, prin bogăţia şi variaţia ideilor şi problemelor pe care le pune, Uranis, prin bogăţia de imagini şi prin graţie; unul face filosofie, celălalt poezie. Dar şi unul şi celălalt privesc Spania în liniile ei juste şi esenţiale — unul cu ochi de cercetător, celălalt cu privirea de pictor. Cartea unuia e studiu, a celuilalt prilej de descătuşare, de recreare sufletească; cea dintâi construită din probleme, din joc de ecuaţii, cea de a doua din lumină, din flori, din joc de ape... Nu vom spune care din două e mai valoroasă, findcă se deosebesc fundamental între ele din punctul de vedere al criteriilor. Amândouă însă sunt interesante prin faptul că sunt scrise cu dragoste şi sinceritate şi sunt necesare fiindcă una completează pe cealaltă şi ne oferă o imagine integrală şi bogată a Spaniei.

ANTON MISTACHIDE

unkeler

Dragostea e o belea

Să presupunem, domnilor, că vara e pe sfârşite, că a trecut vacanţa şi că s'au dus concediile, plajele, băile. Cine din dvs. n'a avut în răstimpul acestui sezon măcar o singură aventură? Cine nu s'a încurcat măcar cu o singură domnişoară?

E timpul să vă întrebaţi: cum v'aţi putea descurca de această belea, cum să vă lepădaţi de cea căreia nu de mult i-aţi jurat pe vecie iubire şi care a început să vă cam plictisească, pentrucă, naiva, crede că se mai iubeşte şi după sezonul de vară.

Despre asta vreau să mă ocup acum.

Dela început trebue să vă spun câteva cuvinte despre Don Juan. In definitiv, cine este Don Juan?

Don Juan, — a spus odată cineva (probabil un filozof) — nu este acel care se îndrăgosteşte uşor de orice femee, sau cel care are însuşirea de a atrage mereu alte femei. Nu este nici cel care ştie să prindă în mrejele sale sexul frumos şi care încurcă şi schimbă femeile, cum schimbi o mănuşă sau o idee.

Nu. O astfel de „artă" poate s'o facă oricine, nu numai decât un Don Juan. Nu există pe lume lucru mai uşor decât acela de a te îndrăgosti de o femee, sau a o face să se amorezeze ea de tine.

Şi asta e lucru mare, să faci dragoste?...

Arta adevărată a Don Juanului este de fapt aceia de a te putea oricând descurca, de a te putea descotorosi la timp de „dragoste"; a te elibera pe nesimţite din jugul amorului în curs şi a deveni candidat pentru subiectul de roman al unei noi aventuri.

Asta este partea cea mai grea. Ca să te descurci de o dragoste, trebue să ai mult mai mult talent decât pentru a începe aşa ceva. Trebue chiar mai mult sentiment, mai mult temperament, mai multă delicateţă, răbdare, putere de convingere, influenţă, sugestie, diplomaţie şi... fineţe

Se ştie că toate actele din viaţă au un sfârşit. Iubirea are şi dânsa un final, pe care însă nu-l poate obţine oricine. E ca la jocul de şah, unde mişcările de ultim moment sunt cele mai anevoioase şi pretind concursul jucătorilor de specialitate.

Ah! dacă iubirea ar rămânea pururea aşa de frumoasă ca la început!... — aşa a spus odată o femee.

Autorii de piese teatrale ştiu că finalul unei lucrări dramatice este totdeauna foarte greu de realizat. Ultima scenă, la căderea cortinei, este cea mai dificilă. La fel şi în dragoste: ultima scenă este cea mai complicată şi trebue să fie prezentată cu multă abilitate. Nu toţi o interpretează la fel.

Unii — prin două împuşcături de revolver pentru ambii eroi (spaniolii); alţii — cu o singură împuşcătură de revolver (italienii); unii termină printr'o lungă scrisoare înşirată pe opt coli de hârtie (germanii); alţii ajung în faţa justiţiei cerând despăgubiri... sufleteşti (americanii).

Există şi dintre cei care o fac scurtă de tot. Printr'o simplă dispoziţie telefonică (francezii).

Bine înţeles, se află gentlemani care se folosesc de alte mijloace originale.

De exemplu: cer să fie sărutaţi pe obraz când au părul aspru, ca o răzătoare de hrean. Sau laudă într'una blondinele, dacă fata lor este brunetă şi ridică în slava cerului brunetele, când iubita lor e de nuanţă contrarie. O plimbă pe timp de ploaie şi fără umbrelă; o urcă înadins în tramvae aglomerate; o invită la teatru numai la piese cu subiecte din filozofie. Ii citeşte mereu din ziare articole de fond, în chestiuni politice. In loc de flori şi ciocolată, îi aduce volume ştiinţifice despre matematici, mineralogie sau despre chestiunea tarifelor pe căile ferate, legea electorală, etc.

Din când în când o mai întreabă de vârsta ei exactă, repetă laudele pentru prietenele ei şi are cuvinte de admiraţie pentru frumuseţea femeilor pe care ea le bănueşte concurente.

Vedeţi, toate acestea pot într'adevăr ajuta uneori ca să te descotoroseşti de o aventură, de o dragoste. Insă nu întotdeauna.

Un bun motiv este acela că eşti... însurat.

O femee este totdeauna cel mai bun argument când vrei să scapi de o alta. Dar reţeta aceasta este foarte neplăcută. Practica a dovedit că e mult mai avantajos să se prindă de tine o „dragoste", decât să te agaseze într'una o nevastă.

Ah! ce bine ar fi, dacă iubirea s'ar putea stinge brusc. Sau să se topească încetişor, ca zaharul în ceai, ca roua într'o dimineaţă de vară. Ce fericire ar fi!

Insă nici două ceasornice nu se pot potrivi exact. Din când în când unul rămâne în urmă.

Prin urmare, încheerea unei iubiri este o operaţie foarte anevoioasă şi trebue efectuată cu foarte multă prudenţă, fără brutalitate, ca nu cumva să se producă o... boală mai gravă.

Pentru tânărul novice, descurcarea de o dragoste decurge greu. E chestiune de durată, de plictiseală, de răbdare.

Tactica lui atrage după sine inevitabilele reproşuri: de ce n'a chemat-o la telefon, de ce a omis ziua ei de naştere, de ce a părăsit-o aseară prea de vreme, de ce la plecare nu i-a sărutat mâna?

Şi de ce... şi de ce?...

Diletantul, debutantul în dragoste o închee deci foarte încet. Nu-l lasă inima să rupă deodată legătura, căci are milă şi compătimire de iubita lui. Caşi acel „iubitor" de animale care vrând să tae coada cânelui său, fără a-i pricinui dureri mari, nu i-a amputat-o dintr'odată, ci tăia din ea în fiecare zi câte-o porţiune până ce animalul a rămas fără coadă.

Stăpânul cânelui era arhi-fericit de ideia sa genială. Animalul însă nu s'a arătat prea entuziasmat.

Toate cele de mai sus se referă la începător.

Insă maestrul în dragoste, Don Juanul, este mult mai practic şi mai expeditiv. El ştie s'o tae scurt. Cunoaşte arta aceasta cu precizitune.

Timpul de care un muritor de rând are nevoe pentru a se debarasa de o dragoste, el e capabil să-l folosească pentru o serie de aventuri noi, ba amorezându-se, ba lăsându-se păgubaş de noile... victime.

Am uitat ceva important. Există şi alt mijloc pentru a termina cu dragostea şi anume: să te însori cu fata în chestie.

A te căsători cu iubita, înseamnă a sfârşi definitiv cu iubirea. Dragostea dispare, de parcă a înghiţit-o pământul.

Insă sistemul acesta este tare primejdios şi cu totul nerecomandabil.

Părerea mea este că trebue să ne ferim de această cale: e poate cea mai eficace, însă nu cea mai... sănătoasă.

In româneşte de A. R.-IAŞI

Cronica cinematografică

„Două femei, două iubiri"

Suntem profund încântaţi că, în penuria generală de filme din timpul verii, tot mai există trei săli care-şi dau osteneala să reprezinte „premiere". In săptămâna aceasta am avut trei producţii americane onorabile în acest sens: „Panama", „Complicaţii sentimentale" şi „Două femei".

Primele două nu prezintă vre-un interes deosebit, ci-s doar agreabile, combinând perfecta stupiditate a poveştii cu o impecabilă îngrijire a fiecărui detaliu de joc şi de regie. In cel de al treilea putem însă releva ceva nou, ceva psihologiceşte neexplorat încă. Patru personagii sunt puse în conflict, toate patru bine contrastante, iar două din ele prezentând o psihologie complexă şi curioasă, pe care în zadar veţi căuta în erudiţia dv. cinematografică să o mai găsiţi în vreun alt film.

E vorba în primul rând de o fată de optsprezece ani care, încă dela vârsta aceasta timpurie, este deja indignată împotriva vieţii, a societăţii burgheze care o expropriase, o lăsase săracă, victimă a acelui proces agrar descris aşa bine de marxistul Kautsky şi care consistă din răpirea pământului fermierilor de către creditorii ipotecari, ferma fiind adjudecată pe un preţ derizoriu.

Mica noastră proletară, părăseşte aşadar satul ei natal şi porneşte la oraş cu toată amărăciunea unui suflet răsvrătit.

La Chicago i se întâmplă nişte lucruri extrem de ironice. Se îndrăgosteşte de un om care avea ca meserie tocmai acele practici abuzive care o ruinaseră pe dânsa. Dar asta n'avea ea să afle decât mai târziu. Inainte deja încearcă o adâncă deziluzie dela omul pe care îl iubea şi care, milionar, se căsătorise cu dânsa ca într'un basm miraculos. Căci autorul basmului făcuse, în fond, asta nu fiindcă ţinea la fetiţă, ci ca să-şi bată joc de o jună domnişoară din înalta societate new-yorkeză care-l lua în căsătorie numai pentru bani şi-i şi pregătise anticipate coarne prin persoana unui tânăr sclivisit care ni este prezintat luând aconturi în acest sensual sens.

Mica noastră eroină află de astea toate, şi mai află şi meseria de cămătar ţărănesc a soţului ei. Pentru toate aceste motive, se întoarce în satul ei, unde asmuţă pe fermieri la răscoală.

Atunci, acela care nu fusese niciodată păcălit de nimeni, pierde partida; o pierde în două chipuri. Mai întâi pentrucă ţăranii îl alungă (ba chiar îl şi împuşcă); al doilea pentrucă constată că în fond iubeşte pe biata bravă fetiţă de dragostea căreia îşi bătuse, ca un prost, joc. Şi atunci se operează în mintea spectatorului un reviriment foarte interesant. Bonomia personajului — care era o bonomie falşă, bazată pe un bun echilibru de şmecher lucid şi deprins să-i iasă toate bine, — această bonomie se dovedeşte, totuşi, a fi şi adevărată, adică bazată pe bunătate pură şi simplă, şi doar înăbuşită de prostul nărav al capitalistului care se crede obligat să fie vecinic şmecher şi „nepăcălit". In faţa însă a unor împrejurări foarte grave: răscoala ţărănească şi atentatul comis împotriva sa, el vede unde e adevărul. Şi, nu cu aere pocăite, ci cu aceeaşi atitudine senină şi puţin glumeaţă pe care o avea el în viaţă, îşi mărturiseşte totodată greşala lui de judecată şi sincerul lui amor pentru fată. „Porcul", care fusese primul cuvânt spus de ea lui, nu va fi şi ultimul, căci între timp „porcul" se dovedeşte a nu fi fost niciodată complect porc. Ceeace-i perfect omenesc, căci numai în romane oamenii sunt, în bine sau în rău: „caractere"; în viaţă un suflet conţine cam de toate şi din fiecare lucru câte ceva.

Cei doi actori care realizau aceste două roluri au fost foarte bine aleşi. Edward Arnold e o figură unică în dosarele Paramount şi în Galeria de portrete californiene în genere. Are un fizic extrem de curios. Este gras şi totuşi seducător. Vocea lui este fermecătoare iar râsul lui, lung şi lat, este un model de râs nesilit, sănătos şi niţeluş nesimţitor.

Cât despre eroină, (Francine Larrimore), ea este fizionomiceşte o adevărată revelaţie. Pentru prima oară vedem jucând această actriţă, al cărui fizic exprimă un curios amestec de tinereţe şi bătrâneţe, tinereţe trupească şi bătrâneţe morală, tinereţe datorită numărului mic de ani şi bătrâneţe datorită numărului mare de amărăciuni deja suferite. Există o subţirime a taliei, umerilor, braţelor, etc., specifică fetiţelor; dar există şi o subţirime specifică slăbiciunii, în deosebi slăbiciunii provenite din griji şi consumaţie considerabilă de „nervi". Subţirimea actriţei noastre relevă simultan din ambele surse, astfel încât delicateţea primei origine să se combine cu tristeţea celei de a doua. Apoi faţa e făcută din trăsături mici şi drăguţe, dar uşor mototolite, niţeluş veştede. Vocea e răguşită, şi nu se ştie bine dacă răguşala provine din uzura anilor sau din uzura momentului, adică din excesele vocale inerente unei firi aprige, oricând gata să se înflăcăreze şi să ridice glasul. Intr'un cuvânt: amestec de copilărie înduioşătoare şi de maturitate dezolată, amestec de drăguţ şi de trist. Făptura fizică a artistei Francine Larrimore este ceva remarcabil cinematograficeşte şi a fost magistral utilizată în filmul acesta.

D. I. SUCHIANU

Poezii populare

Frunză verde

Frunză verde iasomie,
Bate vântul şi mi-adie,
Cu piper şi cu lămâe,
De nu pot cosea la ie,
C'am un ibovnic de-mi scrie.
El când scrie
Mă mângâie,
Când citeşte
Mă slăveşte,
Inimioara mi-o topeşte.

Lasă-mă, Doamne, să mor,
Pe braţe la puişor;
Lasă-mă Doamne, să zac,
Pe braţele cui mi-este drag.
Bate-l, Doamne şi ia-l drace,
P'ăl care nu-mi dă pace
Să iubesc pe cine-mi place.

Şi-acum 'nsoară-te băiete,
Insoară-te cu Dumnezeu
Căci mie nu-mi pare rău.
Nici bine nici rău nu-mi pare,
Nici la ficaţi nu mă doare.

Fire-al năibilor de cal
Că trântişi pe Nae'n deal
Şi nu-l trântişi mai în vale
Să-l vază ţaţa că moare,
La umbră şi la răcoare

Cules de RADU MIRCEA
din com. [illegible]-Olt

Cartea românească

Cronica literară

Al. A. Philippide

Tatăl era, se zice, de o ursuzenie proverbială. Fața lui încurcată în favoriți sbârliți, avea căutătura posacă a unui Polifem mărunt. Singuratic, sarcastic, misogin, a fost un savant de știința oamenilor vechi, care dispare, mânuind limbile clasice ca pe graiuri moderne. Temeinic filolog, morocănos în polemică și obstinat în prejudecăți mărunte, a avut până către sfârșitul vieții o operă redusă, rămânând afară de drumul cel mare al unei științe fundamentale într'o cultură nouă. Apoi deodată a dat la iveală două tomuri grele ca piatra, tratând despre originile noastre cu mijloace lingvistice, de unde se vede intenția unui op colosal care să stingă orice problemă în legătură cu formația poporului român, un op în soiul lui Hajdeu. Informație enormă, cu izvoare uneori de bibliotecă provincială, cu un program de lucru judicios, care s'a și urmat în parte de alții, cu un humor de bătrân malițios, implacabil, pișcând prin toate notele. Dar ce încurcătură, ce urzeală întunecată, ce lipsă de orice limpiditate într'o știință, aridă ce-i dreptul, dar în care trebue să se vadă numaidecât de unde pleci și unde vrei să ajungi! De origine grec, Philippide era mândru de un înaintaș care binemeritase print'o scriere grecească dela această nouă patrie. Mândrie foarte legitimă. Acesta este sentimentul oamenilor care, aparținând în totul unei nații, găsesc în descoperirea unui strămoș imigrat un prilej de nostalgie și de explicare a năzuințelor lor nelămurite și însfârșit sentimentul acelora care, fără a fi fost mari eroi ai cugetării, află ascendenți care au ilustrat familia legându-i numele de fazele de evoluție ale culturii naționale. Lucru curios! Philippide nu moștenea din peninsulă spiritul volubil, pofta de vorbă, cuvântul luminos și clar. Dacă fluturii de noapte, printr'o apetiție antitetică, se îndreaptă către globul electric, unele produse ale soarelui și mărilor albastre ca Philippide simt o pornire nebiruită spre noapte și spre negură. Bătrânul filolog era un grec cu suflet gotic.

Alexandru A. Philippide, fiul acestui întunecat și cel din urmă vlăstar al unei familii de cărturari, a biruit asupra cețurilor și a ieșit acum câțiva ani în lume cu crinul poeziei în mână. Tatăl era cunoscut în cercul strimt al Universității, fiul a devenit deodată notoriu ca autor de poezii moderne. Cum va fi privit bătrânul această neașteptată concluzie a aspirațiunilor lui de învățat auster, fiul ne va povesti odată. Insă Alexandru A. Philippide nu e un produs cu totul paradoxal. Tăcut, uneori sumbru, dar prietenos și sociabil, nebârfind pe nimeni, vorbind cu o respectuoasă modestie și celui din urmă începător, ba chiar de o intolerabilă toleranță în scris, el e în fond de un temperament singuratec, latent. In Philippide care tace enigmatic și ascultă, părând a lua parte sgomotos la convorbire din cauza ochilor cordiali, se ascunde un romantic vijelios, fantasc, vizionar, sbătut de mari declamații, de probleme cosmologice, de întrebări asupra destinului propriu și înțelesului sforțării în viață. Sub blândețea lui râzătoare, care se teme de orice atitudine ce-ar semăna a acuitate cam posacă, totuș și mută ești uimit să descoperi, răsfoindu-i poeziile, azi neînțelese din superficialitatea intelectuală a epocei, o mândrie stâncoasă, o ținută de prieten al Demonului. Făptura lui are nevoe de redingota lungă, de cravata care înfășură tot gâtul ca un șal, de țilindrul care cade satanic peste urechi. Când șade în fața unui pahar de vin împreună cu vreun rar prieten și ascultă elocvența aceluia, Phillippide, taciturn, vorbind cu sclipirea ochilor despre plăcerea de a se cufunda în viziuni, seamănă cu E. T. A. Hof-

Al. A. Philippide

fmann dintr'un vestit desen care-l înfățișează pe el și pe actorul Devrient, înțeleși amândoi într'o comuniune fără vorbe, la capetele unei mese. Generozitatea lui Philippide este o stimă tacită pentru sinceritatea tumultului interior, un mod de a reproba critica atentă prea mult la efectul material și prea puțin la funcțiunea spirituală a poeziei. Nu este nici combinație, nici înfrățire cu cei neizbutiți. Căci el este mândru și încrezător în el:

Și sufletul mi-l simt ca'ntotdeauna
Pe-atât de mândru pe cât e de blând...

Al. A. Philippide a fost clasificat de la început în mod simplist un modernist al imaginii și i s'au citat ca foarte caracteristice prin materialitatea lor aceste versuri:

Clipele, picură — pic, pic —
(Cum? Timpul încă nu s'a prins de ger?)
Clipele picură — pic, pic —
Pe barba orologiului stingher,
Și se preling, căzându-i pe genunchi
Ca un mănunchi
De perle mici
Pentru pitici...

Insă nu aceasta era socoteala poetului care încă dela început lua pozițiune împotriva modernismului *(Considerațiuni confortabile în V. Rom.* 1923, n. 6).

„Revoluțiunea în Artă, nu e necesară. Transformarea și evoluția, da. Revoluția — adică transformarea violentă — nu-și poate avea loc decât în domeniul faptelor reale. Terenul fiecărei arte e limitat.

Mijloacele pentru a-l cultiva stau la îndemâna oricărei îmbunătățiri viitoare. Dar cum e absurd să samăn grâu în Sahara și palmieri la cercul polar, e cel puțin tot așa de ciudat să zugrăvesc oameni cu pete de cărbune pe obraz și să declar că le-am pictat sufletul plin de păcate și că deci fac pictură psihologică".

Și încă mai limpede și cu spirituale metafore mai târziu *(Modernism în V. Rom.* 1929, No. 1):

„Pretenția lor [a moderniștilor] e de a descoperi date sufletești nouă. Ei sânt căutători de Atlantide și de Patagonii inexplorate. Adică — căutători de simțire nouă, simțire modernă, care e cu totul altceva decât simțirea epocilor precedente și a contimporanilor care nu sânt moderniști. Ar fi ca și cum de vreo cincisprezece ani încoace sufletul omenesc s'ar fi schimbat în întregime sau ar fi fost înlocuit cu *altceva,* care nu mai e suflet omenesc cum toată lumea știe, ci o plasmă psihică nouă adusă de unde? din Marte sau din petele solare. Un suflet cu altă floră și altă faună, o Americă nouă, mai multe Americi, sute de Australii cu canguri necunoscuți și arbori care cresc cu rădăcinile în sus și florile în pământ".

Așadar poetul era pentru un clasicism al substanțelor eterne, pentru acea poezie care în forme înoite sboară mereu în jurul fundamentelor. Mentalitate firească aceasta la un om cu cultură clasică, exprimată nu se poate mai pătrunzător. Căci ceiace uimește pe intelectualul obișnuit să admire și să guste pe marii poeți, pe Edgar Poe și Victor Hugo, pe Leopardi sau pe Schiller este să vadă pe criticul modern numind „speculație" ceeace era obișnuit să numească tumult esențial și luând în derâdere ca lucruri perimate temele străvechi. Cultura literară a lui Philippide este remarcabilă și se poate spune că în câmpul clasic știe tot.

Imaginea la Philippide nu e un element fundamental ci un simplu și firesc mod de expresie. Sufletul lui e în altă parte, în marea contemplație, în „speculație":

Când suflă 'n mine vântul cel curat
Venit din Alpii cugetării pure,
Sânt în adâncul meu ca o pădure
Din care păsările guralive au sburat.

Să urmărim puțin pe poet prin Alpii săi. El fuge după năluca Gloriei văzută romantic ca o înfăptuire a destinului propriu, ca o putere demonică:

O simt mereu în mine cum se sbate
Și ghiara ei sub fruntea mea străbate
Ca un cuțit!
Și-mi răsvrătește gândurile toate...

Mă scurmă ghiara-i otrăvită și adâncă;
Și sufletul, bucată cu bucată, mi-l mănâncă:
Și 'n mine 'ntemnițată ca 'ntr'o cușcă
Zbiară și mușcă...

Apoi, învingându-se pe sine, aspiră la voluptăți mai sublime: la topirea în flacăra solară:

Și dă-ne, Soare, suflet nou, alt vis!
Ne-am săturat de vechiul nostru vis!
Văzduhul tot tu fă-l să intre 'n noi;
De tine până 'n creștet să fim plini;
Polenul tău să ne preschimbe 'n crini
Și zâmbitori să stăm în preajma ta, și goi!

Aci sufletul e sbuciumat de duhuri negre, de „visul rău" și atunci scăparea este într'un Crin grandios:

Paharnic alb, Crin blând, domol îmi varsă
Parfumul tău, căci inima mi-e arsă...

Sau bolnav își caută vindecarea în extirpațiune:

Mi-e bolnav cugetul și-aș vrea să-l rup —
Cum rupi unui păianjen un picior!

Odată, întunecat, spiritul merge în noapte ca pe corăbii cu felinare verzi, altădată purificat alun... o luntre ser...

...Cu'n crin la cârmă, altul la catarg,
O luntre albă să ne ducă 'n larg...

Viața poetului este astfel o vecinică trecere din negru în alb (dispozițiune romantică), din crunte melancolii ale sterilității în extaze și jubilări. Vântul care bate într'o clipă de humoare neagră capătă guri de câni lătrători, se înfurie ca un taur ce-ar vrea să ia bolta în coarne și urmărește pe poet cu chemarea lui dureroasă:

De lunga lui chemare cum să scap?
Hau! hau! Cum râde vântul cu hohot și mă cheamă!
Se sparg în cap lungi hohote de-aramă
Și șerpii vântului pătrund în cap!...
Hau! hau! și vântul râde cu hohot și mă cheamă!...

(Va urma)

G. CALINESCU

Viața Romînească

Câtva timp „Viața Românească", vechea revistă care a lăsat urme adânci și hotărîtoare în mișcarea politică și culturală a țării noastre, ne deprinsese cu o apariție neregulată. Și era un fapt destul de dureros pentru cultura română, aflată la o grea răscruce în clipa de față.

De două luni însă, trecând sub o nouă conducere, Viața Românească, prin personalitățile care au rămas în jurul ei și prin cele ce i s'au adăugat, și-a dat seama că pe umerii ei apasă o mare responsabilitate. Relele de care suferea societatea noastră și care au condiționat apariția revistei n'au dispărut toate, ci numai unele. Cele rămase s'au adâncit și s'au ivit și altele.

Conștientă de această situație, „Viața Românească" a început să apară regulat. Regulat și în condiții din ce în ce mai bune. Faptul este îmbucurător. Ideia de progres și dreptate socială nu moare, oricât s'ar căzni unii s'o înmormânteze.

Din cuprinsul ultimului număr (Iulie) semnalăm articolul de înaltă ținută intelectuală și justețe a tezelor susținute — *O politică externă națională* — datorit d-lui C. Vișoianu, în care d-sa analizează condițiile unei sănătoase politici externe naționale, pe care o definește drept *„o politică externă pe care națiunea hotărăște să o facă pentru menținerea și propășirea ei și pe care organele competente o practică liberă de influențe străine. O politică externă națională trebue să se sprijine pe o largă adeziune a națiunii, pe instinctul său de conservare și pe condițiunile statornice ale integrității teritoriale a statului. Ea nu poate fi sprijinită pe întorsătura trecătoare a legăturilor internaționale, sau pe dispozițiuni vremelnice ale opiniei publice. Fapte diverse, incidente, beneficii momentane nu pot fi ridicate până la rangul unor criterii în politica externă a unui stat."*

In afară de aceasta, numărul de pe Iulie mai cuprinde articole și studii semnate de d-nii D. I. Suchianu *(Poetul Topîrceanu),* Marg. Barcianu *(Negustorul de fluturi),* L. I. Caragiale *(Corbul),* V. Madgearu *(Rolul științelor în societatea democratică),* etc. precum și o bogată cronică literară și artistică.

Miscellanea e aceiași pe care o cunoaștem: vie și actuală.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Sinclair Lewis: It can't happen here

Unul din faptele cele mai caracteristice care întâmpină dela primul pas pe cercetătorul ce vrea să-şi dea seama de starea literaturii americane în vremea de după războí este fără îndoială înflorirea romanului social.

Intr'adevăr, dintre toate genurile literare, niciunul nu poate pretinde că ocupă în preferinţa publicului de dincolo de Ocean locul pe care acest fel de scriere a izbutit să-l câştige în literatura americană de câtva timp încoace. Cred că s'ar putea spune, fără o prea mare exagerare, că popularitatea romanului social este numai de puţin întrecută de aceia a romanului poliţist, gen de scriere care în America, patria ei de adopţie, ţine fruntea producţiei literare şi constitue hrana literară obişnuită a mulţimilor.

Trebue să mai amintim, deasemenea, că cei mai de seamă scriitori americani ai vremii noastre, Upton Sinclair şi Sinclair Lewis, arată în romanele lor o predilecţie constantă faţă de temele şi problemele sociale, — şi e mai presus de orice îndoială că niciunul nici celălalt n'ar fi ajuns la notorietatea de care se bucură astăzi, sau ar fi atins-o cu mult mai mare greutate, dacă operele lor respective n'ar fi avut un atât de pronunţat caracter social.

Această înclinare a publicului american pentru romanul social îşi află explicaţia într'o sumă de stări de lucruri străine de domeniul literaturii şi de cel al culturii în genere. E vorba de pasiunea cetăţeanului Statelor-unite pentru chestiunile de ordin politic şi social cum şi de interesul ce-l arată el întotdeauna faţă de treburile statului din care face parte, — lucruri care dovedesc nivelul ridicat al conştiinţei sale cetăţeneşti. In această privinţă America e desigur cea dintâi ţară din lume căci, deplin conştient de drepturile şi îndatoririle sale, cetăţeanul american înţelege să şi le exercite pe cele dintâi şi să le îndeplinească pe cele din urmă cu toată seriozitatea, convingerea şi scrupulozitatea pe care i le insuflă tradiţia unui liberalism ce numără aproape două secole fiind tot atât de vechiu ca şi cel creiat de Revoluţia franceză.

Criza economică cu tot cortegiul ei de consecinţe nefaste, pe de o parte, exemplul şi acţiunea subterană a regimurilor totalitare din unele ţări ale Europei, pe de alta par să fi adus însemnate prefaceri în viaţa politică şi socială a Statelor-Unite şi, mai ales, par să fi pregătit cum nu se poate mai bine terenul pentru apariţia, desvoltarea şi activitatea curentelor de dreapta care au şi început să lupte pentru o schimbare a regimului politic şi a stărilor sociale din marea republică de dincolo de Ocean.

Ecoul acestor stări de lucruri, care par să fie atât de serioase încât au început să se resfrângă până şi în literatură şi să devină astfel materie literară, îl găsim în ultimul roman al lui Sinclair Lewis, *It can't happen here* (traducere literală: *Ceeace nu se poate întâmpla aici*). Marele scriitor, a cărui predilecţie pentru romanele cu temă socială ne era bine cunoscută din scrierile sale anterioare, şi-a oprit şi de data aceasta alegerea asupra unui subiect de aceeaşi natură dar de un cuprins cu mult mai larg, căruia am putea să-i facem orice imputare afară de aceia de a fi lipsit de îndrăsneală şi de originalitate. Intr'adevăr *It can't happen here* nu este altceva decât istoria instaurării, menţinerii şi căderii unui regim fascist în Statele-Unite în preajma anului 1940, istorie văzută sau mai bine zis trăită de o familie de mici burghezi provinciali, familia Jessup din Fort-Beulah, oraşel din Răsăritul Statelor Unite.

Doremus Jessup, eroul central al romanului, om în vârstă şi respectabil, este din punct de vedere social un „intelectual mic burghez", cum o recunoaste singur cu luciditate şi cu cea mai desăvârşită modestie. Vechiu gazetar, fondator şi director al celui mai de seamă cotidian din Fort-Beulah, *Daily Informer*, Jessup este în ceeace priveşte opiniile politice „un liberal moderat, desrobit de orice fanatism şi puţin sentimental". Pe deasupra, el este însufleţit de un înalt spirit umanitarist ceeace îl face să dispreţuiască, ba chiar să urască, „cruzimea şi intoleranţa, nedreptatea şi aroganţa bogaţilor faţă de cei săraci". Cu toate aceste opinii moderate şi mai presus de orice echivoc, — sau poate tocmai din cauza lor! — Doremus este considerat de majoritatea concetăţenilor săi drept comunist sută la sută şi partizan al Moscovei. Motivul? Jessup şi-a îngăduit în câteva rânduri libertatea să aibă păreri deosebite de cele ale majorităţii compatrioţilor săi sau să pună în adevărata lor lumină câteva stări de lucruri şi câteva adevăruri dureroase, faţă de care aceştia din urmă preferau să repete mişcarea naivă a struţului şi să se prefacă a le ignora existenţa. Astfel, între altele, Jessup preconizase în 1929 recunoaşterea guvernului Sovietelor. Deasemenea, în 1932 susţinuse, prin articole favorabile, candidatura unui socialist la Preşedinţie, iar puţin în urmă dusese o violentă campanie de presă în favoarea muncitorilor agricoli din Sud şi a culegătorilor de fructe din California, care munceau şi trăiau în condiţii de adevărată sclavie.

Nu e greu de închipuit care va fi soarta unui om cu astfel de idei şi cu un astfel de trecut sub un regim de dictatură fascistă. La primul articol defavorabil guvernului, Doremus este arestat şi „judecat" şi, cu acest prilej, brutalizat în aşa hal încât „consimte" să-şi pună jurnalul în serviciul regimului. (In timpul procesului Jessup trebue să asiste la execuţia ginerelui său, împuşcat fără nici o formă sau judecată, — pentrucă îndrăsnise să ia apărarea socrului său). Primele clipe de slăbiciune şi de descurajare învinse, Jessup se gândeşte la rezistenţă. Lucrul nu e deloc uşor căci singurul nucleu serios de rezistenţă împotriva regimului îl formează organizaţiile de extremă stângă. Dar Jessup nu se poate împăca cu principiile şi mai ales cu metodele acestora, deoarece el urăşte violenţa. De aceea el va prefera să rămână izolat şi inactiv până în clipa când organizarea rezistenţei se va face de către un partid moderat şi de ordine, partidul republican. Atunci Doremus va porni la lucru cu ardoarea tinereţii şi va lua asupră-şi rolul de conducător al organizaţiei şi al activităţii nucleului de rezistenţă din oraşul său. Descoperirea activităţii lui de către poliţia fascistă, încarcerarea, apoi închiderea lui într'un lagăr de concentrare vor fi simple mici accidente ce nu vor izbuti să-i sdruncine credinţa în dreptatea cauzei şi în izbânda ei finală, izbândă asupra căreia sfârşitul cărţii nu mai lasă nici o îndoială.

Deşi roman cu cheie, — şi încă cu cheie... politică, deoarece autorul vrea să compromită un regim politic, cel fascist, şi deşi se prezintă pe alocuri ca o satiră puţin cam exagerată, *It can't happen here* se menţine în marginile unei literaturi de bună calitate. Mai întâi autorul a izbutit un excelent studiu de atmosferă, atmosfera unui regim dictatorial care, în ciuda intenţiei satirice, rămâne o foarte bună realizare literară. In al doilea rând el a creiat un şir întreg de tipuri, unele adevărate, altele măcar verosimile, dar toate încadrându-se minunat în atmosfera cărţii şi făcând corp cu ea în cea mai desăvârşită unitate. E evident că unele din aceste personagii sunt diformate voit şi, iarăşi, nu numai în intenţie satirică. Totuşi niciunul dintre ele nu este împins dincolo de marginile posibilului şi nici nu sună rău ca o monedă falsă. Scriitorul a ştiut să păstreze măsura şi a respectat dealtfel şi toate celelalte reguli ale artei literare, chiar acolo unde demonul lui lăuntric îl îndemna la şarja fără de milă şi la muşcătura veninoasă. Exemple care să ilustreze această obiectivitate a autorului în zugrăvirea personagiilor care-i sunt antipatice putem da cu uşurinţă. In portretul dictatorului Windrip bunăoară, singura observaţie mai tăioasă e aceea privitoare la secretele artei sale oratorice: pentru a masca insuficienţa cugetării şi lipsa de idei, dictatorul recurge la efectele vocale, la o poză impunătoare şi la o mimică dintre cele mai bogate. Dar amănuntul acesta, ca şi înclinarea pentru frazele sforăitoare şi seci notată pe seama aceluiaşi Windrip (bunăoară, această perlă: „Singurul mijloc de a stârpi crima, e să stârpim crima!"), nu cuprinde în el nimic care să poată fi socotit neverosimil ori atribuit numai intenţiei de sarjă a autorului. Oare fiecare din noi nu cunoaşte cel puţin câteva exemplare de oameni de stat de tipul Windrip şi nu se izbeşte mai în fiecare zi de fraze ca acelea ale dictatorului lui Lewis, fraze care sub lustrul impecabil de jucărie nouă nu ascund altceva decât tărâţele mediocrităţii?

Această împletire de ficţiune şi de realităţi cunoscute fiecăruia dintre noi, pe care am exemplificat-o mai sus, continuă dela un capăt la altul al cărţii şi formează însăşi temelia ei. Alegerea acestei tehnici, singura care convenea subiectului, dovedeşte încă odată marile însuşiri de scriitor ale lui Sinclair Lewis. Să-i aducem lauda cea mai nimerită spunând că prudenţa şi îndemânarea sa au salvat un subiect care prin însăşi esenţa lui putea duce la pledoarie şi la pamflet, şi au izbutit să facă dintrînsul o operă literară autentică şi, după toate probabilităţile, durabilă.

EMIL COLIU

■ SENZAŢIONAL !!!

8 AVENTURA
ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE

EL MACHO
CĂUTĂTORII DE COMORI

AVENTURIERI sau EXPLORATORI?
COMORI SCUFUNDATE — CIVILIZAŢII MOARTE — SUFLETE REINVIATE.
PUTEREA DRAGOSTEI SALVATOARE.
LA CHIOŞCARI ŞI LIBRARI

André Ducasse: La grande Mademoiselle

André Ducasse a publicat un nou roman. Eroina nu este o operă de ficţiune, ci un personaj a cărui extraordinară viaţă a uimit şi scandalizat secolul al XVII-lea. La grande Mademoiselle a trăit între 1627—1693 şi cele mai senzaţionale aventuri imaginate par palide în comparaţie cu viaţa uluitoare a acestei fete din marea nobilime, nepoată a lui Ludovic al XIII-lea.

Anne-Marie-Louise d'Orléans era cea mai bogată moştenitoare a Europei. Prinţul de Galles, Filip al IV-lea al Spaniei, regele Poloniei şi chiar împăratul Germaniei au aspirat la mâna ei.

Cititoare a lui Corneille, dispreţuind dragostea care îi apărea drept o slăbiciune incompatibilă cu firea ei mândră, ea respinge pe toţi şi se amestecă în luptele politice ale timpului.

Parisul se revoltă împotriva lui Mazarin, toată curtea fuge dar La grande Mademoiselle găseşte în luptă elementul pasionat care convine temperamentului ei.

Deşi îl ura pe Condé, i se alătură, prezidează consilii de război, intră în Orléans ca o a doua Jeanne D'Arc, îl alungă pe italianul Mazarin şi se întoarce la Paris care o primeşte în delir.

Căţărată pe platforma Bastiliei pentru a salva pe Condé, ea îndreaptă tunurile înspre armata regală a lui Turenne. O găsim după aceasta în faţa primăriei incendiată de popor. E în culmea gloriei. Condé stăpânea Parisul şi ea visează să-l stăpânească pe Condé şi să ajungă regina Franţei. Dar Parisul se linişteşte şi La grande Mademoiselle trebue să-şi ispăşească eroismul cu cinci ani de exil.

Intoarsă la Louxembourg, la 30 ani, nu se simte în elementul ei într'o curte în care nu se vorbeşte decât de dragoste.

La 42 ani se îndrăgosteşte de un mic gentilom din provincie mai tânăr decât ea — frumosul Lauzun. Respinge cererea în căsătorie a regelui Angliei şi a fratelui lui Ludovic al XIV-lea, ceiace provoacă un scandal nemaipomenit. In sfârşit, cu mari greutăţi, regele acceptă căsătoria cu Lauzun, dar în ajunul nunţii ea se răsgândeşte. Mai târziu Lauzun e arestat şi după zece ani de închisoare e scos graţie intervenţiilor făcute de La grande Mademoiselle, care îi cumpără libertatea.

După doi ani, în care timp infidelităţile lui Lauzun erau ispăşite în bătăi, săturată de certuri şi convinsă că nu există nici blândeţe, nici plăcere, sau siguranţă în niciuna din legăturile lumeşti, îşi termină viaţa tumultoasă în devoţiune.

Pierre Benoit: des Compagnons d'Ulysse

Pierre Benoit are specialitatea operelor clădite pe imaginaţie romantică. In ultima lui carte ne duce în America de sud, în republica imaginară Arequipa, care este salvată de stăpânirea Venezuelei şi de geniul militar

Pierre Benoit

al lui Manrique Ruiz şi de eroismul a trei lăncieri.

Odată războiul terminat, în timp de pace, soldaţii se luptă cu alt adversar: amorul. Cei trei lăncieri se îndrăgostesc de Dona Angelica, o fostă dansatoare. Este eterna dramă a soldatului însetat de viaţă şi dragoste.

Interesul cărţii stă în intrigile şi scenele îndemânatece care nu sunt lipsite de grandoare.

Romain Rolland

Din „Colas Breugnon"

Ceiace e mai grozav, în moarte, e tăcerea.

●

Unde intră femeia pe uşe, ese liniştea pe fereastră.

●

Nu sunt vremuri triste; sunt numai oameni trişti.

O femee nu tăinueşte decât ceiace nu ştie.

●

In viaţă e mai bine să fii bun decât rău, cu cei care pot să-ţi facă rău.

●

Femeia şi pepenele anevoe se cunosc.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

Pentru sănătatea poporului

In ultimul număr al „Revistei de Igienă Socială", d. dr. G. Banu, într'un articol documentat, preconizează o serie de măsuri în legătură cu reorganizarea igenico-socială a statului. După cum observă foarte just autorul articolului, „prin varietatea lor, prin multiplii agenți patogeni cari le provoacă, prin condițiile speciale cari favorizează apariția fiecăreia din ele și prin urmările caracteristice asupra sănătății populației, bolile sociale impun mijloace de combatere cari diferă dela una la alta."

Profilaxia specială fiecăreia din aceste boli constitue însă chestiuni de detaliu. Intr'un program de reorganizare trebue de avut în vedere trăsăturile comune profilaxiei acestor boli, trăsături care se pot încadra într'un program de ansamblu. De aceia „primul punct al unui atare program îl constitue modificarea condițiilor de mediu, social, economic și cultural. Nu mai e nevoe să o repet: atât timp cât factorii locuință, alimentație, câștig al capului de familie, grad de cultură, etc., vor rămâne deficienți, zadarnice sunt sforțările celelalte, de aplicare a achizițiilor medicinei curative. Aplicarea celor mai perfecționate mijloace de terapie a tuberculozei de pildă, nu poate contrabalansa acțiunea nocivă a reîntoarcerii bolnavului în mediul locuinței sale neigenice."

Sau:

„Dacă e să reunim într'o singură noțiune totalitatea mijloacelor de luptă contra bolilor sociale, vom zice că ele rezidă în aplicarea practică a igienei sociale, în definiția ei clasică și în concretizarea pe teren a celor două mari posibilități de acțiune: o bună politică socială și o suficientă finanțare a instituțiilor".

Un alt capitol important din programul preconizat de către d. dr. G. Banu este acela care se referă la igiena rurală. Și e important acest capitol pentrucă — după cum observă autorul articolului — deși „nu suntem dintre acei cari contestă orice progres real civilizatoriu, în massa noastră rurală", pentru imensa majoritate a populației noastre rurale, se aplică însă constatări, făcute și documentate de medici, în diverse regiuni ale țării. Maladiile sociale se răspândesc pe scară întinsă, din cauza unor evidente condițiuni de primitivitate și ignoranță."

Iată de ce, dacă e să ne gândim la un program de ameliorări, —

„Toți factorii de mediu: locuință, alimentație, etc., plus gradul de instrucțiune, cer a fi ameliorați. E vorba, cu alte cuvinte, de un program de politică socială, aplicabil în întreaga vastitate a noțiunii. Infăptuirea lui e cu atât mai importantă, cu cât el condiționează reușita reformelor sanitare propriu zise. Chiar presupunând că *vom înregistra progrese din acest ultim punct de vedere, progrese pe cari le-aș denumi tehnice, ele vor fi anihilate în efectele lor, de către ambianța deficitară."*

„Mostra Giottesca" de la Florența

In vara aceasta, Italia comemorează șeaizeci de ani dela moartea lui Giotto. De altfel și contemporanii săi au avut intuiția geniului său nemuritor. Un celebru terzet din „Divina Comedie" a lui Dante, cași locul pe care i-l atribue Vasari în evoluția artei italiene, fac dovada acestei prețuiri. Apoi din apogeul Renașterii, până la romantici, această admirație statornică se transmite la Ruskin și contimporanii săi. Dar aceștia îi admirau mai mult calitatea sa de primitiv, artistul medieval. Numai dela finele secolului trecut a început el să fie privit ca primul geniu cu adevărat italian, ca un mare artist, creator al propriei sale estetice.

Expoziția comemorativă deschisă la primul etaj, la „Offizii" este în adevăr grandioasă. Ea cuprinde peste trei sute de opere; mari crucifixe pictate, tablouri de altar, anluminure, câteva sculpturi. Adevărata sa operă e decorul pictural din capela de la „Arene de la Padova" și frescele admirabile, destul de prost restaurate, din capelele Peruzzi și Bardi dela Santa Croce din Florența. Un singur tablou de altar este considerat ca sigur pictat de Giotto: „Fecioara cu Ingerii", adusă la Uffizii de la biserica Oguissanti. „Mostra Giottesca" este mai mult decât o expoziție, căci ea a adunat acolo cea mai mare parte din picturile, care nu sunt murale, ale lui Giotto, păstrate în Italia, sau aduse din străinătate, din America, Berlin, Bruxelles, precum și colecția Seligman din Paris.

Serbările lui Petrarca la Lombez

La Lombez, unde a luat contact pentru întâia oară Petrarca cu pământul francez, s'a ridicat un monument pentru comemorarea sa. El nu s'a iubit epoca de aceia caută să re-

Petrarca

invie o limbă purificată de amestecul Evului mediu și face să retrăiască figurile antice: Horațiu și Virgiliu, întreținându-se prin scrisori cu Cicero, Seneca, Titu Liviu și Quintilien. Chiar muritorii din timpul lui sunt transformați în chipuri antice. Astfel un german a cărui înțelepciune l-a fermecat și care trăia în ambianța episcopului Jacoppo Colonna, anume Ludovic de Kempen, nu a fost nici odată numit de Petrarca, decât Socrate. De la Greci, de altfel, el nu iubea decât pe Socrate și pe Homer. In genere nu prețuia decât pe „Latini" și nu admitea, din patriotism, că s'ar fi putut afla, printre străini, oameni care să depășească ca geniu și prestigiu pe „fiii Romei". Alături de Roma îngăduia doar Parisul, care era și el scoboritor din aceiași strămoși.

Un scriitor englez din familia Gorki-Istrati

Până la vârsta de treizeci de ani, scriitorul englez John Hampson, tradus pentru prima oară în limba franceză, cu romanul său „Samedi soir au Grey hound" (edit. Gallimard), a avut o viață din cele mai zbuciumate. A fost pe rând băiat de serviciu la un bar, la o cafenea, actor, alergător la curse de motociclete, etc. El poate sta alături de Gorki și Istrati nu numai prin asemănarea vieții sale cu a lor, dar și prin puterea talentului. Romanul tradus de Marie Jeanne Viel este mai mult o nuvelă lungă decât un roman, un adevărat studiu de caractere și moravuri fără acțiune centrală, dar tratat cu mână de maestru. Redarea personagiilor este atât de directă, încât s'ar zice că fac una cu realitatea. Gesturile zilnice, senzațiile fugitive, atmosfera de o clipă sunt redate cu o precizie, o justeță și o sobrietate care e aproape o minune. Totul ni se pare cunoscut prin experiența noastră personală. Casa se ridică în fața ochilor noștri prin câteva vorbe dintr'o frază.

Personagiile merg în sus și'n jos prin fața noastră cu o putere de viață halucinantă, de aceia, deși nu există o acțiune centrală, autorul știe să ne lege de viața personagiilor sale cu atâta putere încât avem impresia că am părăsit niște buni cunoscuți, închizând cartea.

Nu ne vine să mai părăsim hanul pe care incorigibilul său stăpân îl duce la ruină. Freddy, stăpânul, este ce e drept un om slab care nu rezistă nici la ispita unui păhărel de wisky, nici la aceea a unei fuste de femee. Capricios ca un copil răsfățat, incapabil de o sforțare serioasă, egoist dar fermecător, știind admirabil cum să se facă iubit. Ivy, nevastă-sa se omoară muncind să scape hanul de la ruina unde-l duce Freddy, dar cu toate certurile se simte că îl adoră. Fratele lui Freddy, Tom, este adevăratul devotament în persoană. Un tip desăvârșit în felul său, plin de invenții pentru a face să meargă „afacerea", stăpân pe el, știind să servească bine clienții, este în acelaș timp un om demn. In atmosfera aceasta piaza rea este Mrs. Tapin, o bătrână bețivă, incovigată de reumatisme, plină de ură și venin pentru toți și pentru toate. La sfârșitul cărții ea omoară, din această ură fără motiv, pe cățelușa lui Ivy, spânzurând-o, după ce a înjunghiat-o cu cuțitul. Fiica acestei sinistre bătrâne, servește la han și este o cochetă fără inimă, care își bate joc de cei cărora le inspiră patimi, până ce își găsește stăpânul în egoismul lui Freddy.

Acestea sunt personagiile care se adună seara la Grey hound (numele hanului) dimpreună cu lucrătorii de la o mină din apropiere și cu niște fermieri. Acest public brutal, zgomotos, de bețivani e descris cu putere deși cu mijloace foarte simple. O operă desăvârșită ca technică și zugrăvirea unei omeniri dezbrăcată de orice calități și menită tuturor decăderilor.

Muzica românească la expoziția franceză

Demonstrația cea mai strălucită a săptămânii după deschiderea Expoziției, a fost, după părerea unanimă a presei franceze, acea oferită de România.

S'a reluat „Oedipe" a lui G. Enescu la Operă, cu un ansamblu armonios de programe simfonice, muzică de cameră, muzică populară. Se'nțelege că Enescu este în fruntea școlii românești; tot el a prezidat concertele simfonice, primul cu orchestra Colonne, al doilea cu Orchestra Lamoureux. Enescu și Michailovici aparțin cu totul lumii muzicale din Paris, fiind bine cunoscuți. Cu ocazia acestor concerte, însă, s'au făcut cunoscuți Nonna Otescu, Lipatti, Perlea, Rogalski, Drăgoi, Cuklin, Alfred Alexandrescu și Stan Golestan care e tot un român din Paris.

Presa muzicală din Paris constată marea influență a muzicii franceze, asupra muzicii românești. Acest lucru e firesc, deoarece mai toți muzicanții noștri s'au format la Paris. Presa însă admiră realitatea tratării și soliditatea materiei, în care inspirația e luată mai pretutindeni din cântecul și muzica poporului, ca în „Caprice Roumain" sau în „Concerto roumain" ale lui Golestan și Mihalovici.

O operă mai occidentală este „Actéon" a d-lui Alfred Alexandrescu, a cărei originalitate e calitatea orchestrării, alegerea temelor și înlănțuirea fermă a motivelor în architectura bucății, dovada solidității și grijei technice care este caracterul său.

Foarte elogios este tratată „Choral" Soc. Carmen, însuflețită de d. Kirescu. Disciplina, mișcarea, vigoarea și varietatea, sunt legate cu un simț popular într'o perfecțiune necontestată, punând această asociație muzicală în primul rând, printre grupurile naționale, constituind una dintre cele mai frumoase reușite.

O grădină în amintirea contesei de Noailles

Comedia Franceză a organizat la 23 Iunie o reprezentație de gală pentru a cinsti amintirea contesei de Noailles, autoarea lui „Coeur innombrable" și a contribui la ridicarea unui monument în grădina dela Amphion, unde și-a petrecut copilăria ei minunată. Poezia, Dansul și Muzica s'au legat pentru această sărbătorire. Valéry a vorbit, — vedetele teatrului au recitat, d-na Landowska cu Enescu au executat lieduri de Schubert și Schumann, arii de Mozart și Bach, atât de iubite de Anna de Noailles. Festivitatea nu a fost dată de o grupare, ci toți artiștii și poeții contribue la amenajarea paradisului copilăresc al poetei de la Amphion. O simplă stelă funerară cu câteva versuri pe ea, va aminti pe cea care a fost prietena păsărilor, a florilor, a arborilor și s'a îmbătat de farmecul naturii din cea mai fragedă tinerețe. Grădina aceasta este de altfel în sufletul tuturor celor ce au citit „Exactitudes", în care cea care era mâncată în ascuns de rugina boalei și-a retrăit copilăria. Aci a izbucnit țipătul de spaimă al celor douăzeci de ani ai săi: „Pourtant tu t'en ira un jour de moi, jeunesse!..."

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
.UDOVIC DAUŞ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeşanu

Noi forme de naţionalism

Teoreticienii de ultimă oră care vor să ne încadreze într'o mistică totalitară se căznesc să demonstreze că epoca pe care o parcurgem este o „eră naţionalistă" care succede democraţiei şi că între democraţie şi naţionalism este o contradicţie ireductibilă.

Aceasta e problema pe care o îmbrăţişează d. M. Ralea în ultimul număr al „Vieţii Romîneşti".

„Nu există opoziţie istorică între naţionalism şi democraţie, — spune d. M. Ralea. — Din contră ambele ideologii s'au determinat şi condiţionat reciproc, ca două feţe ale aceluiaşi principiu apărut simultan pe scena istoriei."

Opoziţia este proaspătă şi s'a simţit necesară în momentul când clasele conducătoare, spre a pune stavilă unor aspiraţii legitime din partea maselor populare, au recurs la o diversiune, spre a deplasa soluţia firească a problemei.

„De altminteri, — continuă d. Ralea, — naţionalismul nici nu are a se apăra. El e o stare de fapt. Şi stările de fapt nu dau naştere la doctrine. Elementele biologice: trebuinţe, instincte, impulsii pot forma baze inconştiente pentru teorii. Ele nu se pot transforma *direct* în ideologii. Nu există o doctrină şi o ideologie a setei ori a somnului. Naţionalismul e deci din domeniul *realităţilor*, nu din domeniul valorilor. Sunt român după cum sunt blond, înalt ori schiop. Nu pot fi altceva ori altfel. Românismul e o fatalitate fenomenologică. Şi după cum nu pot să mă sustrag garvitaţiei ori umbrei, nu pot evita ceiace sunt, adică de a mă fi născut cu un anume temperament antropologic modelat de o serie de deprinderi ale unui anume stil cultural."

Sau, mai departe:

„Forţa naţionalismului stă aşa dar în menţinerea sa pe domeniul realităţilor. El trebue să-şi spue că faptul de a constitui o anumită tripologie particulară, o anumită specificitate individualisată e suficient pentru a constitui o întreagă raţiune de a fi. Căci omenirea are datoria să nu oprească varietatea şi complexitatea în sânul ei. Cu cât vor fi mai multe tipuri de societăţi şi de oameni, puhnţa de creaţie va fi mai mare, pitorescul va creşte, şansele de fericire vor spori."

Naţionalismul însă încearcă să treacă în domeniul valorilor. „Cu o orbire fanatică şi misionară se spune: sunt francez ori sunt român fiindcă aceasta constitue singurul mod posibil de a fi, fiindcă a fi român ori francez ori german constitue o supremă valoare care exclude pe toate celelalte. Tipul meu naţional e singurul admisibil: celelalte sunt ori inutile ori inferioare.

„A fi naţionalist după ultima formulă inseamnă a nu ţine seamă nici de adevăr, nici de iubire, nici de dreptate, adică a distruge din suflet toate idealurile pentru care a luptat de veacuri omenirea... Reducând la atât naţionalismul, inferiorizându-l, înseamnă a recruta pentru el o clientelă mai ales primitivă, a-i forma partizani de ţinută sufletească rudimentară. Ceiace, cu timpul, îl va compromite," — *închee d. Ralea.*

Impăcare de interese

Vorbind despre adunarea generală a acţionarilor unei mari societăţi anonime române, revista „Sfarmă-Piatră" găseşte că această adunare „a fost un prilej de împăcare a intereselor tuturor acţionarilor cu interesele superioare ale Naţiunii".

Principalii acţionari ai acestei societăţi sunt d-nii Max Auşnit, ing. N. Malaxa, Edgar Auşnit...

Eram deprinşi până acum ca în coloanele revistei „Sfarmă-Piatră" să-i vedem prezentaţi pe d-nii Auşnit şi Malaxa drept „rechini ai industriei româneşti". *De când s'a produs schimbarea, sau — mai bine zis — împăcarea?*

Nu cumva adunarea generală a societăţii în cauză a fost un prilej de împăcare a intereselor tuturor acţionarilor nu numai cu interesele superioare ale Naţiunii dar şi cu interesele mai puţin superioare ale lui Sfarmă-Piatră?

Sau noua orientare corespunde cu publicarea programului statului etnocratic? Ţara aşteaptă lămuriri programatice suplimentare...

Stai şi te întrebi...

O revistă săptămânală dintre cele mai naţionaliste îl prinde pe d. naţionalist Octavian Goga undeva printr'un consiliu de administraţie al unei societăţi anonime cu capital german, despre care revista cu pricina ne încredinţează că „e vorba de o vastă reţea de spionaj german în ţara noastră, care lucrează sub paravanul unor „distinse" personalităţi politice şi economice româneşti".

Şi se miră revista:

„Stai şi te întrebi: să nu-şi dea seama poetul pătimirii noastre şi marele patriot şi naţionalist Octavian Goga, de viesparul de spionaj în care a intrat pentru un milion de lei pe an?"

Adevărat, măi frate! Stai şi te întrebi: să nu-şi dea seama?

Cuţitul de bucătărie în slujba păcii

Se ştie că fruntaşul politic de dreapta francez Charles Maurras a suferit o condamnare. Zilele trecut a eşit din închisoare. Acest fapt a prilejuit ziarelor de dreapta dela noi largi şi variate comentarii. Ne interesează aici un singur punct de vedere pentrucă ne arată prin ce mare pericol am trecut fără să ne dăm seama şi am fost salvaţi ca prin minune de Charles Maurras.

Era prin vremea când se efectua civilizarea Abisiniei, — îşi începe povestea gazetarul român, — pe „când deputaţii frontului popular împingeau Franţa în războiul abisinian, împotriva lui Mussolini". *Intreaga omenire era ameninţată de o conflagraţie sângeroasă fără precedent. Conştient de această primejdie, Charles Maurras* „a agitat un cuţit de bucătărie — o armă miraculoasă. Ea ne-a scăpat pe toţi dela moarte — pe tot pământul, mai multe milioane de oameni... Războiul franco-italian a fost astfel oprit — oprit de Charles Maurras". *Pentru aceasta se cuvenea să fie încarcerat de duşmanii păcii. Şi a fost.*

Iată cum, cititorule ignorant, tu şi toţi ai tăi, tot pământul, aţi trecut liniştiţi pe străzi şi v'aţi văzut de mărunţele voastre treburi, fără să vă daţi seama de primejdia ce apăsa asupra voastră, asupra noastră a tuturor, fără să gândiţi măcar o clipă că undeva, după nişte ziduri întunecoase de închisoare cineva a fost încarcerat pentrucă ne salvase de pe marginea prăpastiei cu un cuţit de bucătărie.

Mai rămâne de văzut cum a fost agitat cuţitul de bucătărie, de s'a speriat aşa de repede spectrul războiului şi a luat-o la sănătoasa, căci conferinţele de dezarmare — ştiţi dvs.? — n'au făcut nimic până acum. Şi dacă un simplu cuţit de bucătărie dă rezultate mai eficace...

In orice caz, gospodine, mame de copii şi bucătărese, când întrebuinţaţi cuţitul pela bucătării tăind cu el ceapă sau alte alimente, gândiţi-vă ce înalt scop a servit şi acordaţi-i cinstea care i se cuvine.

„Crimă naţională"

O revistă de dreapta ne spune:

„De patru ani desfăşurăm pe socoteala cruntei noastre sărăcii, o muncă uriaşe pusă întreagă în slujba refacerei sufletului românesc în spirit naţional şi creştin.

„Doctrina profesată de noi în coloanele acestei modeste gazete, constitue esenţa fundamentalelor idei isvorîte din istoria şi din viaţa neamului nostru".

Adevărat esenţa fundamentalelor idei isvorîte din istoria şi din viaţa neamului nostru, adevărat!

Şi în timp ce se desfăşoară pe socoteala unei crunte sărăcii această muncă uriaşă, ce fac ceilalţi? Ce face sufletul românesc? Se gândeşte cineva măcar la un sărman abonament care să uşureze măcar câte ceva din greutăţile sărăciei crunte? Da de unde! Nici gând. Insuşi titlul articolului arată că din partea tuturor se manifestă o „indiferenţă care ucide".

„Ei bine, — se întreabă cei cu munca uriaşă, ne întrebăm şi noi şi punem această întrebare şi neamului ca să se trezească,

„Ce efect mai pot avea asupra stării noastre sufleteşti, legile moralei intronate cu atâta protocol şi fast... numai pentru proşti?

„Oare indiferenţa care ucide nu poate fi ea socotită ca o trădare faţă de interesele neamului şi în acest caz nu ne aflăm în faţa unei crime naţionale?"

Mai rămâne îndoială? Ce mai aşteptaţi? Crimă naţională a neamului trebue pedepsită. Grăbiţi-vă că intră consiliile de război în vacanţă!

Premiul Edgar-Poe

Premiul Edgar Poe, 1937, atribuit de către „la Maison de Poésie" unui scriitor de limbă franceză, dar strein, a fost decernat lui Maurice Carême. Laureatul e belgian. El este poetul „simplicităţii în forma sa cea mai adevărată şi mai directă". E o inimă curată sub o aparenţă rustică, ceiace îi îngădue să fie candid şi intim în opera sa literară. Poemele sale sunt lucrate ca nişte miniaturi.

Culegerea de poezii, care a fost premiată, se intitulează „Petite Flore". In versurile sale simple şi emoţionante, poetul cântă tăina care leagă între ele culoarea, parfumul şi forma florilor, cu imaginaţia şi emoţia simţurilor.

Cronica mizantropului

In tren

In compartimentul de clasa I se urcă trei persoane, un bărbat ca de 40 de ani şi două doamne cam de aceiaş vârstă, cu aere juvenile, vopsite, îmbrăcate ţipător în rochii strimte şi scurte care plesnesc la presiunea pulpelor şi sugând câte o ţigare cu mult fum. Una din doamne are un râs gros, gâlgâitor, care-i desface toată gura plină de rouge şi de dinţi de aur: ha, ha, ha, ha. In compartiment se află numai un domn serios cufundat în lectura unui jurnal. Urmează 16 ore un interminabil dialog din care extragem câteva momente:

— Mamă dragă, tu poţi să dormi în tren?

— (Domnul întrerupându-şi sforăitul). Nu!

— Ha, ha, ha, ha!

— Tu dormi, dragă?

— Mie mi-e cald.

— Ha, ha, ha, ha! Scoate-ţi ghetele!

— Nu se poate! Să deschidem geamul.

— Ba eu îmi scot pantofii. Ha, ha, ha, ha.

Una din doamne îşi dă drumul pantofilor şi-şi ridică picioarele noduroase pe banchetă. Se aud deodată alte perechi de ghete căzând jos. Domnul citeşte nervos şi ostentativ jurnalul. Cei trei îşi continuă conversaţia întinşi pe banchete.

— Niki dragă, parcă mi-e foame. Nu poţi să scoţi fondantele?

— Ha, ha, ha, ha!

— Imi permiteţi să vă ofer o bomboană? Imi daţi voe să mă prezint!

Călătorul luat în pripă n'are vreme să se reculeagă şi bolborosind ceva se trezeşte mestecând o pralină. Cei trei pasageri sunt acum în largul lor. Cu mânile sub ceafă, întinşi pe spate, după ce-au stins cu dela ei putere lumina şi au deschis şi uşa îşi continuă petrecerea:

— Tu, Lori, ce-o fi făcut Didina!

— Nu ştiu. Pleacă la Paris cu Luki.

— Ha, ha, ha, ha!

— Şi Nelu merge în croazieră pe Mediterană.

— Ha, ha, ha, ha!

— Apropo! S'a întors Tanţi din fiorduri?

— S'a întors, nu ştii? Ha, ha, ha, ha!

Domnul cu jurnalul e galben la faţă şi dă semne de impacienţă. Cei trei vorbesc înainte şi doamna râde cu gura mare. Deodată domnul serios se ridică, cască gura, scoate un formidabil ha, ha, ha, ha şi trage semnalul de alarmă.

Tumult. Cei trei sar jos în ciorapi şi doamnele ţipă: Săriţi, nebunul! Iar „nebunul" s'a calmat şi aşteaptă impasibil ancheta.

ARISTARC

Plagiatul

Din cauza abundenţei de material amânăm publicarea studiului asupra plagiatelor d-lui prof. universitar Şt. Berechet.

Articolul viitor va cuprinde analiza plagiatului care a format teza de doctorat a d-lui Şt. Berechet.

Muzeul Alexandru Saint-Georges

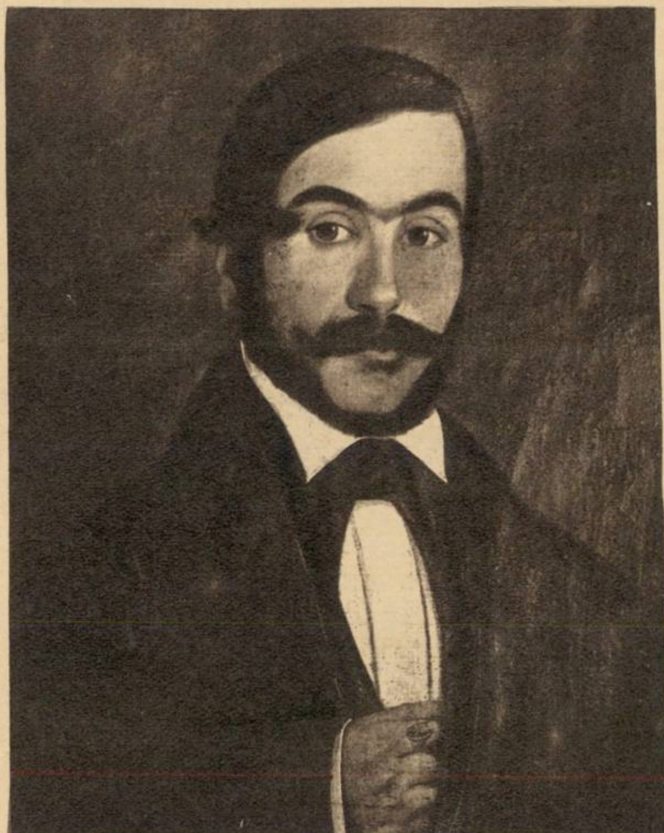
Holme: Cleopatra Ghica, bunica lui I. G. Duca (miniatură pe pânză, ca. 1825)

Paul Verona: Teodor Predescu (miniatură pe fildeș, ca. 1837)

Autor necunoscut: Eufrosina A. Calimachi (miniatură pe fildes, ca. 1825)

Autor necunoscut: Nicolae Ipătescu, fiul polc. St. Ipătescu (pictură ulei 1825)

Autor necunoscut: Zoe Em. Florescu, născută Faca, mama g-lui I. E. Florescu (miniatură fildeș ca. 1840)

Autor necunoscut: Domnitorul Alexandru Ipsilante (pictură miniatură ca. 1800)

Teodor Boian (Botoșani): Iarmaroc lângă orașul Iași (pictură ulei ca. 1840)

Autor necunoscut: Costache Botez postelnic al Moldovei din a II-a jum. a sec. XVIII (miniatură pe carte)

Adevĕrul literar și artistic

Autor necunoscut: Clucerul Iorgu Costacopol (ulei, ca. 1830)

Anul XVIII, Seria III-a, N 867 — 18 Iulie 1397 — 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar
și artistic

I. Dimitriu-Bârlad: Timiditate

868

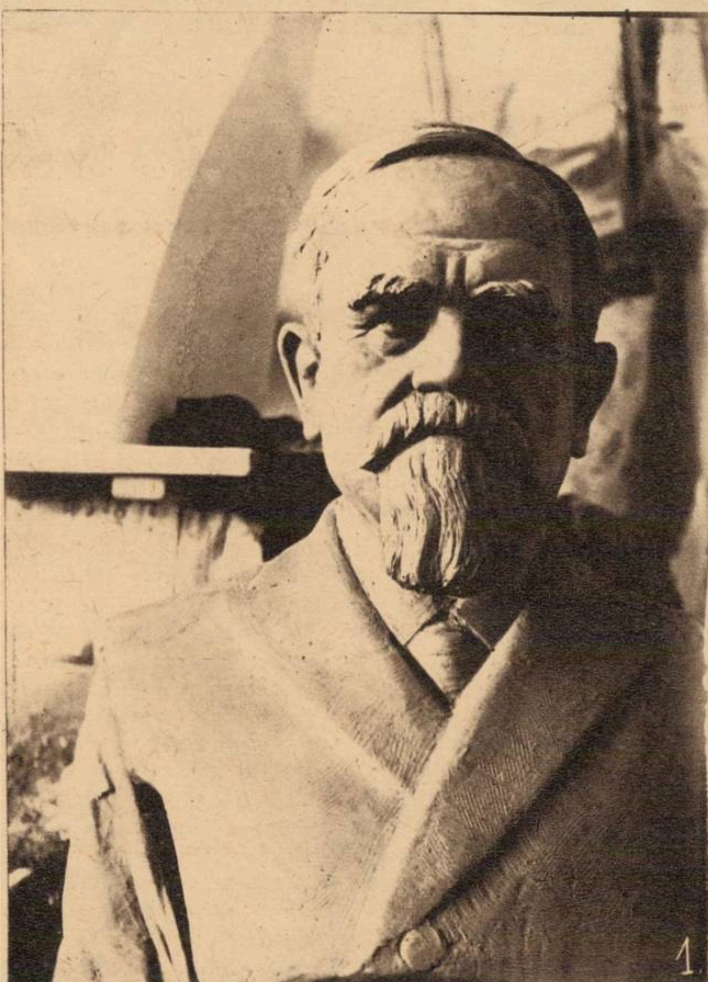
Sculptorul Profesor I. Dimitriu-Bârlad

Voi începe citând aprecierea poetului D. Nanu asupra bustului lui Eminescu, sculptat de d. Dimitriu-Bârlad. „Eminescu lui I. Dimitriu Bârlad este Eminescu romantic,pururi pribeag, dornic de a cunoaște cu ochii lui proprii toate manifestările de viață ale poporului românesc.

„Chipul e profund și eminamente românesc. De și e o figură de intelectual simți că figura aceasta nu poate fi nici a unui german, nici a unui francez, nici a unui slav sau altă nație, afară de aceia a unui român. Pecetea neștearsă a păstorilor români îi stă intipărită în privirea obișnuită să alunece pe înălțimi. Este scriitorul care a zugrăvit pe Mircea Baiazid și pe Epigonii marilor înaintași.

D-l Dimitriu Bârlad s'a născut în 1880, la Bârlad unde și-a făcut studiile până la bacalaureat. A intrat apoi la Belle Arte (1907) în București, terminând școala în doi ani și jumătate, ceia ce este un record, fiind primul în fiecare an. La Paris, a lucrat la Academie începând din anul 1912 până în 1914 cu Bouchard și Landowski, făcând și o călătorie în Grecia.

Am găsit pe profesorul Dimitriu Bârlad sărbătorind în mijlocul familiei a 25-a aniversare a căsătoriei sale, căci artistul este nu numai un excelent profesor, și un om bun, drept și deschis la suflet, ci și un om de o nobilă conștiință de familie. Atelierul său este covârșit de mulțimea lucrărilor sale de o întreagă viață: busturile tuturor oamenilor noștri celebri, oameni politici, savanți, etc. In special impresionant ca asemănare este bustul profesorului G. Marinescu. Apoi machete, grupe, soldați, monumente, dar mai ales portrete de scriitori și intelectuali. Bustul profesorului N. Iorga este poate cel mai reușit dintre numeroasele portrete ce i s'au făcut, izbutind să redea vioiciunea privirii și ironia din trăsăturile gurii sale deschisă mereu pentru glumă și satiră.

Viața grea de după războiu, cu nevoile unei familii iubite, a cărei îngrijire îl împovăra, dar mai ales cerințele activității sale de profesor și inspector în învățământ, pe care caută a le satisface cu acea minuțioasă conștiință care-l caracterizează, nu i-au îngăduit să se consacre artei sale atât cât ar fi dorit. Tânăr încă, pasionat lucrător, plin de idei și proecte d. profesor Dimitriu Bârlad se socoate ajuns la momentul în care talentul și experiența sa, profitând de ușurarea sarcinilor impuse de lupta pentru existență, vor ajunge să dea acea operă definitivă la care aspiră orice artist conștient de talentul său.

1. Titu Maiorescu
2. Bogdan-Duică
3. Regele Ferdinand (fragment din statuia dela Ismail)
4. Episcopul Popazu din Caransebeș
5. Dr. Branza (grădina Botanică)

Duminică 25 Iulie 1937 — 5 LEI EXEMPLARUL — No. 868

Adevĕrul literar și artistic

Anul XVIII • Seria III-a
Lei 5 exemplarul în țară

Lei 10 exemplarul în străinătate

Semnificația unei aniversări

Franța a sărbătorit ziua de 14 Iulie, în care — acum 148 de ani — a căzut în mâinile poporului cetatea — crezută inexpugnabilă — a Bastiliei.

Ca în fiecare an și de astă dată — poate mai mult decât oricând — sărbătorirea acestei zile capătă noi semnificații, imprimate de ivirea unor noi probleme pe care le ridică istoria timpurilor de față, în mersul ei spre o viață de pace și bunăstare pentru omenire.

Se cuvine deci să privim în scurt ce-a fost ieri și ce este astăzi acest 14 Iulie, și să desprindem semnificația pe care o are și pentru poporul nostru.

Ieri, pentru poporul francez, 14 Iulie a fost o zi de luptă. Isvorîte din așezările nedrepte ale feudalismului și pe o treaptă mai avansată pe scara progresului general, în acele vremuri, formele noi de viață își găseau drumul normal barat de formele politice, ale căror frâne o nobilime retardatară nu înțelegea să le lase din mână. Simbolic, pentru popor, această barieră în calea progresului, se concretizase într'o clădire sumbră, care închidea între zidurile ei negre orice gând îndreptat spre ziua luminoasă de mâne.

Burghezia, clasa revoluționară din acea vreme, apărută odată cu noile forme de viață, împinsă de resorturile adânci ale istoriei, s'a făcut purtătoarea idealurilor de mai bine ale întregului popor și a dat semnalul de luptă. Sub steagul ei — libertate, egalitate, fraternitate, — desfășurat cu elanul pe care ți-l dictează pornirile generoase din primăvara vieții, s'a adunat întreg poporul. Lupta a început și Bastilia a căzut și odată cu ea toate așezările sociale și politice condamnate de istorie. In cartea cea mare a istoriei umanității s'a deschis o nouă pagină mai luminoasă, mai plină de speranțe în viitor: progres, libertate, pace.

Istoria însă nu s'a oprit din mersul ei. Odată cucerite locurile de comandă, odată pozițiile întărite, alianțele firești de ieri au fost denunțate. După o lungă perioadă care înscrisese cele mai glorioase pagini din istoria luptelor omului cu forțele naturii, după o perioadă în care se credea că progresul ajunsese la o etapă suficient de avansată pentruca eliberarea omului cu ajutorul descoperirilor sale să devină o realitate, categoriile sociale — ieri progresiste, — împinse de jocul contradicțiilor sociale care nu dispăruseră odată cu dispariția feudalismului, s'au scindat. Astăzi, o minoritate se opune nu numai desăvârșirii cuceririlor de ieri, dar acționează pentru o totală înmormântare a lor.

Pe un plan mai avansat, pentrucă nu se poate trece cu vederea cuceririle omului din această epocă, azi, cași ieri, de o parte se găsește o minoritate care se împotrivește progresului, iar de altă parte majoritatea, purtătoarea idealurilor de umanitate și progres.

Și azi, cași ieri, în calea omenirii s'a ivit o nouă Bastilie. Demnitatea omului, libertatea, pacea, sunt din nou amenințate.

Dar în fața zidurilor care se profilează amenințător la orizont, a zidurilor care vor să închidă idealurile omenirii, în Franța poporul este din nou unit. Steagurile nu se mai găsesc în aceleași mâni, pentrucă pe scena istoriei, purtătoare a idealurilor întregii umanități au apărut noi categorii sociale, obiectiv interesate pentruca progresul să nu întâlnească nicio stavilă în calea sa. Mai robuste, cu idealurile mai avansate, mergând până la o totală eliberare a omului, prezența acestor categorii în fruntea luptei și unitatea întregului popor în fața primejdiei sunt garanții că și de astădată victoria va fi de partea poporului.

Iată de ce pentru poporul francez, ziua de 14 Iulie nu este o simplă zi de aniversări festive, ci o zi de luptă.

Cât privește poporul român, deși acesta n'a avut un 14 Iulie propriu, dar faptul că cuceririle pentru care alte popoare au vărsat sânge și luptă să le adâncească, lui nu i-au ajuns decât parțial, iar acum în urmă sunt amenințate să-i fie răpite total, face ca acest popor, în năzuința lui spre mai bine, să se găsească alături de poporul francez, care apără pacea omenirii și deci și ființa noastră națională.

ALEX. ANTOHI

Luptă între generații?

Deslănțuită de articolul bătăios al unui tânăr, discuția în jurul pretinsei lupte dintre generații, dintre tineri și bătrâni continuă. Nici mai mult nici mai puțin, tânărul ceruse o noapte a Sfântului Bartolomeu pentru bătrânii acestei țări. Bătrânii s'au îngrozit de sentimentele pe care le nutrește tineretul.

Au urmat lămuriri suplimentare. Nici de astă dată tânărul nu fusese înțeles. El ceruse doar o „simbolică" și inofensivă noapte de carnagiu pentru bătrâni.

Dintr'o parte și alta, argumentele curg. Provocată de unii, acceptată de alții, discuția recunoaște existența luptei dintre generații. Pusă astfel, problema nu e problemă și nu poate avea o soluție.

Se spune că ar exista o luptă între categorii de oameni cu interese opuse, isvorîte dintr'o deosebire de vârstă; și se recunoaște ca determinant în istorie factorul biologic vârstă.

Este adevărat lucrul acesta? Nu credem!

Fără a lua mărturie istoria, care ne oferă probe indiscutabile că în momentele de adâncă prefacere a formelor de viață umană, nu vârsta a fost aceia care a dictat oamenilor o aderare la una din taberele în luptă pentru acea transformare, este suficientă cea mai superficială privire asupra istoriei noastre contemporane spre a vedea că factorul biologic vârstă nu joacă rol hotărîtor în îmbrățișarea unuia sau altuia din idealurile de viață și adoptarea unei atitudini față de problemele care se pun societății noastre.

E suficient să invităm pe tânărul și proaspătul exponent al generației tinere, aflată în luptă cruntă pentru „schimbarea la față a României" cu bătrânii „neînțelegători" care se opun acestei schimbări, să privească mai atent în jurul său și în rândurile luptătorilor tineri, pe baricadele pretinsei generații tinere și va recunoaște mulți „tineri" trecuți de o vârstă care le răpește dreptul de a visa măcar la tinerețe. Deasemeni, pe aceleași baricade, nu va întâlni pe toți de aceiași vârstă. Dimpotrivă, în tabăra opusă, se vor găsi tot atâția tineri, alături de bătrâni, care să se măsoare în tinerețe cu proaspătul rebel.

Atunci, unde e generația, unde e lupta dintre tineri și bătrâni? Sociologic, factorul generație, conceput ca o grupare a oamenilor de aceiași vârstă, nu rezistă la cea mai ușoară critică.

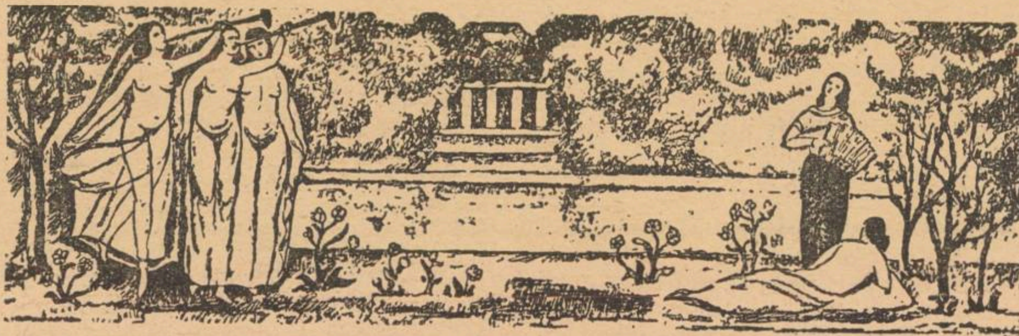
Dar — vor spune unii — o luptă există totuși. Da, există. Și e cu mult mai veche, nu e de eri de azi. Există lupta, dar altele îi sunt cauzele. Ceiace separă pe un om de altul, ceia ce-l încorporează într'o anumită tabără cu o anumită ideologie și un anumit fel de a reacționa în fața problemelor ce i se pun, nu este faptul că unul e mai în vârstă decât altul cu un anumit număr de ani. Pozițiile ideologice și atitudinile politice sunt dictate — indiferent de vârstă — de o concepție de viață și această concepție isvorăște din structura socială. Astfel avem categorii sociale cu un anumit rol în producția socială și deci, cu anumite idealuri de viață, față în față cu alte categorii sociale, cu alte idealuri. Intr'o parte sau alta, prezintă toți o omogenitate de vârstă, sau cel puțin o apropiere care să dee dreptul a-i considera drept o generație? E absurd! Lupta dintre generații se reduce așadar la o luptă între categoriile sociale cu interese și idealuri contradictorii.

La ce se reduce atunci pornirea bătăioasă a acestor tineri? Este și aici o explicație. In anumite momente, unele probleme și soluțiile lor firești se cer deplasate pe alte planuri. Asupra scopului acestei deplasări e inutil de insistat.

Ca origine deci, acțiunea aceasta de războire cu bătrânii a câtorva tineri cocoțați peste noapte în fruntea generației tinere, este unul din aspectele luptei de care am amintit mai sus. Iar ca obiectiv imediat de atins pentru acești tineri, care se reclamă pentru roluri decisive în nopți sângeroase apocaliptice pe care le făgăduesc bătrânilor, este sfânta și neprihănita căpătuială.

Dacă e aceasta, spuneți-o pe față și cuminte. Se vor găsi bătrâni cu suflet milos care să vă ajute. Nu vorbiți însă de o „schimbare la față a României" și nu chemați în sprijin istoria, căci aceasta nu vă poate accepta decât în roluri de instrumente diversioniste.

Cât privește „schimbarea la față" a României, aceiași istorie deschide ea drumurile firești. In niciun caz însă cele bătătorite de pașii voștri de strigoi întineriți. „Schimbarea la față a României" se va produce fără voi și împotriva voastră.

CRONICI

De Gheorghe Stefan cronicarul scrie...

„Ghiorghie-Ștefan-Vodă, pe când era boer,
„murindu-i giupâneasa, au rămas văduvoiu"...
(Neculce).

I. Văduvoiul

Trăia în mâhniciune și scârbie
Vellogofătul Gheorghie-Ștefan
Căci rămăsese văduvoiu de-un an
Și nu avea cu cine să se 'mbie.

Cum însă-odată s'au tâmplat să vie
Spre Iași o giupânească 'ntr'un rădvan,
El au chitit că nu ar fi aman
Cu anasâna să și-o ia soție...

Și-atunci spre casa lui au înturnat
Rădvanul. Caii repede-i îndeamnă...
Și giupâneasa rău au rușinat.

Dar în leatopisețe se însamnă
Că dânsa tot cu el s'au cununat;
Ba, s'au făcut de au agiuns și
Doamnă...

II. Tot de Gheorghie-Stefan

cum au fost de au agiuns domn și altele...

Pre logofătul, Domnul l-au cinstit
Cu prieteșug și multă omenie,
Dar el săpatu-l-au cu viclenie
Și Scaunul mișălnic au răpit.

Pe fiul lui stăpână-su-au slujit
Ca Domn la viața lui să nu mai fie.
Ba 'n cartea lui Neculcea-Vornic scrie
Că și la Doamnă ar fi fost râmnit...

...Iar dânsa cu rușine și necaz
Au probozit pe fosta-i slugă, foarte.
Și l-au făcut dulău fără obraz...

Deci el văzând-o astfel, s'au lăsat.
O au închis și spăimântat cu moarte,
Dar intr'alt chip nimic nu i-au stricat...

EMIL BAICOIANU

Actualități științifice

Pentru îmbunătățirea climei

Autoritățile Statelor Unite din America au avut de examinat acum câtva timp un interesant proect, destinat să remedieze anumite neajunsuri, de care suferă clima noului continent. Intr'adevăr, pentru a îndepărta primejdia viscolelor, s'a propus ca granița între Statele Unite și Canada — care se 'ntinde pe o distanță de 5000 de km. — să fie presărată cu sobe mari cu cărbuni. Aceste corpuri de încălzire urmează să fie instalate la o distanță de vreo 10 metri unul de altul și să întreție un foc intens în tot timpul sezonului rece.

Din calculele făcute, rezultă că, deși realizarea unui asemenea proect, necesitând instalarea și încălzirea a jumătate milion de sobe, este legată de cheltueli considerabile, el oferă totuși o bună rentabilitate. Paradoxul se explică dacă ținem seama de imensele avantagii de care ar beneficia Statele-Unite, în cazul când s'ar putea înlătura pe această cale viscolele uriașe de zăpadă, ce se abat iarna dinspre granița Canadei.

O altă propunere pentru combaterea acestui neajuns climatic este următoarea: Hotarul între Canada și Statele Unite să fie acoperit cu 100 de fășii, compuse din pomi vecinic verzi și de o înălțime de 15 metri. Fiecare fășie va fi depărtată de cea următoare cu 200 metri. In acest caz, dacă se apropie un curent de aer rece, cei 15 metri din straturile de jos ale vântului de nord sunt captați de prima fășie. Ceeace rămâne, coboară mai la vale, și astfel încă 15 metri în jos sunt absorbiți de a doua fășie și așa mai departe, până la a suta fâșie.

In felul acesta, este „înghițit" un strat de aer rece cu o grosime de 1500 metri.

Autorul originalei propuneri susține că aplicarea ei va asigura Statelor Unite o adevărată climă paradisiacă.

„Soarele artificial" în mine

Din Germania ne vine știrea că profesorul Lönne din Duisburg e pe punctul să pună în aplicare un vechiu proect al său elaborat încă acum 20 de ani. E vorba de instalarea unor aparate generatoare de raze ultraviolete — așa numitul „soare artificial" — în diferitele galerii unde lucrează muncitorii mineri. Deocamdată, în fiecare mină, o galerie lungă de vreo 30 de metri va fi prevăzută cu mai multe șiruri de lămpi cu quarț care produc — după cum se știe — faimoasele raze invizibile, atât de prețioase pentru sănătatea noastră.

Prin această galerie urmează să treacă lucrătorii mineri, după ce și-au terminat munca zilei și-au făcut în prealabil un duș higienic.

In felul acesta, minerii primesc o compensație pentru faptul că o zi întreagă lucrează în întuneric, lipsiți de lumina binefăcătoare a soarelui.

Se știe, într'adevăr, că absența razelor solare provoacă cu timpul o anemiere și diverse afecțiuni, de natură să sdruncine mai mult sau mai puțin sănătatea.

Cu ajutorul „soarelui artificial", lucrătorii mineri vor putea să scape de aceste neajunsuri.

Primele instalațiuni de raze ultraviolete vor fi montate în minele din Silezia.

Pești căzuți din... cer

Guvernul canadian a luat de curând o interesantă inițiativă, pentru a popula cu pești o serie întreagă cu lacuri din nordul-estul țării, lipsite de aceste viețăți.

Măsura constă în folosirea avionului ca mijloc de... semănare a peștilor în aceste lacuri. Patru aeroplane speciale trimotoare, încărcate cu numeroase varietăți de știucă, țipari și lini, au sburat deasupra lacurilor menționate, svârlind din avion, la o mică înălțime deasupra nivelului apei peștii de prăsilă. Operația este relativ comodă și din cele mai simple. E suficient să deschidem un simplu ventil din corpul aparatului, pentru ca peștii să cadă imediat din recipientele de apă, direct în lac.

Metoda prezintă avantagii față de transportul cu trenul sau cu automobilul, vehicule care necesită și unul și altul mai multă pierdere de vreme și dă loc la diverse incomodări.

Prin sistemul avionului se transportă în special pești, a căror greutate nu depășește două kilograme.

Ing. I. S.

■ SENZAȚIONAL!!!

EL MACHO
CAUTATORII DE COMORI

AVENTURIERI sau EXPLORATORI?
COMORI SCUFUNDATE — CIVILIZAȚII MOARTE — SUFLETE REINVIATE.
PUTEREA DRAGOSTEI SALVATOARE.
LA CHIOȘCARI ȘI LIBRARI

Concursul nostru de perspicacitate

Cine sunt câștigătorii premiilor

In numărul nostru precedent am publicat soluțiunile celor 10 probleme, care alcătuiau tema concursului nostru de perspicacitate.

Prin tragere la sorți între răspunsurile cele mai reușite — din numeroase deslegări primite — s'a ajuns la următoarea listă de premiați.

Au obținut câte-un premiu de una mie lei în numerar, următorii:

1) Lt. Floareș Mihail, Reg. 23 Artilerie, Bârlad

2) Agata Păunescu, București, str. Ismail 25.

3) Daisy Rosenberg, București, str. Traian 202.

4) Niculae Ciobanu, Iași, str. Trautomir 5

5) Ion C. Săvescu, Huși, str. Bariera Pascal 79.

Au obținut câte-un premiu de una mie lei în volume, din editura „Adevărul" următorii:

1) Avram Kurtzberg, Tulcea.

2) Constantin Th. Ciobanu, Iași, Bd. Brătianu 107

3) Harry Roșianu, București, str. Roma

4) Adrian Sommer, București, str. Știrbey Vodă 20.

5) Reznick Pinea, Chișinău, str. Schmidt 38.

Cronica șahului

DELA CIATURANGA LA CIATRANG

In cronica trecută ne-am ocupat de așa numitul „Ciaturanga" sau jocul de șah sub forma lui cea mai primitivă. Să vedem acum cum *Ciaturanga* a devenit *Ciatrang*, sau joc al „evului mediu". Am văzut că avantajul mutărei era un punct important pentru fiecare din cei patru jucători, care năzuiau a lua în posesie tronul aliatului; printr'o manevră a cărei consecință era de a pune mâna pe comandamentul forțelor aliate.

Trebuia să se întâmple adesea că după 20 sau 30 de mutări, lupta să se continue numai între doi jucători și această circumstanță e suficientă, prin ea însăși, pentru a fi pregătit drumul spre jocul „evului mediu". Dar asta nu-i tot; e evident că *Ciaturanga* era jucat adesea de către o singură persoană de fiecare parte, dela începutul până la sfârșitul partidei. Avem o probă sigură a acestui fapt în exemplul lui Yudhishthira, care și-a pierdut toate bunurile încumetându-se a juca acest joc contra lui Shakuni. In afară de aceasta, e foarte probabil pentru motivele ce se vor vedea, că *Ciaturanga* era în general jucat sau de patru persoane sau de două, fără a admite întrebuințarea zarului, decât numai pentru a determina care parte va avea mutarea. Dacă studiem principiile jocului, și după câte mijloace avem, practica însăși, vom găsi că zarul nu constitue în nici un fel un element esențial: din contră e evident că după ce s'a decis care parte are prima mutare, zarul era pus deoparte și lupta devenea un simplu obiect de tactică războinică și abilitate strategică.

Sunt motive puternice, care fac să se creadă că încă de foarte devreme întrebuințarea zarului a fost abandonată; altfel jocul n'ar fi putut fi jucat deloc, sau decât poate numai în ascuns. Cele mai vechi legi hinduse, ale lui Thann și Manu opreau, sub severe pedepse, practica jocurilor de noroc ca și matchurile între animale, ca luptele de cocoși etc. E evident deci, că pentru a nu călca aceste legi, zarul care constituia numai un accesoriu secundar al jocului a fost abandonat din cele mai vechi timpuri.

Istoricii Arabiei și Persiei sunt unanimi asupra următoarelor puncte: 1) că jocul de șah, așa cum era în evul mediu (Ciatrang) a fost inventat în India în timpul sau înainte de sec. al VI-lea d. Hr.; 2) că jocul a fost introdus din India în Persia sub domnia lui Kisra Nușirvan, Cosroes-ul istoricilor bizantini și contemporan al lui Justinian. Am arătat deja că jocul exista virtual în India câteva mii de ani înainte și avem toate motivele să credem, că invenția șahului la care fac aluzie Arabii și Perșii însemna stabilirea definitivă a modificării lui Ciaturanga, numit joc al evului mediu și care în Asia, în spre părțile imperiului chinez e cunoscut sub numele de Ciatrang.

Un vechi scriitor anonim afirmă de mai multe ori că jocul popular adus din India în Persia sub domnia lui Nușirvan nu era o invenție a hindușilor acestei epoci, ci o prescurtare și o modificare a unui joc mai vechi introdus mult înainte, din Grecia în India, de către Alexandru cel Mare. Această teorie e unică și acest scriitor anonim înțelege prin jocul grec (care e pur și simplu o închipuire), jocul zis Ciaturanga, despre care scriitorii musulmani n'au auzit niciodată vorbind. Cetitorul trebue să știe că până la domnia savantului Akbar, scrierile clasice ale brahmanilor au fost în senzul cel mai strict, o carte închisă pentru orice muritor în afară de credința hindusă. Asta explică și de ce Ciaturanga era necunoscut de primii scriitori musulmani.

INTRODUCEREA ȘAHULUI IN PERSIA

Prima și cea mai bună povestire despre *Ciatrang* e datorită poetului persan Firdausi, care era renumit în a doua parte a sec. al X-lea. Este știut că în sec. al VIII-lea și al IX-lea,, „maeștrii" arabi, sub patronajul califilor din Bagdad, au făcut mari și remarcabile progrese în teoria și practica jocului. Un medic arab, Abul-Abbas, care muri prin anul 899, a scris primul tratat de șah. Cinci zeci de ani mai târziu a trăit celebrul Al-Suli, care poate fi considerat ca un Philidor al Arabilor, renumit totodată ca jucătorul cel mai tare al timpului său și ca autorul celei mai bune lucrări, care a apărut până atunci, asupra jocului de șah.

Marele poet Firdausi a scris o poemă epică numită *Shahnama* sau *Cartea Regilor*, care constitue o istorie în versuri a imperiului persan din timpurile cele mai vechi până la sec. al VII-lea d. Hr. Autenticitatea acestei lucrări, privită din punct de vedere istoric, nu suferă nici o obiecțiune, tot așa ca și lucrările unui Herodot sau Tit-Liviu. Este știut, din mai multe izvoare că cei mai luminați regi persani însărcinau pe cărturarii renumiți să reunească analele monarhiei, până la sfârșitul domniei lor. Nușirvan, în special, îndeplini această datorie de prinț și colecția sa continuată la intervale neregulate, a fost complectată sub domnia lui Yazdijird, ultimul rege din rassa Sassa, către mijlocul sec. al VII-lea d. Hr. Opera a fost numită de Perși *Bastam-nama* sau *Cartea antichității*. Aceasta e probabil cartea, la care face aluzie istoricul Agathias, ca fiind tradusă mai târziu în grecește de interpretul bizantin Serghie. Ea a fost cunoscută și de către Arabi sub titlul, *Siyarul-Muluk* sau *Istoria Regilor*. Către sfârșitul sec. al X-lea, faimosul Mahmud din Ghnazni ordonă poetului Firdausi să verifice *Bastannama*, poem minunat care conține două zeci de mii de versuri, operă de trei zeci de ani și care a fost intitulată Shahnama. Traducerile arabe și grecești sunt probabil pierdute pentru totdeauna, dar Shahnama ca și Iliada și Eneida e nemuritoare.

Iată cum e descrisă în Shanama introducerea jocului de șah în Persia.

„Regele Kisra Nușirvan e așezat pe tron în mijlocul curței sale... Sosește ambasadorul regelui hindus, care printre mărețele daruri trimise de stăpânul său, depune la picioarele regelui un splendid eșichier cu piesele sale. Darul este însoțit de o scrisoare care începe astfel: „O rege! puteavei trăi atât de mult cât timp sferele cerești își vor desăvârși revoluția lor! Te rog să examinezi acest eșichier și să-l pui sub ochii celor mai savanți cărturari ai regatului tău. Lasă-i să delibereze cu îngrijire și să descopere, dacă pot, principiile acestui minunat joc... și, continuă scrisoarea regelui hindus, dacă reușești să pătrunzi taina, promit a mă recunoaște tributar al Majestății Voastre; dacă nu, cum va fi clar că nu ne egalați în știință, voi veți fi aceia care vă veți supune și veți plăti tributul, căci adevărata mărire a omului consistă numai în știință și nu în pământuri, armate și tezaure; lucruri trecătoare!"

Nușirvan pune mai multe întrebări trimisului; examinează curios eșichierul și piesele și cere șapte zile pentru gândit. Toți sfetnicii și miniștrii se pun pe lucru, dar enigma parte insolubilă. Părerile erau împărțite și cele șapte zile sunt pe terminate, când însfârșit primul sfetnic al regelui, Buzursmihr se ridică și anunță că se angajează să descopere misterul jocului în timp de o zi și o noapte. In adevăr, s'a închis în acest timp într'o cameră tăinuită a palatului, unde a examinat cu atenție fiecare piesă, s'a pătruns încetul cu încetul de probabilitățile mersului lor până când a reușit să descopere secretul jocului.

Emoționat veni înaintea regelui său cu cuvintele: „O rege!, am izbutit să descopăr taina acestui minunat joc". Curtea întreagă se adună în grabă, trimisul regelui hindus este introdus în sală și după ce a fost pus să repete în detalii mesajul regelui său, Buzursmihr explică solemn rostul eșichierului, aranjarea pieselor și mersul lor, în prezența adunărei, mută de admirație. *
Ambasadorul indian se retrage, considerând pe Buzursmihr ca un om a cărui pătrundere e superioară celorlalți muritori.

Regele Nușirvan îl acoperi pe sfetnicul său cu favoruri și demnități. Astfel avu loc, după spusele poetului Firdausi, prima introducere a jocului de sah din India în Persia.

---

* O veche pictură reprezentând această scenă se găsește la British Museum din Londra (N. 18.804, fo. 260).

AUREL LERNOVICI

CEREȚI AZI
la chioșcari, librari și în gări

CELEBRUL ROMAN CRIMINAL
de zguduitoare conflicte sufletești
Colecția „Romanele Captivante"
15 LEI — La chioșcari și librari.

CUM A VORBIT IENACHE VACARESCU CU IOSIF II

Faţă de rusticul Eclisiarh, Ienache Văcărescul este un adevărat intelectual. A sa *Istorie a preaputernicilor Impăraţi* otomani înfăţişează un manual şi un compendiu în înţelesul modern al cuvântului. Cartea are un aparat critic constând în arătarea izvoarelor şi în sincronizări ale istoriei turceşti cu domniile române. Fântânele sale sunt bizantine şi moderne, Nicephor, Zonara, Laonicus Chalcondyla?, Leunelavius, Ladvocat, Cantemir, Büschung, Voltaire şi alţii, dar mai ales turceşti (Naima, Raşâd şi Suzhi „carii au scris cu atâtea frumoase tejnişuri şi istilahuri, sau metafore şi idiotisme").

Scrisă în anul 1788, la Nicopole unde Văcărescu se adăpostise de răutatea lui Mavrogheni, acest manual devine la un moment dat dela domnia lui Manuil Ruset (1770) un memorial. Intuirea mecanismului vieţii politice este ageră şi sobru exprimată, autorul având conştiinţa cauzalităţii, sentimentul individualităţilor, ba chiar idei generale. El ne vorbeşte, fiind chestiunea de Leşi, de „dreptul noroadelor". Obişnuiţi acum cu fraza sprintenă şi cultă, cu greu vom mai recunoaşte un merit literar deosebit părţii de pură istorie. Eclisiarhul ni se pare mai trainic prin ingenuitate. Insă partea memorialistică cuprinde momente vii, superior notate. Suntem în preajma ocupaţiei ruseşti. Grigore Alex. Ghica a fugit de frica a 30 de cazaci numai. Partida rusească umblă să ceară domn dela Ruşi, văzând că de acum Turcii sunt sfârşiţi şi în acest scop îndreaptă spre Feldmareşalul rusesc o solie în care pun şi pe Văcărescu (în fond filo-turc). Sunt trei soli: Mihail Cantacuzino, care vedea domn pe frate-său Pârvul, Văcărescu şi logofătul Nicolae Brâncoveanu. Acum vine o scenă fină de pipăiri. „Pe cale mergând îşi descoperi Mihail chibzuirile către mine la o gazdă într'o seară, când dormia Nicolae, şi mă ispiti întrebându-mă aşa: Feldmareşalul când ne va porunci să facem şi alegere de un domn în ţeara noastră dintre noi, pe cine găsesc eu cu cale? socotind poate că voi răspunde, pe dumnealui spatarul fratele dumitale. Eu şi i-am răspuns, că nu găsesc altul mai cu cale decât pe mine". Curând după acest răspuns subţire, Văcărescu găseşte o pricină şi fuge. In Mai 1773 se afla la Brazov când sosi împăratul Iosif II, care vru să vadă la „asamblée" şi pe boerii băjeniţi cu jupânesele lor. „Sinior Vacarescule, — îi zice împăratul — (căci îmi aflase numele dela audienţă) te pohtesc şi te pui în osteneală ca să-mi faci astă seară tergimanlâc. Indată eu închinându-mă i-am răspuns că aceasta este cea mai fericită noapte ce am întâmpinat în lume de când m'am născut. Şi aşa luându-l de subţioara din stânga, m'am aflat într'această slujbă şi cinste până la un ceas după 12, nelăsând niciun boer şi nicio jupâneasă ca să nu facă vreo întrebare sau vorbă de mângâiare..." Sub domnia lui Alexandru Ispilanti, acum spătarul Enache Văcărescu capătă o misiune diplomatică pe care o povesteşte cu multe pitoreşti amănunte.

Cele două beizadele ale lui Ipsilant fugiră în Decembrie 1781 în Ardeal, cu gândul de a vedea lumea. O astfel de ispravă era de natură să pună rău pe Domn la Poartă, ca fiind în legătură cu Imperialii. De frică Ipsilant a şi cerut să fie mazilit. Văcărescu pleacă să capete dela Austrieci extrădarea fugarilor. La Sibiu, generalul Preis şi guvernatorul Brakenthal nu-i sunt de niciun folos. Merge dar la Beius la „prinţipul Kaonitz ce era mare cangelar al curţii. Mai mult amuzat de exotica vizită decât hotărît să-i dea un răspuns neted Kaunitz ţine să arate pasărea rară diplomaţilor „(Kaonitz) mă luă de mână şi eşim în sala de ansamblée unde era toţi amaşadorii curţilor adunaţi şi cele mai strălucite dame din Viena". Ambasadorul Spaniei îl invită la un bal de carnaval. „Intr'această seară dar prinţipul Kaonitz ce vrea să-mi arate o blană de samur şi o tabachera cu berlanturi ce-i dăruise granduca al Rosiei, găsi pricină eu a-mi lăuda blanele de samur cu care eram eu îmbrăcat (căci obicinuesc Europeii să arate la aceste semplicită şi la oamenii acei ce-i văd întâi şi pe mine la această asamblée mă descinsese damele şi de brâu, pentruca să-mi vadă şalul); după lauda ce-mi făcu prinţipul blanelor mele, mă întrebă de ce preţ sunt samurii. Ii răspunsei. Imi zise: să-ţi arăt o blană de samur ce mi-au dăruit moştenitorul Rosiei, şi mă rog să mi-o preţuieşti. Aduse blana şi o puse p'un biliard. Eu înţelesei pentru ce mi-o arată şi cumcă nu era scoposul preţuirea. Ii răspunsei cumcă blanele de samur nici când este soare nici când este noapte nu se pot preţui bine; această blană însă, socotindu-se locul dela care s'au dat, şi locul la care s'au dat, nu are preţ, şi eu de o aş fi văzut şi zioa, nu sunt destoinic ca să o preţuesc". Iată pagini nuvelistice, transcriind cu fineţe gândurile dosnice ale oamenilor, notând o oră diplomatică. Mai vie este ceremonia primirii la curte a Văcărescului, descrisă cu toate circumstanţele, demn, fără prosteşti admiraţii, ca de un om cult, stăpân pe sine. Sunt pagini de roman. „A doua zi la zece ceasuri am mers la curte, şi intrând în curtea d'ântâi cu carâta, căci în curtea de a doua numai familia împărătească intră, m'am dat gios la scară, şi m'am suit într'un foişor cu stâlpii de marmuri ce-i ţân lei în spinare. Intr'aceea curte dintr'ai curţii nu se vedea nici pasere de cât numai acei ce sunt orânduiţi de a priimi audienţă, de vreme ce guardia de ostaşi este afară din curte. Am trecut într'o sală unde am găsit unu din guardia corpului cea nemţească care şi m'au întrebat de sunt eu boerul dela Valachia, şi au căzut înaintea mea, rămâindu-mi slugile aci. Am mai mers două sale până la uşa divanului împărătesc ce are tahtul, şi acolea găsind trei guardii din somatofylaci, un Neamţ, un Ungur, şi un Leah, cu câiafeturile lor fieşteşicare, s'au întors guardia cea d'intâi la locul ei ce ţânea puşcă, şi dintr'aceşti trei ce păzia aici cu săbiile scoase au căzut Neamţul înaintea mea, şi am trecut prin divan ce se numeşte sala de audienţă. Acesta are un taht cu baldachin tot de aur lucrat, perdeaua ce se spânzură dela baltachin şi cloşurile sunt tot de sârmă şi cu mărgăritar frumos. Această sală de o parte are ferestre, şi de o parte are ferestre de oglinzi. Dintr'această sală am trecut în alta car cu taht mai mic de frânghie. Dintr'aceea am intrat într'o cameră mare unde păzia la uşa gabinetului chesarului un dejur şambelan cu chee, care acesta era şi general, ne-au priimit cu cinste, şi ne-au pohtit cu ţirimonie să aşteptăm puţintel până va da veste înpăratului, şi mergând se întoarse în grab, căci înpăratul era într'alt gabinet şi mai înainte; ne spuse: Acum ese. N'apucă să sfârşească vorba şi se sună un clopoţel şi îndată se repezi şambelanul şi trase dela perdea un cloş de fier şi se ridică perdeaoa şi-mi făcu semn să intru în casă. Intrând la uşă văzui pe chesarul în mijlocul casii făr de cupelă, în picere, şi de loc călcând doi paşi am îngenunchiat turceşte, şi puindu-mi capul în pământ, vrând să-l arâdic, m'am pomenit cu mâna chesarului la cap, zicându-mi că nu face trebuinţă de această ţirimonie, şi să mă arâdic, şi vrând să-i sărut mâna, au tras-o, şi m'au cunoscut de când mă văzuse la 73 la Braşov, şi îndată mi-au zâs: „Sinior Vacarescule, dumneata în Vienna cum au fost cu putinţă a veni, aflându-te şi consilier al prinţipatului?" Şi aşa urmează audienţa aceasta parcă de ieri, însemnată de Văcărescul cu un minunat simţ al atmosferei.

Ca un poliglot ce este, Văcărescul întrebuinţează o limbă plină de elemente străine, grecisme, turcisme, italienisme, franţuzisme şi mixturi. Nivelul culturii atrage numaidecât ridicarea valului neologic. El zice: tach, sevdà, mutacherè, muhaserè, ciraclic, reckiap, dulbun, peripiisis, ipolipsis, perilipsis, epamastatis, epihirimaticos, a surdisi, a beendisi, a catatrexi, a se prosti (lăsà de), a catorihosi, ictromă, itali, prigionier, armada, diafendefsit (it. difendere), aieat, aleanţă, traditor, condiţione, forteţe, a inasedii, ribbelione, proteţione tribud, imperator, ambaşador, comfermaţione, duca, granduca, famoz, trecvă, negoţ (negociere), amor, triomf, semplicità, dicherară, erse, acocomodament, ocasione, melanchonie, melancolie, Luigi, trastorie, protectriţă, se impatroniră, asolut, pretensione, intrimciate (retranşate), endipendente. abondanţă, logotenente, guardia, gabinet, rendite, elogvenţa, defensiv, arhivii, stafier, disgraţiat, materie, istornici. idolatri, scopos, politicesc, discorsuri, ştiinţă, furme, simpatrioţi, anale, ofiţiu, periode, metafore, idiotisme, capital [capitală], monedă, flotă, porturi, confederata, confederaţii, visită, conte, protecţia, parola, garnizon, prinţip, pompă, minister, tractat, apostat, condiţii, a infurma, circomferenţă, politicos, politeţă, imperii, asediu, rebel, canon, regule, eclipsis, fenomen, tragic, strategimă, viţiu, protector, extraordinar, plenipotenţiar, epigramă, audienţă, articol, preliminar, campania, magnet, oficiali, monsiu de, meditatori, imperiali, enteresuri, interes, condiţii, congres, confermaţii, garant, sigurevsit (asigurat), comedii, tragedii, persoane, privilegiu, volontari, en chef, diputaţi, titlu, corespondenţă, pacificur (pacificul), a trătălui, envitat, ţirimonii, paşaport, armistriţiu, independenţă, congres, loagher, esercițiu, sistemă, comerţ, colonii, inconit (incognito), mister, dame, carnavaluri, berleanturi, biliard, cangelar, bileturi, şambelan, regenţă, cloş, sală, de jur şambelan, capelă, clemenţă, consilier, asil, bravo, indişâplinat, reputaţie, canţelist, canţelaria, reformat, baron, chesar, neutralité armée, electori, a comerţii (negócia), garanţie, asthmă, asamblée, a iconomisi, comanda, secretar, lentă (ofticá), campanie, etc.

Trebue adaos că Văcărescul presură istoria lui cu stihuri, adică epigrame cu înţelesul vechiu al cuvântului, care sunt foarte izbutite. Prin ele vom aşeza mai departe pe Ienache la locul întâiului poet modern român.

M. Soscenko

Poveste veselă

Trenul de la Ligov nu e niciodată grăbit. E calea de vină sau sunt prea multe semafore — peste normă. — nu ştiu. Atâta ştiu că trenul merge foarte încet. Acest drum de fier e direct o insultă.

Fireşte că viteza asta provoacă, în vagon, plictiseală straşnică. Intr'un cuvânt: lumea n'are ce face.

Să te uiţi la călători — nu e cine ştie ce lucru interesant. Te pomeneşti că se supără: — „Ce te uiţi la mine? Nu mă recunoşti?" Poţi să mănânci bătaie. Nici să te ocupi cu treburile tale, nu-i atât de lesne. Nu se poate citi, de pildă. E o lumină tulbure. Lămpile sânt atârnate sus de tot şi ard ca nişte fărimituri de cărbuni. Nu-i nicio plăcere.

Deşi, în privinţa luminatului, vorbesc degeaba. Această poveste veselă s'a petrecut la lumina zilei. Dar şi în timpul zilei te plictiseşti în acest tren.

Iată că Sâmbătă după amiază se afla, în vagonul pentru nefumători, Fecluşca, — Fecla Timofeevna Razuvaeva. Mergea de la Ligov la Petrograd, după marfă. Ea vinde, în gara Ligov, mere şi seminţe.

Fecluşca plecase la Petrograd ca să cumpere, în piaţă, o ladă cu mere.

La Ligov s'a aşezat lângă fereastră şi a plecat, hâţa-hâţa. In faţa ei stă Fedor Nikitin. Lângă ea, fireşte, Ana Ivanovna Blindeşkina, funcţionară la Asigurările Sociale. Toţi din Ligov. Se duceau la serviciu.

Câteva minute după Ligov, intră în vagon un călător nou. Un militar. A stat până acum pe platformă. Şi se aşeză lângă Nikitin, pieziş, în faţa Fecluşcăi.

Fecla — Dumnezeu să-i ocrotească sănătatea şi norocul! — îşi desfăcu testemelul şi începu, în voie, să rumege socoteli comerciale: cam câte mere or fi într'o ladă şi aşa mai departe....

Apoi, se uită pe fereastră. Şi mai apoi, din pricina plictiselei, începu să aţipească. Fie că în vagon era prea cald, fie că priveliştea monotonă a naturii a moleşit-o, dar biata Fecla sforăi încetişor. Apoi căscă.

Căscă odată, potrivit. A doua oară a deschis gura atât de larg, încât i se puteau număra toate măselele. A treia oară, a întins căscatul peste orice măsură. Militarul de vizavi, băiat bun, i-a băgat degetul în gură. A glumit. Asta se întâmplă adesea; când cineva cască i se bagă degetul în gură. Fireşte, se practică numai între prieteni buni sau între rudele nevestei. Dar, militarul era străin: şi Fecla îl vedea pentru întâia oară.

Natural, că din pricina asta, Fecla Timofeevna s'a speriat. Şi fiindcă s'a speriat a închis repede geamantanul.

Iar degetul militarului s'a ales cu o muşcătură destul de puternică. Atunci, militarul a început să urle straşnic. Să înjure şi să ţipe că i s'a rupt degetul. A încercat chiar să se bată, dar l-au împiedecat ceilalţi călători; cu atât mai mult cu cât degetul n'a suferit cine ştie ce, ci numai o muşcătură ţapănă. Nici sânge n'a curs prea mult — numai o jumătate de pahar.

Se iscă o ceartă uşoară.

Militarul rosti:

— Eu — zise — am glumit numai. Dacă — zise — ţi-aşi fi smuls limba sau altceva, atunci poţi să mă muşti cât vrei, dar aşa — zise — nu sunt de acord. Eu — zise — sânt militar şi nu pot să permit călătorilor să-mi roadă degetele.

Fecla Timofeevna i-a răspuns:

— Dacă m'ai fi apucat de limbă, ţi-aşi fi rupt toată mâna. Mie nu-mi place să mă tragă cineva de limbă.

Şi Fecla începu să scuipe, fiindcă, — zicea ea, — desigur că degetul era murdar şi nu se ştie de ce, dracu, s'a mai atins — şi că astfel de lucruri nu se fac fiindcă nu e nici higienic.

Dar, aici se opri gâlceava, căci trenul ajunse la Petrograd.

Fecla Timofeevna mai mârâi puţin şi se îndreaptă spre piaţă.

Trad. de F. DIMA

Sfârșit de carieră

— Ce meserie ai tu, mă? — îl întreba primul procuror când se ivea Bozdog, pentru a nu știu câta oară în fața instanțelor corecționale.

— Hoț, să trăiți, hoț de buzunare...

Bozdog nu mințea. Avea sentimentul cinstei, cel puțin în ceiace privește profesiunea sa. Bozdog furase 25 de ani dearândul și faima lui trecuse peste hotare; devenise, — cum s'ar zice în limbajul sportiv — un *internațional*. Avea caziere speciale în marile metropole ale lumii și se făcuse celebru, mai ales, prin abilitatea cu care știa să se strecoare printre paragrafele Codului Penal. Se alegea totdeauna cu câte 8—10 luni de pușcărie. Un mizilic, — spunea el — pentru că totdeauna evada de sub escortă, așa că.... „oricât ar fi de pușcărie, pentru mine *nu există*". Apoi, din cauza deselor sale reveniri în dealul Văcăreștilor își asigurase o situație specială, bucurându-se atât de respectul veteranilor, cât și de admirația nemărginită a debutanților pușcăriași.

Iscusit foarte în arta de a-ți escamota portmoneul la înghesuială, borfaș de mare „anvergură" la teatre sau concerte, când se prezenta cu număr fals la garderobă și pleca înțolit cu blana vreunui bancher sau potentat, Bozdog avea un principiu:

— Eu nu viu să ucid, viu să fur! Ca să ucizi un om e treabă ușoară, o poate face și un parlagiu. Dar ca să te strecori ca o veveriță printr'o ferestruică și să dibuești exact locul unde și-a pitit boerul pitacii, asta, mă brânzoilor, e o adevărată artă!

Le spunea acestea cu un aer de filozof hârșit, om trecut și prin ciur și prin dârmon, discipolilor săi, care admirau în el prototipul pungașului cult. Bozdog cunoștea Codul Penal pe dinafară, ceiace-i dădea un aer de distincție și un fel de nobleță, mult apreciate în lumea spărgătorilor.

El nu cumpăra *ponturi*, pentrucă știa să și le procure singur. La el, o „lovitură" se reducea la o escaladare de fereastră; pătrundea binișor (în vârful picioarelor) în birou, deschidea cu chei false sertarele și lua ce găsea: bijuterii, monezi de aur, cercei... apoi, din cuier, rufe și costume, mă rog, făcea omul ce putea. Dispărea apoi ca o pisică, fără să lase urme, („amprente" le zicea el, cunoscând sistemul poliției de a șicana pe hoții cinstiți) și... mai trăia încă un an de pe urma acestei munci. Bozdog fura, dar fura cinstit. Nu-l vedea nimeni și, — dacă nu te vede nimeni când furi, — ești un om perfect cinstit...

Cariera lui Bozdog a cunoscut ascensiuni și gloriole, de nemăsurat cu compasul nostru mărunt. Bunăoară, Bozdog, amorezat până peste urechi de o țigăncușe cu plete de păcură și cu ochi de jar, a aflat că iubita dorurilor sale vrea să poarte de ziua onomastică un șal spaniol. Astfel de șaluri veritabil spaniole nu se prea găseau pe-atunci în țara noastră și... oricât!... Bozdog nu putea risca un drum tocmai până 'n Spania, ca să i-l poată oferi Smărăndiții sale.

Dar... la Operă se juca într'o seară *Bărbierul din Sevilla*. Bozdog n'a stat mult pe gânduri: a sărit gardul la „Lyric" și, înainte de a se începe reprezentația, pleca frumușel cu șalul subsuoară, ba și cu toaletele artistelor. Așa se face, că 'n seara aceia, primadona și-a cântat celebra arie, într'un kimono japonez de toată frumusețea...

Numai că... Smărăndița a fugit cu alt borfaș. Dar asta e altă chestie... Bozdog era cavaler în felul lui și a ertat-o; doar amantului i-a administrat un „toc" de bătae, echivalent cu trei luni de spital.

Chiar în acest an, tovarășii săi de Cod Penal se pregătiseră să-i ofere o masă, care să însemneze un fel de sărbătorire, un jubileu pe deplin meritat pentru 25 de ani de tâlhărie. Ar fi fost, desigur, o încoronare pentru Bozdog, pentrucă nu-i atât de ușor să umbli 25 de ani cu chei false, să sari peste ferestre, să te strecori de gloanțele jandarmilor și totuși, să te 'ntorci cu traista plină.

Are și furtișagul legile sale!

El primi cu nespusă bucurie acest suprem omagiu al colegilor săi de breaslă și fixă, — „manu proprio" — menu-ul orândui numărul tacâmurilor și stabili ordinea în care vor fi grupați invitații, la o masă în formă de potcoavă. Nu uită să recomande patronului, că în seara aceasta nu vrea să fie turburat câtuși de puțin de poliție, specificând că, în caz contrariu, ciracii lui vor devasta prăvălia. Insfârșit, nici cel mai mic amănunt nu fu uitat, întru reușita acestei festivități.

Dar Bozdog uitase un lucru: că un sfert de secol de carieră, însemnează aproape o viață de om. Bozdog uitase că-i bătrân! Ce repede se trece un om, mai ales în această spinoasă profesiune!... Bozdog cel ager, Bozdog cel tânăr, Bozdog cel ce știa să nu doarmă opt nopți dearândul, — Bozdog al nostru se gârbovise și mergea, în ultima vreme, din insucces în insucces. Pierduse agilitatea și, deseori, rata loviturile.

Era chiar în seara *jubileului* și iată-l pornind să facă rost de parale, pentrucă chefulețul organizat era cu „prolongé" și Bozdog ținea să facă și el cinste mai spre ziuă.

„Puștii" și „mardeiașii" pregătiseră totul la *Pisica Vânătă*, conform ordinei stabilite: friptură rece cu mujdei, saramură de biban, sărmăluțe 'n foi de vițe, crap la proțap cu slănină afumată, bateriile gata la bătae, tot, tot..., până și flori risipite în ulcele pela colțurile mesei. Deoparte, se grupaseră spărgătorii și falsificatorii de bani radioși. Erau în plin sezon; de altă parte, trona echipa hoților de tramvae, în frunte cu Mialcă, proaspăt eșit dela „bulibășie". Se puteau admira toaletele doamnelor hoțoaice, foarte variate ca stil și splendide ca execuție, provenind din furturi recente dela case mari. Bijuteriile sclipeau în noapte, imprimând atmosferei un nimb fastuos. La cele două uși ale localului se fixaseră oameni de legătură, veghiând atenți ivirea gardiștilor.

Un sfert de oră trecu în tăcere. Doar Bozdog nu se mai arăta.

— Ce să fie? — spune un lungan cu dinții sfărâmați la poliție. — Mi se pare că e „lată rău"....

— Curcanii, — opină un recidivist, — să nu-i fi făcutără „figura".

In acordurile muzicii, jubileul începu în lipsa lui Bozdog. O serie de toiuri gâigâiră în gâtlejuri. Limbile se deslegară și, după delicioasele sărmăluțe, sticlele se goleau pe rând în sănătatea lui Bozdog.

Numai el, Bozdog, lipsea dela această prăznuire: ghinionist din fire, lui îi fu dat să-și încheie, tocmai în această prea frumoasă seară a jubileului, un trist sfârșit de carieră....

Ochise el o casă nobilă din Splaiul Independenței. Avea două eșiri, ceia ce era un punct câștigat!... Domnul cel gras, moșierul, nu sosise încă; de aceia, Bozdog se strecură tiptil, fără prea mari emoții, știind că în toată casa nu era decât o servitoare bătrână, surdă și mioapă. Intră sigur de sine, bâjbâind spre garderob. Scoase un costum, niscai lingerie și făcu din ele o legăturică bunicică. Pendula sună orele unu. Domnul cel gras putea să sosească din moment în moment. Pipăind ușurel, descoperi pe birou o sticlă; la lumina lunii, îi desluși eticheta: *Cointreau St. Bernard.* După ce trase o dușcă, păturì legătura sub pat drept căpătâi și se'ntinse și el acolo, în așteptare, luând bine 'nțeles și sticla cu el.

Termina repede cu domnul cel gras. Vroia să-i mai ia doar ceasul de aur și bancnotele din buzunar. După accia, o va șterge să-și petreacă jubileul în tihnă...

Fericit oarecum, Bozdog recapitula etapele glorioasei sale cariere și refăcea în minte îndrăznețele episoade ale profesiunii sale. Furtul dela „Creditul Apicol"... devalizarea dela Legația Siameză... spargerea dela Moara Cerealiștilor și alte multe înfăptui comise dealungul vremilor. Ehei... alte timpuri... alte legiuiri... mai ușoare... Te puteai alege cu ceva la bătrânețe. Azi însă... — căscă el prelung, depănând în minte firul amintirilor..., — azi...

●

La „Pisica Vânătă" cheful se apropia de zorii zilei. *Bot-de-fer* tocmai arăta cum poate el mușca din pahar fără să se tae la dinți, iar *Labă-de-Șacal* juca de unul singur o căzăcească turbată. Convivii aproape că uitaseră de sărbătorit; iar acesta parcă uitase și el de ei. Prins de un somn dulce și odihnitor, toropit și de jăragaiul Cointreau-lui, Bozdog gusta voluptatea viselor fără prihană.

Dis-de-dimineață, domnul cel gras coborî din pat. Deodată însă dete buzna în bucătărie, speriat la culme:

— Un picior, strigă el, un picior străin sub patul meu!... Catinco, repede, chiamă sergentul...

Acesta se arătă în grabă, se aplecă sub pat și-l văzu pe Bozdog dormind ca un pui. Il zgâlțâii brusc cu câteva lovituri de cismă. Bozdog însă se întoarse pe partea cealaltă, mormăind. Sergentul îi fixă bine cătușele ghintuite și-i zbieră la ureche:

— Hai sus, Bozdog! Ți-ai ales rău locul de odihnă... Te vei odihni mai bine la Văcărești...

Inghiontit și abia desmeticindu-se, Bozdog porni, nedumerit încă, spre secție, în ilaritatea vecinilor adunați pela garduri.

Trist sfârșit de carieră... Pentru un hoț care se respectă, ceia ce a făcut Bozdog, echivalează cu o sinucidere.

Cei adunați la „Pisica Vânătă" spre a-l sărbători, îl repudiază acum și nu mai vor nici să-l vadă 'n ochi, pentru că, cu drept cuvânt, le-a făcut meseria de râs!...

IULIU LAZAR

Cucerirea Sudanului

Cam pela 1820 la Kedivul din Egipt s'a prezentat un savant francez care explorase Sudanul, prea puțin cunoscut lumii civilizate pe atunci. Călătorul prezintă monarhului egiptean un săculeț ce conținea semințe de bumbac din Sudan și istorisi asistenței multe lucruri minunate despre acele ținuturi.

Un proverb arab zice: „După facerea Sudanului, Allah râse de bucurie". Sudanul se întinde dela regiunea pădurilor tropicale până 'n pustiu. Ca întindere este de cinci ori mai mare decât Franța și prezintă foarte mari variațiuni de climă, de vegetație și de rase.

Savantul, care avea și puțin sânge de aventurier, îmbină date precise cu lucruri imaginare și stârni curiozitatea, setea de aventură și de câștig a Kedivului.

Se zice că și faraonii găsiră mine de aur în Sudan; nenumărați elefanți furnizau fildeșul prețios; la Kordofan se recolta tămâe. Desigur că în părțile apropiate de ecuator se vor descoperi diamante. Caillaud, așa se numea francezul, nu mai contenea cu relatarea bogățiilor din Sudan, vorbea și de izvorul Nilului și de faima ce o va avea acel ce va descoperi sau va furniza mijloacele necesare explorării. Va fi proslăvit ca un pioner al științei.

Kedivul Mohammed Ali se gândi la tot ce ar putea oferi Sudanul ca plante, animale, produse ale solului, ale subsolului și ca... material omenesc, căci negrii din Sudan vor putea desigur furniza soldați pentru armata lui.

Cu expedițiunile sudaneze ale lui Mohammed Ali între 1820—1840 începe istoria scrisă a acestui ținut. Fiul kedivului, un tânăr de 22 ani, supuse într'o campanie victorioasă mai toate triburile sudaneze, până când căzu într'o cursă. La Shendi, la sud de Khartum, capitala Sudanului, era curtea puternicului Nimar. Tânărul cuceritor ceru să i se dea ca tribut câte o mie de boi, sclave tinere, cămile, oi și capre și încărcături de grâne. Mek Nimur se înclină adânc și spuse:

— „Aveți socoteli de o simplicitate monumentală. Singura dvs. cifră pare să fie mia".

Se execută imediat și după ce tributul fu adunat în grămezi așezate în jurul lagărului, Mek Nimur invită pe prințul egiptean cu demnitarii și ofițerii lui la un ospăț. La o oră târzie se retrase neobservat, și dădu ordin să se incendieze casa în care se aflau oaspeții. Prințul și suita lui căzură pradă flăcărilor. Kedivul se răzbună, localitatea Shendi fu rasă de pe pământ. Nici femeile cu copiii nu fură cruțate.

Așa fu cucerit Sudanul. Odată cu trupele de ocupație veniră fel de fel de indivizi suspecți, briganzi, aventurieri, negustori ce căutau afaceri și câștig cu orice preț și fără niciun scrupul. In acelaș timp misionarii înaintau și ei înființând un vicariat al Sfântului Scaun. Sforțările guvernului egiptean fură însă încoronate numai de succese parțiale, nestatornice, căci șefii de triburi — mari negustori de sclavi sudanezi — rezistau și plăteau dări după puterea armatelor de care dispuneau. Atunci Egiptul fu nevoit să recurgă la ajutorul englezilor. Deocamdată un englez, Samuel Baker, fu numit guvernator. Nici el nu reuși să înfrângă deplin pe magnații sudanezi ai comerțului cu sclavi ce rezistau autorității egiptene. Succesorul său, generalul Gordon rezistă câtva timp. La urmă fu învins și ucis de Mohammed Ahmed, supranumit „Mahdi" sau mesia al Islamului, un falș profet ce dezlănțuise o extraordinară mișcare religioasă, socială și militară în Sudan.

Abia Lordul Kitchener reuși să cucerească și să pacifice Sudanul. El a clădit prima linie ferată dealungul Nilului. Mirajul locomotivei ce gonea pufăind făcu asupra indigenilor o impresie mai mare decât soldații cuceritorului.

L. SER.

Procesele lui Titu Maiorescu

Destituirea din învăţământ

Am văzut în numărul trecut* cum Maiorescu, spre a putea participa la dezbaterile parlamentare în calitate de deputat și în acelaș timp spre a nu călca dispozițiile unei decizii ministeriale din 1871 prin care se interzicea profesorilor deputați părăsirea catedrelor, a înaintat Ministerului o cerere de concediu, propunând ca suplinitor pe Alexandru Xenopol, dr. în filosofie dela Universitatea din Berlin

Maiorescu înțelegea să-și ia în serios rolul de deputat. In cerere el invoca drept justificare convocarea Adunării legislative pe care o făcuse guvernul.

Consiliul permanent însă îi respinge cererea pe motivul că suplinitorul trebue ales dintre profesorii Facultății, nu din persoane străine de facultate. Afară de aceasta cererea trebuia adresată prin intermediul Rectoratului. E lesne de închipuit ce soliditate de argumente!

Refuzul Ministerului este anunțat telegrafic lui Maiorescu la Iași:

8 Octombrie 871.

7623.

J. C. P. 2202.

TELEGRAMA Nr. 9360.

D-lui Titu Maiorescu profesor la facultatea de Litere, Universitatea de Iassi.

In vedere cu cererea esprimată de D-voastră prin petițiunea înregistrată la Nr. 14929 și audiind pe Consiliulu Permanentu al Instrucțiunii, vă fac cunoscut că neconformându-vă cu circulara Nr. 3138 din 27 Aprilie anul curent publicată în Monitorul Officialu Nr. 93 și mai ales recomandând un suplinitor care nu face încă parte din corpul didactic oficial, nu vi se poate acorda concediulu cerutu.

ss. Tell

Noua circulară despre care se vorbește mai sus era următoarea:

Circulara d-lui ministru al cultelor și instrucțiunii publice către toți d-nii rectori ai universităților, către toți directorii și directoarele școlilor secundare, către toți institutorii și institutoarele superioare a școalelor primare din țară.

Domnilor,

Prin precedenta mea circulară sub Nr. 2950 publicată în Monitorul Oficial Nr. 88, atrăgând atenția d-voastre asupra modului cum unii din membrii corpului didactic își părăsesc cursul fără a avea acordat în regulă concediul cerut, v'am invitat ca, în vederea legei (art. 100, 187, 229 și 295) să vă împliniți fiecare, întru cât vă privește, datoriile impuse prin aceasta și să luați toate măsurile de îndreptare ce vă dictează interesele instrucțiunii și demnitatea corpului din care faceți parte.

Prin aceasta viu a vă pune în vedere un alt pact, care este cel următor:

Unii din d-nii membri ai corpului didactic, recomandând suplinitor în locu-le dintre colegii d-lor, se cred în drept, pe baza unor atare garanții, a cere concediu pe timp îndelungat și astfel absentă luni întregi de la cursul d-lor.

In asemenea circumstanțe sau profesorul recomandat ca suplinitor nu este în stare a face cursul în aceiași știință și talent ca profesorul titular, și în acest caz suplinirea este în dauna instrucțiunii și prin urmare nu o pot admite: sau profesorul suplinitor este capabil și are timpul necesar de a face cu succes cursul, în acest caz doi profesori sunt inutili și datoria mea este de a suprima unul.

*) Vezi și „Adevărul literar" Nr. 864, 865, 866 și 867.

In vedere dar cu aceasta, vă invit ca pe viitor ori ce cerere de congediu cu condiție de suplinire să nu se facă pentru un termen mai îndelungat de 20 de zile și aceasta numai atunci când suplinitorii recomandați vor fi persoane cari propun materii identice sau analoage cu acelea ce se predau de către cel care cere congediu.

In cazul contrariu, aceste cereri vor fi refuzate.

Primiți, domnilor, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

Ministru (ss) Hr. Tell

Nr. 3.183 — 1871 Aprilie 27.

●

Maiorescu n'a ținut seamă nici de avizul Consiliului Permanent și nici de *„Deciziunea ministerială"* și de aceia se adresează telegrafic Ministrului Cultelor și Instrucțiunii la București, arătându-i drepturile ce i le conferă constituția în situația de deputat, și în acelaș timp hotărîrea sa

Fațada casei Maiorescu din strada Mercur (numită acum D. A. Sturdza)

de a-și exercita drepturile de cetățean și parlamentar. De astă dată își schimbă poziția față de Minister; i se adresează nu ca profesor ci ca cetățean și deputat.

1 Noemvrie

La consiliu

(ss) Chr. Tell.

TELEGRAMA

Oficiul București

Ministru Cultelor București

Am onoare a răspunde telegramei D-voastre Nr. 9360, că Ministerul nu era în posițiune a-mi acorda sau a-mi refusa un concediu pe care nu i l-am cerut și nu i-l cer. Din momentul convocării Camerii concediul îl am de dreptu și D-voastră nu puteți crea o incompatibiltate neprevăzută în Constituțiune. Mă mărginesc dar a vă anunța că plec la București la Cameră, că voi ședea acolo în timpul sesiunii și că tot salariul meu stă la dispoziția suplinitorului ce veți crede de cuviință a-mi numi.

Titu Maiorescu

Profesor și Deputat

Telegrama este trimisă la Consiliul Permanent care, credincios primei hotărîri rămâne la acelaș punct de vedere.

Nr. 2711 din 10 Noemvrie 1871

Consiliul Permaninte

Avisu

Având în vedere telegrama presinte prin care D-l profesor Titu Liviu Maiorescu face cunoscut că a plecat de la postul său fără a obține concediu conform circularei ministeriale; consiliul opină a se scrie Rectorului Universității spre a comunica d-lui Titu Maiorescu că în fața atitudinii sale și a expresiunii puțin cuviincioase, din telegramă, Ministerului nu-i rămâne decât în privința absenței sale dela post, să aplice legea art. 390 al Instrucțiunii publice. Totodată în vederea celor expuse mai sus a-i da un avertisment conform art. 397 din lege.

(ss) Aaron Florian, I. Zalomit

D. Petrescu — A. Mareş

1871 Noembrie 10

Se aprobă (ss) Chr. Tell

De acum începe schimbul de telegrame între Minister și Maiorescu, care plecase la Bucureşti.

8564 J. C. P. 2711

Nr. 10637 Noemvrie 12 1871

D-lui Titu Maiorescu

profesor la Universitatea din Iași

Domnule Profesor,

Având în vedere telegrama dvoastre înregistrată sub Nr. 16945 prin care faceți cunoscut că ați plecat dela postul D-voastre fără a obține concediu conform circulării ministeriale.

Având în vedere atitudinea D-voastre în fața Ministerului și expresiunile puțin cuviincioase de care v'ați servit în telegrama suscitată, subsemnatul audiind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii vă dă prin aceasta avertisment conform art. 397 din legea Instrucțiunii.

Ministru, (ss) Chr. Tell.

Deși cu drepturile de partea sa, deși parlamentar majoritar, deci cu guvernul, iată-l pe Maiorescu și cu avertisment public, pedeapsă, grea pentru membrii corpului didactic.

Pentru ca avertismentul să ajungă cu siguranță în mânile lui Maiorescu, Ministerul îl trimite prin rectoratul din Iași.

Nr. 10638

Rectorului Universității din Iași

Am onoare a vă invita să dispuneți a se da în primirea d-lui Titu Maiorescu, profesor la acea Universitate, alăturatulcouvert sub Nr. 10637 astfel după cum vă este transmis și a comunica Ministerului data primirei lui de către d-l Maiorescu.

Primiți,

(ss) Chr. Tell

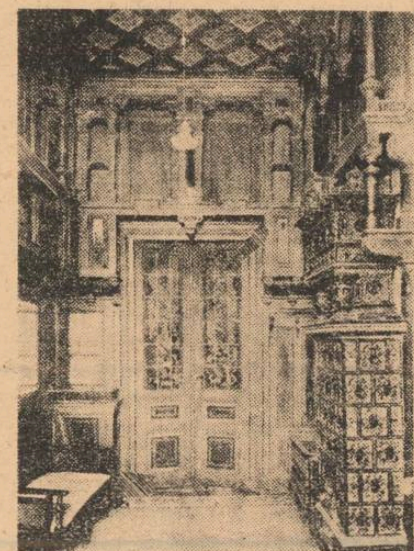
Din fericire Maiorescu plecase la București, spre a lua parte la desbaterile parlamentare, iar avertismentul închis în plicul oficial, rămâne să facă naveta între București și Iași.

8564 J. C. P. Nr. 2711

Nr. 10636 Noemvrie 12 1871

D-lui Rector al Universității din Iași

Având în vedere telegrama înregistrată sub Nr. 16954 a d-lui Titu Maiorescu, profesor la acea Universitate, prin care face cunoscut Ministerului că a plecat dela postul său fără a obține concediu conform circularei Mi-

Vestibulul casei Maiorescu. Deasupra uşii, pe cele două părţi mai ridicate, inscripţia (cu chirilice): Biruit-au gândul (inceputul unei fraze din Miron Costin).

nisteriale, subsemnatul audiind pe Consiliul Permanent al Instrucțiunii, are onoare a vă invita să comunicați d-lui Titu Maiorescu că în fața atitudinii d-sale și a expresiunilor puțin cuviincioase din telegrama citată, Ministerului nu-i rămâne decât a aplica legea în privința plecării dela post.

Primiți, etc.

ss. Chr. Tell.

Natural că nici Ministrul nu se lasă mai prejos și înțelege să aplice legea. De aici conflict în toată regula și răfuială de la tribuna parlamentară.

Rectoratul însă se arată mai conciliant căci prin adresă arată Ministerului plecarea lui Maiorescu și îi mai arată că a intervenit la Decanatul facultății de litere să ia măsurile necesare pentru suplinire.

Rectore

Nr. 77 1871 Noemvrie 2 zile

Ministerul Cultelor

Registru general

Nr. 17281

Intrat la Nov. 6 1871

5 Noemvrie

La consiliu

(ss) Chid.

Domnule Ministru,

D-l profesor Titu Maiorescu prin petițiunea înregistrată la Nr. 43 mă încunoștiințează că pleacă la București, unde este chemat ca deputat, comunicându-mi totodată și o corespondență urmată cu d-voastre relativă la suplinirea sa de către D-l A. Xenopol. Subsemnatul pe deoparte cu onoare vă încunoștiințează de aceasta, trimițându-vă în copie atât petițiunea d-lui Maiorescu, cât și corespondența ținută de d-l Maiorescu cu d-voastră iar pe de alta în conformitatea ordinului d-voastră Nr. 8585 am intervenit către Decanul facultății de Litere cu invitarea să avizeze la suplinirea D-lui Maiorescu de către un alt profesor dela acea facultate.

Binevoiți vă rog, Domnule Ministru, a primi asecurarea preadistinsei mele considerațiuni.

Rectore (ss) Ștefan Micle,

Secretar, Şumuleanu

D-sale

Domnului Ministru Instrucțiunii Publice și Cultelor

Nr. 2827 din 19 Noemvrie 1871

Consiliul Permanent

Avisu

In cestiunea D-lui Maiorescu fiind dat avisul Nr. 2711 din 10 Noemvrie prezentul raport se va pune la dosar.

Aron Florian, I. Zalomit, A. Mareș D. Petrescu.

29 Noemvrie

Se aprobă

Chr. Tell

Pelegrinarea plicului ce conţinea avertismentul ministerial.

Rector'ul — 1871 Noemvrie 18

Ministerul Cultelor

Registrul general

Nr. 18224 Nov. 25, 1871

25 Nov. Școala

La dosar deoarece D-l Maiorescu nu l'au aflat ca să-i încredințeze alăturatul plic.

Chr. Tell

Domnule Ministru,

Plicul primit cu ordinul Domniei voastre Nr. 10638 adresat D-lui profesor T. Maiorescu, neputându-se înmâna la adresa D-sale, fiindcă nici d-sa nici un alt membru al familiei sale nu se află aci în Iași; și dar subsem-

Continuare în pag. 8

natul cu onoare vă înapoeşte acel plic în starea primită.

Binevoiţi vă rog Domnule Ministru, a primi asecurarea preadistinsei mele consideraţiuni.

Rector, Ştefan Miclescu.

Secretar (ss) G. Şumuleanu

D-sale

D-lui Ministru Instrucţiunei Publice şi Cultelor

Al doilea avertisment public acum nu mai este închis în plic oficial.

Bucureşti 12 Nov. 1871

Ministerul Cultelor

şi al Instrucţiunii Publice

Cabinetul Ministrului

Nr. 10637

Domnule Profesor,

Având în vedere telegrama d-voastre înregistrată sub Nr. 16945, prin care faceţi cunoscut că aţi plecat dela postul domniei voastre, fără a obţine concediu conform circulărei Ministerului,

Având în vedere atitudinea d-voastre în faţa Ministerului şi expresiunile puţin cuviincioase de cari v'aţi servit în telegrama suscitată;

Subsemnatul audiind pe Consiliul Permanent al Instrucţiunii, vă dă prin aceasta avertisment conform art. 397 din legea Instrucţiunii.

Ministru, Chr. Tell

Capul diviziunei,

D. N. Nitzulescu

Domnului Titu Maiorescu, profesor la Universitatea din Iaşi.

Ministerul stăruind în hotărîrea luată, caută să aplice legea şi de aceia cere data plecării lui Maiorescu, dela Iaşi, spre a-i socoti lipsurile legale şi a-l pedepsi.

Telegrama

Nr. 10654 Nov. 12 1871

Rectorului Universităţii din Iaşi

Arătaţi-mi telegrafic data plecărei dela postul său de profesor d-lui Titu Maiorescu.

Ministru (ss) Chr. Tell.

Rectoratul răspunde, tot telegrafic, arătând că Maiorescu a plecat din Iaşi la 18 Octombrie 1871.

Telegramă

1871 Nov. 15

La Consiliu

Chr. Tell.

Ministerului Instrucţiunii Publice Bucureşti

Răspund telegramei Nr. 10654. D. Maiorescu absentează dela 18 Octombrie, prin raport detailat vă voi comunica împrejurările.

Rector (ss) Miclescu

Aplicarea legei, deci suspendarea: 1871 Nov. 22

D. T. Maiorescu absentând de la postul său mai mult de o lună şi după art. 390 urmând a se considera demisionat, Onor. Consiliu este rugat a aviza la cele de cuviinţă în vedere cu citatul articol.

(ss) Chr. Tell.

Consiliul Permanent bazat pe rezoluţia ministerială, hotărăşte ţinerea concursului pentru ocuparea catedrei vacante pe care o avusese Maiorescu.

Nr. 2917 din 23 Nov. 1871

Consiliul Permanent

Avis

Având în vedere apostilul D-lui Ministru pus asupra prezentei telegrame, consiliul este de opinie ca pentru ocuparea catedrei rămasă vacantă să se publice concurs în termenul prescris de lege, iar până la rezultatul concursului se va însărcina cu suplinirea D. Profesor dela acea Facultate N. Quintescu cu salariul postului pe jumătate, adică cu lei 272 50/100.

Aron Florian, A. Marian, D. Petrescu

1871 Nov. 24

Se aprobă

Chr. Tell.

Printre membrii Consiliului Permanent observăm incontinu iscălitura lui Aaron Florian, şi el din Transilvania şi totuşi duşman atât al lui Ion Maiorescu, tatăl, cât şi al lui Titu Liviu Maiorescu, fiul.

Ca suplinitor, până la ocuparea catedrei, este numit N. Quintescu, care era din tabăra adversă lui Maiorescu.

8917

J. C. P. 2917.

Nr. 11068 Nov. 25, 1871

D-lui T. Maiorescu

Având în vedere telegrama Nr. 88 a rectorului Universităţii din Iaşi prin care arată că dvs. absentaţi dela 18 Octombrie expirat dela postul de profesor la acea Universitate fără a avea concediu şi audiind pe Consiliul Permanent al Instrucţiunii, sunteţi considerat cu începere dela data aceasta demisionat din postul de profesor la suszisa Universitate.

Primiţi etc...

Ministru

(ss) Chr. Tell.

Destituirea i se face oficial cunoscut şi lui Maiorescu. Deci forme absolut legale, după legea instrucţiunii dar ilegale după Constituţie.

Demisionarea forţată

Nr. 11069

Rectorului Universităţii din Iaşi

Având în vedere telegrama d-voastre Nr. 88 prin care arătaţi că D-l Titu I. Maiorescu, profesor la acea Universitate, absentează dela postul său de la 18 Oct. expirat, fără a avea concediu şi audiind pe Consiliul Permanent al Instrucţiunii, subsemnatul, are onoarea a vă face cunoscut că în virtutea art. 390 din legea Instrucţiunii, D-l Titu I. Maiorescu este considerat cu începere dela data aceasta demisionat din postul de profesor la acea Universitate.

Cu această ocaziune vă fac cunoscut că până la rezultatul consiliului ce urmează a se ţine pentru ocuparea acelei catedre conform legei, s'a însărcinat D-l N. Quintescu, profesor la acea Universitate de a suplini această catedră cu onorariul pe jumătate adică cu lei 272 50/100 despre intrarea căruia în lucrare veţi comunica Ministerului. trecându-l dela acea zi şi în state.

Aceasta spre ştiinţă şi regula D-vs.

Primiţi etc...

Ministru

(ss) Chr. Tell.

Numirea lui N. Quintescu, ca suplinitor provizoriu al Catedrei de filosofie, ocupată de Maiorescu, i se face cunoscută şi lui Quintescu.

8717

J. C. P. 2717

Nr. 11070 Nov. 25—1871

D-lui N. Quintescu, profesor la Universitatea din Iaşi

In virtutea art. 390 din legea Instrucţiunii Publice, D-l Titu I. Maiorescu, profesor de philosophie la acea Universitate, considerându-se demisionat şi acea catedră devenind vacantă, subsemnatul audiind pe Consiliul Permanent al Instrucţiunii are onoare a vă invita ca până la rezultatul concursului ce s'a regulat a se ţine pentru ocuparea conform legei a acelei catedre, să o supliniţi D-voastră, având a primi pentru această însărcinare jumătatea onorariului prevăzut pentru zisa catedră, adică 272 50/100 lei mensual, cu începere dela data când veţi fi intrat în lucrare.

Ministru

(ss) Chr. Tell.

●

Acestea sunt actele referitoare la ultimul episod din seria nemulţumirilor pe care le-a avut de îndurat Maiorescu din partea oficialităţii.

Toate procesele intentate, toate şicanele şi încercările de umilire nu şi-au ajuns ţinta. Maiorescu a rezistat ajungând să deţină roluri înalte în stat: întâi ministru, apoi prim ministru, în care calitate a presidat lucrările de încheere a Păcii balcanice din vara anului 1913, un act de importanţă capitală nu numai pentru destinele de mai târziu ale României ci şi pentru pacea europeană. (Fotografiile reproduse sunt luate din vol. Insemnări zilnice).

MIH. POPESCU

Moş Sarchis

S'apropie o jumătate de veac de când moş Sarchis, mâhnit de durerile acestei lumi, a plecat liniştit în altă parte, unde nu mai pot fi supărări. Străin în partea locului, el n'a avut în ultima clipă a vieţii lui pe nimeni care să 'ngrijească de amintirea lui, iar mormântul i s'a pierdut curând printre cele ale sătenilor în mijlocul cărora a trăit.

Şi totuşi, încă mai sunt oameni în Iveşti, care-şi aduc aminte de moş Sarchis.

De multă vreme i-a putrezit crucea de lemn, cosciugul şi trupul i s'au tonit, moviliţa de pe mormânt s'a făcut una cu pământul, buruenile de de-asupra lui s'au prefăcut într'o mică pădure, dar încă mai dă apă bună fântâna pe care a săpat-o el în viaţă, încă se mai văd icoanele pe care le-a dăruit bisericii, şi oamenii mai cunosc „bolţile lui moş Sarchis", cu doi copilaşi de ghips de-asupra uşii.

Era un bătrân mărunt şi slăbuţ, cu ochi albaştri, umezi şi blânzi, ca un om care ar fi suferit veşnic, cu nasul mic şi subţire, cu buzele totdeauna strâns lipite deasupra unei bărbi lungi şi albe, care se termina prin doi colţi de-asupra pieptului. Imbrăcat totdeauna într'o redingotă curată el călca domol şi fără grabă, ori încotro s'ar fi dus.

Se rătăcise din tinereţe prin târg şi deschisese o aşa zisă bogaserie o prăvălie în care vindea manufactură. Cu timpul, făcând puţină stare, îşi dură nişte bolţi de se mirară toţi târgoveţii şi-şi întinse negoţul şi asupra ramurei de braşovenie şi librărie. Şi muncind el foarte cinstit, prăvălia lui era cercetată din ce în ce tot de către mai mulţi muşterii. Şi făcând avere multă, trăia liniştit, mai mult din dorinţa de a trăi, decât pentru a face bani. Negustoria o lăsase pe seama unui băiat de prăvălie pe care-l crescuse de mic şi pe care şi-l făcuse tovarăş.

Nu se mai amesteca decât atunci când era vorba de cumpărat mărfuri. In această privinţă, ştia ce mărfuri anume trebuesc în fiecare vreme şi nu cumpăra decât atâta cât putea să vândă. Dacă un voiajor îl sâcâia cu prea multă stăruinţă, i-o spunea tăios:

— Pleacă!... Nu-mi trebue nimic!

— Poate că n'aveţi bani! Daţi o poliţă!

— Poliţă? — se cutremura bătrânul. Nu ştiu ce este asta!... Am bani, iau marfă!... N'am bani, pun chezăşie obrazul meu!

Dacă nu avea asemenea certuri şi dacă nu-l prea năvăleau clienţii, sta pe un scaun în faţa prăvăliei, cu un şirag de mărgele de chihlimbar în mână, le lua pe fiecare la rând între degetul arătător şi cel mare, le pipăia cu un deosebit deliciu, apoi le repezea cu un mic sgomot peste celelalte de jos. Şi privind cu ochii marginile cele mai îndepărtate ale zării, cutreera cu gândul foarte îndepărtatele meleaguri ale copilăriei.

— Nu ţi-i dor de ţara dumitale? — îl întrebă un negustor vecin.

— Aş vrea s'o mai văd odată, vecine!... Ţara mea este aşa de frumoasă... Munţi, văi, râuri călduţe, dar... dacă m'aş duce odată, ar afla păgânii că sunt bogat şi... nu m'aş mai întoarce!.. Nu este lume aşa de blândă ca pe-aici...

Alteori se plimba nepăsător pe stradă şi se oprea în faţa câte unui copil mai murdar.

— Al cui este copilaşul ăsta aşa de curăţel?

Şi dacă nu răspundea nimeni dintre gospodinele de pe uliţă, îl lua de mână, îi da un ban şi se ducea cu el acasă.

— Nevastă, dă-mi o ulcică de apă că trebue să spăl eu pe copilul ăsta!

Femeia vedea numai negru în faţa ochilor.

— Vă... leu, Dom' Sarchis, dacă fuge de-acasă de 'ndată ce sare din pat...

Dacă se mai 'ntâmpla să fie şi soţul acasă...

Aşa curgeau zilele vieţii lui.

Intr'o dimineaţă, toboşarul primăriei umbla prin târg şi vesti că Duminicile şi sărbătorile, stăpânirea nu mai dă voe să se ţie prăvăliile deschise.

Moş Sarchis rămase gânditor.

— Hm!... Să 'nchid prăvălia tocmai sărbătoarea, când oamenii sunt liberi şi pot veni la târg...

Şi nu luă în seamă porunca. Numai că ţinea uşile 'nchise şi obloanele lăsate.

O vreme, autorităţile se prefăcură că nu-l văd. Apoi primarul îl rugă să nu mai vândă când este sărbătoare.

— Dom' Sarchis!... Vinzi dumneata şi după dumneata se iau toţi negustorii din târg!... Să nu păţeşti vr'un bocluc!... Dă!...

Bătrânul nu ascultă însă. Atunci comisarul îi făcu proces-verbal de contravenţie la legea repaosului duminical şi-l condamnă la o sumă de bani destul de mare, drept amendă, pe care perceptorul îl sili să o plătească.

Dar continuă să vândă şi sărbătorile următoare.

Autorităţile îi făcură proces la tribunal.

Prietenii începură să se 'ngrijoreze pentru el.

— Dom' Sarchis, nu-i de glumă, — îi spuse un târgoveţ umblat foarte mult prin tot felul de judecăţi. — Aceia dela trebonal sunt nişte câni şi ti condamnă fără milă!... Ascultă-mă pi mini, câ nici n'ai sâ găsăşti mata un om mai priceput la judicăţi ca alde Ion Zaaria! Du-ti la Tecuciu şi ia avocat pi Ciurea, că ăceala ari clanţâ bunâ!

Moşneagul nu voi să ştie de niciun avocat.

— Dă, Dom' Sarchis, sâ n'o păţâşti taman acu' la bătrâneţâ!

In ziua sorocită judecăţii, era singur la tribunal.

In cuvinte foarte aspre, procurorul arătă că de nenumărate ori i se pusese în vedere prevederile legii pentru repaosul duminical şi că inculpatul, cu o încăpăţânare de nespus, nu voise să se supună.

— De aceia, Onorată Judecată, cer să se aplice legea cu extremă stricteţe, şi, potrivit prevederilor legale, inculpatul să fie condamnat la cinci ani muncă silnică!

— Ce ai de spus pentru apărarea dumneatale? — îl întrebă unul dintre judecători.

— Domnule Judecător!... — vorbi netulburat bătrânul. — La noi în târg este un om, anume Ion Zaharie, foarte bine cunoscut şi dumneavoastră, şi domnului procuror! In puterea nopţii, el are obiceiul să deschidă prăvăliile negustorilor şi ia din ele cât poate mai multă marfă, fără să dea vreun ban la nimeni!... Şi dumneavoastră nu l-aţi condamnat la nicio zi închisoare, până azi! Iar pe mine, negustor bătrân, şi cinstit, care îmi deschid prăvălia mea nu numai la vreme de zi, ca să vadă toată lumea, dar şi timp de sărbătoare pentru ca să mă vadă şi Dumnezeu, pe mine vrea domnul procuror să mă condamne la puşcărie!... Fie, domnule judecător!.. Dacă dumneavoastră socotiţi că între mine şi între Ion Zaharia, eu sunt cel mai vinovat, atunci vă rog să mă condamnaţi şi la mai mult decât vrea domnul procuror!

Onorata judecată a suspendat şedinţa pentru o jumătate de ceas şi a amânat „pronunţarea" pentru sfârşitul şedinţei, când l-a achitat pe bătrân.

MIHAIL I. PRICOPIE

R E F U L A R E . . .

Vârful roş al acului de pe cadranul indicatorului de viteză, oscilează ametit între 80 şi 100 kilometri pe oră. Panglica cenuşie a şoselei, înghiţită lacom de botul maşinei, e desfăşurată în urmă ca de un mosor uriaş. Pe dreapta, stâlpii rachitici de telegraf, spânzuraţi în beteala sârmelor, se fugăresc, înghiontindu-se speriaţi de monstrul care goneşte turbat.

Aşezat comod pe perna de pluş a limuzinei, Radu Velescu priveşte la conducătoarea volanului de lângă el. Ii fixează linia albă arcuită a gâtului, ce se pierde brusc sub tăetura măiastră a decolteului, ovalul dulce şi neted al feţei, nasul perfect cu nările tremurânde în beţia vitezei şi lobul roz al urechii, evadat din bucle blon- — o lacrimă aruncă mii de reflexe. de, de care—prinsă în montură de aur

Apoi privirea coboară dela pieptul micuţ şi rotund, ale cărui cornişoare răzvrătite caută să străpungă ţesătura diafană a bluzei, spre piciorul fin — mulat în ciorapul aderent de mătase — care apasă nervos cu talpa pantofului, acceleratorul.

E a lui. Bijuteria scumpă şi fragilă care ar ferici şi un prinţ, îi aparţine. Mevy...

Cu cât o priveşte, cu atât e mai însetat de ea.

Mevy...

Ii rosteşte numele încet, picurându-i fiece literă. Mevy e lângă el... Poate — dacă vrea — să-i înlănţue mijlocul svelt, să-şi culce obrazul pe umărul sculptat în marmoră... Ea nu s'ar împotrivi şi nici mira... Din contră... I-ar primi bucuroasă şi mulţumită desmierdările...

Mevy... Mevy Bousset... Mevy a mea...

Repetă mereu în gând fraza aceasta şi de fiecare dată aceiaşi svâcnitură în inimă, acelaş ciocan greoiu în tâmple.

Inchide ochii. Prin dunga minimă de sub pleoape nu se mai vede decât buşonul radiatorului, dar aude susurul liniştit de samovar al motorului şi simte panica elastică a virajelor luate cu îndrăzneală.

Ce plăcut, ce bine e, să stai nemişcat, cu ochii închişi, alături de fiinţa iubită. Să recepţionezi prin antena nevăzută a sufletului, mesajul cald şi viu al dragostei.

Să guşti — prelungind rafinat — senzaţia degetelor înebunite, oprite să mângâe... O pace adâncă, curată, te acoperă protector... Ai vrea să fii mic, mic de tot, iubit şi ocrotit...

Nervii, înşelaţi de legănarea unduioasă a limuzinei, se destind şi linişteşc, dându-ţi o stare de cuforie, pe care o guşti, nesăţios şi din plin. Eşti mulţumit. De tine şi de tot ce te 'nconjoară. Doreşti să ţină o veşnicie, clipele acestea. Dar...

...gândul plictisit, fără de stăpân, profită de libertate şi începe să cotrobăiască prin amintirile de mult uitate. Cu un bobărnac uşurel scutură colbul depus de ani pe ele, alege pe cele mai triste şi, bătându-şi joc de timp şi spaţiu, ţi le prezintă graţios...

Ai vrea să scapi de ele. Te 'ncrunţi şi te superi pe cel ce ţi le-a adus, turburându-ţi liniştea. Zadarnic însă, căci ele au pus stăpânire pe tine...

...Uliţa Tăbăcarilor... Fundătura Fluturilor... Fabrica de talpă „Zimbrul"... Vila directorului cu gardul de sârmă împletită... Aleia cu nisipul din sfărâmături de chilimbar... Rondurile verzi de gazon. Barbăcoţi de ipsos, ascunşi printre puzderiile de flori...

In fund, răsărită ca o minune din basme, clădirea din cărămidă arsă, cu brâu lat albastru pe poale... Alături de ea, bojdeucile cocârjate ale mahalalei, despărţite doar prin ochiurile din fir de oţel al gardului...

De câte ori, cu fruntea rezemată de ele, privise cu jind înăuntru? Câte după amiezi şi-a pierdut, cocoţat pe acoperişul putred al casei, atent la joaca păpuşei cu păr de aur din curtea vilei? Şi ce n'ar fi dat să poată atinge, odată numai, garderobul pitic, maşinuţa de gătit cu cratiţele minuscule şi căruciorul cu perdeluţe înflorate de creton ale celeilalte păpuşi, de porcelan?

Dar acest lucru nu se putea întâmpla, oricât de mult ar fi dorit Răducu, orfanul din uliţa Tăbăcarilor.

Intr'o Duminică a înălţat un zmeu. S'a urcat pe casă împreună cu Mirică, prietenul lui, fericit că va fi admirat — poate — de regina din curtea vecină. De sus, domina toată ulicioara, fundătura şi curtea fabricii.

Ea era acolo, însoţită de guvernanta uscată şi veşnic bozumflată. I-a privit o clipă uimită, şi a rămas cu privirea agăţată de coada zmeului, care, strunit de mână meşteră, se umfla în pene bâzâind şi se ridica deasupra coşului înalt şi negru de funingine, făcând opturi şi tumbe îndemânatece.

Ce i-a venit atunci să sară în grădina vilei cu ghemul de aţă după el? Inainta tăcut, călcând răsaduri, strivind iarba proaspătă, tunsă englezeşte cu foarfeca. N'a auzit nici strigătul enervat al guvernantei, nici înjurătura portarului albanez care îi căca hoteşte pe urmă...

Cu un gest de sclav, supus, care oferă stăpânului tot ce are mai de preţ, îi întinse coarda sbârnâitoare. Degetele micuţe ar fi vrut s'o apuce. Dar nu îndrăzneau...

O şuerătură lungă, încă una, anunţă apropierea primejdiei. Dar Răducu continuă să rămână cu braţul întins, imbietor...

Ce frumoasă era... Privirea ochilor albaştri, filată prin gene lungi, ameţeşte...

O mână grea i s'a aşezat pe umăr. Intoarce capul, dar n'apucă să zărească decât o jumătate de mustaţă neagră, răsucită semeţ în sus şi un ciucure deslânat care se agita pe un fund de fes... Ali. L-a prins Ali.

O palmă îl trânteşte la pământ. Un pumn în ceafă îl zăpăceşte. Mai aude ca prin vis un ţipăt de groază şi târşitul ghemului de sfoară care fugea singur prin aleie.

Scăpat din strânsoare, zmeul jucăuş se 'nalţă în sus, tot mai sus, pierzându-se apoi după clopotniţa bisericii lui Popa Pisică, din deal.

Pe acoperiş Mirică se văeta frângându-şi mâinile...

Dar anii trec. Soarta şi-a schimbat cojocul şi Vila stăpânul... Răducu orfanul este acum domnul Inginer Radu Velescu deputat, mare proprietar de terenuri petrolifere şi director la una din cele mai mari Societăţi din ţară.

Iar Mevy — păpuşa cu păr bălaiu — pe care întâmplarea i-a scos-o în cale cu câteva luni în urmă ca solicitatoare a unui post de dactilografă, surprinsă, şi încurcată la început, de dragostea năvalnică şi pătimaşe a „domnului Director", pare a i-o împărtăşi...

Radu ar fi putut fi fericit, bucurându-se de norocul care şi-a întors faţa către el. Avea mai mult decât putea dori tovarăşul de joacă al lui Mirică, din uliţa Tăbăcarilor.

Totuşi, nu era. O teamă ciudată, neverosimilă, o nelinişte, o senzaţie de intrus, de câne ciobănesc care calcă speriat şi fricos pe parchetul lunecos din salon, aşteptând după fiece colţ lovitura de picior care-l va svârli afară, îi apasă umerii, îi amărăşte viaţa.

Şi ca să-şi alunge senzaţia aceasta, deveni rău, arţăgos şi neîndurător. Trecea drept cel mai sever director al Societăţii şi toţi subalternii, ba chiar şi cei egali, îi ştiau de frică, lăsându-se dominaţi.

Dar în şedinţele Consiliilor de Administraţie, în cercurile şi discuţiile cu marii financiari, caşi la tribuna Camerei, după un discurs necruţător când tăcerea care urma ultimelor lui cuvinte îi trăda victoria asupra celor ce se lăsau convinşi de glasu-i ferm şi privirea-i hotărîtă, urechea neîncrezătoare, căuta să surprindă o şoaptă, un cuvânt...

Dacă s'ar fi ridicat atunci cineva şi i-ar fi spus: „Ia ascultă, Răducule. La mine nu se prinde mutra grozavă pe care o faci, că te ştiu eu, ne cunoaştem... Inapoi în uliţa Tăbăcarilor!...", s'ar fi prăbuşit ca un balon desumflat.

Dar cine ştia — şi mai ales — cine ar fi îndrăznit?

...Deschise ochii. Prin cristalul parbrizului, un punct, două trei, se măreau necontenit, căpătând forme concrete. Frânele scrâşniră prelung. Maşina se strecură încet pe lângă un şir de căruţe dela ţară, acoperite cu rogojini, trase de cai mărunţi, piperniciţi.

Cotiră imediat la dreapta, pe o potecuţă încadrată cu brazi falnici. „Marina-Park". Au ajuns.

Din boschetul cu viţă sălbatecă şi luminat discret, Radu priveşte la discul de mozaic, deasupra căruia perechile înlănţuite lunecau în sunetele unui jazz îndrăcit.

O boare răcoroasă adiind dinspre munţi, împrospătează şi răcoreşte pielea încinsă de arşiţa Capitalei. La toate mesele se bea şi se mânca cu poftă. Aerul tare, tonic, îşi face efectul. Chelnerii stilaţi, servesc atenţi şi grijulii. Dopurile sticlelor de şampanie se iau la întrecere cu talgerele de alamă ale orchestrei. Rochiile în culori vii ale doamnelor, pătează verdele crud şi rustic al grădinii.

— De ce eşti trist, Raoul?

Velescu tresări. Mânuţa delicată îi răvăşea cu şerpii degetelor de ceară părul. O prinse încet dela încheetură, îngropându-şi buzele fierbinţi în palma moale şi caldă. Sărută apoi degetele, unul câte unul. Pe cel mare mai întâiu, fiind şeful grupei..., arătătorul inteligent, mijlociul cu silueta fină, mândrul inelar şi mezinul nerăbdător.

— Mevy!...

— ...

Privirea lui o străpunse căutând parcă să-i ghicească gândurile.

— Mevy. Mă iubeşti...

— ...

— Eşti tu într'adevăr a mea? Numai a mea, Mevy?

— Raoul. Trebue iarăşi să-ţi repet acest evident adevăr, pe care tu te sileşti să nu-l înţelegi?

— Da, Mevy. Repetă-l. Repetă-l mereu, că nu-l pot înţelege. Şi mi-e teamă de aceasta.

— Eşti un copil, Raoul. Un copil mare şi prostuţ. Căci tu mă iubeşti, dragule. Cred asta. Mai mult chiar. Sunt sigură. Mă 'ntreb numai, ce se petrece ici (unghia ovală şi carminată îi atinse fruntea), când mă fixezi minute întregi, tăcut şi absent?

— ...

— ...

— Şi eu aş vrea să ştiu, Mevy.

Ridică cupa de şampanie oferindu-i-o. Apucă o alta pentru el. Ciocniră.

— Pentru dragostea mea, Mevy.

— A noastră, Raoul.

Ea îşi muie uşor buzele în lichidul spumos. El îl sorbi însetat până în fund, umplându-şi o nouă cupă.

— Vivat, Mevy!

— Nu e pea mult, Raoul? Nu te-am văzut niciodată să bei atât. Priveşte!

Radu se 'ntoarse. In raftul din colţul boschetului o jumătate duzină de sticle goale se 'nşirau aliniate...

— Atunci e ultima. Mai avem vre-una plină?

Frapiera de argint era goală.

Radu zâmbi, înveselit deodată. O scenă de demult, adusă iarăşi de gândul năstruşnic, i se'nfipse în creer.

— Mevy! Mevy! Ce-ai zice tu dacă...

— ?

— Dacă, hm...

— Dacă?

— ...

— Dacă??

— Nimic.

— !...

(Continuare în pagina 10-a)

Romain Rolland

Din „Colas Breugnon"

Din clipa în care bagi de seamă că n'ai fost singurul păcălit, te împaci cu soarta.

●

Dragostea învaţă şi pe măgari să joace.

●

Vinul şi numai vinul îneacă dragostea şi chinul.

●

Incornoraţii sunt totdeauna mulţumiţi să întâlnească încă unul de-ai lor.

●

Când am venit pe lume, nu ne-a întrebat nimeni dacă lucrul acesta e pe placul nostru, şi nimeni nu ne-a iscodit dacă ne place viaţa ori ba; dar, de vreme ce ne-am născut odată, ce să facem? Trăim mai departe. Lumea are nevoe de noi. Afară numai dacă n'avem noi nevoe de ea.

●

Pe burta goală, inima e îndurerată, cu burta plină inima e mângâiată.

●

Politica e meşteşugul de-a mânca.

●

Fără leacuri şi fără doftorii, poţi să trăeşti până mori.

●

D-zeu arată că iubeşte pe om atunci când îi ia muierea, neştiind ce să mai facă cu ea.

●

Bătrânii stingheresc pe cei tineri, şi, la rândul lor, se simt stingheriţi. Fiecare se gândeşte la ouăle lui, la cele pe care le-a clocit, şi nu se mai gândeşte la cel din care a eşit.

●

Omul cel mai iubit de pe lume nu trebue să pună prea des la încercare dragostea alor lui: înseamnă să duci în ispită pe D-zeu.

●

Mare nenorocire e să fii bătrân, să atârni de mila alor tăi, sau, ceiace e mai rău, a prietenilor; căci, nici unii, nici ceilalţi n'o dau de bunăvoe; nu poţi să ştii niciodată, dacă sunt bucuroşi să-ţi dea de mâncare.

●

Cea dintâi pornire a oricărui bun orăşan, când te atingi de buzunarul lui, e să-ţi răspundă: n'am.

●

Poţi să ceri orice aproapelui tău, orice, chiar muerea, numai să nu-i ceri bani. Banii înseamnă ceiace poţi să ai, ce va să ai, ce ai putea să ai, dacă ai vrea; pe celelalte le ai: şi... nu le ai de fel.

●

Nici o femee nu îndrăgeşte cartea cu o iubire curată; pentru ea, cărţile sunt duşmancele sau iubiţii ei. Fie fată, fie nevastă, de câte ori se întâmplă să citească, sau se drăgosteşte sau îşi înşeală bărbatul. Iată pentruce, când ne vede citind, ţipă că nu le suntem credincioşi.

●

Nu trebue să laşi pe oameni să te uite, în viaţă. Cine se lasă să fie uitat, uşor îl uită toţi.

●

Măritişul nu e făcut pentru petrecere.

●

Cine caută dragostea lângă bărbatul ei, e tot aşa de nebună ca şi una care ar căra apa cu ciurul.

●

Nu trebue să ceri femeilor să-ţi împărtăşească gândurile. Femeia e jumătatea omului. Dar care jumătate? Cea de sus? Sau cealaltă? Oricum o fi, capul nu e acelaş: fiecare din amândouă are cutia lui cu nebunii.

●

Cu cât vom avea mai multe ogoare şi mai multe gânduri, cu atât vom fi mai fericiţi şi mai puternici. Inţelegeţi-vă, înmulţiţi-vă şi cuprindeţi în braţe cât mai mult pământ şi cât mai multă gândire puteţi.

Dr. J. K.

— ...

— Ce e veselia asta pe tine? Cui zâmbeşti aşa? Ai băut prea mult, Raoul, şi mă tem că are să-ţi facă rău.

Dar nu mai zâmbea, ci râdea deabinelea. O undă de fericire i se aşternu pe obraz. Cu ochi duioşi şi lăcrămoşi privea înainte.

Nu era Răducu orfanu din ulicioara Tăbăcarilor, băeţandrul acela jerpelit ce se uita cu jind printre zăbrelele de fărmă ale porţii? Desigur că el era.

Hai, Răducule, curaj. Intră înăuntru. Nu-ţi fie teamă de fracurile şi gulerele scrobite. Ştiu eu câte parale fac. Eşti numai în sandale şi făr'de ciorapi? Nu face nimic. Şi ce-i dacă porţi hăinuţa de anul trecut şi ţi-s mânecile scurte? Nu trebue să te ruşinezi. Crezi tu că cei câţiva centimetri de ştofă în plus şi o pereche de mănuşi „glasse" pot ascunde o „mână lungă", ori o pereche de ghiare?

Nu, Răducule, nu. Hai, treci fără frică printre ei. Liniştit. Nu te feri să-i atingi, căci numai tu poţi fi cel murdărit... Il vezi pe domnul cela rotofei şi grav? Ii observi figura de Preşedinte de Tribunal, sau de Senator? Te uiţi la monoclu-i bine fixat în orbită şi havana din care pufăe? Arde-i o palmă peste ceafă! Nu te speria, că-i un samsar ordinar, un şarlatan care se gudură pe lângă cei mari şi la putere, ca să-şi facă gheşefturile. Nu-l primesc, cu toată haina lui bine croită şi trabucul din care tu ţi-ai putea cumpăra întreaga prăvălie de zmei a lui Fane Tâmplaru, nici pe cozorocul cel rupt al şepcii tale. Arde-i! I-ai ars-o? Să vezi acum ce mă mai salută. Iţi place? Ce zici de linguşitorul ăsta?

Ridicat de pe scaun, Velescu deabia răspunde domnului cu monoclu. Se aşează la loc, continuându-şi în gând convorbirea întreruptă...

Vino mai aproape, Răducule. Lângă mine. Stai pe scaun. Ce rău îmi pare c'ai picat tocmai la desert... Totuşi, serveşte-te. Uite ce frumoasă felie de pepene. De ce eşti atât de timid. Indrăzneşte. Te înspăimântă tacâmurile astea ciudate? Aici ai cuţitaşul şi furculiţa pentru desert. Cu cestălalt se mănâncă peştele. Furculiţa cu doi colţi apucă salata. Cleştele zimţat serveşte pentru... Dar ce ţi le spun eu ţie? Mănâncă cum poţi. Ai briceagul la tine? Nu? A rămas la Mirică? Ia felia în mână, ca'n bostănăria babei Nicula. Muşcă! Foarte bine! Las' să-ţi curgă zeama pe haină. Iţi dau eu batistă. Cum? Se uită toţi la tine? Ei şi? N'au decât! Haleşte vârtos, nu te uita. Sâmburii? Scuipă-i jos! Poftă bună, Răducule. De ce laşi coaja atât de groasă? Foiţă de ţigare s'o faci...

Consumatorii dela mesele învecinate, încremeniră cu ochii holbaţi la domnul în ţinută impecabilă care-şi înfigea dinţii în miezul de jar zămos, împroşcând sâmburii la distanţe apreciabile, în ciuda tacâmului strălucitor de alpaca, devenit inutil...

— Ah! Mais tu est fou cheri!

Ia uită-te cine îţi vorbeşte. O mai cunoşti? Priveşte-o atent! Ce ai rămas aşa ca un prostănac?

E Mevy-Mevy, Răducule. Sărut-o când îţi spun. Fără fasoane. Bravo! Inc'odată!

Aşaaa...

Rumoarea cuprinse aproape întreaga grădină. Se auzeau murmure şi şoapte. Ce? Ce s'a întâmplat? Cine este? Desigur că ori se îmbătase ori înebunise subit...

Chelnerul îşi făcu apariţia. Se înţepeni în picioare şi fixând o clipă „foiţa de ţigare" svârlită sub masă, se adresă maliţios, cu nasul în sus:

— Monsieur veut l'additon?

— Ce spui?

— Monsieur désire payer la note?

— Vorbeşte româneşte, te rog.

— Domnul doreşte să achite nota?

Velescu se ridică brusc. Sângele îi năvăli în obraji. Era gata să-l plezmească, dar se stăpâni. Din tabachera de argint îşi trase neglijent o ţigare aurită. Apoi cu un ton indiferent:

— Un chibrit, dacă eşti bun.

Cu ţigara în colţul gurii, introduse două degete în buzunarul interior al hainei şi scoase, fâşâind o bancnotă nou-nouţă de o mie. I-o întinse. Faţa vătafului chelnerilor se lărgi, într'un surâs. Inţelese şi se 'nclină. Cu ochii ţintă la „mită", oferi slugarnic chibritul.

— Aprinde-o!

— !!!

— Cred că m'ai înţeles, nu? Aprinde bancnota!

— !!!...

— Mă laşi mult să mai aştept? Am să reclam patronului... A! Mersi!

Hârtia cu efigia lui Traian se răsucea cu o palã albastră. Velescu aprinse liniştit ţigara şi localizând în palmă micul incendiu, suflă cenuşa în valoare de Una Mie Lei în nasul chelnerului stupefiat.

— Eşi afară! Eşi! Repede!

Cineva aplaudă scena, câţiva inşi îi imitară, apoi ea se şterse în tumultul şi veselia generală.

Zgomotul din grădină se înteţise. Conversaţiile devenirã zgomotoase. Clinchetul paharelor şi zăngănitul tacâmurilor se amplificase prin plusul de vizitatori noi sosiţi. Printre mesele supra-aglomerate, Humoresque-a lui Dworak, se târa gâfâind...

— Mergem, Mevy?

— Da, da. Să plecăm.

. . . .

Spre Bucureşti. Noapte. La volan Radu. După două ore, lunecau pe planşeul betonat al Dâmboviţei, îndreptându-se spre fosta hală Ghika.

— Unde mergem, Raoul?

— ...

Două conuri de lumină albă sfâşiară dureros bezna ulicioarei. Cânii din Fundătura Fluturilor începură să latre. Stopară scurt în faţa vechei fabrici părăsite. Stinseră luminile. Radu cobori.

— Hai, Mevy, să intrăm înăuntru.

— !...

— Vino. Te rog.

— Dar pe cine căutăm noi la ora asta aici?

— Pe cineva

— Pe cine?

— Un bolnav.

— Un bolnav??

— Da.

— Prieten?

— Frate.

— ...

— ...

— Vrei să-l vezi?

— Să-l vindec.

Lipită de el, Mevy înaintă cu băgare de seamă prin gropile şi bolovanii fundăturii. Portiţa fără clanţă, abia se mai ţinea într'o balama ruginită de rama putredă a gardului.

Păşeau tăcuţi prin grădina pustie şi părăginită. Se opriră. Tăcere. Apoi Mevy întrebă încet:

— Ce este cu tine, Raoul? Ce vrei să faci?

— ...

— Ce vrei să faci, răspunde-mi?

— Nimic. Nimic, Mevy, decât să-ţi spun că'n seara aceasta mai mult de cât oricând, te simt că eşti a mea şi numai a mea.

O strânse puternic în braţe, acoperind-o de sărutări. Pe gât, pe gură, pe gene, păr şi frunte...

Apoi, tremurând şi înfrigurat, se dete câţiva paşi înapoi, ridică ameninţător pumnul şi cu ochii aprinşi strigă răguşit:

— Ali! Ali! Vino să mă vezi, Ali. Vin'de mă mai bate Ali. Aliii! Aliii!

Căzu hohotind pe hiarba uscată.

Deasupra, luna zâmbea trist. Un greere încercă timid un început de cântec. Dar il curmă brusc înspăimântat de fâlfâitul greoiu din aripi al unui liliac, aterizat aproape.

O stea adormită căzu din bolta cerului, trăgând o dâră aurie până după turla bisericii lui Popa Pisică.

Bocănitul paşilor repezi ai sergentului din Post, se auzeau din ce în ce mai tare...

MARIA ARSENE

Din vremea lui Shakespeare

Englezii sărbătoresc trei sute de ani dela ivirea primilor dramaturgi, simbolizaţi în persoana lui *Ben Jonson*, mort în 1637.

Gloria primelor drame, care au meritat acest nume şi au însemnat adevăratele începuturi ale teatrului englez, s'a datorit unui grup de literaţi de profesie „The University Wits", al cărui astru central a fost Marlowe, mort în 1593 şi din care au făcut parte Shakespeare şi Ben Jonson. Inainte de acest grup a existat, e drept, dramă engleză, dar haotică, şi brută. Marlowe a ridicat atât alcătuirea subiectului cât şi forma literară a dramei la un nivel pe care nu l-a întrecut decât Shakespeare.

Shakespeare însă a fost unic şi inimitabil, aşa că el singur nu ar fi putut forma un început, pentru că arta sa teatrală nu putea fi imitată fără a duce pe ucenicii săi la dezastru.

Grupul lui Marlowe a ridicat de asemenea primul teatru regulat în Anglia „The Theatre", clădit la Blackfriars, de James Burbage (1573). Reprezentaţiile se dădeau în fiece seară, începeau de vreme şi durau câteva ore. Până la acest teatru reprezentaţiile se dădeau în nişte hambare de lemn, purtând un steag pe acoperiş,— construite pe terenul mlăştinos de pe malurile Tamisei. In fiecare seară, străzile înguste şi cotite din apropierea acestor teatre erau îmbulzite de o mulţime zgomotoasă, care provoca plângeri din partea paşnicilor locuitori de pe aceste meleaguri, „căci ea baricada strada, făcea să se 'nchidă prăvăliile, împedica procesiunile funebre", — zice acele plângeri. Cu toate plângerile, şi cu toată critica plină de amărăciune a Puritanilor, teatrele se înmulţeau repede.

In marea lor majoritate erau descoperite ca în Grecia veche. Numai scena era acoperită cu stuf. Nu erau bilete; se plătea un „penny" la intrare, iar bogaţii aveau loje deoparte şi de alta, plătind cinci shilingi, în monedă actuală, ca să stea pe scaun. In „proscenium" era orchestra alcătuită din zece persoane cu trompete şi tobe, din care se cânta în scenele războinice, pe când în scenele duioase se cânta din flaute şi oboiu.

Locul de onoare pentru rege şi regină, caşi pentru nobilii ce patronau teatrul, era o platformă care avansa departe în public, înconjurată de trei părţi cu spectatori. Pentru tragedii scena era îmbrăcată în negru, pentru comedii cortina era albastră. Femeile nu apăreau pe scenă dar erau destul de numeroase în sală ca spectatoare. Regina convoca trupele de teatru pentru unele festivaluri dela curte.

In afară de Marlowe, literatura dramatică engleză, din timpul lui Shakespeare, număra pe Ben Jonson, comemorat în prezent în Anglia cu prilejul împlinirii a trei sute de ani dela moartea sa, întâmplată la 1637, August 6. Acesta se înfăţişează ca un adevărat „Elizabethan". In şcoala elementară dela Westminster era un băiat curăţel, probabil din Scoţia, care a atras atenţia istoricului Camden. A devenit în urmă un vagabond care studia pe Horaţiu şi Juvenal, tencuind pereţii ca zidar, apoi a fost soldat în Flandra, şi rând pe rând duelist, actor, poet şi dramaturg. Era un bărbat nalt şi viguros, pasionat în afecţiunile şi aversiunile lui, ca şi în mâncare şi băutură. Autoritar, dar lipsit de gelozie, sincer, fără ascunzişuri, pus pe ceartă şi curajos până la nebunie. Aşa a fost faimosul Ben Jonson.

In contrast cu Marlowe care a fost înclinat mai mult spre duioasă şi tânără frumuseţă, el e mai mult un scriitor de comedii. Deosebit de Shakespeare, el scrie mai mult spre a satiriza decât pentru a creia tipuri. E mai mult un moralist decât un artist.

Dar viziunea sa e cu adevărat largă, cuprinzând măşti, comedii, farse şi unele tragedii ca „Sejanus" (1603), Catilina (1605), în vreme când Shakespeare intrase în a treia perioadă a creaţiei sale, scrisese „Hamlet" şi atinsese grandoarea stilului grav şi măsurat, care i-a îngăduit să scrie marea trilogie: „Othelo", „Regele Lear" şi „Macbeth". Ben Jenson ajunsese pe timpul lui James I adevărat dictator al literelor, conducătorul tavernei Mermaid, numărând pe Shakespeare printre prietenii săi, alături de istoricul Camden şi de Bacon.

La începutul carierei sale se mulţumea să dea şlefuială romantică unor piese vechi. Dar sub influenţa lui Shakespeare ca antreprenor de teatru, pune în scenă comedia sa „Every Man in his Humour", în care nota antiromantică şi individuală se afirmă cu tărie, dar mai ales dovedeste marea sa îndemânare pentru technica scenei. Cea mai bună construcţie dramatică se vădeşte însă în comedia sa „Pologne", în care Ben Jonson expune viciul lăcomiei cu oarecare cruzime, dar cu un spirit satiric netăgăduit şi plin de fineţe. Indemânarea sa scenică se dovedeşte apoi în comedia „The silent Women", în care mai multe intrigi sunt conduse magistral, interesul acumulându-se din scenă în scenă.

Cu toată admiraţia sa pentru Shakespeare lui Ben Jonson nu-i plăcea intriga uşoară şi superficială din piesele sale.

Nu este un pictor mai minuţios al Londrei ca Ben Jonson. Shaskepeare — se înţelege — o zugrăvise în trăsături largi de penel, dar efectul amănuntului este neîntrecut la Ben Jonson. Viţiile le satirizează cu vigoarea lui Molière, dar nu cu nuanţele şi îndemânarea sa. Un prieten l-a caracterizat astfel: „Scrii cu o pană făcută din peri de ariciu, muiată în prea mult venin". Dar expresiunea sa exagerată se reazimă pe o observaţie tare, prinzând trăsături tăioase şi caracteristice.

Ceiace e de remarcat este faptul că limba sa nu era rafinată, literară, ci era limba engleză populară a unei ţări de agricultori.

In ceiace priveşte puterea imaginaţiei, Ben Jonson era inferior, nu numai lui Shakespeare, ci şi lui Marlowe şi altora din grupul lor. Dar Jonson avea o fantazie a cărei graţie şi fineţă se dovedeşte mai ales în „Măşti" şi pe ici şi colo străluceşte şi în comediile sale. Astfel „The Sad Sheperd" e plin de asemene luminoase trăsături. In versurile sale lirice e duioşie şi graţie, mai ales în cântece ca: „O do not Wanton Wiht Shose eyes", în ciclul denumit „Celia" şi altele. In el e graţia şi senzibilitatea ce au fost dezvoltate mai târziu de romantici. Shakespeare putea să-şi îngădue o oarecare indiferenţă faţă de formă. Instinctul ţinea la el locul regulilor şi convenţiunilor, dar ucenicii săi, care au voit să-l imite, au dat un formidabil faliment.

Ben Jonson, cu toată puterea sa de observaţie, ţinea foarte mult la convenţiile clasice şi insista cu pedanterie asupra formei corecte şi clare la poetţi care au „talent", dar, nu „geniu" ca un Shakespeare.

Influenţa sa a fost hotărîtoare şi s'a întins asupra întregului secol al XVIII-lea.

IS. SD.

Henri Bordeaux

Scrisori pierdute

Pentru Sd.

Ministerul Sănătăţii mă însărcinase acum câtva timp cu o anchetă asupra sanatoriilor şi spitalelor preventive de tuberculoşi, ca să le pot compara cu cele din Elveţia. Misiunea mea terminată, luai trenul spre Geneva spre a mă duce în Elveţia unde puteam să compar staţiunile din Leysin, Montana şi Davos cu ale noastre. Mă repezii la un vagon de cl. I unde mă găsii singur. Un călător precedent uitase pe banchetă jurnalele şi un pacheţel. Era un teanc de scrisori. Am recunoscut un scris de femee. Am citit scrisorile una după alta.

Sâmbătă.

Veţi mai veni odată? Da, veţi mai veni pentrucă e imposibil să nu mai veniţi. Când sunteţi acolo, tot restul este aşa de puţin impo1ant! Restul? Viaţa mea şi chiar a dv. care e aşa de mare ca un ritm de ocean, acest ritm larg şi regulat al unui piept de femee, al meu.

Ştiu bine: am făcut o greşală că m'am dat aşa de repede. E banalul şantaj al femeilor de a seduce şi de-a reţine pe bărbaţi. Ii atrag şi-i amână apoi până la calende, până ce îi scot din minţi. Eu am început prin voluptate, ca să cer apoi inima, în loc să fac contrariul. Inima, atunci, e mai puţin searbădă. Dar n'o să-mi refuzaţi inima. Sunteţi destul de inteligent, ca să înţelegeţi că acest cadou aşa de brusc pe care vi l-am făcut, a fost făcut ca să pun o realitate între noi, şi să evit acele mici mutre, acele gargarisme sentimentale, acele nerozii destinate să mascheze dorinţa, frumoasa dorinţă sinceră şi brutală. E mai bine să începi cu trupul, cu condiţia însă să vină după aceasta dragostea.

De fapt, nu mi-aţi spus încă dacă mă iubiţi. Nici eu nu v'am spus-o. Am putea poate începe... încep eu...

Marţi.

Imi scrieţi lucruri foarte drăguţe, dar nu asta aşteptam. Pe dv. vă aşteptam. In lipsa dv., aşteptam un parfum dela dv., o frază dela dv., să vie dela d-ta, de la tine, şi nu acele măguliri mondene care cred că v'au folosit mult. Cineva poate lăsa aruncate undeva scrisorile d-tră, ele nu compromit pe nimeni, nici pe dv., nici pe mine. Vă gândiţi numai la d-tră. Autografele d-tră preţuesc mult. Deci le menajaţi.

Pe ale mele nu le menajez, pentrucă nu valorează nimic. Şi pentrucă nu aţi venit — pardon! pentrucă nu aţi putut veni... — reînviez pentru mine singură trecutul nostru, prima seară când ne-am întâlnit, în care vorbeaţi de Beethoven, de Mozart, de scumpii mei prieteni de zile triste. Eraţi orbitor şi chiar mi se părea că simţiţi acest lucru. Cu toată psihologia d-tră, nu puteaţi să bănuiţi impudoarea cu care m'am gândit imediat la dv. Eraţi deja al meu fără să bănuiţi. Nu m'aţi luat în seamă pe mine special. Erau alte femei drăguţe. Am văzut bine că preferaţi blonde din cauza umerilor lor albi şi netezi şi eu sunt brună. Totuşi m'am aşezat în aşa fel ca să vă atrag atenţia şi chiar s'o reţin. M'am aranjat aşa ca să fiu dorită.

Ne-am revăzut apoi. V'am propus să mă conduceţi la cimitir. Aţi început să protestaţi. V'am explicat că e cel mai frumos loc din lume. Ce însoţitor aţi fost cu ocazia acestei vizite! Vecinătatea morţii vă exaltă. Aţi vrut să mă îmbrăţişaţi. Oh! primul contact cu un bărbat care-ţi place! E inexplicabil şi absolut cât de precis este numărul vibraţiilor pe care le face în aer un singur sunet, cât de exact e numărul de fiori care face ca o mângâere să fie delicioasă...

Nu ştiaţi exact ce fel de femee puteam să fiu. Dibuiaţi ca un orb care-şi caută drumul. Un moment mă distram ca să vă mistific. Dar m'am prins singură în joc şi am lăsat deschise toate barierele. Am mâncat apoi. Eraţi mirat de lăcomia mea, de priceperea mea în mâncări şi vinuri. Şi aici vă zăpăceam. M'aţi văzut acolo, în cimitir, îmbătată de poezie romantică şi iată că mă arătam sub o lumină mult mai favorabilă în faţa cuceririi d-tale, căci un bărbat făcut pentru dragoste, nu e rebel la atracţiile culinare.

Şi apoi, şi apoi, aţi rămas. Aţi fost foarte mirat şi râdeam încet de ezitările d-tră, de scrupulul d-tră şi de ceiace aţi crezut că e îndrăzneala d-tră. Dar ştiam bine că greşesc, că vă ţin aşa de puţin...

In sfârşit, pentrucă ştiam că veţi mai veni.

Vineri.

Ce vă reţine oare? Păreţi nemulţumit? De d-tră sau de mine? Invocaţi ocupaţiile. Da, ştiu, nu sunteţi liber, Un bărbat poate întotdeauna să fie liber. Ocupaţiile lui tocmai pentru asta îi servesc.

Trebue dar să cern din nou trecutul, cele câteva zile pe care mi le-aţi dăruit sau mai degrabă pe care vi le-am furat, căci aţi invocat de atunci obligaţiile, datoriile d-tră şi totuşi... spuneaţi că m'aţi devora atât de mult vă plăceam.

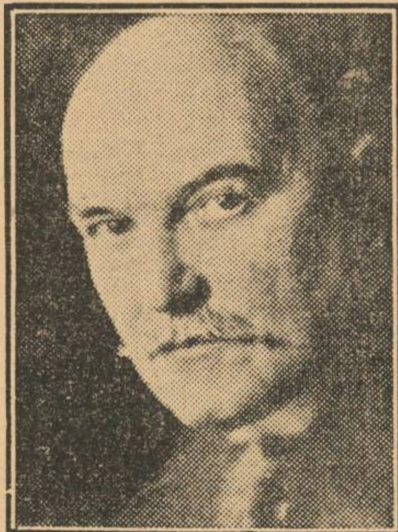
V'aţi instalat în vecinătatea mea, foarte aproape de mine, ca să nu trăiţi decât pentru mine şi poate şi pentruca să mă spionaţi şi să cunoaşteţi relaţiile şi obiceiurile mele, căci, la urma urmei, nu ştiaţi cine sunt şi nu mă grăbeam să vă spun. Preferam incertitudinea legendei, umbra pădurilor, misterul. Misterul, de obiceiu, pentru bărbaţi este dorinţa. Odată satisfăcută, ei nu mai caută mai departe. Aşa că aproape întotdeauna ei nu cunosc femeile pe care le-au posedat.

Noi am început prin a ucide acest mister. Şi iată că se iveşte un altul, mult mai impenetrabil. Simţeam în vine, cum se desvoltă, se răspândeşte curiozitatea dv., această inchiziţie care compune un alt farmec cu ceiace caută şi urmăreşte, ca un vânat agil. Am visat întotdeauna un amant care să fie în acelaş timp şi un prieten intim. Şi vă făceam confidenţe care vă atrăgeau şi vă înspăimântau în acelaş timp.

Eu vă cunoşteam mult mai bine. Mai întâi sunteţi celebru. Aveţi gloria ca parte. Numele d-tră este în toate părţile citat şi nu puteţi să ştiţi câtă plăcere îmi fac aceste silabe pronunţate. Ele răsună pentru mine ca într'un mare spaţiu deschis de gratitudinea oamenilor şi de orgoliul nostru. Femeile introduc întotdeauna puţină vanitate în sentimentele lor. Ele sunt măgulite să fie remarcate de un om cunoscut, chiar când acesta nu le place. Dar, dacă le place!

Şi am observat amândoi, după aceste zile minunate, că nu ne-am servit niciodată de cuvintele uzuale: vă iubesc, te iubesc. Ne păruseră fără rost, învechite, de prisos. Dar azi se răzbună. Mi-ar place să uzaţi de ele chiar cât mai mult. Nu le-aş găsi de prisos, nici învechite, nici fără rost.

Mi-aţi inspirat, din cauza acestui renumit nume, sau a acestui nume renumit, un fel de teamă respectuoasă la început. Imi venea să cred: „Totuşi, — îmi spuneam, — e un personaj mare. Un mare personaj nu se abordează aşa şi nu se cucereşte aşa..." Şi apoi, îmi plăceaţi atât încât aveam dorinţa să mă joc cu acest mare personaj ca şi cu un copil sau cu un căţeluş. Şi ceiace e mai frumos e că ne-am jucat chiar aşa. N'am crezut niciodată că un om celebru poate să fie aşa de fermecător. E adevărat?

HENRI BORDEAUX

Uneori, mă întreb dacă a fost adevărat. Şi d-tră?

Dacă această scrisoare nu vă face să veniţi, atunci renunţ...

Marţi.

Na! Imi faceţi dela distanţă o scenă de gelozie. Aţi întâlnit pe cineva... La urma urmei, nu ştiţi de mine decât ce v'am spus. V'am spus deja prea mult. Nu sunteţi pe cale să trădaţi încrederea pe care am pus-o în d-tră?

Ba da, am fost măritată, ca toată lumea. Ba da, sunt divorţată, ca multe femei. Ba da, am avut un amant sau doi, să punem doi, fără să vă socotesc şi pe d-tră. Toate astea însă au trecut şi d-stră ocupaţi prezentul.

Şi eu am fost geloasă. Numai că eu sunt mai sinceră decât d-tră — n'am spus mai inteligentă — am ascuns-o. Pentrucă gelozia supără pe bărbaţi. Dar pe femei! Am luat-o înainte ca să v'o opresc. Am mărturisit şi m'aţi ertat. E adevărat că am mărturisit într'o situaţie în care bărbaţii sunt gata pentru ertare. Mai ales, mai ales, m'am dat prea repede. O femeie cinstită, v'aţi gândit, face mai multe nazuri: de la început m'aţi judecat rău. Luaţi seama la această gelozie. Nu o lăsaţi să se înăsprească. Ştiu că poate va fi crudă. E o alarmă perpetuă în om, ca frica. Am simţit-o, prin dv., dureros şi d-tră n'aţi ştiut. Şi apoi m'am obişnuit cu ideia că am avut rivale, că mai am încă. Evident, nu trebuia să le întâlnesc în viaţă. Nu pot să le accept decât fără contururi definite, ca nişte surori depărtate carear avea acelaş zeu, acelaş cult. Atunci vă asigur, gelozia e foarte suportabilă.

Veniţi dar, nu mai aşteptaţi. Vom vorbi la infinit despre lucruri şi altele şi o să mă credeţi şi o să mă iubiţi. Căci mă iubiţi. Ştiţi după ce am recunoscut? După ultima scrisoare: e întâia oară când aţi uitat, e întâia oară când nu-mi trimiteţi un autograf.

Vineri.

Tu ai venit şi a început aşa de bine! Când ai venit aveai dungi pe frunte. Le-am şters. Ne-am regăsit nepăsători, veseli, aproape copii. Şi apoi, în dimineaţa asta, înainte de a pleca, totul s'a stricat şi mi-ai spus lucruri jignitoare şi crude. Adevărate poate. Cel mai crud şi mai jignitor este adevărul. Pentruce să-mi reproşezi un trecut pe care ţi l-am dat? Pentruce? pentrucă am uitat un număr. Acest număr era un bădăran care a îndrăznit să ţi se laude de norocul lui, fără să bănuiască, prostul, că tu mă cunoşteai. Imi închipui aşa de bine de la distanţă faţa ta descompusă, crispată de durere. Cât mă iubeşti, dragul meu! Dar vezi că l-am uitat complect pe acest individ. O greşală se repară. Desgustul a precedat uitarea. M'am spălat complect fiziceşte şi sufleteşte. Nu rămâne nici o pată, îţi jur.

Dar tu n'ai crezut şi ai plecat. Acum nu ştiu când ai să mai vii. O uitare totuşi nu e o minciună. Trebue să-mi erţi această uitare. Am fost întotdeauna sinceră cu tine. Nu ţi-am dat despre mine o imagine falsă. Nu, cu adevărat, n'am trişat.

La nici o altă femee nu vei regăsi sinceritatea mea. Inteligenţa ta minunată nu ţi-a arătat sau inteligenţa nu mai serveşte la nimic când iubeşti? Atunci iubeşte-mă ceva mai puţin şi crede-mă...

Luni.

Nimic de la tine, nimic de la d-ta. Gelozia se cristalizează. Mai vino iar: ea se va risipi ca un nour în zorii zilei. Nu întârziaţi prea mult. Nu vă voi aştepta o eternitate. Nu sunt femeia aşteptărilor eterne.

Vineri.

Ce s'a întâmplat? Ultima mea scrisoare, atât de scurtă, v'a supărat atât de mult? Ah! da, vreţi ca toţi bărbaţii, să fiţi aşteptat o eternitate. Dar, prietene, vă aştept, vă voi aştepta câteva zile, poate câteva săptămâni. Pentru mine, mult. M'aţi certat că am o minte agitată. E firea mea. Nu poţi să-ţi schimbi firea. Nu întârziaţi, aşa va fi mai bine, pentru dv. ca şi pentru mine.

Căci şi eu sunt geloasă. Nu de munca dv., nici de renumele dv. care vă preocupă şi pe care le invocaţi cam prea mult ca să vă explicaţi absenţa. Nu poţi fi gelos decât pe o rivală. Care e dar femeia care vă reţine acolo? Printre semi-confidenţele — cum fac bărbaţii — pline de reticenţe vătuite, am putut înţelege — pe jumătate — că aveţi în fundul inimii, acestei inimi pe care aşi fi vroit-o atât de mult pentru mine singură, o pasiune pe jumătate îngropată pentru o femee care nu s'a dat dela prima dată — ah! ce aluzie disimulată — şi crudă! — care chiar nu se va da niciodată. Zeiţa d-tră s'a dat jos de pe piedestal? Trebue să vă învăţ eu că nu există divinităţi feminine? Zeii sunt masculi. Când zeii primesc printre ei pe femei, Olimpul se prăbuşeşte.

Am citit în Proust frumoase pagini asupra geloziei. Imi reproşaţi lecturile şi gustul pentru autorii moderni, când mă găsiţi aşa de clasică în muzică, turbată după Beethoven, Mozart şi chiar Bach. Dar citesc în mici doze, şi pe acel La Bruyère pe care mi l-aţi oferit într'o frumoasă ediţie.

Am descoperit la sfârşitul cărţii lui La Bruyère, o foarte drăguţă nuvelă, povestea Emirei, o fată din Smirna care crede în dragoste prin gelozie. Faceţi ca ea, iubiţi-mă pentrucă sunteţi aşa de gelos.

Surâdeţi şi veniţi iar.

Joi.

Răul e mai mare decât credeam. Pentrucă vă e frică că o să mă iubiţi prea mult refuzaţi să veniţi. Vă plac şi vă înspăimânt. Din cauza trecutului meu, de care nu-mi mai amintesc. Din cauza viitorului care nu este decât dv. pentru mine. Mă credeţi

(Continuare în pag 12-a)

schimbătoare şi capricioasă. Recunosc că am putut să vă dau această imagine despre mine. Dar — hotărît — m'am schimbat, din cauza d-tale şi prin d-ta, din cauza ta şi prin tine.

Numai că nu sunt prea răbdătoare şi mi-e frică foarte că nu voiu fi niciodată. Vă aştept de mult — mult timp. Nu mă obligaţi să număr zilele.

Am găsit şi asta în cartea d-tale La Bruyère: „Amorul care vine iute cere mai mult timp ca să se vindece". Mi-aţi plăcut subit. Va fi aşa de lung de vindecat dacă întârziaţi a-mi place iar? Căci încep să vă urăsc.

Marţi.

Ce scrisoare disperată, sărmane prietene! In loc să-mi scrieţi, era aşa de simplu să luaţi trenul. Aţi fi economisit timpul şi frazele. Ştiţi că v'aţi format? Primele d-tră scrisori erau descurajante prin banalitatea lor. Erau la fel ca mulţumirile d-tale stăpânei casei pentru o primire amabilă. Or, stăpâna v'a primit prea bine ca să fie astfel tratată. Dar progresele d-tră au fost rapide. Acum sunteţi, foc şi pară, o flacără toată, dar nu ardeţi decât la distanţă. Mai târziu, le voi publica. Va fi o culegere frumoasă. Pentru studiul geloziei, vor da gata pe Proust şi pe La Bruyère. Nu merităm atâta fală.

Şi culeg pentru d-ta această perlă din *Albertine disparue*: „...O femee e de o mai mare utilitate pentru viaţa noastră, dacă este, în loc de un element de fericire, un instrument de durere şi nu există una a cărei posedare să fie aşa de preţioasă ca aceia a adevărului pe care ne-o arată făcându-ne să suferim"....

Acesta va fi rezultatul întâlnirii noastre. Sunteţi pe cale de a scotoci inima omenească şi veţi descoperi în ea o grămadă de şerpi. Numai că vă închipuiţi că studiaţi pe inima mea. Aici este greşala d-stră, pe care o numiţi adevăr. Sărman prieten, tot ce gândiţi, nu sunt eu pentru nimic în lume.

Ceiace este mai regretabil, e că am pierdut atâtea posibilităţi de fericire. Adio deci, pentru totdeauna. Prefer tăcerea d-tră în locul acuzărilor.

Duminică.

E chiar adevărat? Imi daţi o întâlnire?

E revenirea, e ruptura? Imi aduceţi scrisorile şi-mi cereţi pe ale d-tră. Sunteţi atât de mulţumit de ale d-tră — cele din urmă — ca să doriţi să vă serviţi de ele pentru a scrie o carte? Atunci vă înşelaţi: ale mele preţuesc mai mult.

Unde ne va duce acest schimb? La pace sau la războl? Poate la amândouă. Amorul nu e decât o pace armată. Niciodată nu a fost altfel. Şi acei care văd în el o odihnă a fiinţei, nu-l cunosc. Nu, un amant nu poate niciodată să fie o prietenă intimă. Un soţ, probabil că da, dacă femeia este înţeleaptă şi bărbatul fidel, dar atunci nu mai are interes.

Nu puteţi să mă revedeţi nepedepsit. Nu sunt din acelea pe care le poţi revedea nepedepsit, chiar cu riscul de a mă părăsi mâne, nu ne vom întâlni niciodată fără risc. Dacă sunteţi hotărît la o ruptură, atunci să nu mai veniţi.

Dar vă aştept. Care este femeia care nu isprăveşte toate scrisorile cu fraza: *Vă iubesc şi vă aştept*. Am suprimat. *Vă iubesc*. Trebue să-l aşez la loc? O să-mi spuneţi mâne..,

●

O întâmplare m'a pus în prezenţa nu a eroului, ci a eroinei.

Fusesem chemat la Leysin în Elveţia de una din clientele mele care nu putea suporta climatul acela de munte. O asigurai că numai aerul curat ce-l respiră acolo putea s'o vindece.

— Aşi fi plecat, — îmi mărturisi ea, — dacă n'aşi fi descoperit aici o prietenă. Trebue s'o cunoşti. Vom lua masa în seara asta noi trei.

Clienta mă prezentă prietenei ei, o femee înaltă, brună, cu o piele dulce la privit care cere dorinţă, ochi devoranţi pe o faţă triunghiulară ca femeile din timpul Renaşterii italiene, un surâs ironic şi chiar zeflemitor, un aer care vrea să-şi bată joc de toată lumea. Era foarte cultivată, literată, muziciană. Simptomele bolii de care suferea nu puteau să-mi scape mie ca specialist. Inţelesei că ştie şi se ştie foarte atinsă, poate pierdută şi că acceptă acest lucru cu bravură. Din cauza aceasta se observă o amărăciune în cuvinte, o desamăgire care se ascunde sub o formă amabilă. Dacă te uitai la ea, putea să aibă 35 de ani, ceva mai mult dacă discutai cu ea, atât de mult se părea că a trăit. Avea în reflexiile ei o maturitate de experienţă care se alia cu un elan spre viaţă peste măsură de mare.

A doua zi, după ce i-am examinat plămânii, am întrebat-o asupra felului ei de existenţă.

— Am suferit mult sufleteşte.

— Un amor trădat?

— Nu trădat, pierdut, ceiace e mai rău; pierdut din gelozia unui bărbat.

— Bărbaţii nu înţeleg femeile.

— Da, nu-i aşa? Totuşi acesta era aşa de remarcabil.

Imi arătă decorul bibliotecii. Mă apropiai ca să citesc titlurile cărţilor. Un amestec ciudat: *O Imitation* şi *Le Mystère de la Mort* de Maeterlinck, un Montaigne şi romane moderne, *Albertine disparue* de Marcel Proust şi o ediţie frumoasă a lui La Bruyère. Această ultimă apropiere ar fi trebuit să fie revelatoare. Nu m'am gândit imediat.

Apoi, îmi vorbi de lume, de persoanele pe care le cunoştea, şi după multe alte nume, cită, parcă din întâmplare, numele unui scriitor, foarte celebru — într'adevăr.

Şi îi adăugă chiar acest epitet:

— E foarte distrat.

— Cred şi eu, — eram gata să-i răspund. — Uită în tren corespondenţa.

De astă dată, fără să-l fi căutat, aveam dublul secret al scrisorilor pierdute.

Reîntors acasă, nu m'am lăsat până nu am întâlnit pe amant. Şi a fost foarte uşor. Renumele lui tot mai mare nu i-a alterat fizicul. Păstra încă farmecul tinereţei persistente care continua să atragă femeile. Din obicei caută să placă fără să pară că ţine prea mult. Eram gata să-i vorbesc de muribunda dela Leysin. Se mai gândea la ea? Nu cred s'o fi uitat. Nu e una din acelea pe care s'o poţi uita atât de uşor. Poate aşi fi putut să fiu agentul unei împăcări supreme.

Soluţia mi-a fost dată câteva zile mai târziu. Eram invitat într'o familie unde ştiam că trebue să vină şi ilustrul scriitor. Dar nu veni. Când să ne aşezăm la masă, gazda îl scuză:

— A trebuit să plece la Leysin.

— La Leysin? — întrebai interesat. — Dar ştiam că nu e bolnav de tuberculoză.

— Nu. N'a fost niciodată bolnav. S'a dus să-şi ia rămas bun dela o prietenă care trage să moară. Ştiţi, are prietene în toate părţile, unde vrei.

In timp ce linguriţele noastre de argint aurit scoteau zeama portocalelor, îmi imaginam odăiţa din Leysin care dă spre muntele acoperit de zăpadă şi pe cei doi amanţi, însfârşit uniţi pentru plecarea definitivă a unuia din ei în această supremă tandreţă în care gelozia este exclusă.

Trad. de Dr. J. K.

Ideile mele asupra dragostei au avut diferite forme. La început am crezut: e o creaţie, şi după aceea: e gustul perfecţiunii, şi apoi contrariul: adică să accepţi o femee aşa cum este, o femee liberă, care are voe să fie aşa cum vrea ca să fie, să fie tânără, să îmbătrânească.

Viaţa teatrală

Plecarea d-lui G. Vraca, dela Teatrul Naţional

O ştire laconică publicată acum câteva zile de toate ziarele din Capitală, a anunţat demisia d-lui George Vraca dela Teatrul Naţional şi angajarea sa în ansamblul condus de d. Sică Alexandrescu.

Vestea ne-a surprins, cu atât mai mult cu cât ea vine într'un moment de totală inactivitate teatrală, majoritatea directorilor şi actorilor fiind plecaţi în vilegiatură. In al doilea rând, nici un svon, fie el cât de fantezist, nu precedase această importantă „mişcare" în lumea noastră teatrală. Vestea a căzut brusc, ca un trăznet, atunci când nimeni nu se aştepta, nici nu se gândea.

Din această senzaţională trecere a d-lui G. Vracca, dela Teatrul Naţional la Teatrul Comoedia, un singur om a câştigat: d. Sică Alexandrescu. Atât d. G. Vracca cât şi Teatrul Naţional au făcut o afacere proastă.

Evident absenţa d-lui Vracca din ansamblul Teatrului Naţional nu este de natură să zdruncine profund mecanismul primei noastre scene. Teatrul Naţional se bucură de o situaţie privilegiată faţă de celelalte teatre, în ceeace priveşte atât numărul cât şi calitatea interpreţilor. Dar d. George Vraca era una din „stelele" cele mai apreciate şi deci mai des întrebuinţate, astfel că plecarea d-sale lasă un gol, care desigur va fi umplut, dar nu fără greutate. In trecuta stagiune, d. Vracca a jucat nu mai puţin de cinci roluri principale („Omul şi masca", „Troilus şi Cressida", „Jucării sfărâmate", „Victoria Regina" şi „Casa Hervey"). Nu se va găsi deci uşor înlocuitorul ideal al unui asemenea interpret.

La rândul său, d. G. Vracca a făcut din toţi cea mai proastă afacere. D-sa era considerat la Teatrul Naţional ca o vedetă între vedete. Mijloacele sale artistice atât de variate, aveau nesfârşite posibilităţi de realizare. Cum va fi întrebuinţat d. G. Vracca, în ansambul Teatrului Comoedia! Desigur nu la înălţimea talentului său. Activitatea d-lui R. Bulfinsky în trecuta stagiune, pe aceiaşi scenă, constitue un precedent concludent.

Nu vrem câtuşi de puţin să scădem prin aceasta meritele şi eforturile d-lui Sică Alexandrescu. D-sa este un excelent director de teatru, şi a dovedit-o în nenumărate rânduri. Dar reprezentarea unor piese care să reliefeze mijloacele unor artişti atât de înzestraţi ca d-nii G. Vracca şi R. Bulfinsky nu este tocmai uşoară, când nici ansamblul nici posibilităţile de regie ale trupei d-lui Sică Alexandrescu, nu le pot permite. Apoi, — şi probabil d. Sică Alexandrescu şi-a dat seama de acest lucru — nici publicul Teatrului Comoedia nu ar rezista unor spectacole atât de serioase. Pentru a-şi menţine favoarea spectatorilor, d. Sică Alexandrescu este obligat să sacrifice personalitatea celor mai de seamă actori pe care i-a angajat. In trecuta stagiune a fost jertfit talentul d-lui R. Bulfinski. Vom asista în anul viitor la sacrificarea d-lui George Vracca.

Ce va câştiga d. Vracca din toate acestea? Evident, o importantă sumă de bani. Va pierde în schimb, cadrul în care să-şi manifeste puterea sa creatoare, şi, încetul cu încetul, posibilităţile sale artistice.

Pentru un actor atât de mare ca d. Vracca, banii pot oare echivala cu însuşi sacrificiul unei arte pe care o slujeşte atât de frumos? Viitorul ne va da poate un răspuns, care să fie şi o confirmare a celor ce susţinem.

In orice caz, s'a făcut un prost serviciu teatrului românesc.

N'avem reviste de teatru

O artă se susţine prin realizări. Lucrul este evident şi nu-l poate contesta nimeni. Dar nu e mai puţin adevărat că aceste realizări trebuesc aduse la cunoştinţa cetăţenilor. Nu e vorba la mijloc de un simplu aparat informator, care în mare parte poate fi înlocuit de reclamă. Ne referim la dezbaterea problemelor pe care le ridică orice realizare de artă, la afirmarea oricărei încercări de artă, la dezlegarea ei, la combaterea ei, de este nevoe, în sfârşit la discutarea activităţii unui anumit gen de artă. Toate acestea se pot face pe calea presei, şi anume pe calea unei reviste de specialitate.

Arta dramatică românească este complect lipsită de o asemenea metodă de propagandă. N'avem nici o revistă de teatru în toată România Mare. De s'au făcut unele încercări, ele au căzut de îndată, fiindcă cei ce susţineau asemenea încercări, au pornit la luptă, cu mentalitatea unor învinş.. E drept, că nu-i uşor lucru să întretii o revistă de specialitate, într'o ţară în care mişcarea teatrală este încă în epoca de formaţiune.

Dar nevoia unui asemenea buletin al dramaturgiei româneşti se simte din ce în ce mai mare. Direcţia Teatrului Naţional nu s'a gândit că ar fi poate singura în măsură să ducă la bun sfârşit o astfel de încercare? Dacă s'ar tipări regulat, o revistă a Teatrului Naţional, în care să se discute, de oameni competenţi toate problemele în legătură cu arta dramatică românească,, noi credem că s'ar face un pas în evoluţia teatrului nostru. Reuşita unei asemenea publicaţiuni ar fi o încurajare pentru toţi cei ce se ocupă cu activitatea teatrului românesc, şi n'ar fi exclus să se găsească oameni care să imite gestul Teatrului Naţional.

S'ar crea în acest fel, o animaţie mai mare în domeniul artei noastre dramatice.

Ce părere are d. Paul Prodan de o revistă a Teatrului Naţional?

Lipsa de spectacole în staţiunile climaterice

In afară de stagiunea de vară a Bucureştilor, mişcarea teatrală este actualmente inexistentă pe tot restul teritoriului românesc.

Nu s'a gândit nimeni cât de folositoare ar fi reprezentarea unor cicluri de spectacole în principalele staţiuni balneo-climaterice din ţară. Omul care merge la băi, are nevoie de distracţii. Desigur că nimeni n'ar rata reprezentarea unei piese, dacă ea ar avea loc în condiţiuni excelente. Câţi adepţi noi pentru teatru s'ar crea astfel, şi câtă animare s'ar produce în viaţa noastră teatrală.

In străinătate asemenea spectacole au ajuns să aibă o mare importanţă. Stagiunea de la Monte Carlo, de la Vichy, ca să nu vorbim decât de Franţa, au dat la iveală nenumărate capodopere, create acolo de trupe permanente. Câţi actori ajunşi pe drumul gloriei nu au debutat în aceste trupe, şi câţi autori, azi consacraţi, nu au văzut pentru prima oară lumina rampei pe aceste scene, de prima importanţă în mişcarea teatrală a unei ţări.

Când se va gândi vreun director de teatru să facă în România o asemenea experienţă?

GH. NENIŞIOR

UN PROFESOR UNIVERSITAR PLAGIATOR

VII). In sfârșit, iată-ne la teza de doctorat a juristului ieșean cu titlul: „JUDECATA LA ROMÂNI PÂNĂ IN SECOLUL AL XVIII-lea". Chișinău, 1926, p.p. 104. LXXXVI, *Crestomația privitoare la judecata la Români până în secolul al XVIII-lea.*

Lucrarea în speță a fost reeditată în acelaș an, dar pe când d. Berechet era deja numit profesor suplinitor la facultatea de Drept din Iași, însă sub următorul titlu: Judecata la Români până în secolul al XVIII-lea (cercetare pe baza documentelor slavo-române). Chișinău, 1926. Dar nou s'a introdus numai coperta, după cum se constată la Academia Română, unde o avem înregistrată sub No. II.87.176.

Acest al șaselea plagiat prezintă o latură științifică și mai curioasă, dar și îndrăzneață totodată, și anume: *un capitol întreg, având ca titlu: c) JURĂTORII, care cuprinde 32 pagini* — de la 52 până la 83 inclusiv — *dintr'o lucrare de 104 pagini în total deci, are un întreg istoric de peripeții în istoria plagiatelor în general* și ale domnului profesor Berechet în special.

Astfel, pentru prima dată el a apărut în revista *„Spicuitor în ogor vecin. Știri istorico-literare despre noi și vecini, condusă de Ștefan Gr. Berechet și Const. Bobulescu"*, fascicola III. Chișinău, 1924, având ca titlu: „PARTICULARITĂȚILE COJURĂTORILOR LA ROMÂNI, DUPĂ DOCUMENTE SLAVE"; cuprinde 24 pag. de text și 8 documente scoase de prin diferite lucrări.

Acest studiu domnul Berechet l-a publicat și ca lucrare aparte, în anul 1925, în care nimic nu pomenește de revistă, sau dacă a mai fost publicat vre-odată undeva.

In teza sa de doctorat însă, domnia sa i-a schimbat titlul și a introdus acest plagiat în lucrarea, care i-a dat titlul de „DOCTOR IN DREPT".

D. Alexandar Solovjev, profesor la Universitatea din Belgrad a divulgat acest plagiat, publicat de d. Berechet în revista *„Spicuitor în ogor vecin"*, sub titlul: *„Tri plagijata iz istorije slovenskih prava"* apărut în revista: *„Arhiv za pravne i drustvene nauke"*, cn. XXVI (XLIII) Maj i Juni, Belgrad, 1933. Domnia-sa însă n'a cunoscut proporțiile sale și s'a mărginit să-l analizeze pe cel din revistă.

Revista Istorică Română (1933, vol. III, pag. 301, paragraful 153), a relevat foarte pe scurt plagiatul de mai sus.

Profesorul ieșean însă, nemulțumit atât pe colegul său dela Universitatea din Belgrad, cât și pe cei dela Revista Istorică Română, a ripostat printr'un „Răspuns unor critici", Iași, 1934, in 8°, 7 pag.

Iată cuprinsul acestui răspuns, pentru a ne lămuri despre ce este vorba:

„D-l dr. Aleksander Solovjev, profesor la Belgrad, a publicat în rev. Arhiv za pravne i druștvene nauke, *cartea XXVI (XLIII) Mai și Iunie 1933, un art. cu titlul „Tri plagiata iz istorije shovenskih prava" în care mă învinuește de plagiare a două articole și pe prof. polon Zygmunt Okninski a unui alt plagiat.*

Articolele mele sunt: a) Particularitățile cojurătorilor la Români după documente slave", *publicat în revista mea* „Spicuitor în ogor vecin" *III. Chișinău, 1924 și b)* Simbolica juridică. Incercare de studiu comparat, *publicat în revista* „Minerva" *I, Iași, 1930.*

Cum a ajuns să cunoască d-l dr. Al. Solovjev aceste articole?

In cursul corespondenței din anul 1933 și al schimbului de lucrări, care a avut loc între noi, i-am trimis, între alte cărți și aceste două articole ale mele. In exemplarul din revista Spicuitor în ogor vecin, *cu foile netăiate, unde era primul articol, i-am pus o însemnare, prin care-i spuneam, că acest articol este o adaptare după un caet de note studențești, cumpărat de mine în 1914 la Petersburg de la un anticar. Acest caet de note nu indica pe autor, fiind scris cu mâna de doi studenți. Bănuiam însă ca autor al acestui articol, fie pe P. Sârcu, fie pe Al. Jațimirschi, cel cunoscut cu furtul de documente de la Academia română și cu ducerea în Rusia a unora din pravilele noastre slavone, luate de prin bibliotecile românești, unde lucrase multă vreme. Mai adăogam în acea însemnare, că eu care nu mai aveam nicio legătură cu Rusia, vechea mea țară de studii, am aflat abea prin 1928 din exemplarul trimis Academiei române de existența articolului cu învinuirea, că a fost publicat de însuși Al. Jațimirschi în 1908 în* Jagic-Festschrift. *Trimițând d-lui S. revista mea cu articolul semnalat mai sus, îi spuneam că ceia ce am publicat eu nu-i altceva de cât o adaptare la care am adaos o complectare cu o nouă bibliografie, indicând și părerile mele privitoare la jurători, expuse în altă lucrare a mea tipărită în 1926 la Chișinău sub titlul:* „Procedura de judecată la Slavi și Români" *de la p. p. 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 106, 107, 115, 116, 118 și 119, trimisă și aceia d-sale. Intre altele, îi mai arătam, că în afară de părerile celor cari au scris despre chestiunea jurătorilor mai înainte de mine, am găsit și existența a doi și patru jurători, după cum reese din documentele slavo-române, apărute după inserarea articolului lui Jațimirschi în* Jagic-Festschrift *în 1908.*

Afară de aceasta, cu mulți ani înainte de critica d-lui Solovjev, am comunicat studenților mei despre acest fapt, când am trebuit să le expun acest capitol din procedura veche românească, după cum se vede și din noul tratat ce-i sub tipar.

Din cele arătate mai sus, reese că nu este vorba de nici o descoperire și că în cel mai bun caz nu-i la mijloc decât o simplă iluzie a d-lui Solovjev.

Atâta logică aș fi avut să nu-i trimit tocmai articolele învinuite. Nu eram așa de naiv să cred, că d-l S. este mai slab cunoscător al bibliografiei, tocmai d-sa care lucrează în capitala unei țări slave, unde are la îndemână tot aparatul științific, și că nu se poate compara cu mine care lucram într'un oraș provincial ca Chișinău.

Pe lângă acestea, știu că nu se citează note de curs fără indicația paternității autorului lor, cum este cazul în speță.

D-l S. nu recunoaște nimic din aducerea la curent a chestiunei acesteia cu noua bibliografie de la p.p. 1, 2, 3, 4, 6 și 14 a articolului, nefăcând nici comparație cu părțile noi adause de mine. Ba, mai mult, cele 22 de pagini de la sfârșitul articolului din revista Spicuitor, *unde am publicat documentele lămuritoare la text, mi le respinge din socoteala sa făcută cu gramul farmaceutic. Cu un cuvânt, tot ceia ce este al meu, nu-i bun. Aceasta însă e o chestiune de apreciere (p.p. 3—6)."*

Această justificare îl învinuește și mai mult pe savantul dela Iași; ea ne face să surâdem de lipsa de seriozitate cu care se justifică.

Cine-l poate crede „că acest articol este o adaptare după un caet de note studențești?" Că caetele de note se află de vânzare pe la anticari? Că aceste caete conțin și note — ba încă cum — nu numai text?

Dacă în adevăr, are adause pe ici pe colo, la paginile indicate de domnia sa, câte un autor, de ce nu a socotit potrivit să schimbe și textul din Iațimirschi, sau din pretinsul caiet?

Apoi, partea enigmatică este alta: pentru ce d. Berechet, când vorbește de *părerile sale proprii*, nu ne citează teza sa de doctorat, ci o altă lucrare, menționată de noi la No. 7?

Domnia sa, care se mândrește că și-a făcut studiile în Rusia, nu poate avea nici o scuză când spune că nu a cunoscut autorul articolului învinuit, deoarece nu-i este iertat să nu cunoască bogata bibliografie rusească, și mai cu seamă operele lui Iațimirschi care s'a ocupat atât de mult asupra României.

Dar, în rândurile de mai jos, noi nu ne vom referi nici la studiul publicat în *Spicuitor în ogor vecin*, și nici la celalt, publicat aparte, după cum nu vom analiza nici paginile indicate de Solovjev, — ci vom cerceta capitolul: *c) Jurătorii*, cuprins în teza de doctorat a domnului St. Berechet, de la p.p. 52—83.

Acest capitol prezintă în întregime plagiatul din studiul lui Iațimirschi, care are ca titlu: *„Otgoloski slaveanscoi porotâ v obâcinom prave u rumâni* XV—XVII v. v., publicat în volumul comemorativ închinat lui Jagic: Zbornik u cast Vatroslava Jagica (Jagic-Festschrift). Berlin 1908, p.p. 159—171.

Dăm în rândurile de mai jos următoarea colaționare:

Отголоски славянской пороты въ обычномъ правѣ у румынъ XV—XVII вв. 163

молодому боярину. За дурное поведеніе онъ былъ лишенъ отцомъ наслѣдства; и вотъ, когда ему пришлось вступать въ наслѣдственныя права, — онъ привелъ съ собой въ господарскій диванъ 12 бояръ, которые своей присягой, по выраженію документа, «очистили его репутацію». Особенно ярко выступаетъ этотъ оттѣнокъ пороты въ дѣлахъ деликатнаго свойства, когда обычныя свидѣтельства были бы безсильны. Въ своихъ «Влахо-болгарскихъ грамотахъ» Ю. Венелинъ передаетъ содержаніе валашской грамоты 11 февраля 1586 года, гдѣ описывается тяжба между Деспотомъ и сестрами его Станой, Някшей, Радой и Предой о вотчинѣ Берилещи, «изъ коей братъ хотѣлъ выгнать сестеръ, а сестры доказывали, что онъ имъ не братъ. Дѣло шло о чести матери. Александръ (дѣло производилось еще при отцѣ Михни) «далъ имъ законъ», т. е. нарядилъ для слѣдствія (?) къ матери Войкѣ 12 бояръ, долженствовавшихъ узнать истину отъ нея самой. Дѣло кончилось тѣмъ, что имѣніе поровну раздѣлено на 5 деловъ [1]» т. е. участковъ. Другая подобная же грамота относится къ 1573 году [2]).

III. *Число поротниковъ* колебалось въ зависимости отъ важности дѣла; поэтому мы имѣемъ документы, въ которыхъ фигурируютъ *6, 12* и *24* поротниковъ. Въ валашской грамотѣ 1591 года читаемъ слѣдующую резолюцію господаря: а господство ми съмъ гледалъ и сѫдилъ по правдѫ и по законѫ божїю и истинствовахомъ редѫ имъ весьма добро, и дадохомъ господство ми ѕ҃ болѣри, ꙗкоже да съгледате и обрѣтати редѫ имъ по правдꙋ съ ихними дꙋшевнимъ; и тако свѣдѣтельствꙋютъ предъ господство ми те ѕ҃ болѣри [3]). Грамота господаря Радула 1499 года нѣсколькимъ чиновникамъ (слоугамъ) формулируетъ рѣшеніе суда: понеже заклеше предъ господство ми съ вї болѣри, како имь есть стара и права ѡчина и гѫра (-устье) Жилцꙋлꙋй ѿ полѣ Тꙋрцель въса [4]).

И въ этой подробности нетрудно найти разницу между поротой и свидѣтельствомъ. Число свидѣтелей могло быть неограниченнымъ, все зависѣло здѣсь отъ степени огласки извѣстнаго факта, а иногда достаточно было одного свидѣтеля. Число же поротниковъ — почти эпическое, постоянное: ихъ количествомъ измѣрялось уваженіе къ данному лицу цѣлаго класса, цѣлой корпораціи, потому что представившій 24 соклятвенника, вполнѣ естественно, пользовался въ глазахъ суда боль-

1) Влахо-болгарскія грамоты стр. 228—229.
2) Тамъ стр. 203. Издатель, по всей вѣроятности, невѣрно прочиталъ слово ѕѧл слꙋжарь вм. сѫлжеръ.
3) Тамъ же. стр. 232
4) Сборникъ болг. минист. просв., т. IX, стр. 348.

11*

164 А. И. Яцимирскій.

шимъ авторитетомъ со стороны общества или класса, чѣмъ тотъ, который могъ представить лишь половину. О значеніи большаго числа поротниковъ ясно говоритъ Винодольскій Статутъ: И ошће од ѹбойства ако нисѹ свѣдоци, оскаени од нега има се очистити само петдесет, найдꙋћ своихъ поротники, како найболе ви и море. Ако поротники нима, присези он сам толико крат, вала за оних ки мѹ манкаю. Смыслъ этого мѣста таковъ: что же касается убійства, гдѣ нѣтъ свидѣтелей, то обвиняемый долженъ себя оправдать самъ-пятьдесятъ, для чего долженъ найти за себя поротниковъ *возможно побольше числомъ и получше.* Если же онъ не имѣетъ поротцевъ, то пусть самъ присягнетъ столько же разъ вмѣсто тѣхъ, которыхъ у него недостаетъ [1]). Были ли случаи, когда число румынскихъ поротниковъ доходило до 48 — неизвѣстно; покрайней мѣрѣ, въ документахъ такихъ фактовъ не находимъ.

Число поротниковъ въ румынской практикѣ находитъ себѣ полную аналогію и въ законодательствѣ сербскомъ, кодифицированномъ Стефаномъ Душаномъ. Въ специальной 151 главѣ о пороцахъ читаемъ: повелѣва царство ми ѿсъда напрѣда, да ѥсть порота и за много и за мало; и за велико дѣло да соу к҃д порот(ни)ци, а за помьнїи дльгь вї поротникь (-тьць), а за мало дѣло ѕ҃ поротьць [2]). Изъ первой общей части узаконенія видно, что различались дѣла только значительныя и малыя, а въ части исполнительной къ нимъ прибавлены дѣла «поменьше», причемъ кромѣ 24 и 6 поротниковъ вводится еще новое число — 12. Въ византійско-сербской компиляціи, въ такъ-называемомъ «Законникѣ царя Юстиніана», слѣдующемъ довольно близко за Раваничскимъ спискомъ —, читается почти такое же мѣсто, и разница падаетъ только на число поротниковъ въ дѣлахъ маловажныхъ, когда можно было проводить только троихъ: к҃д властелина, и за помане вї, а за малехно г҃ [3]). Послѣдняя цифра была извѣстна, повидимому, и румынской практикѣ, если только въ документѣ 1637 года, на который ссылается А. Д. Ксенополъ, шла рѣчь о поротѣ: въ господарскій диванъ истецъ представилъ 3 купцовъ въ виду незначительности дѣла [4]). Аналогичная же градація проводится и въ Винодольскомъ Статутѣ. Девятая статья его гласитъ: если предъ дворомъ будетъ разбираться дѣло о насиліи или о кражѣ, и сторона обвиненія не распо-

1) В. Ягичъ, Винодольскій Законъ, стр. 92; другое подобное же мѣсто на стр. 25—26.
2) Т. Флоринскій, Памятники и т. д., стр, 11; Ст. Новаковић, стр. 118—119.
3) Ib., Тамъ же, стр. 90.
4) Istoria romînilor din Dacia Trajana, vol. VII, p. 91.

Iațimirschi, *op. cit.* pag. 163:

III. *Numărul jurătorilor* era în strânsă legătură de importanța afacerei; pentru aceia avem documente, în care figurează 6, 12 și 24 jurători. In gramata (hrisovul) din 1591 citim următoarea rezoluție a domnului:

(Dăm traducerea românească a textului slavon. N. R.)

„iar domnia mea cercetat-am și judecat-am după dreptate și dumnezeiasca lege și prins-am foarte bine șirul lor și dat-am domnia mea 6 boeri, ca să cerceteze și să afle rândul lor după dreptate cu sufletele lor; și așa măturisit-au înaintea mea acești 6 boeri". [3])

Gramata (hrisovul) lui Radu voevod din 1499 formulează unor slujbași (SLOY-GAM) următoarea hotărîre de judecată: d

„deoarece jurat-a înaintea domniei mele cu 12 boeri, că este bătrână și dreaptă moșie a lor și gura Jilțului dela câmpul Turcului întreagă" [4])...

3) *Ibid.* pag. 232.
4) Sbornic bolg. minist. prosv. t. IX, ctr. 348.

Berechet, *op cit.* p.p. 64—65:

Numărul jurătorilor era în strânsă legătură cu importanța afacerei. Pentru aceia avem documente, în care se vorbește despre 2, 4, 6, 12, 24 și chiar 48 jurători. In gramata din 1591 citim următoarea rezoluție a domnului:

(Dăm traducerea românească a textului. N. R.)

„iar domnia mea cercetat-am și judecat-am după dreptate și dumnezeiasca lege și prins-am foarte bine șirul lor și dat-am domnia mea 6 boeri, ca să cerceteze și să afle rândul lor după dreptate cu sufletele lor; și așa mărturisit-au înaintea mea acești 6 boeri". [1])

Gramata lui Radu voevod din 1499 formulează unor slujbași (sloygam) următoarea hotărîre de judecată:

„deoarece jurat-a înaintea domniei mele cu 12 boeri, că este bătrână și dreaptă moșie a lor și gura Jilțului dela câmpul Turcului întreagă" [2])...

1) Vlaho-bolgarskia gramotâ... p. 232.
2) Zbornic za narodni umotvorenia, nauca i cnijnina izdaba Ministerstvomo na narodnoto prosveșcenie, cniga IX, Sofia 1893, pag. 348.

* Vezi „Adevĕrul Literar" Nr. 862, 863, 865 și 866.

pag. 164:

Numărul jurătorilor în practica românească își găsește o analogie și în legislația sârbă, și anume în Zaconicu lui Ștefan Dușan. In capitolul special 151 despre jurători, găsim:

„Poruncit-a împărăția mea ca de acum înainte să fie jurământ și pentru fapta mare și pentru cea mai mică: pentru fapta mare să fie 24 jurători, pentru una mai mică să fie 12 jurători, iar pentru o faptă și mai mică să fie 6 jurători"[2]).

(Am dat traducerea românească a textului. N. R.).

Din prima parte generală a acestei legislații se vede că se deosebeau numai fapte mari și mici, iar în partea executivă se mai introduc faptele „mai mici", afară de aceasta între numărul 24 și 6 al jurătorilor se mai introduce încă un număr nou — 12. In compilația bizantino-sârbă, în așa numitul „Zaconic al împăratului Iustinian", care este foarte apropiat de copia din Ravanița — cetim aproape acelaș text, deosebirea constă numai în ceia ce privește numărul jurătorilor în faptele de mică însemnătate, când se puteau aduce numai trei:

24 jurători și pentru o faptă mai mică 12, iar pentru una de tot mică — 3.[3]) *(Am dat numai traducerea textului. N. R.)* Ultimul număr se pare, că este cunoscut și în practica românească, dacă în documentul din 1637, pe care-l citează A. D. Xenopol, este vorba despre jurământ: în divanul domnesc reclamantul a înfățișat 3 negustori, din cauza afacerii de puțină importanță [4]). O asemenea gradație o aflăm și în Vinodolschi statut. Articolul al 9-lea spune următoarele: dacă înaintea curții se va cerceta o afacere despre siluire sau furt și partea acuzării nu dispune de probe, atunci acuzatul are dreptul să jure, și anume, el trebue să găsească pentru jurământ 25 jurători pentru un delict și 20 pentru delictul de furt, în fine, pentru furtul de fân din căpiță noaptea putea să se mărginească la 6 jurători. [1])...

2) T. Florinskii, Pamiatniki i t. d. str. 11, St. Novacovici, str. 118—119.
3) *Ib.* p. 90.
4) Istoria românilor din Dacia Trajana, vol. VII, p. 91.
1) V. Jagic. Vinodolskii zacon p. 22—23.

Berechet, p.p. 66—67:

Numărul jurătorilor din practica românească își găsește o analogie și în legislația sârbă și anume în Zaconicul lui Ștefan Dușan. Iată ce spune el în capitolul special 151 „despre jurători":

„Poruncit-a împărăția mea ca de acum înainte să fie jurământ și pentru fapta mare și pentru cea mică: pentru fapta mare să fie 24 jurători, pentru una mai mică să fie 12 jurători; iar pentru o faptă și mai mică să fie 6 jurători"[1]) Din prima parte a acestui capitol se vede că faptele se deosibeau în „fapte mari", „importante" și „mici"; iar în partea executivă se mai introduc faptele „mai mici", afară de aceasta între numărul de 24 și 6 al jurătorilor se mai introduce numărul mijlociu de 12 jurători. In compilația bizantino-sârbă, în așa numitul „Zaconic al împăratului Iustinian", care este foarte apropiat de copia din Ravanița — citim aproape acelaș text, deosebirea constă numai în ceiace privește numărul jurătorilor, care se cere pentru faptele de mică însemnătate, și care număr este de 3. Iată cum se exprimă această copie:

„24 jurători, îi pentru o faptă mai mică 12, iar pentru una de tot mică 3"[2]). (Am dat numai traducerea textului). Ultimul număr, se pare, că este cunoscut și în practica românească, dacă în documentul din 1637 pe care-l citează A. D. Xenopol este vorba despre jurământ: la divanul domnesc s'a înfățișat un reclamant cu 3 negutători, având în vedere puțina importanță a afacerei[1]). O asemenea gradație o aflăm și în „Vinodolskii Statut". Articolul al 9-lea spune următoarele: „Dacă înaintea curței se va cerceta o afacere despre siluiri sau furt și partea acuzărei nu dispune de nicio probă, atunci acuzatul are dreptul să jure, și anume, el trebue să găsească pentru jurământ 25 jurători pentru un delict, sau 20 pentru delictul de furt, iar pentru furtul de fân din căpiță noaptea, putea să se mărginească numai la 6 jurători [2]).

1). T. Florinskii. „Pamiatniki" str. 11. St. Nevacovici p. p. 118—119. Idem *„Zaconicul țarului Ștefan Dușan"* a fost alcătuit de o comisie numită de acest țar în 1347, după doi ani (21 Mai 1349) a fost legiferat la soborul din orașul Scopie, iar după 5 ani (1354) a fost complectat cu noi articole, având în total 201 paragrafe. In acest *„Zaconic"* sunt dispozițiuni și cu caracter social și economic, dar ca în toate legislațiile primitive, predomină legile penale și de procedură. El cuprinde toate normele de drept și existente în vremea aceia în Serbia și regiunea sârbească a Macedoniei. Vezi: I. P. Blogosv. Ibidem p. 19 și St. Novacovici ibidem LVIII—LXXXII.
2). T. Florinskii, Pamiatniki p. 90.
1) A. D. Xenopol *„Istoria Românilor"*, vol. VII, p. 91.
2). V. Iagic „Vinodolskii statut" str. 22-23

D. Berechet nici nu a văzut măcar lucarea lui Iagic, căci altfel n'ar cita-o în text și în note cu litere *chirilice*, și numai la pag. 65, nota *3*, — cu litere *rusești*.

Numai plagiatul este bun și corespunde cu punctul de vedere științific. Partea însă originală a d-lui Berechet este proastă. De pildă, art. 151 din Zaconicul lui Ștefan Dușan nu amintește de loc de fapte *„importante"*, pe care autorul român le ia în ghelemete, ci numai de fapte *mari, mici* și *mai mici*.

Vom continua.

Cronica cinematografică

Zigzagurile vieț

Premierele săptămânii acesteia au fost „Zigzagul vieții" (Capitol-Roxy) și „O dramă în larg" (Scala). Caracteristica comună amândurora este că, deși producții europene (prima germană cealaltă franceză) au fost perfect suportabile.

Mai întâi aceste filme erau bine decupate. De pildă, în cel nemțesc, ca să ne arate că acțiunea se petrece în America de Sud, ne prezintă — actul 1 scena 1 — o pictură atârnată pe perete, un portret al unui general în uniformă complexă. Apoi auzim zgomote de împușcături, și vedem cum atât pânza tabloului cât și zidul împrejmuitor se garnisesc progresiv cu găuri de gloanțe. Pe urmă, detunăturile tac, și, odată cu asta, poza din perete e înlocuită cu alta, tot de general, tot în uniformă. Guvernatorului detronat îi succede guvernatorul biruitor.

Toată prezentarea aceasta durează mai puțin ca o jumătate de minut. Dar e de ajuns ca să ne puie, instantaneu, în atmosfera de dinamită a pronunciamentelor, în climatul instabil și primejdios al republicilor hispano-portugheze sud-americane.

Scenele ulterioare nu desmint pe cea dintâi. Toate-s tratate cu acea economie de timp și mijloace care se numește un bun decupaj. Cei trei actori principali: Karl Ludwig Diehl, Olga Tchekova și Karen Hardt joacă fără cusur, aproape ca niște actori americani. Singurul lucru supărător este convenționalismul caracterelor: un ofițer conspirator, fugar și deghizat în servitor, o femee de peste 30 de ani, la vârsta aceea când femeile frumoase ating apogeul frumuseții deci și debutul coborîșului, apoi o fată pură, fără alt atribut suplimentar. Nicio trăsătură mai personală în desfășurarea acestor psihologii. Dar, în schimb, nimica fals. Ceeace tot e ceva. Și multă ingeniozitate cinematografică. La fiecare pas, informarea spectatorului se face prin detalii neașteptate și spiritual găsite.

Am mai remarcat ceva. Ceva care a fost remarcat și de alții, dar în cu totul alt sens. Intr'adevăr, în spatele meu (ascult totdeauna cu o deosebită atenție cuvintele ce se schimbă în penumbra înconjurătoare) diverși cetățeni se plângeau de unele scene destul de voluminoase (câte 2—3 minute, ceeace la ecran este enorm) conținând numai dialog. „Prea multă vorbărie" ziceau exigenții mei vecini. Și aveau dreptate în principiu. Am pus eu însumi multă energie pentru a-l apăra, acest principiu, al evitării și simplificării pe cât cu putință a cuvintelor în cinematograf. Dar ca să poți respecta un principiu este bine să cunoști cazurile când tocmai nu trebue să-l respecți, cazurile excepționale când principiul nu se aplică.

Și era tocmai cazul acolo. Un caz curios care merită să ne oprească nițel atențiunea.

Cei doi convorbitori erau tânăra contesă și ofițerul rebel. Intre ei exista o mare dragoste. Pe de altă parte o complicitate la secret. Ea era presupusă a fi stăpâna lui, el valetul ei. Conversațiile între dânșii trebuiau să fie foarte prudente și numai rareori puteau ei să-și vorbească conform cu adevărata lor identitate. Aproape totdeauna erau — nu supraveghiați, căci nimeni nu bănuia nimic — dar involuntar auziți de alți servitori care mișunau în exercițiul funcțiunii jurîmprejurul lor.

Aceste circumstanțe se traduc prin două efecte. Frazele schimbate între cei doi sunt intermitente; de aceea au ele tendința să fie foarte concentrate, să spună maximum de lucruri în minimum de cuvinte. Ritmul general al unui asemenea dialog nu-i deloc acela obicinuit. Fiecare replică este îndelung gândită, spusă apăsat și grea de intențiuni. Fiecare frază e precedată de două mari tăceri: una necesară elaborării, cealaltă contemplării efectului produs. Cele două goluri verbale care încadrează fiecare frază — tăceri mai lungi și oarecum mai importante decât fraza propriu zisă — aceste tăceri expresive sunt peisagii fizionomice mute care relevă esențialmente de arta cinematografului. Momentul vorbit este secundarul; cele două momente tăcute sunt principalul. Cuvintele proferate sunt mijlocul prin care-s realizate acele portrete, acele instantanee partomimice de o mare savoare pentru cine e amator de lucruri pur cinematografice.

Iată dece, în ciuda aparențelor, domnul spectator n'avea dreptate să se plângă de vorbărie. Acele lungi, excepțional de lungi dialoguri erau, în realitate, niște remarcabile scene de cinematograf mut.

Reluări

S'au dat în cursul acestor săptămâni o mulțime de „reluări" interesante. Astfel, de mai bine de zece zile, rulează „Fantome de vânzare", minunata satiră Korda-René Clair. Cu o vie curiozitate m'am dus să revăd filmul. Și am descoperit că face parte din acea categorie privilegiată unde învechirea departe de a plictisi, din contra, face să răsară mereu mai multe ascunzișuri subtile.

Gost goes west" este nu o satiră, ci prima încercare a unui gen humoristic inedit, pe care am cere voie să-l numim „dubla satiră" sau satira „reciprocă". Ni se descriu două categorii de moravuri, total diferite: moravurile scoțiene (și încă de prin veacul al XVIII-lea) și moravurile XX-th Century U. S. A. Deobiceiu caraghioslâcul unor cutume reiese din raportarea acestora la un fel de cutumă universală a bunului simț și a rațiunii comune. Aici simțul comun nu intervine de loc. Pe deoparte avem tâmpenia capitalistă americană, cu tot snobismul ei comercial, naivitatea, infantilismul și grosolănia ei; pe dealtă parte imbecilitatea aristocratică a boerului scoțian, avar, bețiv, fudul, agramat și plin de pretenții morale. Cele două ridicoluri se ciocnesc, se reliefează mutual și-și întăresc reciproc contururile.

Iar asta se realizează prin mai multe duzini de gaguri de un comic filosofic și subțire. Se poate chiar spune că, în ordinea abundenței de asemeni gaguri fine, numai cele două comedii ale lui Lubitsch (Trei și Una și Contesa Lilly) se mai pot lua la întrecere cu „Gost Goes West".

S'a mai reluat acum și „Fugara" precum și „Valetul Domnișoarei", bucăți interesante dar — din păcate — ignobil mutilate (spre deosebire de „Fantomă" care ni-a fost prezentată intactă).

Despre premiera franceză n'am avut loc să vorbim aci. O vom face data viitoare. Ne mulțumim a nota aci că filmul e mult mai prost jucat ca cel nemțesc („Zigzagul"). In schimb găsim într'însul un detaliu technic senzațional, despre care vom vorbi altădată.

D. I. SUCHIANU

Numai printr'o femee poți să știi cu adevărat câtă sensibilitate și ce legături cu viața adâncă, are inteligența, sub forma ei cea mai încântătoare.

Și cât de vătămător este temperamentul lipsit de rațiune, sentimentul orb și deslănțuit, nestatornic și încăpățânat, tot printr'o femee îl afli.

●

Ce e dragostea? Aproape nimic... un nimic ceva mai însuflețit într'o femee... un aer de surpriză... o plăcere în privire, pe care deabia o observi, dar care este inimitabilă.

Despre dragoste

Mă tem că, lipsite de educație, fetele de astăzi nu știu să iubească. Altădată, le era interzisă dragostea; erau bine crescute. Dragostea cere unele preparări, o reținere, rezerve, visări prealabile, ca o religie care a fost prea curând așternută în suflet.

●

E de necrezut ca să se poată întâlni două ființe destinate să se iubească. Cazul e rar și e de prisos să o mai discuți. Totuși, tot ce se întâmplă în societatea modernă e ca și cum excepția ar fi regulă, dragoste împărtășită și durabilă, așa cum cere căsătoria. Totul este organizat în favoarea minunatei excepții.

●

O femee este întotdeauna transformată prin dragoste. Femeile cari iubesc sunt toate la fel.

Dragostea persistă în căsătorie, cu condiția să fie romanțioasă: adică, cu condiția să încarneze prima emoție, surpriza pe care ți-o rezervă întotdeauna o ființă care îți este pe plac.

●

Femeia pe care o iubești și care nu te iubește rămâne neînțeleasă.

●

In dragoste nu trebue să-ți fie teamă de timp, de săturare, nici de desgust, ci numai de impresia de securitate, de această stare de distracție pe care o dă fericirea. Uiți că ființa care te farmecă este trecătoare. Te bucuri de ea puțin, ca de o vară pe care o știi că va veni și la anul, lăsând să pierzi atâtea zile frumoase.

●

Nu cred că un bărbat își părăsește femeia numai pentrucă iubește pe alta. Va suferi din cauza asta mii de necazuri și o dramă. Ca să fie hotărît pentru asta, trebue să fie un motiv mult mai puternic decât pasiunea. Dar femeia este plină de eroism. Uită tot pentru dragoste.

Trad. de Dr. J. K.

Cartea românească

Cronica literară

Al. A. Philippide

In numărul trecut al revistei încheiam articolul cu un citat, constatând că viaţa poetului Al. A. Philippide este o vecinică trecere din negru în alb, din crunte melancolii ale sterilităţii în extaze şi jubilări.

Dimpotrivă, în momente euforice, clopotele duminicale îşi propagă pe cer sonoritatea cu atâta glorie încât universul întreg pare convertit într'un vârtej de sunete mergând spre soare şi ameninţând să se prefacă într'o înspăimântătoare grindină de aramă.

Căci trebue să ştiţi că din clopotniţi
Indată clopotele au să sboare
In cavalcadă către soare,
Şi-au să se 'ntoarcă liniştit, la trap,
Să ne cadă pe cap,
Să ne cadă pe cap!

Poetul se aşează prin urmare în centrul universului şi-i pândeşte vibraţiile. Acuitatea pentru senzaţiile cosmice este aşa de mare încât memoria introspectivă depăşeşte şirul ereditătii şi atinge regnul mineral al muntelui solar din care se trag sistemele astrale:

Mi-am plăsmuit un suflet de ţăndări
de bolid,
Aerian şi aspru cu nostalgii de vid.
Sori stinşi şi-au stors cenuşa din hăuri
să închege
Năpraznicele aschii de mii de ani
pribege.
Ecouri adunate din haosul astral
Mai gem şi-acum în asprul meu suflet
mineral,
Cu fire de-aur smulse solarelor
sisteme,
Mai repede ca vremea alunecând prin
vreme.

Fulg de nemărginire în coajă de
pământ,
In inimă port dorul pustiilor senine.
Când clipa pământeană apasă greu
pe gând
Desfăşur albul viscol al stelelor
în mine.

Rămas singur cu el însuşi în cea mai largă noţiune a eului, el îşi dă seama că practic cel puţin universul coincide cu durata conştiinţei:

Lumea începe şi sfârşeşte 'n mine.

Ca algele pe funduri de-oceane,
Dospite 'n mâl albastru de ceruri
sfărâmate
Cresc cântecele mele subterane.

Mi-e inima la adăpost
Ca un culbec în fundul unei grădini
pustii.
Hotarele mele sânt: cel care am fost
Şi cel ce voiu fi — hotare pustii...

Şi atunci, aspirând la forme mai durabile, poetul nutreşte o idee singulară în aparenţă, logică totuşi, de a fi mai mult decât o conştiinţă, pământul care germinează toate şi încă şi mai mult principiul generator, soarele:

Dac'aş fi vrut (pe vremea când
visam)
Să fi fost altfel decât sânt,
Aş fi vrut să mă fi născut pământ
Cu răme 'n mine, rădăcini — şi iarbă
Pe fruntea mea boltită către soare...

Sau poate... aş fi vrut să mă fi născut
soare...

In definitiv această vâlvătae de raze al cărui centru vital este Eul e un tot sigur, viguros. Omul nu doreşte decât să înţeleagă principiile ascunse. Mamele goetheene, adică prototipii:

Din jugu-atâtor ieri şi azi şi mâne
Să-mi desrobesc vreau visul meu cel
lung...
— Vă voiu ajunge fără să v'ajung,
Ori apa vieţii moartă va rămâne,

Nu ştiu decât că dor îmi e de voi,
Măestre Mame, Zâne dulci la nume.

ori conceptul de divinitate:

Iar ca să am puterea să te cred,
O Doamne! dă-mi încrederea în mine.
Izvoarele străpung vioiu prin stânci,

Al. A. Philippide

Pădurea-i curăţită de jivine,
Copacii sânt puternici, ecourile —
adânci...

Căutarea aceasta de sensuri duce la un adevărat animism, prin care simplele pietre devin Pietre, adică entităţi tăcute, de esenţa sufletului:

Odihna voastră, Pietre, mă
'nspăimântă...
In voi o vlagă nouă se frământă,
Şi ca un ochi înmărmurit şi greu
Stă Cineva la pândă 'n voi mereu...

Ce este aceasta? „Speculaţie", metafizică? Nu. Aci nu intră nicio dialectică ci numai o mare sensibilitate pentru situaţiile fundamentale în univers, pentru poezia grandioasă, pentru versul încordat, pentru emoţiile elementare, din care lipseşte, din păcate, numai erotica. Fără să se poată găsi vreo înrudire directă, o apropiere de lirica germană modernă este, dată fiind cultura poetului şi preferinţele lui, posibilă.

(Opera Ricardei Huch îi este cunoscută). Această poezie este stăpânită prin geniul rasei, de punctul de vedere metafizic şi după o scurtă coborîre la unghiul social, ea şi-a reluat, întoarsă la Goethe şi la romantici, aceleaşi preocupări cosmologice care sub denumirea de neo-romantism, neo clasicism şi chiar de expresionism se scaldă în aceleaşi ape.

Ei vorbesc toţi (Mombert sau Werfel) de Creaţiune de Chaos, de Soare, de Lume, de Stele, de Dumnezeu, de Oceanul nopţilor etc. cu un mare avânt macrocosmic, într'o mare ardere panteistică.

Ca tehnician al versului, Philippide nu este în nici un caz un plastic, un colorist. Strofele lui sunt mai degrabă fumurii, aride, şi rău tipărite sau rău citite, ele au întunecarea rigidă a pădurilor de conifere. Frumuseţea lor stă în răceală şi mândrie şi când ai dat de inima poeziei unde este mai multă umbră şi mai mult ecou surd acolo afli lemnul cel mai sonor, unda cea mai lungă. El îşi caută imaginile în lumea inertă şi ţepoasă, în mediul silvic. Sufletul creşte în brad şi cactus:

Mi-i dat să-mi caut timpul sburând
din eră 'n eră
Şi să colind, erratic, prin secolii
glodoşi.
Tot ce-i contrast m'atrage şi 'n mine
ca 'ntr'o seră
Cresc brazii nalţi alături de cactuşii
buboşi.

plop şi mesteacăn

Suflete pline de plopi, prieteni de
mâne,
E turbure cântecul meu, ca visul meu.
Ziua de azi e ca o dumbravă de
mesteceni,

fagi şi ferigi

Suflete, povesteşte amurgul în păduri,
Sihla cu fagi şi ferigi, brazii cu miros
tare,
Drumul pitit prin iarbă cu jderi la
cotituri,
Şipotul cu jghiab putred şi şopot de
pădure.

Animalele sunt din regnul fabulosului negru, hidra înmulţindu-se prin scisiparitate:

Rupi timpul, creşte hidra şi clipa face
două.
Nu-i nicăieri tăcere, sau — dincolo de
timp.

Câinii de vânătoare întunecaţi:

Işi mână noaptea câinii negri la
vânătoare.
Tăcerea-i grea de zarva vocilor
viitoare.

Fustietatea se exprimă prin casa cu geamuri scoase şi prin mări:

Mi-s serile pustii ca nişte case
Cu geamuri scoase
Şi păreţii goi...
Mi-s nopţile adânci ca nişte mări
Pe care merg corăbii cu felinare verzi
Deschise bine
Ca nişte nări,
Să soarbă zările câte au mai rămas
în mine...

mâhnirea apatică prin scrumul lunar:

Cândva de-a fost în suflete furtună,
Din ea nimic n'a mai rămas acum...
Păstrăm în noi talazuri mari de
scrum,
Asemenea acelora din lună....

desamăgirea prin statuile devenite friabile:

Mi-e sufletul o năruire de statui...
Le-aud cum cad, fărâmă cu fărâmă.
Vecii de vis în mine se dărâmă,
Făclii aprinse 'n templul Nimănui!

subconştientul prin mari bolţi:

Mi-e sufletul în hrube-adânci boltit,
Tăceri străvechi s'adună prin unghere
Ca nişte şerpi bătrâni ce m'au pândit.
Ascult în noapte, gârbov de veghere,
Cum cade fiecare gând, gândit...

Cele mai frumoase poezii ale lui Al. A. Philippide sunt poate totuş acelea solare, de un misticism panteistic violent: *Schiţa pentru un autoportret* din *Stânci fulgerate* ori nebuna concertare a tuturor clopotelor lumii către soare din *Clopotele (Aur sterp)* poem straniu în stilul eteric-muzical al lui Edgar Allan Poe:

Duminicile 'n fiecare săptămână
Când clopotele 'n mantii de bronz
se iau de mână
Şi 'ncep ca să colinde
Cât văzduh poate glasul lor cuprinde;
— Umflaţi de vânt,
Buimaci, târându-şi umbra greoaie pe
pământ,
Toţi nourii aleargă cu clopotele 'n sbor.
Pe urma lor;
Iar când în zare ca 'ntr'o văgăună
S'au prăbuşit cu toţii împreună,
Din ce în ce mai limpede răsună,
Impodobind cu aur proaspăt crinii,
Goarna luminii!
Şi atunci tot cerul se preschimbă
In clopot nalt cu soarele drept limbă
Care bate
Clipe de lumină
Pentru cei a căror inimă se sbate
Ca limba unui clopot rostogolit în
tină
In hohote sonore văzduhul se distrează
Când clopotele 'n tropot de copite
Indeamnă sufletele toropite
Şi le chiamă
Cu ele către soare să s'avânte,
Sărmane clopote cu-aripe frânte!

Romantismul cosmologic al lui Philippide, umanizat însă de toate întrebările vieţii, va fi direcţia însăşi pe care va lua-o, cu voie nu fără voie, poezia română amorţită de atâta sensibilitate minoră şi atunci poetul va fi însfârşit înţeles. Insă Philippide a avut o înrâurire intensă în poezia de după războiu cu ceiace tocmai n'ar fi bănuit. De la el au învăţat unii poeţi (I. Valerian de pildă) nota macabră şi acel chip fioros de a striga: Ohe, Ohe, Hau Hau!

G. CALINESCU

Insemnări Ieşene

Revista „Insemnări Ieşene", de sub conducerea d-lor M. Sadoveanu, M. Codreanu şi Gr. T. Popa, îşi continuă cu regularitate apariţia, dând publicului cititor material din ce în ce mai ales.

Ultimul număr— din 15 Iulie — aduce colaborarea d-lor: I. Petrovici *(Doi care s'au dus)*, Mihai Codreanu *(Cantilena omului-versuri)*, Paul Gore *(Ionel Năzuinţă)*, Aurelian Strat *(Scrisoare... versuri)*, Constantin I. Andreescu *(Femeia în evul mediu)*, Enric Furtună *(Dialog cu sufletul)*, N. Daşcovici *(Acţiunea revizionistă şi greşelile noastre)*, Iulian M. Peter *(Istoria universală privită din punctul de vedere românesc)*, G. Ivaşcu *(Cronica literară)*.

In afară de aceasta „Insemnări Ieşene" are o cronică a actualităţii extrem de bogată şi variată, aşa zisele „Note", precum şi o parte închinată recenziilor de reviste şi cărţi.

A apărut:

„REPORTER" nr. 22 cu următorul sumar:

14 Iulie de N. D. Cocea; *Vâlvătaia din Extremul Orient* (Un documentat reportaj asupra războiului chino-japonez) de Petre Şerbănescu; *A fost odată o fată şi un băiat* de N. Carandino; *Bastilia* de A. G. Grama; *Locul unde începe şi sfârşeşte viaţa* (reportaj social) de Aurel Baranga; *Don Pedro transmite felicitări* de Lascăr Sebastian; *Lupta în barou; Ultimele cuvinte ale lui Unamuno. Articole, reportaje, cronici politice şi literare* semnează: H. St. Streitman, Mihail Sebastian, Sergiu Dan, T. Abageru, St. Voicu, etc.

A APĂRUT
VÂRTEJUL
roman
de
Romulus Cioflec

Cartea străină

A APĂRUT
Viaţă de câine
roman
de
C. ARDELEANU

Digresiune biologică pentru cartea străină

Viaţa în sensul ei larg, de origine a materiei vii în materia brută, este încercuită de biologic, fără să treacă la o definiţie a ei. Dastre, în celebrul său tratat La Vie et la Mort, spune că viaţa rezidă în anume proprietăţi fundamentale şi le enumără. Félix le Dantec vorbeşte în La Science de la Vie de ansamblul legilor generale care, în biologie, constitue definiţia vieţii. Istoria biologiei cunoaşte o seamă de teorii potrivit cărora viaţa apare prin generaţie spontanã, pe calea cosmozoarelor meteorice sau a panspermismului cosmic, sau, existentă chiar de când globul era o masă incandescentă — ipoteza pyrozoarelor — căci viaţa subsistă de când lumea şi îmbracă numai forme diferite. De curând Sigmund Freud a emis o nouă ipoteză, după care, admiţând că viaţa s'a ivit în timpuri imemoriale şi într'un mod inimaginabil din materia neînsufleţită, s'a creat, atunci, un instinct tinzând să suprime viaţa şi să restabilească starea anorganică. In opoziţie cu natura conservatoare a instinctelor erotice, Freud vede, în această pulsaţie de moarte, un instinct de autodistrugere care se manifestă, fără excepţie, în toate fenomenele vieţii, până la moarte. In acest punct culminant al concepţiei sale instinctuale, el se apropie de Schopenhauer şi Şestov. Un citat din Euripide, pe care ultimul îl pune în fruntea unui studiu intitulat Revelaţiile Morţii: „Cine ştie, se poate ca viaţa să fie moarte şi moartea să fie viaţă", îmi pare concludent. Marele Claude Bernard a spus deasemeni: *Viaţa înseamnă moarte.* E o tristeţe — a cunoaşterii noastre limitate — cum învoiala lui Euripide întâlneşte prin veacuri concepţia lui Freud, dar e şi neasemuita frumuseţe a continuităţii spiritului.

Proprietatea de reproducere este aceea care dă nemurire universului. Natura nu mai crează. Omul transmite pur şi simplu o protoplasmă atavică, despre care nu prea ştim mare lucru. Dante crede că viaţa e o desvoltare a funcţiunii de nutriţie. Privită aşa, numai prin ştiinţă, viaţa omului apare ca o agenţie naturală de transmisiune a unor celule sexuale nepieritoare. După Weismann omul se compune din celule *soma*, care formează corpul şi *germen*, celulele sexuale, sau partea nepieritoare. Din punctul de vedere al naturii omul trebuia să fie androgin; de aici, din tendinţa de cumulare, rezultă polaritatea sexelor, despre care vorbeşte D. H. Lawrence, reprezentând unitatea fundamentală a omului şi a vieţii. Biologia afirmă şi ea dubla polaritate, stabilind că viaţa este condiţionată nu numai de existenţa anumitei celule — celula vitală — dar şi de prezenţa acesteia într'un mediu cosmic propice vieţii (umiditate, oxigen, căldură şi o constituţie chimică dată) — numind-o „dublă polaritate a fenomenelor vitale" (A. Dastre, La Vie et la Mort, edit. Flammarion).

Dacă părăsim această problemă indisolubilă a originii vieţii şi trecem, pe latura ei mai apropiată, la originea fiinţei omeneşti, încă rămânem în domeniul aproximativului, deşi unele ipoteze fascinează prin ingeniozitatea cu care se adaogă trecutului nostru. Cartea lui *William Beebe: Scufundat la 900 metri adâncime, edit. Bernard Grasset*, expune în treacăt teoria existenţei prime a organismului uman — cea aquatică — şi indică epoca în care unul dintre strămoşii noştri s'ar fi târît din apă pe uscat. Acum un miliard şi jumătate de ani, când s'au format, apele oceanului erau dulci; dar, de îndată ce sărurile şi celelalte minerale începură să se dizolve, ele se făcură sărate. Sunt şi astăzi animale marine care posedă un sistem de circulaţie deschis şi au apă sărată în loc de sânge: apa, străbătânru-le, depune o doză de oxigen şi cară reziduurile. Să presupunem că un animal îşi închise, mai de mult, sistemul lui de vine şi artere şi dintr'un primitiv aquatic, deveni o creatură independentă cu branhii. Din acel moment apa în care el înota e din ce în ce mai sărată, dar compoziţia sângelui acestei creaturi s'a oprit; pentrucă sângele a rămas acelaş, pe când apa a dizolvat mereu mai multe săruri şi minerale. N'avem, prin urmare, decât să calculăm când anume apa mării era cam de trei ori mai puţin sărată ca în prezent, pentru a putea concepe în timp epoca de început a existenţii noastre terestre, deoarece sângele uman este de trei ori mai puţin sărat ca apa oceanului.

Desigur o asemenea ipoteză, surprinzătoare prin perspectivele pe care le deschide în trecutul omului, este de natură să îndrepte meditaţia cercetătorului pe căile urcate de acel incert strămoş aquatic, în căutarea originii noastre. Concepem mai uşor sorginta aceasta a vieţii, decât ipoteza originii interplanetare, care nu explică de unde această ubicuitate a vieţii găsind singura împrejurare de a se desvolta pe pământ. Cine ştie câte lupte am suportat cu celelalte vietăţi la răsăritul vieţii noastre, în apa mării din care ne tragem, sau dacă nu păstrăm cumva în sângele nostru vestigiile nebuloasei din care ea, marea, s'a născut? De o seamă cu mutle animale, singur omului i-a fost dat să se înalţe până la o existenţă superioară, când exemplarul lui dintâi începu să reflecteze asupra vieţii, odată cu piatra cioplită şi semnele hieratice prin care a căutat să se exprime în timp. Poate urma vreunei stele mai arde în sângele nostru, din marea de demult, şi de aici a născut poezia elementară a unui Gh. Bacovia, ca o chemare atavică:

Sunt singur, şi mă duce-un gând
Spre locuinţele lacustre...

Destinul strămoşului acuatic se întoarce cu oarecare ironie pe curba civilizaţiei: Cercetările lui Lewis H. Morgan menţionează, în treptele preistorice de cultură, întrebuinţarea pentru hrană a peştilor şi utilizarea focului, drept acelea cari au făcut pe oameni să nu mai depindă de climă şi de localitate.

Cum se mlădie prin veacuri, făptura omului actual îşi lasă orgolioasa urmă în mersul fără de sfârşit al vieţii şi-i place, în amurgul devenirii, să se alinte cu visări asupra trecutului său, când nu se eliberează chiar de lume prin exercitarea unui pretins primat spiritual, apropiindu-se de eternitate cu cheile temporale ale fiinţei lui.

M. CROITORU

Călătoria în literatura celor mai tineri...

Concepţia unei personalităţi care ar fi cu totul desprinsă din viaţa publică a lumii şi ar avea o mentalitate complect „apolitică", ar fi cu neputinţă de înţeles pentru cetăţeanul din Grecia antică, format în cetatea antică şi pasionat pentru ea. Cei mai mulţi dintre scriitorii tineri, acei ce vor să fie moderni cu orice preţ, se silesc însă să realizeze acest tip de om cu totul în afară de împrejurările lumii în care trăesc. Din călătorii ei ne redau colţul îngust în care se răsfrânge umbra lor de „unul singur", povestindu-ne, clipă cu clipă, gingăşiile senzibilităţii lor, cizelându-şi stilul şi făcând adevărate „tour de force" cu technica cea mai desăvârşită, spre a ne expune isprăvile stupide ale unui egotism plicticos prin restaurantele la modă şi vorbăria clicelor.

J. B. Priestley, care este unul dintre cei mai tineri scriitori englezi, ne dă însă în „Midnight in the Desert" o dovadă dintre cele mai strălucite de cum concepe „autobiografia", — povestirea unei călătorii — generaţia celor „mai de pe urmă veniţi" în literatura de după războiu. J. B. Priestley este departe de aceşti super-actuali, de aceşti snobi, ce se cred atât de superiori vulgului, încât socot nedemn din partea lor de a ţine contactul cu viaţa, în cele ce scriu.

J. B. Priestley dă dovadă de o splendidă cunoaştere a întregii desfăşurări a experienţii omeneşti şi o putere fantastică de a prinde şi a reda aspectele mentalităţii lumii în nesfârşita lor varietate şi multiplicitate.

In volumul acesta el evocă deşertul Arizonei, al Coloradului şi a acelei „cicatrice cosmice" care e Grand Canyon, cu un ochiu sigur, un vocabular bogat şi suplu, într'un ritm plin de fine nuanţări. Captarea verbală a acestui „West îndepărtat", cu structura sa atât de complexă, cu peisagiile sale când scorţoase şi scorojite, când line şi netede, cu munţii crestaţi a căror siluetă se scrie într'o lumină de o strălucire orbitoare, presupun o stăpânire a limbii şi o desăvârşire a compoziţiei nebănuită de virtuoşii jocurilor de stil în golul sterpei lor personalităţi.

Caracterul special al acestor călători din ceasul de acum, este cuprinderea în călătoria lor terestră, a multor călătorii mintale. El încarnează patima tinerilor din generaţia sa, de a explora oroarea de a se înrădăcina undeva, nevoia poruncitoare de a se mişca cu viteză, încrucişând toate direcţiile, devorând spaţiul ca şi timpul. El trece în revistă probleme, lucruri şi locuri dela Hollywood industria sa cinematografică, la New-York, oraşul fără linişte şi somn, apoi la imensa vastitate a deşerturilor americane şi la îmbălsămata Santa Barbara.

Trecând la analiza individualismului american, pe care-l disecă cu bisturiul unui technician, spre a-l reda în misticul său grandios. Pionerul aspru, care a croit căile dintâi, este acum întunecat de americanul pasionat în cooperarea pe planuri mari şi în realizările pe scară largă ale politicii sociale. Omul liber căruia-i plăcea să stea singur, ascultând gramofonul, este privit azi de Americanii încadraţi în turmă ca un om patologic, izolarea fiind considerată ca un simptom îngrijorător şi primejdios.

J. B. Priestley socoate America mult mai aproape de Rusia decât de Anglia, cu toată oroarea manifestată de mulţi dintre ai săi pentru bolşevism.

Apoi prin tangentă consideraţiile sale se ridică la metafizică, aplicând mintea sa viguroasă la cercetarea problemei Timpului. Mulţi dintre noi, luaţi de cursul afacerilor, nu ne mai gândim la Timp. Ceasul însă nu se opreşte şi nici sistemul solar nu-şi întrerupe drumul pe căile veşniciei. Iar dacă J. B. Priestley tinde la mai multe serii de timp, el e pregătit să parcurgă Spaţiul pentru a le întâlni, mai ales că Timpul se desfăşoară în cicluri şi mâna se întâlneşte cu ieri... Dar orice ar scrie acest vrăjitor al cuvântului: descrieri fermecătoare ale naturii, consideraţii filosofice sau expuneri asupra afacerilor, stilul său curge uşor, în voe, nesilit, trecând ferm şi sigur dela un punct de vedere logic, la altul şi ţinând mereu scrisul la nivelul cerut de temă, oricare ar fi ea.

IS. SD.

Primim la redacţie:

Reviste:

Ramuri, Nr. 6 (Iunie).

Cuvântul nostru, Nr. 17-18 (15 Iul.).

Buletinul pregătirii premilitare, Nr. 5—6 (Mai-Iunie).

Insemnări ieşene, Nr. 13—14 (15 Iulie).

Carpaţii, Nr. 7 (15 Iulie).

Cultura, Nr. 1 (15 Iulie).

Cultura creştină, Nr. 4—5 (Aprilie-Mai).

Trei zile în slujba muncii de folos obştesc, (dare de seamă).

Alexandru Lupeanu-Melin — *Evocări din viaţa Blajului.*

„Omul alb", o încercare de epopee modernă

Jules Romains, cunoscutul şef al şcoalei supra realiste, a revenit la versuri, după romanul său fluviu „Oameni de bunăvoinţă". De altfel, el a debutat în literatură cu versuri, poeme grandioase sau pasionate ca „Odes et Prières", „Voyage des Amants", „l'Etre en marche". Incercarea sa de epopee modernă „Omul Alb", este evocarea destinului rasei albe de când a apărut întâia oară ca o hoardă de cavaleri nomazi.

Iar în tumultul vremurilor, a industrialismului civilizaţiei, se aude mereu chemarea strămoşului şi a vremurilor primitive:

Homme blanc, souviens-toi toi de toi-même.
Homme blanc, reprends-toi sur le monde;
Rattrape ton sang qui se dérobe...
. . . .
Ressaisis ta lignée dans l'echeveau des peuples vils;
Réveille un dieu dormant dessous la pierre la plus vieille.

Misiunea rasei albe este a chema pe celelalte rase spre a alcătui o umanitate unică şi indivizibilă. Reluând visurile omului de totdeauna, marele vis al lui Victor Hugo, el îndeamnă pe oameni să se înalţe până la binefacerile unei „Republici Universale". Pentru ca să-şi îndeplinească misiunea. „Omul Alb" are nevoe de devotamentul absolut al „dascălului de şcoală primară".

Poemul are 140 de pagini, cinci cânturi, după un preludiu, iar concluzia este un imn. Ceiace caracterizează această încercare de preînoire a epopeii este „imagina ordonată, precisă şi de culoare modernă", precum şi muzicalitatea proprie versului lui Jules Romains, deşi versurile sunt albe.

PREMIUL DE 20.000 LEI oferit de „CARTEA ROMANEASCA" a fost acordat anul acesta de ACADEMIA ROMANA D-LUI GENERAL C. MANOLACHE pentru romanu d-sale SFANTA DREPTATE apărut în Editura „ADEVERUL", S. A

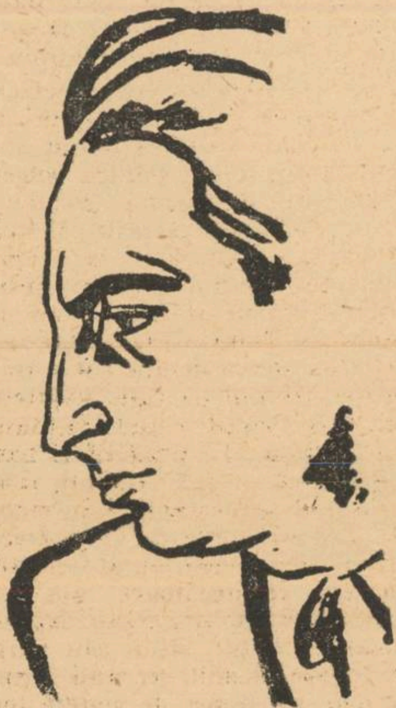
INSEMNARI

A APĂRUT MEMORII (volumul III) de E. Lovinescu

Poeziile d-lui G: Călinescu

In ultimul număr al „Vieţii Româneşti",d. D. I. Suchianu analizează într'un articol judicios şi documentat volumul de poezii de curând apărut al d-lui G. Călinescu.

Vorbind de originalitatea pe care o aduce poezia d-lui G. Călinescu, printre altele, d. Suchianu scrie că citind placheta de poezii „nu-mi venea a crede. O bucurie imensă mă cuprinsese.

Vedeam însfârşit făcut ceiace de mult — ceiace de totdeauna — dorisem: un poet care să nu se mărginească, la fel cu ceilalţi, a visa şi eventual a ne povesti pe urmă visul. G. Călinescu face mult mai mult... Pleacă să însemne locul unde a descins şi ţara pe unde a trecut. Noutatea la acest poet este că duce — pentru prima oară — până la capăt credinţa noastră cea veche în realitatea visului.

„Visul e o ţară — socoteşte d. G. Călinescu. Ceva mai mult, — e singura ţară unde omul poate călători (dacă prin călătorie înţelegem a „schimba", a merge acolo unde e altceva decât acolo de unde am plecat".

„D. G. Călinescu a fost primul om care, cultivând dorinţa aceasta a omului de a cutreera vastele câmpii ale visului, a împins această dorinţă până la graniţele logicii sale (şi marginile logice ale unei dorinţe sânt însăşi realizările ei).

Sau, mai departe:

„D. Călinescu este acel Santos Dumond care a făcut cea dintâi plimbare efectivă în ţara visului, pe care el, primul, a avut ideia s'o bănuiască a fi o ţară ca celelalte.

„Intr'una din bucăţi, intitulată „Melodii", poetul ne spune că naviga pe „apa unui bal". Oricare din noi îşi va da sama că ceiace deosebeşte un bal oarecare de balurile din ţara visului (care, ele, sânt adevăratele baluri) este că acestea din urmă nu se pot concepe fără o apă, o mare apă în ele, la mijloc, la margine, în fine undeva, pe acolo. Dar trebue „o apă". E deajuns să ne gândim la un bal cu apă, pentruca să şi fim, nu deja plecaţi, ci deja ajunşi în ţara visului pe care o iubim mai tare decât orice.

„Poeziile d-lui G. Călinescu au, pentru aceste motive, o originalitate enormă şi un farmec unic. La care, bine înţeles, ajută mult şi minunatele găsiri verbale, care mişună la tot pasul.

„Meseria (şi vocaţia) lui de critic nu a stricat cu nimic. Ceva mai mult, cred că poetul care a adus liricei darul acestui „frisson nouveau" trebuia să fie (nu putea să fie decât) un critic literar".

Congresul internaţional al scriitorilor

La Valencia a avut loc cel de-al doilea congres internaţional al scriitorilor, la care au luat parte reprezentanţii a douăzeci de naţiuni.

Deşi în curs sunt lupte importante, la congres a participat un public numeros compus în cea mai mare parte din delegaţii armatei populare, care au fost salutaţi în cuvântările lor de către doisprezece scriitori.

Romancierul german Ludwig Ren, care este şi comandantul unei divizii pe frontul Madridului, luând cuvântul, a declarat că rolul scriitorilor, luptând pentru libertate, nu consistă în a „scrie istoria, ci în a face istoria".

In numele scritorilor francezi, d. Leon Moussinac a afirmat „solidaritatea lor fraternelă de oameni şi de partizani" cu amicii literaturii spaniole.

Romancierul Ralph Bates a adus salutul scriitorilor englezi, iar regizorul sovietic Vichnevsky a afirmat adeziunea şi interesul pentru poporul spaniol ce există în Rusia.

Au urmat apoi scritorii Chinei, Americei latine, Italiei şi Elveţiei, afirmând cu toţii solidaritatea faţă de cauza Republicii. Scriitorul spaniol Corpus Barga, vorbind în numele literaţilor madrilieni, a schiţat un scurt istoric al luptelor din Spania pentru libertate şi pentru independenţă, terminând printr'un emoţionant omagiu adus memoriei pictorului Goya.

La iaugurarea congresului, d. Alvarez del Vayo, ministrul de externe al Spaniei, a ţinut un discurs, în care, printre altele a spus:

„Reprezint modest, însă cu toată hotărîrea delegaţia spaniolă şi fixez ca poziţie centrală, adeziunea integrală a scriitorilor spanioli pentru teza marelui Maxim Gorki prin care exprima faptul că massele mari sunt adevăratele apărătoare ale culturii.

„Avem în urma noastră epopeea zilelor din Asturii şi vă amintesc că la primul congres al scriitorilor, ţinut la Paris anul trecut, am arătat efortul minerilor asturieni, efort istoric, ca o contribuţie activă a apărării culturii. Din 1934 suntem într'un permanent războiu care a început sub forma unei revolte militare şi s'a transformat, sub formele cunoscute, într'un războiu internaţional.

„Suntem siguri de victorie, pentru că suntem siguri de viitorul Europei democratice şi pentrucă ştim câte milioane de oameni sunt de partea noastră şi câţi oameni resimt cauza Spaniei ca pe o cauză a lor proprie.

„Vă veţi îndeplini cu toţii, congresiştii pentru apărarea culturii, datoria voastră şi o veţi îndeplini cu un entuziasm dublat, văzând Madridul în luptă. In fiecare tranşee, fiecare spaniol îşi îndeplineşte datoria sa, până la victorie sau până la moarte. Congresul ştie care este datoria sa."

Julien Benda, în discursul lui, a spus:

„Intelectualul are datoria de a adera la doctrina republicană, pentru că ea proclamă drepturile omului, care înseamnă drepturile spiritului, în timp ce fascismul cere ca spiritul să fie în serviciul şefilor lui".

Generalul Miaja, apărătorul Madridului, a spus:

„In armata populară cultura nu este numai necesară, ci indispensabilă. Ea trebue să contribue la educarea poporului. Republica are nevoie de o armată ca să apere ţara şi e imposibil să ajungă la acest rezultat, fără o muncă vastă culturală. Noi avem nevoie de o armată competentă şi disciplinată, o armată modernă, chiar atunci când războiul se va fi terminat. Armata nouă, odată războiul sfârşit prin victoria noastră, trebue s'o organizeze Spania şi să fie cu totul alta decât cea de odinioară.

„O armată care se căleşte în ardoarea luptei pentru apărarea independenţei şi libertăţii patriei, luptă care a costat viaţa miilor de fii spanioli trebue să fie o armată nu pentru războiu, ci una care să împiedice revenirea măcelurilor în ţara noastră pentru viitor.

„Armata trebue să fie salvatoarea patriei, libertăţii şi justiţiei. Pentru aceasta este necesar ca astăzi în timpul războiului, în clipele de răgaz pe care ni le dă lupta, şi după războiu într'un fel şi mai intens şi cu o organizare perfecţionată, toţi soldaţii să fie convinşi că ei nu pot face parte din armata nouă, decât atunci când simt nevoia de a se instrui spre a apare înaintea poporului nu ca nişte privilegiaţi ai uniformei, ci ca oameni cari iubesc poporul, oameni cari vor fi peste tot primiţi cu entuziasm."

Cum e reprezentată mişcarea intelectuală la Expoziţie

„Palatul descoperirilor" este o adevărată minune şi Franţa s'a întrecut pe ea însăşi, din toate punctele de vedere. Căci nu se poate închipui o prezentare decorativă mai pură şi mai savantă decât aceia a acestui ansamblu în care sunt reprezintate instrumentele de laborator coincizând cu forma pe care o construesc artiştii artelor abstracte. Franţa a dovedit cu strălucire că literatura, cultura, ştiinţele, pot fi prezentate în mod viu, vizual şi impresionant. „Palatul Descoperirilor" este o adevărată Panoramă a Cugetării, dimpreună cu sălile consacrate cărţilor în aripa Passy a lui Trocadero. Nu tot astfel se prezintă mişcarea intelectuală din pavilioanele străine.

Nimic în această privinţă în Canada, nimic în Australia. Cât despre Egipt acesta nu posedă decât într'un colţ, grămădită pe jos, monumentala „Description" lucrată de savanţii care l-au întovărăşit pe Napoleon în campania din Egipt.

Moravuri noi

La Berlin, prin decizia din 7 Mai asupra Apărării aeriene, se ordonă tuturor germanilor de a distruge şi a acoperi cu o pătură de nisip scrisorile şi „jurnalele intime" care se găsesc în podul caselor.

La Roma s'au pus în vânzare cărţile scriitorilor moderni cu preţul de trei şi patru franci. Vânzarea se face cu cărucioare care le duc până în cele mai depărtate mahalale. Dar fiindcă s'a început cu cărţile lui Bontempelli, academician fascist, publicul protestează pretinzând că aceasta este o excrocherie.

In Japonia, Kuvaki, considerat drept „Kant" al Japoniei, scrie că a descoperit că Parisul este „cetatea dialecticii", privind vitrinele şi „les boites de bouquinistes", cortegiul de 1 Mai şi acel al Jannei d'Arc!

La Moscova poetul Kandjian a fost chemat în judecata Plenum-ului scriitorilor, acuzat fiind de indiferenţă faţă de clasicii armeni. In urma criticilor făcute de Plenum, se anunţă din Erevan că acuzatul s'ar fi sinucis.

La Londra a fost revocat speakerul de radio (B. B. C.) pentru că ar fi izbucnit în plâns cu suspine la microfon transmiţând spectacolul revistei navale dela Incoronare!...

La Paris s'a celebrat aniversarea morţii lui Lafargue de către Universitatea Mallarmé, în faţa unui mormânt cu totul lăsat în părăsire. S'a descoperit apoi a doua zi că Academia se înşelase şi asupra mormântului şi asupra datei morţii poetului...

André Billy, delegat de ziarul Figaro la o comemorare a poeţilor, declară că poezia a murit.

Dar ultima noutate este testamentul omului de stat Baldwin: „Nici un stat pe pământ nu a fost, nu este şi nu va fi vreodată demn de adoraţia unui om liber".

Masacrul bătrânilor...

La noi auzim scrâşnetul fălcilor unor tineri care cer să le fie îngăduit a sfâşia bătrânii, a-i pune pe rug şi a-i distruge cât mai degrabă, pe orice cale... N'au loc pe arena gloriei din cauza lor. Bătrânii îi împiedică să-şi desfăşoare talentul şi să-şi afirme geniul...

Te uiţi în jur şi te 'ntrebi care-s bătrânii şi unde sunt tinerii geniali?!...

In Anglia tineretul literat a luat doliu la moartea unui bătrân. Cu el a dispărut unul din cei mai zeloşi încurajatori ai talentelor tinere. E vorba de Edward Garnett, mort de curând, care timp de 60 de ani a cercetat cu cel mai mare interes manuscrisele unei mari case de editură, la care era lector, spre a descoperi talentele tinere şi a le încuraja...

„Cape", şeful casei de editură, mărturiseşte cu ce suflet se punea în serviciul celor în care descoperea o rază de talent. El a descoperit talentul lui Mary Webb. Trimisese numai o parte din manuscrisul său, când el a stăruit cu hotărîre să fie editat. Orice manuscris, fie şi numai din câteva pagini, era cercetat cu aceiaşi grijă cu care citea şi voluminoasele manuscrise ale romanelor. Printre scriitorii recunoscuţi de el din primele încercări putem cita pe: Eric Linklater, Liam o Flaherty, Elizabeth Madox Roberts şi mulţi alţii care au răzbătut şi au făcut repede carieră mulţumită lui. Nu numai că citea manuscrisele cu atenţie şi în amănunt, dar şi pierdea mult timp stând de vorbă cu tinerii care i le trimiteau, cerându-le să fie în primul loc sinceri în efortul şi munca lor artistică, nevrând însă cu nici un chip să se ocupe de tinerii, oricât de strălucitori ar fi fost, dar care preferau interesul comercial înaintea celui artistic. Cinstea lui a fost, timp de şaizeci de ani nebănuită şi statornică.

După el rămâne o operă foarte apreciată, „Friday Nights: Literary Criticisme and Appreciation" în care se dovedeşte gust estetic şi o ironie din cele mai fine şi tăios mânuite. N'ar fi fost păcat ca un asemenea bătrân să fie dat pradă tinerilor noştri canibali?!...

A apărut n-rul 6 (Iunie) din revista craioveană „RAMURI", cu următorul sumar:

C. Gongopol (George I. I. C. Brătianu). *Ion Minulescu* (Rânduri pentru Mi-tzu-ko), *R. Han* (Restaurant), *D. Hinoveanu* (Poem de seară). *St. Bălceşti* (Pe prispa dela fântânele, etc.

Acest număr mai cuprinde Comentarii şi însemnări critice, cărţi, reviste şi însemnări.

A APĂRUT
O JUMATATE DE OM
roman
de
LUDOVIC DAUȘ

Polemici

A APĂRUT
DRUMURI ALBASTRE
de
Const. Argeșanu

Spovedania unuia cu onoarea șifonată

Directorul unei gazete de extremă dreaptă a primit dela un preot o scrisoare, care l-a îndemnat să scrie un articol lung „pentru onoarea unei lupte".

Deși nu ne e divulgat întreg conținutul scrisorii, din felul cum se apără autorul articolului și din cele câteva rânduri pe care binevoește să le transcrie „pentru a înțelege durerea unor anumite momente", se vede că onoarea directorului de gazetă e pusă la îndoială, lucru care l-a tulburat adânc și l-a determinat să-și aștearnă apărarea pe hârtie. Vorba vine apărare, pentrucă până la urmă articolul se reduce la o lamentabilă spovedanie de recunoaștere a faptelor pe care i le pune în sarcină scrisoarea preotului.

Despre ce vorbește această scrisoare? Lucrul apare cu claritate chiar din pasagiile pe care — desigur cu multă prudență — le alege directorul gazetei:

„Dar tocmai pentrucă te iubesc și prețuesc și personal și pentru sfânta idee românească și creștină căreia te-ai închinat, nu uita niciodată că ai datoria să fii curat, mai curat decât lacrima, atât de curat, cum te-a înălțat, în inima ei, simțirea populară. Nici n'ai nevoe să fii altfel. Munca și inteligența ta îți îngădue să trăești omenește, cât de larg vrei, pe aceste căi curate și cinstite. Ești apoi tânăr, ai în fața ta viitorul, izbânda ideilor pentru care lupți va fi biruința ta personală. Ceiace ai făcut tu, îți dă dreptul să ai tot ce dorești în țara aceasta. De ce atunci să faci și tu, aceia ce fac alții? Gândește-te nu te-ai prăbuși numai tu..."

Mustrarea e aspră și evidentă.

Ce răspunde directorul gazetei?

Deși se grăbește să afirme — cam deplasat, e adevărat — că „dacă și înainte vreme eram tare, foarte tare în fața ispitei, dinaintea corupției și arginților Iudei, care nu ostenește să mă cheme pe anumite drumuri ale rătăcirii, totuși de o mie de ori mai puternic, mai sigur pe mine, mă simt de când logica impecabilă a acestor rânduri mi-a intrat în sânge", din spovedania care urmează se vede că intransigentul naționalist nu prea se simte tare. Deloc chiar.

Dacă înainte vreme, când se minunau amicii săi: „tare mai ești dom'le. Care ți-e secretul acestei tării?", d-lui dădea din umeri și-și vedea de luptă, sau răspundea „n'ajung până la mine infamiile. Nu mă poate turbura decât conștiința mea, decât greutatea propriilor mele păcate", acum lucrurile s'au schimbat. Conștiința a început să-l turbure, greutatea păcatelor proprii l-a ajuns și-l apasă.

Nu facem nicio presupunere. Ascultați numai:

„O, dar ce spun!... Biată conștiință a mea, grele păcate... ale mele! Cât de mult greșesc! Dați-mi voie să mă rectific și să subliniez: „Ridicam" din umeri și „răspundeam", ceiace spuneam mai sus. Fiindcă dela o vreme nu mai pot să „ridic" din umeri și să „răspund". De ce? Simplu: FIINDCĂ Nu MAI POT. Inainte vreme când puteam să ridic din umeri și să răspund așa cum ați văzut, dovada curățeniei acestui scris, sta în înșiși coloanele acestei gazete, în libertatea noastră de a ne mișca pe o linie de conștiință. Linia aceasta s'a frânt. Ce importanță are că, în realitate, nu s'a frânt chiar linia conștiinței!? Suficient este că s'a rupt aceia a mobilității, a libertății de a te mișca. Una a atras fatal pe cealaltă. Și cu ele s'a prăbușit, în noroi, tot albul unei curățenii morale, care era tot ce se putea prețui mai mult la noi".

Vorbind cu multă nostalgie despre vremurile de altădată, când la atacuri, prin „coloanele de foc" *ale gazetei* „pana scrisului nostru ardea" *și referindu-se la prezent, autorul articolului scrie:*

„Ei dar, toate au... un sfârșit. Gândul meu sboară acum spre casa curată a preotului din fundul Teleormanului. Parcă-l văd dând ocol, agitat odăii... E cu mai multe gazete 'n mână. In ochi îi surprind o lacrimă. Mă plânge, desigur, pe mine, fiul rătăcit, copilul pierdut. Mă'ngrozesc! Fiindcă, dacă preotul, ale căruia sfaturi le port la inimă, are dreptul, da, da dreptul, *(auziți? De două ori are dreptul!)* să vorbească așa, ce va fi gândind toată acea lume care se hrănește sufletește din slova *(urmează numele gazetei pe care o conduce autorul articolului)* cât dispreț și câte înjurături nu se vor fi îndreptând, din toate colțurile țării, spre noi?"

Sau mai departe:

„Este înfiorător! Ce va fi zis țara, țara aceasta curată care mai speră, mai crede, în miracolul unui spirit nou? Ce zice ea când are tot dreptul *(iarăși are tot dreptul!)* să-și închipue că și o presă, pe care a susținut-o cu căldură, s'a prostituat?"

Să mai comentăm? E inutil. Când însuși directorul unei gazete recunoaște că țara are tot dreptul să creadă că presa, în fruntea căreia stă acea gazetă, „s'a prostituat", *e inutil. Mai bine să încheem tot printr'un citat:*

„N'am cunoscut niciodată până azi blestemul înfrângerii. Simt, încep să mă tem că voi fi biruit. Mi se ia arma cea mai de preț a unei lupte: ONOAREA". *(Ce destin tragic, domnule! I „se ia onoarea").*

In adevăr, „e îngrozitor!" „E înfiorător!"

Teorie și practică

Intr'un articol — „Intelectualii în arenă", *„Țara Noastră" scrie:*

„Independența și libertatea spiritului este un non-sens într'o țară în care totul este în mâna statului, care decide de viața și de moartea tuturor. Acest fel de acțiune al intelectualilor ca anexe ale biroului politic, reprezintă o funcțiune anti-spirituală. Singurul sens al intrării intelectualilor în acțiune este acel al luptei pentru spirit, pentru libertatea și demnitatea lui. Funcțiunea intelectualilor este să degajeze spiritul omenesc din mizerie și ignoranță, denunțând tot ceeace se opune, fie în ordinea materială, fie morală, realizării plenitudinii sale..."

„Demnitatea intelectualilor nu este compatibilă decât cu această acțiune spirituală. Aderența la altceva decât la valorile spiritului deviază funcția lor în lume. In arenă ei nu pot avea o misiune de subordonare, ci de orientare. Cultura pe care ei o creiază nu se poate realiza decât în aceste condiții de independență și libertate".

„Țara Noastră" pentru libertatea spiritului și pentru demnitatea intelectualilor isvorîtă din această libertate? Foarte frumos! „Țara Noastră" însă uită, sau se preface că uită, pentrucă-i convine, anumite lucruri pe care e bine să le amintim.

Inainte de toate, „Țara Noastră" este oficiosul unui partid care, de câteori a avut ocazia — și ocaziile de acest soi sunt atât de dese în ceasul de față! —, a dus campanii pe teren pentru înăbușirea libertății de manifestare a spiritului, iar în coloanele sale, „Țara Noastră" a susținut fervent aceste campanii și le-a dat „justificarea" teoretică.

Mai mult, partidul național-creștin luptă pentru intronarea unui regim politic dictatorial, în care „ independența și libertatea spiritului" să fie înmormântate, iar acțiunea intelectualilor să devină o simplă „anexă a biuroului politic"; un regim în care un singur om să decidă „de viața și de moartea tuturor". Intreaga ideologie a acestui partid este clădită pe această concepție. Misiunea intelectualului — potrivit acestei ideologii — va trebui să fie o misiune de totală „subordonare". După cum caracterizează însăși „Țara Noastră", intelectualii vor îndeplini o „funcțiune anti-spirituală".

Cum se împacă atunci această înflăcărată pledoarie a „Țării Noastre" pentru independența și libertatea spiritului și pentru demnitatea scriitorului, cu ideologia și practica partidului al cărui oficios este?

Este o apărare de circumstanță, sau partidul național-creștin a intrat în conflict ideologic cu propriul său oficios?

Pigmeii

Cu prilejul a cincizeci de ani dela publicarea romanului lui Emile Zola: „La Terre", *s'a amintit un epizod interesant, din care reese încă odată adevărul că „Istoria se repetă", iar mijloacele de luptă ale Pigmeilor rămân aceleași.*

In 28 Mai 1887, „Gil blas" a început publicarea în foileton a romanului „la Terre". Trei luni mai târziu, „Figaro" publică manifestul celor cinci, printre care și Bonnetain, a cărui corespondență cu Zola face parte din scrisorile inedite ale marelui romancier. Cei „cinci" erau niște „tineri" care cu câtva timp înainte veniseră la Zola, din îndemn propriu și cu umilință, îl rugaseră public să primească omagiul lor de respect și admirație, declarându-se discipolii săi nerugați...

Zola a înțeles numaidecât manevra, căci felul lor de a duce „the struggle for life", revoltându-se împotriva unui jug ce nu le fusese impus, pentru a-și face reclamă, amintea prea mult pe acel al lui Paul Astier din „L'Immortel" al lui Daudet.

Emile Zola ar fi putut răspunde publicând scrisoarea lui Bonnetain, adresată lui cu doi ani înainte, plină de tămâeri și măguleli exagerate și plate. Totuși Zola găsind că are oarecare talent l-a ocrotit și l-a recomandat credinciosului său Alexis și lui Céard. Cel care se revoltă însă este Alexis:

„Hm! ce zici de derbedeii ăștia tineri?", — scrie el lui Zola. — Vei răspunde? Nu îndrăznesc să-ți dau sfaturi, dar oare nu ar fi cel mai bine să taci? Cele 30 de volume ale domnieitale și cei 20 de ani de producție literară nu sunt oare un răspuns mai presus de oricare altul?"

Autorul romanului „La Terre" *n'a răspuns, ceiace le-a tăiat piuitul: lovitura căzuse în baltă!*

Dar în 1900, Bonnetain moare și familia sa, soția și fiica, rămân în cea mai neagră mizerie. La apelul lui Geffroy de a li se veni în ajutor, Zola subscrise cu generozitate... Un bun răspuns care e încă o trăsătură de caracter în favoarea marelui romancier și un nou aspect al luptei dintre generații!...

Cronica mizantropului

David și Goliath

Stimatul meu confrate, sau mai de grabă stimata mea consoră, d-na Iz. Sd. îmi face deosebita onoare de a arunca ochii asupra conicilor mele, în deosebi asupra acelora care vorbesc de furnici. Asta mă măgulește nespus și măgulește firește și pe furnici. Un lucru însă m'a surprins și anume aluzia la „cruzimea față de creaturile pământului" a mizantropului (adică a mea) „asprimea tăioasă", „dezgustul". Vai! nu e așa. Mizantropii sunt oamenii cei mai blânzi de pe lume și mizantropia lor e o iubire exagerată de oameni și de toate, cu mâhnirea că nu sunt toți așa cum ar trebui să fie. Omul obișnuit e indiferent, cordial, mulțumit de strâmbătatea lumii de pe urma căreia trăește. Dar în sfârșit nu e vorba de asta. Furnicile m'au autorizat să comunic tovarășii mele stimabile de muncă literară, că ele n'au nimic împotrivă-mi. Din contră. Ca să le pot vedea, le-am lăsat să-mi intre în mâncare, le-am abandonat zahărul, le-am scos din sifonul care le este nefast și mi-am prefăcut casa într'o furnicărie, refuzând cu încăpățânare orice substanță nocivă pentru ele. Mizantropul scoate muștele din lapte și le păzește până se usucă și pot sbura, le scoate din pânza păianjenului, le deslipește de pe hârtia unsă cu miere. Mizantropul, precum numele arată, poate fugi de oameni, dar cultivă furnicile și muștele.

Fiindcă însă mi s'a făcut un citat din Vechiul Testament (vezi Frații noștri inferiori *în Nr. trecut) să povestesc o mică întâmplare adevărată din viața furnicilor căreia i s'ar potrivi titlul „David și Goliath". O muscă enormă și bâzâitoare, care cu puțin înainte vâjâia prin aer ca un avion trimotor, se târăște penibil pe nisip, sbătându-se, căzând pe spate, sbuciumându-se. Mă apropii, mă uit de sus. Musca nu părea să aibă nimic. Cu cine se lupta astfel, ce otravă-i dădea astfel de convulsiuni? Aplecându-mă, am descoperit taina, nemaipomenita, autenică, taină. De piciorul drept din urmă al enormului muscoiu era atârnată o minusculă furnică. Furnicuța ținea strâns cu picioarele dinainte muscoiul și-l trăgea cu îndărătnicie în spre un probabil, apropiat mușuroiu. Puterea furnicii trebue să fi fost enormă pentru ca muscoiul să nu poată sbura, ori merge slobod, sau în fine o otravă subtilă se strecura ca printr'un ac de injecție din gura furnicii în trupul muștii, paralizând-o. Contrastul mi s'a părut scandalos, crima oribilă prin invizibilitatea ei și, mărturisesc furnicofobia mea provizorie, am eliberat piciorul muscoiului Goliath de micul David.*

ARISTARC

I. Dimitriu-Bârlad: Mama

I. Dimitriu-Bârlad: Munca în port

I. Dimitriu-Bârlad: Schiță pentru Fântâna din Caracal

I. Dimitriu-Bârlad: Studiu

I. Dimitriu-Bârlad: Pionerul

Adevĕrul literar
si artistic

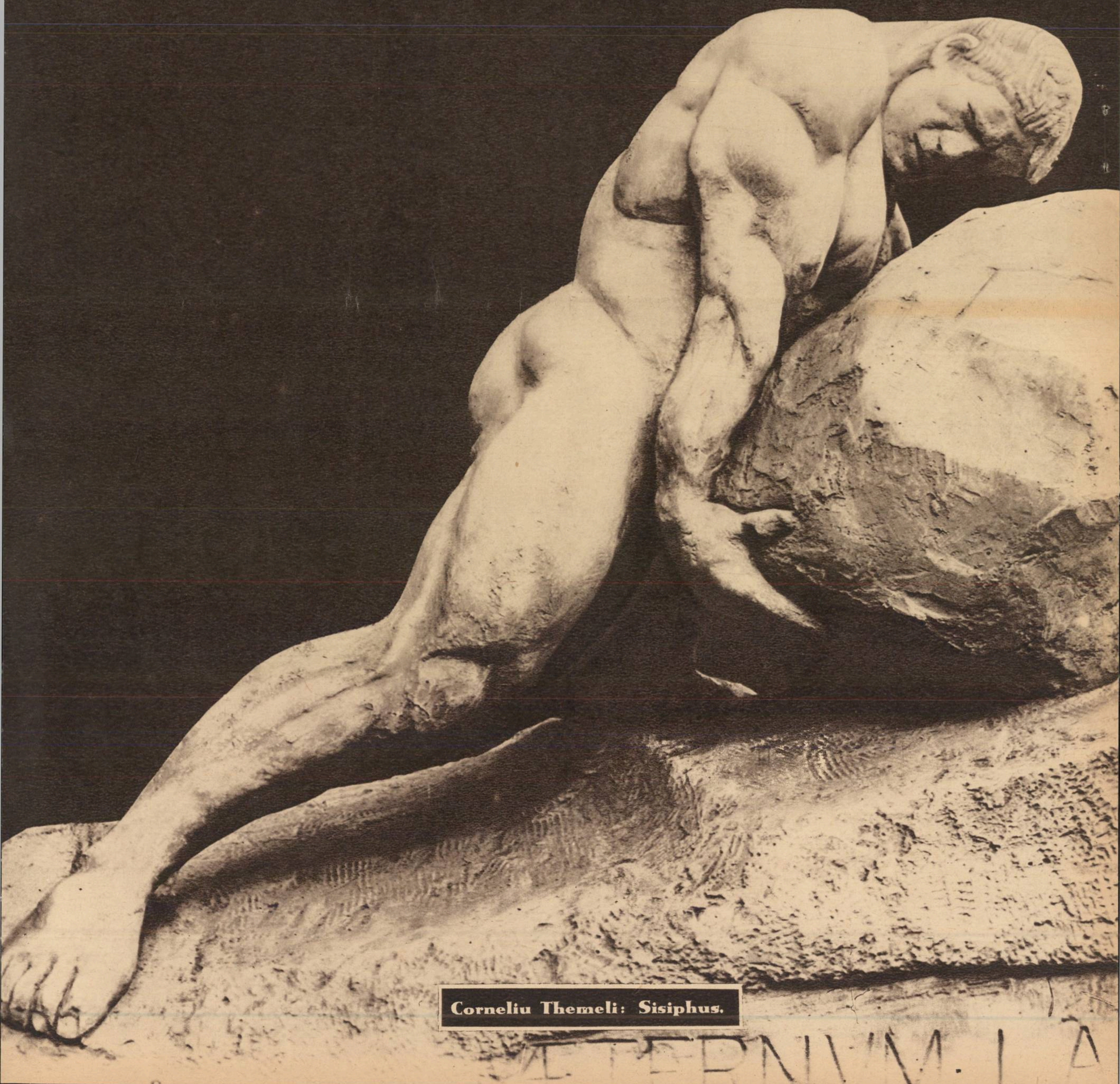

I. Dimitriu-Bârlad: C. Nottara

Anul XVIII, Seria III-a, N 868 — 25 Iulie 1397 — 20 Pagini, Lei 5

Adevĕrul literar și artistic

869.

Corneliu Themeli: Sisiphus.

Sculptorul Corneliu Themeli

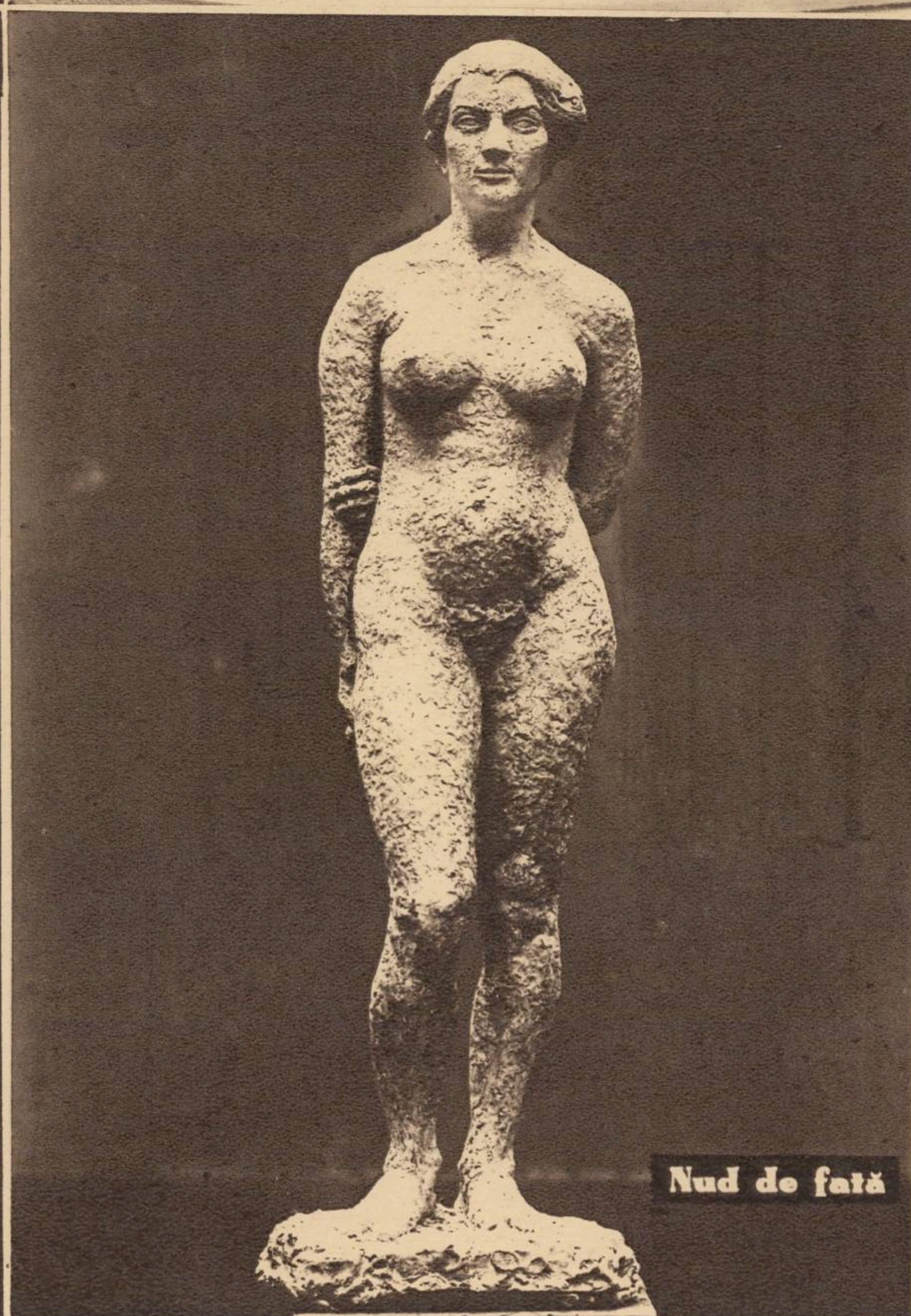
Orfeu

Autoportret

Portret

Nud de față